

1

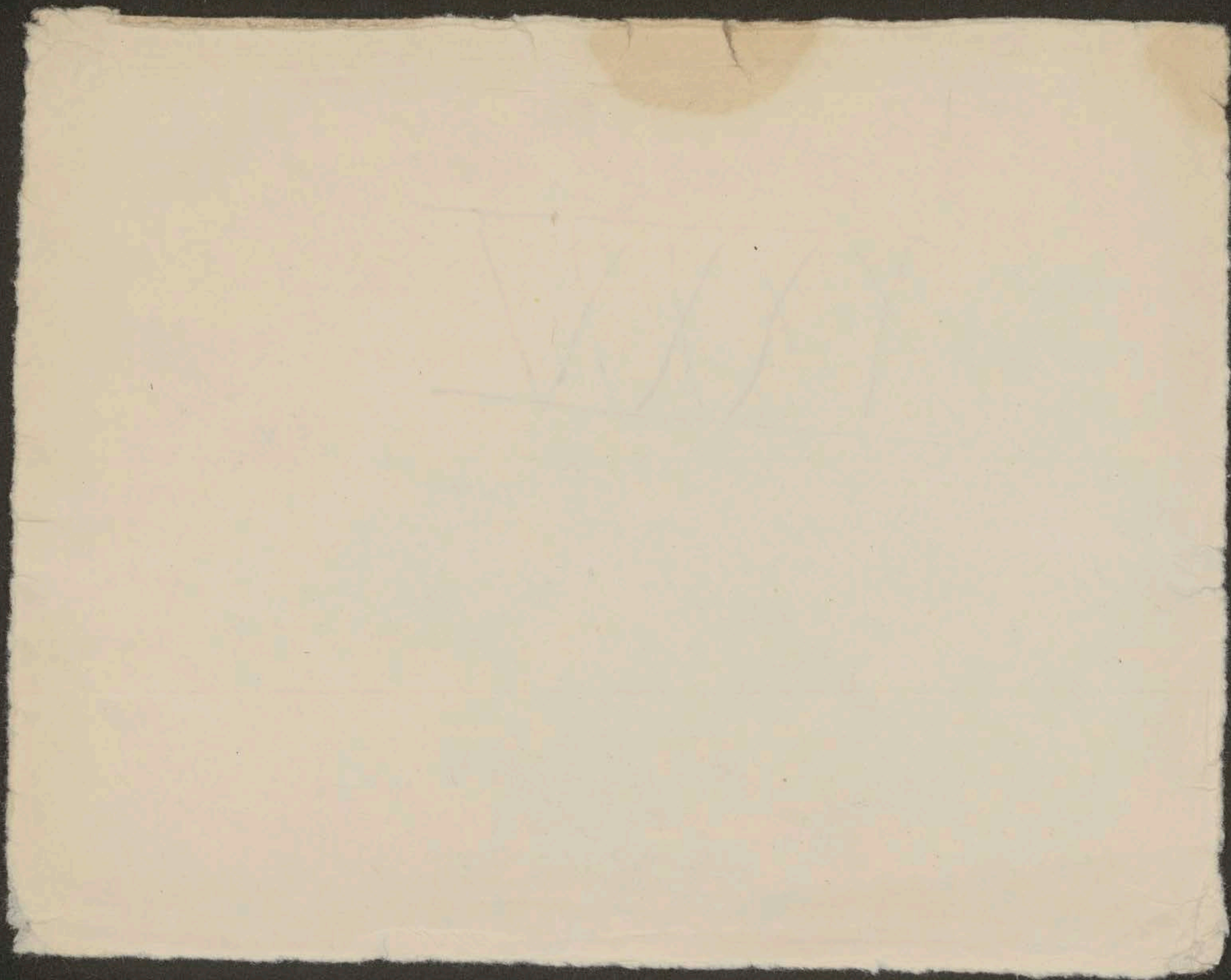
XXXV

21 Sierpnia 1919

793 -801

d. II

cz. II

XXXXI

Hindenburg zdobywa Kowno, jenerał Besler Modlin.- Cesarz Wilhelm odwiedza armię angielską.- Zepeliny nad City. Mowa kanclerza Bethmanna w parlamencie.- Kanclerz o polskiej sprawie. Odpowiedź posła Seydy.- Przemówienie Bassermanna. Zastrzeżenie konserwatystów w sprawie polskiej.- Mowa centrum.- Mowa Sekretarza Skarbu Helfferricha.- Uchwalenie dziesięciu miliardów.- Wrażenie wywołane ~~Zimmermann~~ manifestem N.N. Komitetu. Batkan.-

21 Sierpnia

~~6?~~ 793 3

XXXXI

Armia Hindenburga zdobyła w nocy 18 sierpnia twierdzę Kowno oraz sześćset armat — Nowy laur na skroniach znakomitego wodza. We dwa dni potem zdobywca Antwerpii jenerał Beseler po krwawym szturmie opanował Modlin (Nowo Georgiewsk), wziął do niewoli sześciu jenerałów, osiemdziesiąt pięć tysięcy żołnierzy; prócz siedmiuset armat dostały się w ręce zwycięzcy znaczne zasoby wojenne. Cesarz Wilhelm przybył tam osobiście dziękując dowódcy i wojsku, rozdał żelazne krzyże. — Opisując tę uroczystość w telegramie do kanclerza z Ciechanowa i podnosi zasługi "doskonałej oblężniczej niemieckiej i austryjacko-węgierskiej artylerji." —
Cesarz przeniósł [illegible] wraz z armią ~~[illegible]~~ w zamku Pless na Śląsku gdzie główna kwatera.
Nasze wojska pod dowództwem jenerała Arz dotarły pod Brześć Litewski. Sprzymierzone siły odbiły go od zachodniej strony

Niezwykłe, światowe zdarzenie. Zepeliny marynarki, rzuciły bomby na londyńską City. W Brytania acz wiele (nie śmiertelnie), przecież trafiona w serce i Anglia już nie jest terra intangibile

Niemiecki parlament przekazał jednogłośnie 19 budżetowej komisji dziesięciomiliar=dowy kredyt. Wśród świetnych przemówień zabrał głos kanclerz

794

Bethmann. Skreślił ich przebieg szczytnie, ~~…~~ i stwierdził że teraz „Mamy siłę, wolną do nowych zapasów armię" z czego wnosić by przyszło, że skierowaną być może na inne pola walki.– Kanclerz rzucił wsteczny pogląd na wypadki i jak dawniej tak dziś przypisał Anglii winę wojny. Przypomniał iż próbował, zaciągnąć ją, porozumieniem z nią; nie przyszło do niego, bo stał na przeszkodzie rozwój Niemiec. Kanclerz nie taił zatem, że jeżeli na Anglię spada odpowiedzialność za wojnę, to przyczyną jej jest, groźne stanowisko Niemiec pod zwierzchnictwem Prus i ich rozrost, niepokojący i niepożądany ~~…~~ dla Anglii i jej sprzymierzeńców.– Nie o tem i stąd dokładnie określił ich cel „Wskrzeszenie dawnej Europy z bezsilnemi w jej środku Niemcami jako boisko obcych intryg. i żądz, jeżeli możliwe jako pole wojennych walk; z Niemcami w których słabe, małe państwa oglądałyby się na zagraniczne wskazówki; z Niemcami z rozstrojonym ~~…~~ przemysłem, z drobnym tylko handlem, na własnych targach, bez floty, z Niemcami lennem państwem olbrzymiego

~~646~~ 795 5

~~targach, bez floty, z Niemcami jako lenne państwo olbrzymie~~go wszystkiego cesarstwa, które zapanowałoby nad Wschodem i Południowym Wschodem Europy i położyłoby wszystkich Słowian pod moskiewskim butem" Ten cel trójporozumienia ~~najdokładniej~~ oznacza powód wojny. — Kandewz przeciwstawił mu inny, słowy „ Walczyć będziemy dopóki nie ~~uto~~ utorujemy drogi nowej Europie wyzwolonej z francuskich ~~intryg~~ zabiegów moskiewskiej żądzy ~~dobycz~~ zdobyczy jakoteż z angielskiej opieki!" — ~~To jest~~ Ciągłej Europie w której Niemcy zachowają przeważne stanowisko. —

Wojna toczy się na polskiej ziemi, na niej sprzymierzone armie odniosą zwycięstwa i jak rzekł Kandewz, dotarły do wschodniej granicy Kongresowej ~~Stąd~~ Dla tego Polski i obydwom przypadła żądanie zarządzania krajem. — jedynie ~~nie mógł~~ musiał dotknąć się ~~polskiej sprawy~~ polskich spraw. — „ Jego ważne i polityczne — rzekł — przeznaczenie zmusiło, przez stulecia, Niemców i Polaków do walki ze sobą. Dla Wspomnienie ~~Pamięć~~ tych dawnych przeciwieństw nie zmniejsza ~~zaciekłości~~ ~~ci~~

namiętności, miłości ojczyzny i wytrwałości, jakiemi polski naród
stawał zachodniej kultury i ~~miłości~~ odwagi, w cięzkich cierpieniach,
bronił, wobec Rosji, co także w nieszczęściach tej wojny sprawdziło się.
Nie będzie naśladował ~~obłudnych~~ śliskich ofiarami naszych nieprzyjaciół, ale mam nadzieję
że dziejowe zajęcie polskich granic od Wschodu stanie się początkiem rozwoju
który usunie ze świata dawne przeciwieństwa między Niemcami i Pola-
kami i że wyzwolony z wszelkiego jarzma kraj, doprowadzi ku szczęśliwej
przyszłości, w której będzie mógł pielęgnować i rozwijać właściwości
swojego narodowego życia. Zajęty przez nas kraj, jest będziemy sprawiedliwie
współdziałaniu zarządzać, przy najmożliwszym ~~zaoszczędzeniu~~ trudności
jego własnej ludności i starać się będziemy wyrównać niemi kraj także będziemy łagodzić rany,
które pociąga za sobą wojna, oraz usiłować
zadane krajowi przez Rosji niepotrzebnie.
Podczas wojny nie zważa się Zajętego kraju ~~ile się da~~. Przecież
słowa kanclerza są ostrożne i wstrzemięźliwe idą nieco
dalej i nie mówią im odmówić

797 ~~648~~ 7

życzliwości dla Królestwa Kongresowego i nie uznać pożądanej zmiany w odezwania się o polskim narodzie i do polskiego narodu. – Ze słów tych nic wnioskować nie można o ~~przyszłości~~ losach Królestwa Polskiego i Warszawy, chyba to jedno, że sprzymierzeni nie zamierzają zwrócić ich Rosji. – ~~Kanclerz wyraził mogąc o księstwie tylko o wyjątkowym z rosyjskiego jarzma~~ W jakich warunkach i rozmiarach terytoryalnych będzie mógł „używać i rozwijać ~~ze mglistem~~ nieświadomości własności narodowego życia“, jest nieświadomem ~~że~~ Teraźniejszość kształt jego bytu. „Przyszłość“ jest raczej mglistą niż jasną. – Stała naznaczoną ~~raczej~~ zaznaczona ~~nowa~~ raczej nową chwilową przychylnością niż dawną. –

Rozumie też odpowiedział Kanclerzowi w imię Polaków poseł Seyda ~~że~~ że „My Polacy ze zadowoleniem dowiedzieliśmy się z wywodów Kanclerza, ~~przyznan~~ uznanem zostało prawo polskiego narodu do rozwoju jego narodowego życia i starej kultury. W słowach Kanclerza znajdujemy potwierdzenie zapatrywania, że dobro polskiego i ~~Niemieckiego~~ niemieckiego ~~narodów nie~~ narodu i dobro niemieckiego narodu nie są sprzecznemi. Nie wydaje się nam na czasie, w tej chwili, ~~[illegible]~~ [illegible]

~~641~~ 7~~98~~ 8

rozwaliś się nad wszystkiemi wyrządzonemi nam w przeszłości, niesprawiedliwościami ~~-~~ i
gdyż ~~siłę~~ żywiemy siłę ufność, że obecna wojna, przyniesie polskiemu narodowi,
takie uporządkowanie polskich stosunków, że w przyszłości zapewnionym będzie
wolny rozwój jego narodowego życia"! —
Że Kanclerz zaniechał ligtaci z W. Ks. Mikołajem i p. Goremykinem, nadaje
wartości ~~[illegible]~~ szczerości jego słowom. —
~~Nie z~~ Zapisać przychodzi że wojna przyniesła Polakom ~~z da~~ uznanie i pochwały
z dwóch stron z których odrzucili się je stąpieć i oczekiwać nie mogli. Me
szczędzili im ich przez ministrów ~~Goremykin~~ Goremykin w Dumie i Kanclerz Bethmann
w parlamencie. —
~~Jenerał Gadełko~~ ~~policyjną władzę~~ Jenerał v. Etzdorff został gubernatorem ~~miasta~~ Warszawy i ~~[illegible]~~ Prezydentem policji p. Glasenapp. —
Na drugiem posiedzeniu parlamentu, mowca narodowo-liberalnego stronni=
=ctwa Bassermann rzekł, iż sprawa polska przyjdzie załatwić zgodnie z interesami

~~Nasze i austryjacko-węgierskie~~ armie I

~~677~~ ~~850~~ 791 9

~~Mówca narodowo-liberalnego stronnictwa Bassermann rzekł na drugim posiedzeniu parlamentu że Sprawa polska przyjdzie załatwić zgodnie z interesami i~~

życzeniami Polaków, ale także z pełnem uwzględnieniem narodowych interesów niemieckiego cesarstwa. Wielkiego znaczenia jest, uroczyste dodat. uznanie kanclerza że ~~odrzuciliśmy~~ odrzucaliśmy się sentymentalności.

Niemiecki Konserwatysta Oertel oświadczył, że jego stronnictwo musi w każdym kierunku stawić zastrzeżenie wobec oświadczenia kanclerza o Polsce

Jedynie mówca centrum Spahn zaznaczył, że jego stronnictwo z gotowością ~~przyjmuje~~ przyłącza się do zamiaru kanclerza krajowi szczęśliwy wyzwolenie z rosyjskiego jarzma, polskiemu przyniesie ~~Sekretarz stanu Helfferich stwierdził stan finansów i potrzeby wojny, zapowiedział nowe wojenne pożyczki i w razie potrzeby odwoływania się do Parlamentu wojenne~~

~~651~~ 800 10

Sekretarz stanu skarbu Helfferich w obszernem przemówieniu skreślił stan finansów, oraz wydatki przyszłości, potrzeby wojny, przepowiedział że wiszący będzie od pierwszego drugi jej rok; zapowiedział trzecią wojenną pożyczkę i po ostatecznem zwycięstwie odszkodowanie wojenne. Parlament uchwalił w trzech czytaniach jednogłośnie dziesięciomiliardowy kredyt. z wyjątkiem socialisty Liebknechta który wstrzymał się od swojego stronnictwa i wyszedł z izby przed głosowaniem.—

Bardzo niekorzystne sprawiło tu wrażenie i rozdrażnienie że N.N. Komitet w manifeście rozporządził Galicją i wstąpił od Austryi prowincji dla utworzenia polskiego państwa. Obrażają się nawet ci którzy i gotowi byli ~~odstąpić~~ ustąpić jej Galicji do ~~tego~~ państwa polskiego ~~Musimy zamiast protest przeciw przyłączeniu do~~ całej Galicji, zatem i wschodniej. ~~W Berlinie przeszli~~ Berlin przeszedł do porządku dziennego nad manifestem ~~który przyjął~~ w którym dopatrzył się politycznej niedojrzałości.— Skutki wielkiej polityki.—

~~645~~ ~~657~~ ~~692~~ 801 11

Potwierdzona Samouprava donosi że rząd ostatecznie odrzucił żądanie czteroporozumienia, odstąpienia serbskiego terytorium. Jednak Pašić gdyby Skupszczyna zezwoliła na takie dla Bułgarii ustępstwo, Pašić który mu jest przeciwny podałby się do dymisji.

W Atenach zebrała się izba i wybrała prezydentem zwolennika Venizelosa Zavitzianosa. Gabinet Gunarisa podał się do dymisji, którą król przyjął i powołał na naradę Venizelosa.

Niebezpieczeństwo bałkańskie nie zażegnane dla środkowych mocarstw. — Czteroporozumienie może użyć względem bałkańskich państw przymusowych środków a środkowe mocarstwa nie mogą ~~ich zażegnać~~ przed niemi zasłonić

21. sierpnia

~~212~~

~~Coraz trudniej ogarnąć całość niezmiernych wypadków. Wtedy przemilczeć za wiele! Przyszłoby może tylko samemu oddać, niedającego więcej: więcej byłoby więcej.~~

12

XXXXII

802-810

28 Sierpnia 1915

[illegible] XXX [illegible]

13

XXXXII

Włochy wypowiedziały wojnę Turcji. Zależność Włoch od zachodnich mocarstw. – Pogrom Rosji. Karpacka kampania. Austryjacko-węgierski żołnierz. – Rosyjscy dowódcy. – Pod Ryggą. – ~~Ossowiec~~ Ossowiec zajęty przez Hindenburga. Krwawe walki z cofającemi lecz nie zniweczoną Sprzymierzeńcy wojska armią. – Zajęli Kowel i ~~Lwów~~ Brześć Litewski. Cesarz Wilhelm o bezsilności Włoch. – Warszawa wschodzie i zachodzie. – Komisja pod niemiecką okupacją. – niemieckiego parlamentu i ustawa stowarzyszeń. Paragraf językowy.

Venizelos prezesem gabinetu—
Nowe trudności między Niemcami
a Stanami - Zjednoczonemi z
powodu zatopienia Arabic.
Odpowiedź amerykańska na notę
bar. Buriana.—

28 Sierpnia

~~673~~ ~~802~~ 14

XXXXII

Włochy po długiem wahaniu wypowiedziały Turcji wojnę. – ~~Naczelnik~~ W tem krwawem przesileniu (21 ... wypowiedzenia wojny) u nich Naczelnik głównego sztabu hr. Cadorna i Porro przeciwni ~~temu~~ byli. –

Włochy popadły w niewolę zachodnich mocarstw i muszą wypełniać ich rozkazy, gdyż mocarstwa te mają ~~do~~ przymusowe w rękach środki, na których zbywało środkowym. – Anglia ~~zatem~~ zagroziła wstrzymaniem ~~przywozu~~ niezbędnego Włochom węgla a jako ponętę ~~zapewniła obiecała~~ przyrzekła pieniężną pomoc. – Włochy uległy pod naciskiem i obietnicami. –

Wypowiedzenie wojny Turcji znaczy zapewne że Włochy na żądanie ~~Zach~~ mocarstw trójporozumienia wezmą udział we wyprawie na Dardanelle, ~~od morza~~ i na morzu i lądzie, czem nie zwiększą widoków powodzenia nad Isonzo i w Tyrolu, ale przeważnie mogą stać się w ~~dotkliwem~~ dotkliwszy [illegible] dla środkowych mocarstw. ~~[illegible]~~

Przytem zamierzają przywłaszczyć sobie zajęte tureckie wyspy Dodekanesos, oraz zdobyć ziemie w Azji Mniejszej mianowicie Cylicię, Adę ~~...~~ być obecnymi przy możliwych zmianach w europejskiej i azjatyckiej Turcji oraz na Śródziemnem Morzu. Nie ~~wiele~~ narażają się zaś na niebezpieczeństwo, albowiem Turcja między z Włochami nie graniczy, nie ma odpowiedniej do zmierzenia się z niemi floty i nie może ~~im~~ niczem ~~na morzu~~ odpowiedzieć. – Jedynie ich sprzymierzeńcy mogą im szkodzić. Wyrządzić zmuszając do ostatecznego głównego nad Isonzo i w Tyrolu frontu, ~~...~~ we walkach o Dardanelle –

~~Zresztą przyjaciela nieprzyjaciela ma ... było ... polityk~~

Zresztą „polityk" musiało do wojny, między Włochami a przyjacielem ich nieprzyjaciół. –

Szał wojny zamiast ustać, wzmaga się: Nie ostudziła go jeszcze walna przegrana Rosji, klęska, która powinnaby przyspieszyć rozwiązanie, bo przybiera rozmiary pogromu. –

~~[illegible] Karpackiej [illegible]~~
~~[illegible] zamiast [illegible] [illegible] [illegible] została jej [illegible] [illegible] [illegible]~~
~~Wojska, Wojska [illegible] przyjmować [illegible] [illegible], do [illegible] [illegible] [illegible]~~

804 Karpacka Kampania zjadła wojsko armii. Kiedy szła na nią 16

przedstawiała się tak groźną i wspaniałą, iż zdawać się mogła niezwyciężoną. –

Piękny wygląd zakrywał jednak w niej zaniedbania niedostatki ~~w~~ dowództwa, zasobów uzbrojenia, i zapasom w

górach już nie sprostała; poniosła ciosy ~~ciężkie~~ i dotkliwe straty. – W tej

Karpackiej Kampanii, ~~[illegible]~~ austryjacko-węgierskie wojska złożyły dowody ~~węgier~~ okolicz

nigdy niezapomnianej waleczności i bitności; lepiej obeznane z górami

przewyższyły ~~nieraz~~ ~~[illegible] do nich~~ nieprzywykłe do ~~tego~~ gór, towarzyszące im niemieckie –

Jest to najznaczniejszy okres ciężkich ~~[illegible]~~ walk naszej armii. Na Węgrzech armie z

dzielnica niesłychanej ~~[illegible]~~ zatrwożona zawdzięczają iż ~~[illegible]~~ zasłoniętemi zostały przed – Polskie Legiony niezmiennie zaszczytnie

wszystkim najazdem i że ~~nie~~ nie spotkał je los Galicji – jenerał

Tu się odznaczyły i usługi oddały. Dowodzili od Warszawy po Bug jenerał

wszystkiemi armiami

Iwanow; szefem jego sztabu był jen. Dragomirow, podwładnym jenerał

Junakow, naprzeciw Arc. Józefa-Ferdynanda między Wisłą a Wieprzem. –

~~67~~ 805 17

Między Wieprzem a Bugiem na prawo od Mackensena, dowodził jenerał Ewerth. Na wschód od Bugu ~~dowodził~~ Miszczenko, znany z japońskiej wojny. Front północno-zachodni był pod dowództwem zdobywcy Galicji jenerała Ruskiego, którego naczelnikiem sztabu był Danito. ~~Front ten~~ Front ten ciągnął się od Warszawy po Niemen. Ruskiego następnie mianowano dowódcą najdalszego prawego skrzydła, ~~co dotąd nazwano~~, ~~nazwano~~ i dlatego północny zapewne nazwano go głównodowodzącym wewnątrz cesarstwa. Północny front, Petersburg i główna rezerwa podlegają dowództwa jenerała van der Fliet. Radko Dimitriew, dowódca trzeciej armii pokonany nad Dunajcem, ~~...~~ ~~...~~ pod Tarnowem i Gorlicami, znajdujący się we wschodniej Galicji przy armii.

~~806~~ ~~657~~ ~~[illegible]~~ ~~655~~ 18

Niemiecka flota ukazała się w zatoce Rygi omineła umyślnie miny, odparta wszystkiej przewagą, zniszczyła trzy jej statki, między temi Nowik, najszybszy wojenny na świecie.

Ryga ~~[illegible] przyjazd do Rygi [illegible]~~ stolica Inflant dawna posiadłość ~~[illegible]~~ polityki rzeczypospolitej i zdobycz Piotra Wielkiego zagrożona z morza i lądu —

Książę Isenburg-Birstein powołany został na naczelnika ~~[illegible]~~ na Litwie niemieckiej, cywilnej administracji

Armia Hindenburga zajęta opanowaniem przez nieprzyjaciela twierdzę Ossowiec która długi stanowiła była opór ~~Armia~~ to zdobyta

Tykocin — przymierzone wojska ~~[illegible]~~ naprzód ~~na przód~~ ruszyła jednak, zaciętej silny stawiają opór stacza walki w których Rosjanie krwawo wszędzie pokonany. —

~~wszystkich wojsk nie odważyły~~ ~~Pokwartale nieliczone uderzenia~~ ~~wszędzie statki~~

807 ~~658~~ ~~618~~ 19

Sprzymierzone konnice wkroczyły do Kowla ważnego kolejowego węzła na Wołyniu – Wcześniej Brześć Litewski zdobyły ~~[illegible] zajęły~~ 26. t.m. niemieckie i austro-węgierskie wojska. ~~[illegible] poddała opanowaną zajęli sprzymierzeni~~ Zajęły opuszczoną twierdzę. – ~~Armie~~ Rosyjskie armie wycofują się raczej niż zwycięstwo=
=nemi są; twierdz nie bronią należycie wskutek ich opanowanie. – Nie jest to celem dowództwa sprzymierzonych armii, które musi zmierzać do zgniecenia i zniszczenia nieprzyjaciela. – Ten pomimo ~~[illegible]~~ najcięż-
we wszystkich walkach straty, uszczupla się ale nie popada w rozsypkę i [illegible]
Po kwartale, niezliczone uderzenia w takich wojsk, zgoła nie ulamiły

Skutkiem
Cesarz Wilhelm przy nadaniu odznaczeń dowódcom na zachodnim polu walki; ~~[illegible]~~ dziękuje im iż walecznością i wytrwałością umożliwili zwycięstwa na wschodzie; czem uwidocznia ~~[illegible]~~ i zamiar ostatniej kampanii; najpierw pogrom Rosji i ~~[illegible]~~ dla tego do czasu chciałby ~~zamierza~~ i wywołać może skuteczniej odporna na zachodzie wojna. – Przy czem
Żal ~~[illegible]~~ Rusi do sprzymierzeńców, iż nie dali jej w potrzebie pomocy –

~~658~~ ~~659~~ ~~808~~ 20

Podziwienia godną jest zapobiegliwość z jaką Warszawa urządza spiesznie ~~wszystko~~, narodowe życie, we wszystkich kierunkach i instytucjach, pod nowym porządkiem rzeczy. Wstrzymuje się mądrze od wszelkiej polityki ~~a~~ gromadzi warunki na wszelki wypadek narodowego bytu. ~~I~~ wymiata ~~[illegible]~~ agrarowe stojące ~~[illegible]~~ zaniedbywane ~~[illegible]~~ rusyfikację — Cenne dowody żywotności

Specjalna Komisja niemieckiego parlamentu uchwaliła zmiany ustawy stowarzyszeń ~~sto~~ stosownie do dawnych życzeń socjalistów. Postanowiła skreślić językowy paragraf ustawy o związkach i zgromadzeniach, co jest ustępstwem dla Polaków i Duńczyków. Pierwsze kroki w zapowiedzianym nowym kierunku. — [illegible] referent Müller rzekł że niemiecki naród powinien żywić nadzieję iż znajdzie w Polakach naturalnego sprzymierzeńca przeciw potężnemu, możliwemu, rosyjskiemu niebezpie=czeństwu. Ale narodowy liberał Junck acz życzliwie odezwał się o Polakach i ich życzeniach, zaznaczył iż nie czas potemu aby skreślić językowy paragraf. Sekretarz stanu Delbrück oświadczył że wniesione przez Komisję zmiany zaprowadzone być może być mogą tylko ~~jako w [illegible], wewnętrznego [illegible]~~ w formie wewnętrznie zespolonego programu, który [illegible]

Dopiero po zawarciu pokoju; poza tego językowy paragraf należy do najbardziej spornych przedmiotów i związkowe rządy nie poczytują za właściwe, w obecnym czasie, wiązać w rzecz to gorące żelazo.– Parlament przecież uchwalił w trzech czytaniach wnioski komisji, włącznie z skreśleniem językowego paragrafu przeciw głosom prawicy i narodowych liberałów.– Na nowej drodze nie brakłoby przeszkód.–

Venizelos utworzył gabinet, objął prezesostwo i zagraniczną tekę. Odkąd złożył był naczelnictwo rządu położenie zmieniło się a zanadto już znakomitym politykiem aby nie potrafił zmienić zdania o stanowisku Grecji.– Program jego obecnie, na który Król miał się zgodzić, ma być następujący: Przychylna neutralność dla czteroporozumienia; nienaruszalność greckiego terytorium; spełnienie traktatowych względem Serbii zobowiązań.– Zatem nie wojna z Turcją i nie zerwanie ze środkowemi mocarstwami, jak zamierzał Venizelos, kiedy ustąpić musiał ze rządu, przed wolą Króla.–

~~Venizelos utworzył gabinet, objął prezesostwo i zagraniczną tekę. Program~~
~~jako kierunek polityki: przychylna neutralność dla entente'y;~~
~~nienaruszalność greckiego terytorjum; spełnienie względem Serbii traktatowych~~
~~zobowiązań. — Odkąd Venizelos objął prezesostwo gabinetu, położenie~~
~~zmieniło się a zanadto już ... polityką aby nie ...~~

Storpedowanie przez niemiecką łódź podwodną parowca ~~Arabic~~
Arabic, przyczem kilku poddanych Stanów-Zjednoczonych straciło
życie, nowe tam wywołało przeciw Niemcom wrzenie
Stwarza kłopoty. Ułagodzić je zamierzył przyjacielskiem oświadczeniem niemiecki
ambasador hr. Bernsdorf i ponoś porozumieć się — odpowiedź na notę
Waschingtoński gabinet przesłał obszerną
bar.-Buriana o handlu bronią i amunicją. Ma jedynie
polemiczne znaczenie. ~~Obstaje ...~~ Obstaje i broni
zachowania się
zapatrywań ~~...~~ swoich ~~... rządu Stanów~~
rządu Stanów-Zjednoczonych —

28° Sierpnia

23

XXXXIII.

811-828

4ta Września 1915

XXXXIII

Odpowiedzialność wojny. Wywiady
kanclerza Bethmanna -- ~~[illegible]~~
We wschodniej Galicji - Odwrót Rosjan
a nie poddanie się ich. ~~[illegible]~~ Łuck zajęty
przez Austro-Węgrów. - Wkroczyły do Wołynia. -
Hindenburg w Grodnie. - Szereg zwycięstw.
Nie było walnej bitwy ~~ani~~ całkowitego
pogromu Rosjan. ~~Co dalej?~~
Obraz położenia skreślony przez główne dowództwo
niemieckie. ~~Co dalej?~~ Koniec jednego
pełnego chwały okresu. Nie koniec
wojny. - Co dalej? Wewnętrzne stosunki
walczących mocarstw. - Obrona dalsza
Dardanelli. -
Jenerał Beseler jenerał-gubernatorem
w Warszawie. - Jenerał Diller jenerał-
gubernatorem ~~w Lublinie~~
tymczasowa siedziba w Kielcach, później
w Lublinie. - Na razie podział. -

Komitet obywatelski we Warszawie i jego Wydział oświatowy. – Rozporządzenia niemieckich władz. – Niemiecka odpowiedź na angielskie zarzuty. – Czas? brygadier Piłsudski we Warszawie. – Wiadomości Wilhelm na Wawelu. – Wiadomości jakoby Niemcy nie chciały nic zatrzymać z Królestwa Polskiego, i które były odstąpić je Austro-Węgrom. Wahanie we Wiedniu. – Zerwanie Anglii na przewóz gwiazdkowych podarunków do Ameryki. Zapewnienia niemieckiego ambasadora w Washingtonie, co do wojny podwodnej. Podziemna Węgiersko-Kroacka deputacja w Schönbrunnie. –

4. Września

~~662~~ ~~871~~ 25

XXXXIII

Ofiary i srogości wojny są tak wielkie że obydwa obozy nie ustają w usiłowaniach zrzucenia ze siebie odpowiedzialności za nią.- Temu poświęcił znaczną część ostatniej swej mowy kanclerz Bethmann.- Dla zbicia angielskiego twierdzenia, że Niemcy przeszkodziły w ostatniej chwili zażegnaniu wojny, przytoczył nie znaną dotąd instrukcję przesłaną ambasadorowi we Wiedniu ~~Tschirschkyemu~~ Tschirschkyemu ~~Nie możemy~~ w przededniu jej rozpoczęcia „Nie możemy od Austro-Węgier żądać, ~~[illegible]~~ aby rokowały ze Serbią, z którą ~~znajd~~ weszły w stan wojenny, ale odmowa wszelkiej zamiany myśli z Petersburgiem byłaby ciężkim błędem. Gotowi jesteśmy spełnić ~~nasz~~ przymierzowy ~~obowiązki~~ obowiązek, ale nie możemy zezwolić na ~~możemy~~ ~~odmowić~~ ~~przez~~ wciągnięcie

nas, przez Austro-Węgry, w światowy pożar, nieuwzględnieniem naszych rad. Moich życzeń i rady natychmiast w tym duchu wyrazić się wobec hr Berchtolda z całym naciskiem i powagą". – Ma to być przekonywującym dowodem i mógłby nim istotnie być, że Kanclerz pragnął wojnę zażegnać. – Instrukcja jednak wysłaną została kiedy już wiadome były Rosji i niemożliwem było aby Austro-Węgry cofnęły się, a nie prawdopodobnem aby danem było Rosji cofnąć się; tak iż koła wojskowe środkowych mocarstw, pewnemi były że wojna odłożoną nie zostanie. Instrukcja zaś udzielona p. ~~Tschirszkyemu~~ Tschirschkyemu posłużyć miała do zawsze tego samego celu, zrzucenia na przeciwną stronę winy wojny. – Znowu zapisać przychodzi że historycznie zbytecznym jest spór. – Swoją poro-=zumieniem ~~się~~ swoją politykę ściągnięto ~~niechże~~ wojnę koniecznością i spowodowało ją; ~~fakta~~ zniewolone wzrostem i rozrostem Niemiec; ~~fakta te~~

~~624~~ 8/3 27

to niezbita prawda; widocznym faktem jest, że środkowe mocarstwa bezpośrednio wywołały ją i rozpoczęły.- Wedle słów Sokratesa w Rzeczypospolitej dalsze rozprawianie o tem „nie jest dyskusją, lecz disputą".- Wojnę wywołał historyczny rozwój i ~~jeżeli~~ on „jeden jest za nią odpowiedzialny".- Sprzymierzone wojska po dłuższem oczekiwaniu przełamały wszystkie stanowiska nad Złotą Lipą i nieprzyjaciel cofnął się na całym froncie, tak iż opuszczać począł zajmowaną jeszcze część wschodniej Galicji, która wyzwolona ~~jest~~ ~~całkiem~~ z jest ~~od~~ ze złowrogiego najazdu. Kilku tysięcy Rosjan dostało się do niewoli. Dowódca niemiecki jenerał hr Bothmer.- Ociąganie się z ostatecznem tu wyparciem Rosjan z Galicji, uzasadniano przedewszystkiem strategicznemi względami zależnemi od ruchów i postępów innych sprzymierzonych armii, także chęcią ~~[illegible]~~ uniknięcia spustoszeń przy odwrocie Rosjan, których usiłowano trzymać w matni, tak, iż w danej chwili będą musieli się poddać. ~~Tak~~ Jak na innych polach walki taktycznem nie przyszło do tego, lecz do odwrotu.- Już tem dni wielka rosyjska, główne dowództwo ~~[illegible]~~ zaopatrzone ~~[illegible]~~ było opuszczenie ~~Tarnopola~~ Brodów oraz okolicy. ~~oraz Brodów~~.- Nasze wojska zajęły twierdzę Łuck

Wojska jenerała Böhm-Ermolli zajęły Brody, przekroczyły granicę, wkroczyły na Wołyń. Hr. Bothmer ścigał nieprzyjaciela na drodze do Tarnopola. Zewnętrzne fortyfikacje Grodna zdobyte zostały lub opuścili je Rosjanie. Armia Hindenburga zajęła 3 września twierdzę Grodno. Północny wylot Białowiejskiej puszczy dostał się w ręce Niemców.-

Rosyjskim przyznaniem się do błędów kampanii przegranej jest przeniesienie na Kaukaz naczelnika sztabu W. Księcia głównodowodzącego jenerała piechoty Januszkiewicza i zastąpienie go jenerałem piechoty Alexejewem. Januszkiewicz jest polskiego pochodzenia.-

Sprzymierzone armie odniosły szereg zwycięstw, walnej bitwy nie wygrały, powiodło się bowiem Rosjanom uniknąć jej, co jest dowodem że nie były w stanie jej stoczyć i nie dążyły do niej.- Rosjanie ponieśli znaczne, w licznych walkach straty, ~~nie uniknęli całkowitego pogromu~~ oszczędzili sobie całkowitego pogromu.

815 ~~656~~ ~~66~~ 29

~~Już temu dwie Wilka wszystkie główne dowództwa tego dnia było rozkaz opuszczenia Tarnopola i Złoczowa oraz Brodów~~

Co dalej? Główne niemieckie dowództwo Zarmacza ~~stwierdza~~ z upadkiem wewnętrznej obronnej, rosyjskiej linii ~~[illegible]~~ dojście do pewnego okresu bieżących wojennych działań, rozpoczętych 2 maja przełamaniem nieprzyjaciela pod Gorlicami; stwierdza że miało się do walczenia conajmniej 2 milionem i czterysta ~~ludźmi tysięcy~~ tysiącami ludzi, z tych wzięto do niewoli milion sto tysięcy a conajmniej ~~po~~ poległych ~~[illegible]~~ i rannych jest trzysta sto tysięcy, zatem powiedzieć można, że armie z którymi mieliśmy do czynienia całkowicie zniszczone zostały; jeżeli pomimo tego stoją jeszcze w polu nieprzyjacielskie wojska, to dlatego że ściągnięte zostały przeznaczone do wojny z Turcją oraz na pół wyćwiczone ~~[illegible]~~ zapasowe siły z wnętrza Rosji ~~dalej [illegible]~~ wreszcie że z mniej zagrożonych przez nas frontów pospieszyły na główny plac boju pojedyncze oddziały. Wszystkie te zarządzenia nie

zdołały zasięgnąć przeznaczenia.– Nieprzyjaciel wypartym został z Galicji, Polski, Kurlandii, Litwy. Jego ~~[illegible]~~ pobity front jest rozerwany, jego armie w ucieczce, ich ~~[illegible]~~ zupełnie rozdzielone grupy, cofają się.– Dwanaście twierdz, między temi cztery wielkie i ~~zupełnie~~ w nowoczesny sposób zbudowane dostały się w nasze ręce; ~~z tem~~ i ~~z niemi~~ ~~[illegible]~~ Hemsonem zewnętrzna i wewnętrzna obronna linia rosyjskiego cesarstwa.–

Wierny, suity obraz bardzo znacznego zwycięstwa, pierwszego wielkiego i największego w tej wojnie; przewagi jakości, inteligencji, czerstwości, nad ilością, zacofaniem, niezdrowiem, cywilizacji nad barbarzyństwem, żywotności ~~postępu teorii~~ nad bizantynizmem.– ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

~~zakończenie. [illegible] Kampanii rosyjskiej [illegible]~~

~~ale jego [illegible]~~

~~Od [illegible] kampanii wojny~~

~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

817 ~~615~~ 31

Dodać należy że niemożność zachodnich sprzymierzeńców Rosji pospieszenia jej z pomocą przez otworzenie sił walczących z nią jest oznaką wyższości i znacznem powodzeniem środkowych mocarstw.–

Pełne zatem dla nich chwały zamknięcie jednego okresu europejskiej wojny ani jej ani wszystkiej kampanii zakończeniem. Jak i gdzie będzie koniec wszystkiej kampanii z tego podobno nie wiedzą nawet główne dowództwa i sztaby środkowych mocarstw.– Występuje teraz już nie tyle wojskowa jak jeograficzna odporność Rosji.– Od obejścia się z nią zawisł dalszy przebieg europejskiej wojny.–

Zapisać przychodzi że po przeszło roku srożenia się jej, wewnętrzny stan Niemiec jest wzorowy, budujący, że są ożywione zdrowym patryjotyzmem i wojskowym duchem, że panuje w nich przykładna we wojennych i obywatelskich stosunkach karność

X z nią tam, gospodarność, zapobiegliwość, ofiarność i w tej okazałej harmonii nie słyszy się ani jednej fałszywej nuty. – Jest tam bez chełpliwości, postanowienie zwycięstwa, oparte na poczuciu obowiązku. – Austro-Węgry sumiennie spełniają swój obowiązek, nieważone ani zachwiane pierwszemi niepowodzeniami. – Wewnętrzny ich stan więcej nawet niż obliczać można było, ułożył się do ~~[illegible]~~ normalnych wypadków i sprostać im według ~~sił~~ możności usiłuje. – Prócz rusińskich zdrad i czeskich do Rosji czy też do panslawizmu skłonności, żadnych niezdrowych objawów; wiele pouczających przykładów poświęcenia i ofiarności, miłosierdzia. – Ludy monarchii ~~ścisłej nie~~ ściśle ~~złą~~ zespolone z dynastją i całą otaczają sędziwego monarchę i przykładnie idą za jego głosem, bez szemrania ~~[illegible]~~ na wielkie ciężary i srogości wojny. – ~~[illegible]~~ ~~Wszystko~~ ~~[illegible]~~ dwór ~~[illegible]~~ ~~Habsburgów~~ ~~[illegible]~~ ~~byt~~ ~~[illegible]~~ i takt ~~[illegible]~~ zapobiegliwość ~~[illegible]~~ przygotowań o jakość. –

~~6 III~~ 819 33

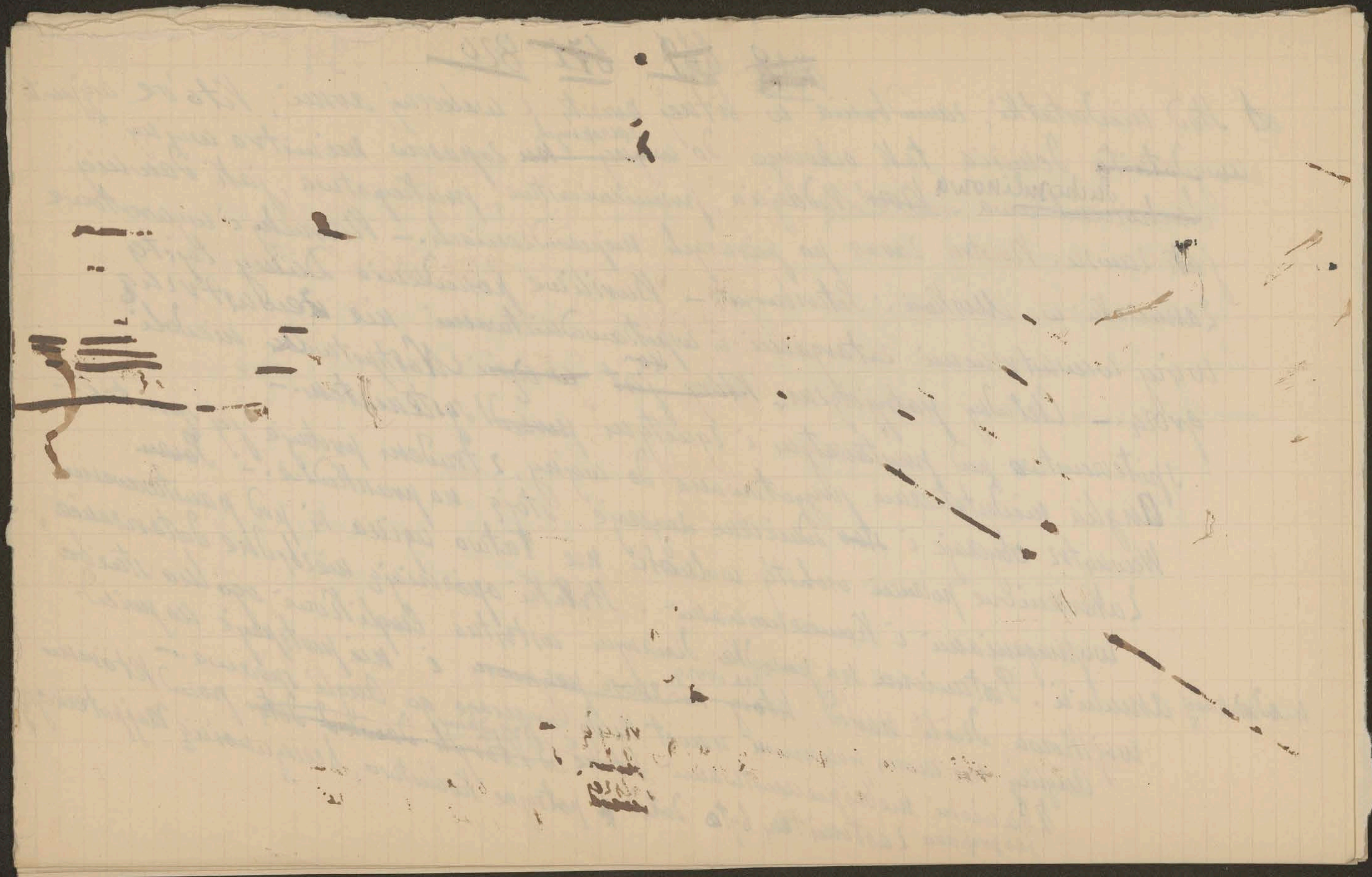
Zdumiewający chociaż [powtarzany w historii] ~~nie nowy~~ dowód, spróchniałości czy [większej] ~~ty~~ kowatości habsburgskiej monarchii i ~~najpojętszy~~ dziejowego bytu habsburgskiego domu. Tak wyraźnego ~~i powtarzającego się~~, nietylko nieprzyjaciele, nie spodziewali się — Nawet zakorzeniony i rozkorzeniony biurokratyzm nie zdołał przemóc ~~dzie~~ wewnętrznych ~~zjawisk~~ powodów bytu —

Niemcy i Austro-Węgry wolne są od strejków.. ~~Tych~~

W Rosji pokrewne objawy tych które towarzyszyły japońskiej klęsce.

Ufność bez miary, Kserksesowa w moc ilości bez dostatecznej zapobiegliwości około jakości—

A stąd niedostatki, zamieszania w bitnej zresztą i walecznej armii, które wyjaśnia
~~uwydatniła~~ dymisja tak ochoczego do ~~wojny~~ zaczepnych ~~ku~~ zapasów ministra wojny
~~Suchomlinowa~~ Suchomlinowa. ~~Kroci~~ Nadużycia, przeniewierstwa, przekupstwa, jak dawniej
jak zawsze. Ostry zawód po pierwszych niepowodzeniach. — Rozruchy i wyzwolone
zamieszki w Moskwie i Petersburgu. — Burzliwe posiedzenia Dumy zajęte
więcej wewnętrznemi zatargami i współzawodnictwami niż ~~[illegible]~~ zewnętrzną niedolą
groźną. — Chwiejny patryjotyzm. ~~który jest~~ co ~~w ojcz~~ Następstwem systematem. —
społeczeństwa przed przestarzałym i zgniłym ~~[illegible]~~ systematem. —
Anglia niedostatecznie przygotowana do wojny, z trudem probuje jej sprostać. — ~~Pocz~~
Wewnątrz obyczaje i ~~[illegible]~~ odwieczne zwyczaje stoją na przeszkodzie. — pod państwowemi
Zakorzenione poczucie osobistej wolności nie łatwo ugina się pod niezbędne dostarczanie,
wymaganiami i koniecznościami. Strajki opóźniają niezbędne dostarczanie, ogólna służba
niedostatecznej amunicji. Postawiona na porządku dziennym wstrętna Anglikom ogólna służba
wojskowa, dzieli naród, ~~który nie znosi przymusu~~ na obozy i nie postępuje naprzód.
Anglicy nie znoszą przymusu nawet kiedy wymaga go Anglii sprawa. — poza któremi
z dzisiejszemi niebezpieczeństwami ~~które~~ i szczędzonemi ~~od których dawniej dotąd~~ poza któremi
geograficznie zasłonięte było dotąd * potrójne królestwo, bezczynnością Najpotężniejszej

w świecie floty nie rzadkę ~~ofiar ani~~ bez zapału waleczności i ofiar, ale obstają za dobrowol=
=nemi. Zwalnia to ich udział w zapasach.–
Francja zachowuje tak nazwaną „świętą jedność narodową". Skoro powstaje niebezpie=
=czeństwo dla ~~niej~~ tejże, zażegnanem jest patryjotyzmem. Niebezpieczeństwo powstaje
ze zatargów i sporów licznych parlamentarnych stronnictw, od których wolnemi są
światowe mocarstwa, gdzie naczelny narodowe zatargi społeczne i polityczne walki.–
Francja gubić i waleczne stawić kroto lesów.–
We Włoszech nie ma tego zapału którem ożywionemi były podczas walk o
niepodległość i jedność. Część społeczeństwa nie pochwala wojny w milczeniu ~~stoi zaś~~ ~~przeciw~~ strzelki
przeciw ostatnim socjalistom którzy głośno ~~[illegible]~~ potępiając ją podjęcie ~~siebie przeciw~~
Wojennego stronnictwa zawiedziona nadzieja łatwych, bezpośrednich
~~wojny~~. Nie widać rozpędu ale też
zdobyczy ~~zwycięstwo~~, podtrzymuje ~~[illegible]~~ zdolność nabytków.– morza, rozczarowania–
nie znać już zniechęcenia, ~~której~~ dopatrzeć ~~[illegible]~~
Republikanie i masoni wydrukują.–
Wojska tureckie odparły ~~[illegible]~~ spojrzane i zadały im
straty przy ~~[illegible]~~ dalszej ich próbie wylądowania na
półwyspie Gallipoli

~~Teraz już dni kilka wojskiei [illegible] wydało było [illegible] opuszczenia Tarnopola i Medwiny oraz Krakowa~~,–

Jenerał Beseler zdobywca Antwerpii i Modlina został jenerałem gubernatorem całego zajętego ~~twierdzy~~ obszaru, pozostającego pod niemieckim zarządem. ~~Naczelnik~~ Jego naczelnikiem sztabu mianowany jenerał von der Esch. Kto by wydawał w cywilnej administracji Królestwa Polskiego. Dotychczasowa cywilna administracja na lewym brzegu Wisły przeniesiona z Kalisza do Warszawy ~~cała~~ wojskowa polska podlegać jej będzie. Dotychczasowy prezydent Dr v. Kries mianowany został naczelnikiem administracji przy jenerał gubernatorze z tytułem ekscelencji.– ~~Jenerał major [illegible] został [illegible] gubernatorem [illegible] Królestwa Polskiego pod [illegible] niemieckim zarządem [illegible]~~

~~[illegible] Vetter [illegible]~~

~~zaznaczyć to [illegible] obejmuje Królestwo Polskie ale nie Warszawę~~

~~W Łodzi niemieckie [illegible] wraz z niemieckim językiem~~

~~Dotychczasowy [illegible] do [illegible] Wisła, Warszawy z Gdańskiem. Jest to [illegible]~~

Jenerał major baron Diller został jenerał gubernatorem części Królestwa Polskiego pod austryjacko-węgierskim zarządem ze siedzibą w Kielcach. Był dotychczas gubernatorem w Kielcach. Kierującym komisarzem przy jenerał-gubernatorze Dillerze mianowany został radca namiestnictwa lwowskiego hr. Jerzy Wodzicki –

Condominium niemiecko-austryjackie które kanclerz Bethmann zaznaczył w swej mowie ~~obejmuje Królestwo Polskie ale nie Warszawę~~ jest podziałem: Warszawa ~~oraz~~ i odnośny obszar w niemieckich rękach, Lublin i odnośne gubernie w austryjacko-węgierskich – Przypomina to trzeci podział

W Łodzi niemieckie władze ustanowiły radę miejską z niemieckiem językiem. Natychmiast wzięły się do zapewnienia ~~żeglugi~~ połączenia żeglugą na Wiśle Warszawy z Gdańskiem – Już to tak zaprowadzali [illegible]

Obywatelski Komitet Warszawy uchwalił, na wniosek przewodniczącego Ks. Zdzisława Lubomirskiego wprowadzenie obowiązkowego nauczania powszechnego.
Wydział oświatowy tego Komitetu postanowił utrzymać wykład rosyjskiego języka w polskich szkołach. Niegodne zarządzenie, dobrowolne zaparcie się i wykonywanie sprzeczne ze zdrowym patryjotyzmem, lub małoduszne, w obawie powrotu rosyjskiego panowania, utrwalające niewolę. Prawdopodobnie zawdzięczali je narodowej demo=kracji i jej rusofilskiej polityce. Zarządzenie to wywołało natychmiast liczne protesty silne potępienie, w całym kraju ~~[illegible]~~. Wydział oświaty z niewolonymi

Został zmienić swoje postanowienie, uwzględniając poważne [jak się wyraził F] głosy naszego społeczeństwa" w ten sposób: 1° W szkołach elementarnych nauka języka rosyjskiego zostaje usunięta całkowicie 2° W szkołach średnich nauka języka rosyjskiego zostaje utrzymana, dla tych uczniów i uczennic, których rodzice będą sobie tego życzyli. —

Rozporządzenie niemieckiej władzy nakazuje zniszczenie w Warszawie wszelkich rosyjskich napisów na gmachach, ulicach, sklepach itd. Nazwy ulic zostaną przetłomaczone na niemiecki język i będą umieszczone obok polskich, literami jednakowej wielkości.

Niemiecki, urzędowy komunikat zbija angielskie dzienniki które piszą o barbarzyńskiem postępowaniu niemieckich władz przy zajęciu Warszawy. Stwierdza iż zaniechano wzięcia zakładników, ze względu na przyjazne i najzupełniej spokojne zachowanie się polskiej ludności wobec niemieckich wojsk. Miasto zarządzane jest przez polski samorząd ustanowiony przez nasze władze. Obywatelstwo utrzymuje porządek milicją, która nosi polskie oznaki. Pięć tysięcy polskich legionistów zorganizowanych jeszcze pod rosyjskim panowaniem

zgłosiło się, do niemieckiej Komendy ~~wojska~~, aby połączyć się z polskiemi legionami które stoją pod Austryjacko-węgierskiem naczelnem dowództwem. „Polacy odetchnęli po wyzwoleniu z ~~wszystkiego~~ jarzma Rosjan który jako ostatnie przyjacielskie postępowanie względem polskiego narodu, polskie kraje spalili i zniszczyli," zrabowali polskie zamki, i zawlekli w głąb Rosji polskie pamiątki.—

~~Cesarz Wilhelm zwiedził we wtorek 26ᵒ sierpnia Katedrę i zamek na Wawelu.—~~

827 ~~675~~ ~~666~~ ~~672~~ ~~673~~ 41 ~~[illegible]~~ Polityczni przyjaciele

Brygadier legionów ~~przybył~~ Piłsudski przybył do Warszawy. – ~~Przyjęli Poczyniono~~

poczyniono przygotowania do powitania go. ~~przy tem zamierzano wywołać~~ między innemi i także socjalisty-
= czne[mi] okrzykiwaniami. ~~Władz~~ Niemieckie władze wyprosiły go z miasta. ~~niewidzieć~~
~~[illegible] mniej lub więcej gorąco~~. Istotnie oddać wolę niemieckiemu rządowi lepsze
usługi na polu walki niż na warszawskim bruku. –

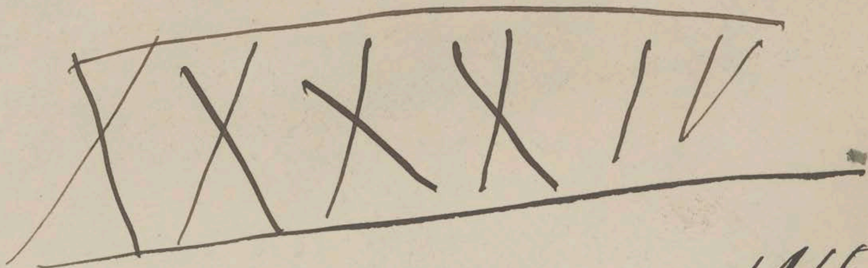
Cesarz Wilhelm zwiedził we czwartek 26 sierpnia Katedrę i zamek na Wawelu.

Zapewniają mnie że niemiecki rząd nietylko nie sprzeciwia się, ale ~~nalega~~ nalega
na przyłączenie Królestwa Polskiego do habsburgskiej monarchii, że prócz niewielkiego zachować ~~przywłaszczyć~~
sprostowania granicy w Suwalskiej guberni, nie chce nic zgoła z niego. Tutaj wachanie i zaląk=
~~sobie~~ a ~~[illegible]~~ zamierza zatrzymać Prowincje Bałtyckie.
= nięcie jak przed każdem światem przewidywaniem i daleko sięgającą myślą
Niemcy okazują większą chęć zwiększenia Austro-Węgier Królestwem Polskiem
niż one do nabycia go. – Rozmiary wojennych chwilowych zdobyczy mogłyby je przeistoczyć
na rzecz. Rozszerzając się zdają żądanie; Na razie piętrzą się towar wyżej nieświadomie

~~828~~ ~~678~~ ~~674~~ 42

Ambasador angielski zawiadomił departament stanu we Waszyng-
-tonie że Anglia zezwoli na przewóz pewnych towarów przez obszar ~~[illegible]~~
blokady, zamówionych w Austro-Węgrzech i Niemczech dla Ameryki. –
~~Za~~ Nie chodzi tu podobno o przedmioty przeznaczone na podarunki
gwiazdkowe, także o chemikalia ~~i farby~~ i farby –
~~Liczna deputacja węgierskich i kroackich [illegible] złożyła w~~
~~Schönbrunn hołd cesarzowi 2. września. – [illegible]~~
~~[illegible]~~ – Niemiecki ambasador we Waszyngtonie hr Bernsdorff
zawiadomił tamtejszy rząd, że stosownie do danych instrukcji parowce
z podróżnemi, nie będą zatapiane ~~bez~~ przed poprzedniem ostrzeżeniem ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
i ~~przed~~ pod zabezpieczeniem życia ~~podróżnych~~ nie wojskowych, oczywiście ~~pod~~ pod
warunkiem iż nie ~~będą~~ przedsięwezmą ucieczki ~~i oporu~~ lub oporu. –
To oświadczenie niemieckiego rządu niezawodnie doprowadzi do ~~[illegible]~~ zakończenia
~~[illegible]~~ przyjacielskiego sporu. – Poczytywać pożegnającego do zamknięty –
Liczna deputacja węgierskich i kroackich niemieckich złożyła w Schönbrunn hołd cesarzowi
2go września. –

4a Września

11 Września 1915.—

XXXXIV

Brak orientacji w sprawie polskiej. —
Ks. Leopold Bawarski —
Drugi pobyt cesarza Wilhelma w
Krakowie. — Przyjmowanie Wojciecha
Kossaka — Ciężkie walki. —
Armia rosyjska i jej uzbrojenie. —
Twierdze i ich los. Zajęcie Dubna. —
Cesarz Mikołaj o zaopatrzeniu armii
amunicją i dalszej walce. Rodzianko
o skruszeniu niemieckich kajdan —
W. Ks. Mikołaj. Mikołajewicz zwolniony
z naczelnego dowództwa i obejmuje je Car. —
~~[illegible]~~ Znowu Zeppeliny nad Londynem. —
Rozmowa Ks. Christiana Hohenlohe z Francuzami
w Szwajcarii. — Pismo Papieża do
prezydenta Wilsona — Bałkany. Dardanelle.
Serbia. Bułgaria. — Rumunia. —
Zamierzona niemiecko-austryjacko-
-węgierska wyprawa wojenna
do Serbii. —

11. Września

XXXXIV

Tu i w Berlinie zgoła nie wiedzą jeszcze co ~~pocznie~~ przejdzie ~~począć~~ z polskiemi ziemiami. Był podobno zamiar powierzenia Ks. Leopoldowi Bawarskiemu zarządu Królestwa Polskiego może z dalszą na przyszłość myślą, ~~ale~~ odmówił uzasadniając że nie chce się ~~wdaje~~ wtrącać ~~w~~ polityczno-administracyjne sprawy, że jest wojskowym i pragnie pozostać wyłącznie przy wojskowych sprawach.—

Cesarz Wilhelm ma być za ~~oddaniem Królestwa zachowaniem całości Królestwa Polskiego czy to jako osobnego tworu, czy za połączeniem z~~ zachowaniem całości Królestwa Polskiego czy to jako osobnego tworu, czy za przyznaniem go

Austro-Węgrom. W berlińskiem ministerstwie spraw zagranicznych odzywa się żądanie podziału między Niemcami i Austro-Węgrami, za czem obstawać ma głównie podsekretarz stanu Zimermann.

Cesarz Wilhelm powtórnie odwiedził Kraków i zwiedził osobliwości, także bibliotekę Jagiellońskiego Uniwersytetu i jej dziedziniec. Chodził pieszo po mieście. Uścisnął rękę dawnego swojego, ulubionego malarza bitew Wojciecha Kossaka i rzekł żywo do wzruszonego ~~Wojciecha Kossaka~~ „Ktoby przewidział że się spotkamy w takich okolicznościach!? No karta Europy" zmieni się po wojnie i pomyślniejszą będzie przyszłość Polaków; ale niech będą rozsądni!" –

Dowiedziałem się że cesarz Wilhelm z wielkiem uznaniem wyrażał się o Krakowie. Domyślam się że Arc. Franciszek-Ferdynand, który zwiedził był Kraków incognito, pod przewodnictwem Jerzego Mycielskiego i pełen był zachwytu, udzielił był cesarzowi Wilhelmowi swoich wrażeń i zachęcił, za ostatnim w Konopist pobycie, do zwiedzenia ~~piastowskiego grodu~~ podwawelskiego grodu. –

~~Ciastwo – Węgrom W [illegible] nie [illegible] [illegible] [illegible]~~
~~[illegible] się żądania za poddaniem między Niemcami i Austro-Węgrami~~
~~za czem obstawać ma gdzieś poddaństwo stanu Zimermann~~

Na wszystkich niemal frontach ciężko walczono ~~dzis~~. Rosjanie stawiali zacięty opór i niekiedy przechodzili do ofensywy, ale odpierano ją ~~sprzymierzeni~~. ~~Do~~ Także pod Tarnopolem przyszło do poważnych starć. — Osoby przybyłe z pola walki mówią, że wojska piechota dzielnie walczy i że przychodzi się z nią poważnie liczyć. Armii brak artylerii, amunicji, dostarczania masowych wzmacniań którym znaczna ~~przypada~~ ~~zadanie~~ niedawne zadanie; — tak że nader dotkliwie czuć się to daje wszystkim wojskom. —

~~670~~ ~~862~~ ~~832~~ 48

Zdumiewający jest śpieszny upadek ~~to~~ wszystkich twierdz od Bałtyku ~~do~~ po Galicję
w przeciągu kilku ~~[illegible]~~ dni, kiedy dawniej trzeba było po temu miesięcy.
Stąd zauważono, że sztuka budowania twierdz nie dotrzymała kroku
sztuce ~~ze sztuką~~ niszczenia ich. Dubno wzięte zostało 8. bm., także z trzech wszystkich
twierdz pozostaje ~~[illegible]~~ tylko Równo w rękach Rosjan. ~~wszystkie [illegible]~~ sprowadzenia
Przy zagajeniu ~~[illegible]~~ Komisji zaopatrzenia armii ~~[illegible]~~
amunicji usłyszano, wciąż powtarzającą się w obradach
piosenkę: "O walce aż do zupełnego zwycięstwa." Cesarz
Mikołaj rzekł, że waleczne wojska oczekują godzinę na ~~[illegible]~~ lepsze
zaopatrzenie amunicją aby powstrzymać obcy najazd
i ponownie ~~[illegible]~~ nasze powodzenie. — ~~[illegible]~~ Rosja
chce prowadzić wojnę aż do zupełnego zwycięstwa. —
Prezydent Dumy Rodzianko silnie wystąpił przeciw myśli
~~zawarcia~~ pokoju przed pokonaniem i ostatecznem zniszczeniem
nieprzyjaciela. Nawet wszystkie dziesiątkowane postanowił, ~~[illegible]~~
"Skruszyć ~~[illegible]~~ na zawsze", znienawidzone, niemieckie
kajdany. —

~~682~~ ~~683~~ 833 49

W tem niespodzianka zajęła na razie pierwsze miejsce.— W. Ks. Mikołaj Mikołajewicz zwolniony ~~został~~ z głównego dowództwa, został wice-Królem Kaukazu a car objął główne dowództwo armii.— Najpierw doniósł o tem Prezydentowi Poincaré prawdopodobnie aby zażegnać przypuszczenie iż ma to polityczne znaczenie.— Objęcie dowództwa przez cara jedyne łagodne mogło ~~[illegible]~~ wyjście takiemu W. Księciu Mikołajowi; ~~ale~~ nie ~~[illegible]~~ usunie wrażenia oddalenia go z powodu mylnego, zgubnego prowadzenia wojny; jednocześnie jest ~~oddaleniem~~ usunięciem się cesarza Mikołaja z Piotrogrodu, upozorowanem objęciem głównego dowództwa, ~~[illegible]~~ wprawdzie ~~[illegible]~~ nominalnego, co jednak ubarwia ~~[illegible]~~ już opuszczenie stolicy. W dzisiejszych głównych kwaterach monarchowie bezpieczniejsi są niż po stolicach. ~~[illegible]~~ ~~bez innego powodu~~; Upadek W. Księcia Mikołaja zdaje się być ustępstwem dla Dumy i liberalnych stronnictw opozycyjnych powodem wytknięcia gorszych zaniedbań i fatalnych błędów.— Jeżeli mówiono dotąd „Porządek ~~[illegible]~~ Senatory" to ~~nadal~~ odtąd mówić się będzie „Porządek ~~w~~ Kaukaz"!— ~~Postanowione jest~~ „W. Księcia Mikołaja" nazwano „Organizatorem przegranej"!— Postanowiono

~~8~~4 834 50

cesarza Mikołaja na uwagi pojętniejszych pomyłek, zaciągnąć może dalsze. Wojskowo oględź takowego nie można, dopókiż się nie one

Vito ~~prowadzić będzie wojny~~ dowyradzić będzie bo że nie car, to pewne ~~[illegible]~~

~~Na razie~~ Nie dziś ~~[illegible]~~ ale jutro odwołanie W. Ks. Mikołaja ~~[illegible]~~ nie utrudni ~~[illegible]~~ zawarcia pokoju. — Cała ta domniemana zmiana nietylko jest przyznaniem się do ~~[illegible]~~ klęski, co zresztą wszystkim wiadomo co ~~pismo~~ [illegible] pismo cara do W. Księcia, ale

oskarżyła ~~[illegible]~~

~~[illegible] wojny — jego wypadek ... do ojca dowództwa W. Ks. Mikołajewi [illegible] odwołania podczas tych~~ ~~na pytanie [illegible] pod dowództwem [illegible] zwierzchników pod dowództwem~~

~~[illegible] i potrzebnie pod dowództwem [illegible] ... na Londyn i listy~~

~~W. ks. z [illegible] dopóki się postępuje [illegible] ... wszystko zawsze~~

~~i spowodowały wiele [illegible]~~ ... nie ~~[illegible]~~

W. Książę był wojskowem i politycznem uosobnieniem tej wojny. Jego upadek porbawia ją ~~(…)~~ rozpędu. ~~W. ks. Mikołaj … ~~ jest zwykłym końcem tych, którzy wyżej sięgają niż mogą.-

~~Do objęcia~~ Do objęcia dowództwa W. ks. Mikołajowi, wojska armia podzielona była na północną sekcji pod dowództwem Russkiego, zachodnią pod dowództwem Ewerta, południową pod dowództwem Iwanowa

W nocy 28 na 9 Zeppeliny powtórnie rzucały bomby na Londyn i City, spowodowały kilka pożarów, zrządziły szkody, ostały nietknięte

Z ~~listu~~ ogłoszonego [wdzięcznikach] listu Sir Ed. Greya w którym jest mowa o uporządkowaniu po wojnie wolności mówi owo o ~~[illegible]~~ rozmowie z ambasadorem Ks. Lichnowskim iż Anglia udziałem we wojnie może po jej zakończeniu oddać Niemcom ustąpi lepsze niż gdyby pozostała neutralną, wszakże chciano, o pokojowym zwrocie: co już było dozwolonem przypuszczeniem. –

Ks. Christian Kraft Hohenlohe mówi że ~~Opowiadano~~ nie że przed zwycięstwami nad Rosją, Francji potrzeba wojny w Szwajcarii, tak dalece pewni byli pogromu Niemiec – tak ~~[illegible]~~ upojeni iż wygrali przedtem zdanie, że Niemcy powinny by wykorzystać [illegible] z ostatniej chwili dla zarzygnania klęski i odstąpić Francji na Austryi. Lewy brzeg Renu ~~[illegible]~~ i zawrzeć pokój. – Odszkodowań [illegible] mogą się [illegible] przejęte przez nas i kwacią do Niemiec

Kardynał Gibbon Jezuita tego nie uczynił Francji ambasadorem wręczył przedstawicielowi Wilson pismo Papieża a Lansinga w sprawie pokoju i odmowę sekretarza stanu

Zachowanie się Balkan nie przestaje być zagadkowem.- Venizelos zawarł gospodarczo-handlowy układ z czteroporozumieniem który daje wyłącznie greckiej żegludze i handlowi.- On też nader czynnie ~~przewodzi~~ przewodniczy ~~układa~~ rokowaniom między bałkańskiemi państwami dla doprowadzenia do porozumienia z Bułgarią.- Serbia ma się skłaniać do terytorialnych ustępstw w Macedonii ale nie wiadomem jest czy dostatecznych aby zadowolnić Bułgarię.- ~~Los Dardanelli~~ Zachowanie się Balkan zespala się z losem Dardanelli.-

Odpowiedź Serbii na notę czteroporozumienia wręczona została 3 września- zasadniczo miała się zgodzić na żądane terytorialne ustępstwa ale ze zastrzeżeniami co do zapewnienia jej przyszłych granic oraz z ~~ale~~ oświadczeniem, że ustąpienia terytorialne nie natychmiast ale dopiero po zapewnieniu nowych granic nastąpią. ~~Zależy także~~

+ Obrót rzeczy zależy od tego czy Bułgaria zgodzi się na serbskie warunki, co nie zdaje się być prawdopodobnem-

Dni 838 ~~507~~

54

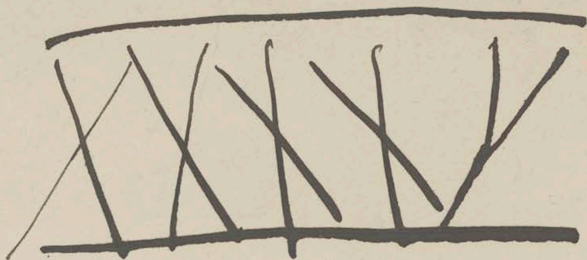
Od Wilku ~~[illegible] na najpierw~~ najpierw się miały stosunki z Rumunią.– Nie chciała przepuszczać znacznych amunicji dla Serbii ~~i to te [illegible]~~. Nagromadzone na granicy czekają na pozwolenie rumuńskiego rządu. Niemcy miały takowego żądać bardzo stanowczo.– Rumunia obawia się ~~[illegible]~~ ściągnąć na siebie ~~zemstę~~ ~~[illegible]~~ ostro porozumienia i nie jest pewną czy pogrom Rosji jest tak daleko ~~[illegible]~~ całkowitym, ~~aby~~ żeby wykluczał powrót jej wojsk i w razie ~~[illegible]~~ danym ~~zaś~~ najazd.–

Przygotowują się wielką wyprawę wojsk sprzymierzonych, przeważnie niemieckich pod dowództwem niemieckiego jenerała przeciw ~~[illegible]~~ Serbii a to aby ~~u~~ zdobyć zetknięcie z Turcją i umożliwić jej dostarczanie jej amunicji.–

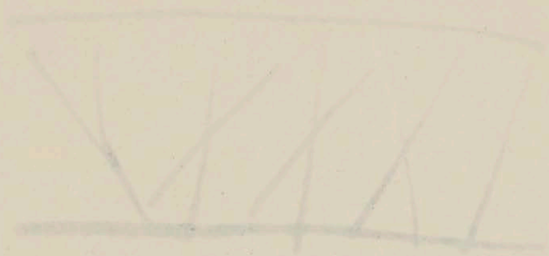
~~Kierujący Komisarz przy jenerale gubernatorze baronie Beselerze~~
~~Diller w [illegible] [illegible] Wodzowskie~~
~~mianowany został do Serbii~~

11. Września

=

18 Września 1915

XXXXV

Cele porozumienia, oraz nieokreślone świadczenia mocarstw.– Ukraińskie państwo austryjackiej biurokracji.– Austryjacko–polski twór.– Chełmszczyzna. Centralny komitet obywatelski i jenerał gubernator Beseler.– Wielkiej Domniemana rozmowa ks. Juljusza Andrassy o sprawie polskiej.– Duma i rząd.– Otwarcie Dumy.– Walki pod Tarnopolem. Opór i bitność rosyjskiego wojska.– Lord Kitchener o rosyjskiej kampanii.–

19 września

~~648~~ 839

57

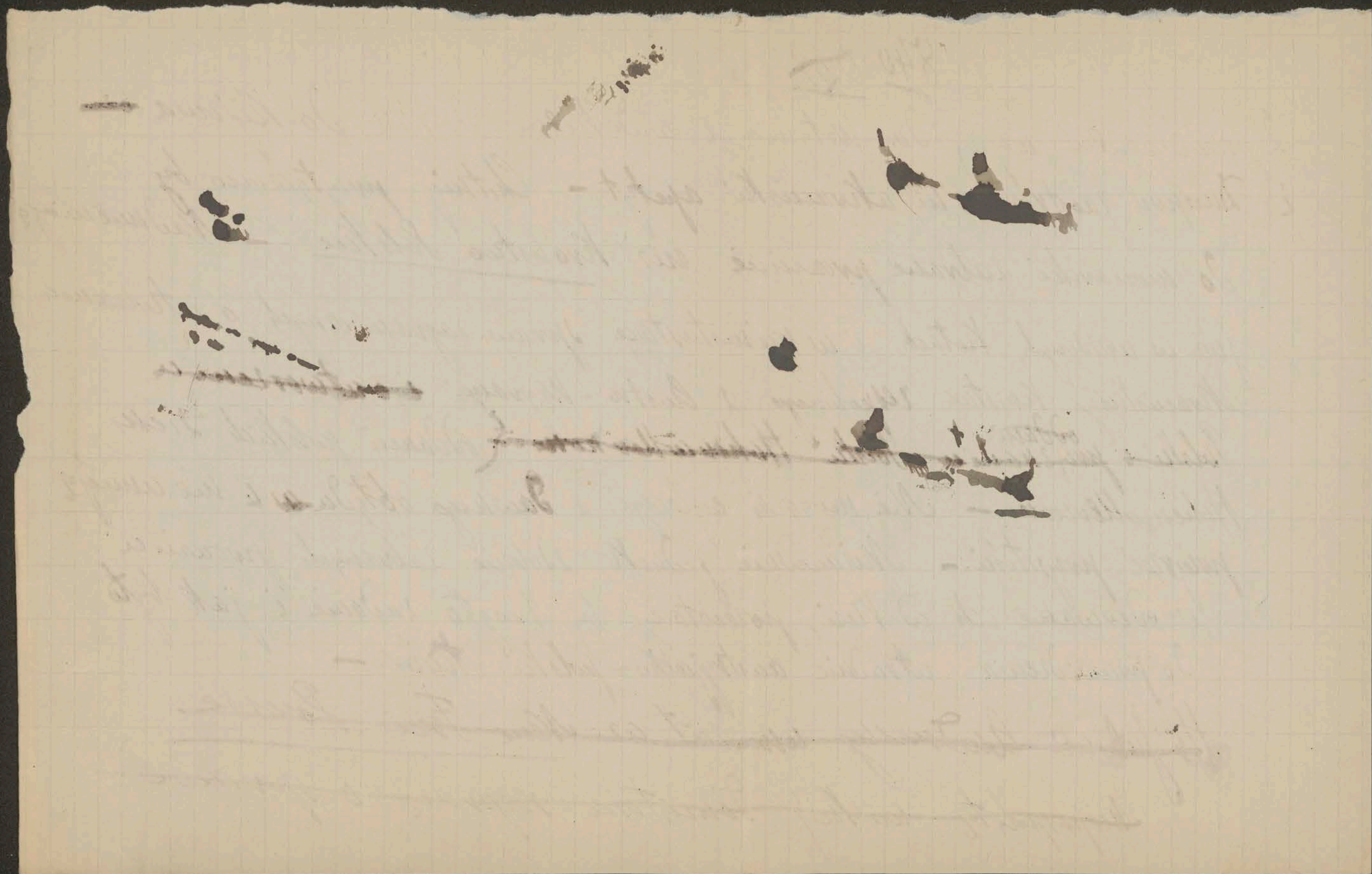
~~XXXXV~~

Dowodem że czteroporozumienie prowadzi zaczepną wojnę, ~~centralne~~ środkowe
~~[illegible]~~ mocarstwa odporną, iż pierwsze ma określone zaborcze zamiary
podczas ~~[illegible]~~ gdy drugie dotąd nie wiedzą co mają sobie przywłaszczyć —
Francja pragnie Alzacji, Lotaryngii i lewego brzegu Renu, Anglia powstrzymania
rozwoju niemieckiego handlu i marynarki, Włochy nabycia włoskich
ziem i strategicznych granic ~~[illegible]~~ Austrii oraz panowania na Adriatyku, względnie wybrzeże
w Albanii, Rosja przyłączenia Galicji i opanowania Konstantynopola ~~z~~ wraz z cieśninami ~~środkowe mocarstwa~~
zdobycia Bośni i innych południowych dzielnic Austrii — ~~[illegible]~~ Niemczech
Wspólnym zaś celem czteroporozumienia jest zniweczenie przewagi hegemonii w Niemczech
środkowe mocarstwa ~~[illegible]~~ nie zdają sobie dokładnie sprawy z terytorialnych nabytków ~~[illegible]~~ ~~ani~~ z ukształtowania
i ich podziału wraz z wygranej i narzucenia warunków pokoju;
Europy —

~~840~~ ~~0.81~~ 58

z przeniesieniem wojny do Wołynia i widokiem dojścia do Kijowa ~~i~~
i Dniepru zaostrza się ten ukraiński apetyt.— Chętniej przyjęto by
do monarchii zabrane prowincje niż Królestwo Polskie.— Nadmieniłem
już w urzędowych kołach i w ministerstwie spraw zagranicznych, o utworzeniu
ukraińskiego Królestwa zespolonego z Austro-Węgrami ~~i o utworzeniu~~
~~Polski i przyznaniu~~ oddaniu ~~Polski Hohenzollernom~~ i oddaniu polskich ziem
Hohenzollernom.— Nie mogą się wyleczyć z dawnego obłędu ~~w~~ i nie umieją
przejrzeć przyszłości.— Niezawodnie jednak zdobycie zabranych prowincji
i oderwanie ich od Rosji, przeistoczyć by mogło zadanie i jak było
do przewidzenia utrwalić austryjacko-polski twór.—

~~Hr. Juliusz Andrassy umieścił w Neue Freie Presse~~
~~niepospolitą, wielkiej doniosłości rozprawę o sprawie~~

~~6~~~~5/V~~ 841 59

W rozporządzeniu o wojskowej administracji w zajętych częściach ~~Pols~~ Królestwa Polskiego przez Austro-Węgry, przewidzianem jest, że te same kroki, które są udziałem polskiego języka przyznane zostaną przy zaprowadzeniu administracji w ukraińskich okolicach ukraińskiem językiem. — W Królestwie Polskiem prócz ~~chełmskiej gubernii~~ Chełmszczyzny ~~[illegible]~~ która zresztą nigdy nie była ukraińską ~~[illegible]~~, nie ma ~~[illegible]~~ ruskich okolic. — Jest tu więc chiba ~~[illegible]~~ zamiar za przykładem wydzielenia ~~przykładem~~ Królestwa Polskiego chełmskiej gubernii z Królestwa lub nadanie jej ~~[illegible]~~ ukraińskiej autonomii i wtedy, na wypadek, gdyby ona została z [illegible] [illegible] jest, dla Polski. Znowu więc [illegible] dla [illegible] zatajonych ukraińskich pragnień

Niemieckie władze zniosły najpierw polskie obywatelskie sądownictwo w Warszawie, zaprowadzone przez Centralny Komitet Obywatelski. Następnie jenerał gubernator Beseler rozwiązał ten Komitet i zarządzenie to uzasadnił tem, że ~~[illegible]~~ pozwolenie na Centralny Komitet danem było pod warunkiem wyraźnym iż unikać będzie wszelkiej działalności politycznej. Centralny Komitet tego warunku nie dotrzymał i rozwiązanym został. Niemiecki rząd nie znosi obok siebie drugiego rządu i Powstania to spożytkowanie ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~

Jednak zapytać można dla czego przez miesiąc przeszło pozwalał na to wszystko, co teraz poczytał za zakazane. Centralny Komitet skorzystał z tego aby zaprowadzić polskość we wszelkich dziedzinach i to mu należy poczytać za zasługę. Mniej w sposobie zastosowania posunął za daleko.—

~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ 843 61

Hr Juliusz Andrassy umieścił w Neue Freie Presse, niepospolitej, nie małej doniosłości rozprawę o ~~sprawie~~ sprawie polskiej. Znakomicie, z wyższym poglądem na teraźniejszość i przyszłość dowiódł najdokładniej do tego, co, od początku było i jest przewodnią ~~polityczno-~~ narodową myślą tej mojej pracy. Do rozwiązania zadania przez przyłączenie Królestwa Polskiego do habsburgskiej monarchii i zapewnienia w niej polskiemu narodowi szerokiego a silnego narodowego bytu, o tę monarchię opartego

Dowiódł korzyści nawet konieczności tego załatwienia dla środkowej Europy i nieuniknione trafnie wykazał niebezpieczeństwa lub niedomagania każdego innego. Z ~~mistrz~~ Mistrzową, niezwykłą intuicją odgadł i zrozumiał powody usposobienia, w obecnej potrzebie, ~~części~~ w różnych części rozebranego polskiego narodu

~~677~~ ~~8[illegible]~~ 844 62

Przestrzegł ~~[illegible]~~ własnych rodaków — aby się ~~[illegible]~~ strzegli materialnych względów, obcego i zagranicznego; własnych zapatrywań przy załatwieniu tak doniosłego zadania. Pobocznie względy nie mogą bowiem też stać na przeszkodzie zbiorowym — narodowi, jasno, dokładnie, politycznie ~~[illegible]~~ i etycznie postawionem zadaniem i określonem zadaniem. —

Sprawa hr. J. Andrassy, powinna być wspólnym programem Austro-Węgier i polskiego narodu —

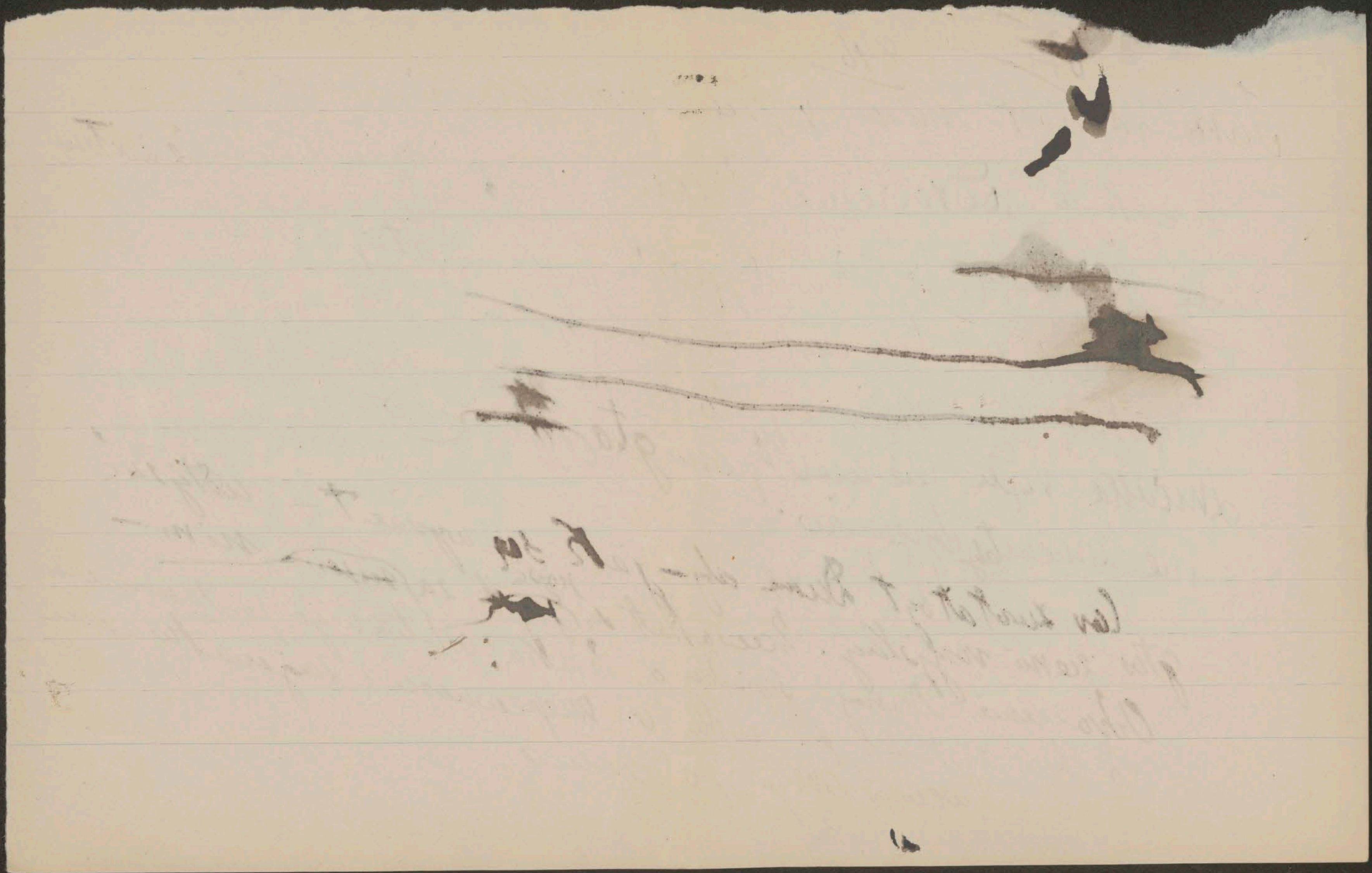
~~Nr~~ 845 63

Komentarze w Rosji okrzykiem: ~~mijrainka pot~~ patryjotyzmu ~~i~~ i rewolucji. — Blok lewicy Dumy stawia dalej idące żądania, nad którymi rząd przeszedł bez rozważania — Blok stanowi znaczną większość w Dumie, w skład jego wchodzą kadeci, październikowcy i centrum. Żąda zmiany rządu, utworzenia parlamentarnego ministerium. Moskwy i Petersburga wystąpiły Rady Miejskie z podobnemi żądaniami i ostrą krytyką rządu. Petersburska przyjęła wszelki wojny niedołęstwo i rozstrojonego rządu, wystąpiły jego bezczynności. Na tej ziemi ministrowie Gorymykin udał się do cesarza do głównej kwatery

~~877~~ 846 64

Sam zamiar zmiany rządu postanowienia
został odroczenie Dumy i z dodatkiem że zwołany
~~że~~ będzie najpóźniej w listopadzie
~~Zapewne przez ten czas trwać będą~~
~~rokowania rządu z blokiem~~ ~~tym~~ i bo
Zmiana rządu nie ciała by komizątka
nie zmienit obyczajów:

Car został być ~~Duma~~ aby – jak się wyrazić – ustępując nim –
głos ziemi wszystkiej. Zawahał się pójść ~~...~~ za ~~...~~
Odroczenie Dumy świadczy o braku ostatecznego postanowienia
o chęci zyskania na czasie o niepewności i zagmatwaniu
wewnętrznego położenia

Ciężkie i twarde walki staczają sprzymierzone armie pod Tarnopolem.
Opór i bitność ~~wr~~ rosyjskiego wojska ~~je~~ są tu widocznemi i nieco
~~austryjackie wojska armia~~
zaskakującemi. ~~Böhm Ermoli~~ ~~poniosła porażkę. Jej następstwa~~
~~zaciągnęło nadciągnięcie niemieckich posiłków. — Böhm-Ermoli~~
~~z musiał się nieco cofnąć pod naporem przeważających sił i ponieść~~

~~Znowu~~ Znowu występuje liczebna przewaga Rosjan. Między Trembowlą i Tarnopolem sprzymierzone wojska poniosły porażkę i musiały się cofnąć. Nadciągnięcie niemieckich posiłków zapobiegło następstwom ~~klęski ar~~ przegranej austryjacko-węgierskiej armii. Na tym froncie nie sprzymierzeni ~~lecz~~ Rosjanie rozpoczęli i prowadzą ofensywę.
Lord Kitchener powiedział w izbie wyższej „Widocznym zamiarem Niemców było zniweczyć rosyjską armię, aby ~~[illegible]~~ otrzymać

~~88~~ 66

wolne siły dla ~~innych~~ ~~[illegible]~~ celowszej i ale spotkało ich wielkie

nieporozumienie — ~~Do~~ najcenniejszych najcenniejszych

cząstek tej wojny należą ~~[illegible]~~ mistrzowskie obroty

rosyjskiej armii która przestała nienaruszoną

jako walcząca siła i widzimy że rosyjskie

wojska pocztane za pobite i wszędzie zacięty

stawiają opór a nawet nieprzyjaciela przysparzają

o ciężkie straty. Rosja ze swojemi geograficznemi rozmiarami była

zawsze i stanie zniweczy największe najeźdnicze

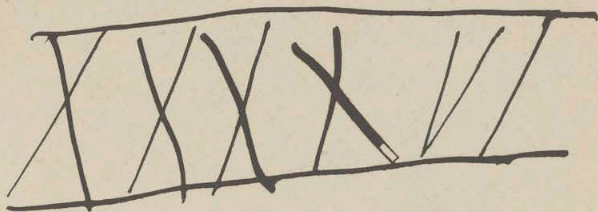
armie. ~~Niemcy nic innego nie dyskutują jak~~ ~~[illegible]~~ opuszczone ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ Zdaje się że Niemcy wystrzelali

849. ~~694.~~ 67

w Rosii swój proch. Niemy ~~nie~~ nie zyskali [nic] jak tylko pusty kraj i opuszczone twierdze. — —

18. Września

25. Września 1915.

XII

XXXXVI

Polscy przywódcy składają dzięki hr. Juliuszowi Andrassy. — Armia Hindenburga zajęta 19. t.m. Wilno. — Niemiecko-austryjacko-węgierska Serbska Kampania rozpoczęta. — Ostrzeliwanie Belgradu. Bulgaria mobilizuje. Układ jej z Turcją. — ~~Wyczekująca~~ Bulgaria wobec Serbskiej kampanii środkowych mocarstw. — Rosja pobita nie zwalczona. — Zapatrywania Królestwa Polskiego. — Duma zdolna działania niepotrzebna. — Trzecia niemiecka wojenna pożyczka. — Helfferich o niemieckich pożyczkach. — Następstwa kosztów światowej wojny. —

25 Września

69

~~699~~ ~~850~~

XXXXVI

Hr. Gołuchowski oraz
~~Za przykładem hr. Gołuchowskiego~~ ~~oraz~~ Polacy zajmujący
~~wo~~ rządowe lub parlamentarne stanowiska, ~~m~~ minister
dla Galicji Morawski, marszałek Niezabitowski
prezes Koła Polskiego Biliński, ~~bu~~ burmistrz Krakowa
Leo ~~Leo~~ i inni, przystąpili publicznie do sprawy ~~i którzy li [illegible]~~ ~~co [illegible] było~~, i którzy li
w głębi serca [illegible] o sprawie polskiej, ~~te~~ namiestnika ~~ka~~ Galicji ~~ten~~
~~mnie~~ dzięki osobistym Kazanem - Bratko ~~namie~~ niestety jest Niemcem — Wiedziałem o uczuciach
~~bezwzględ~~ zapatrywaniu hr. Tiszy na austryjacko-polskie ~~rozwiązanie~~ zadanie i
należałem aby przy sposobności zetknąć się
z nim. Miałem wkrótce ~~[illegible]~~

~~857~~ ~~700~~ 71

hr. Andrassy zupełnie inaczej i trafnie zapatruje się na ~~sprawie~~ takowe. — Byłem zdania iż należy dziś wiele dostarczyć hr. Andrassemu materiału przetłumaczonego z niego, co już uczynił był hr. Gołuchowski. — O ile wiem, pośrednio za moją radą. —

Armia marszałka Hindenburga zajęła 19° Wilno —

Na drugi dzień rozpoczęto się zaprowadzanie, niemieckich i austryjacko-węgierskich sił, działanie, przeciw Serbom ostrzeliwaniem ~~armatniem~~ brzegów Sawy i Dunaju, Belgradu ~~i~~ i Semendryi. Jest to w związku z ~~Turcją~~ przymierzem z Turcją, ~~oraz~~ oraz ~~Turcji~~ z dostarczaniem jej amunicji, ~~Dl~~ otwarciem Dardanelli oraz z ~~potem~~ całem bałkańskiem potężnieniem, niemieckim stanowiskiem neutralnych, Bułgarii —

~~70~~/ ~~852~~ 72

Bułgaria zarządziła też natychmiast mobilizację i minister prezydent Radosławow zapowiedział, że przechodzi ona do zbrojnej neutralności. Między Turcją i Bułgarią stanęła umowa, układ mocą którego, pierwsza odstępuje Bułgarji, za tejże neutralność, część znaczną ziem zdobytych podczas pierwszej bałkańskiej wojny, straconą w następstwie drugiej. Ten nabytek zapewnia Bułgarji połączenie kolejowe z egejskiem morzem, przy czem otrzymuje przedmieście Adrianopola, które zwać się będzie Nowym Adrianopolem.

Prawdopodobnem jest, że Bułgaria przejdzie stopniowo do wojny z Serbją i zajmie tak bardzo pożądaną Macedonję, cel jej polityki. ~~[illegible]~~ dwiełszy się wtedy z dwóch stron i osiągnie narodowe ~~[illegible]~~ zjednoczenia, narodową jedność. Będzie to nie małem powodzeniem dyplomacji świetnych mocarstw i nowym dowodem, że najskuteczniej wspiera ją zbrojna siła. – Bułgaria jednak nie przestaje rokować z czteroporozumieniem ~~i ze sprzymierzonemi [illegible]~~ ~~mocarstwami i nie [illegible] [illegible] [illegible] gdyby Serbia [illegible] do [illegible] i [illegible]~~ ~~[illegible]~~, zapewne dla zyskania na czasie i należytego uzbrojenia się. –

~~niebezpieczeństwie odstąpiła~~ jej, w ostatniej ~~chwili Macedonię, jakie przyrzekły postanowienia~~. Bulgaria idzie za przykładem danem jej Rumunię, po pierwszej bałkańskiej wojnie, kiedy zdradziecko wyzyskano jej przymusowe położenie aby wymusić na niej terytorialne ustępstwa, uszczuplić ją, pozbawić korzyści z krwawych walk.— Teraz przyszła na nią kolej i zużytkowała pomyślne okoliczności najpierw z Turcją.— Jak ich użyje co do głównego żądania, co do Macedonii, zależy ~~będzie zawsze~~, jak też cały obrót rzeczy, od austryacko-węgiersko-niemieckiej kampanii przeciw Serbii. Dotąd nie postąpiła, są nawet pogłoski że sprzymierzone armie przekroczyły były Dunaj, następnie ucofnęły się.—

Na wszystkim placu wojny trwają zacięte walki ze zmiennym skutkiem.—

Nie twierdzę aby pobita, wszystka armia była rozbita i pokonana, unieszkodliwiona—

aby Rosja była już ostatecznie zwalczona.—

~~703~~ 854 74

W Królestwie Polskiem dwie czuć się dają obawy; powrotu Rosjan lub z zatrzymania przez ~~pozostania w rękach~~ Niemcy części kraju ~~przez~~ zajętej przez ich wojska. Jest mniemanie że nie odstąpią ~~wypuszczą~~ co zdobyty-

Poczyna się więc ustalać przekonanie, że najlepszem, czy też najmniej złem załatwieniem, byłoby przyłączenie ~~Królestwa~~ całego Królestwa Polskiego do habsburgskiej monarchii ale nie dowierzają aby ~~była dość silna~~ zdołała tego dokonać.--

~~Jeden z ministrów miał powiedzieć że~~
~~W Kreatou~~ ~~nie potrzebuje się Dumy z dolnej do działania~~

W otoczeniu cara powiedziano: że nie potrzebuje się Dumy z dolnej działania. Nic lepiej nie znamionuje na wojskiego Konstytucjonalizmu.. Wyrachowany na pokaz ~~bez~~ nie do użytku.–

~~701~~ ~~856~~ 76

Niemiecki rząd ~~rozpisał~~ zaciągnął trzecią, wojenną pożyczkę. Wykazuje wspaniałe

rozpisze / pożyczkę

~~46~~ ogółem 72 miliardów Niebawem ~~pójdą za tym przykładem~~ Austro-Węgry.–

~~Trzecia wojenna, niemiecka pożyczka~~ przedstawia ~~osiągnęła~~ ~~wspaniałą cyfrę okrągłą~~

~~dwunastu miliardów~~ ~~miliardów~~.– Sekretarz stanu skarbu Helfferich

oświadczył w rozmowie z amerykańskimi dziennikarzami, że

~~po~~ dwie pierwsze pożyczki włącznie z trzecią pokryły wszystkie

dotychczasowe wojenne koszta i zapewniają potrzebne ~~dla~~ do

zimowej kampanii, aż do wiosny.– ~~jest~~ Ostatnia pożyczka

jest największą w dziejach świata i zaciągnięta została

wyłącznie wewnątrz Rzeszy, podczas gdy Anglia i Francja

starają się o pożyczki w Stanach-Zjednoczonych i pod uciążliwemi

warunkami.–

857 ~~887~~ ~~706~~ 77

Zamiast jak dawniej miliony, wydaje się teraz miliardy na wojnę i część ich znaczną wystrzeli się w dalszej. – Nie może to pozostać bez daleko sięgających następstw we finansowej dziedzinie i przepowiednie lorda Lansdowna o światowej finansowej katastrofie okażą się zapewne prawdziwemi. – W tutejszych finansowych kołach nie przeczą, iż nastaną ciężkie czasy, iż trzeba będzie nałożyć nowe, znaczne podatki, mianowicie od majątku. – Na przesilenie zaś zapatrują się w ten sposób, iż dosięgnie całą Europę, rozłoży się na nią i przez to złagodzoną zostanie jego groza. –

Soli Doloris. –

25^{ go} Września

78

XXXXVIII

2go Października 1915.

858-873

79

XXXX VII

Układ turecko-bułgarski.- Czteroporozumienie
Grecja mobilizuje.-
grozi.- P. Ugron. Mają z nim
rozmowa.- Postanowienie u
Cesarza Arcybiskupów Bilczewskiego
i Teodorowicza. Cesarz powiedział, że ~~Wilhelm~~
postanowionem jest przyłączenie do austro-węgier ~~[illegible] Franciszek [illegible] Józefowi~~
~~objęcia [illegible]~~
Królestwa Polskiego - P. Zimmermann
i Fremdenblatt.- Cesarz o katolikach
episkopacie w Galicji.- Polski episkopat
wzywa katolicki świat o modlitwy i pomoc
dla Polski.- „Wojna toczy się dalej" - Lud.-
Francusko-angielska ofensywa - „Za wiele
nieprzyjaciół"! -

z p. Pawlicewska

~~707~~ ~~858~~ 80

XXXXVII

Bulgarski rząd ogłosił kommunikat którym zawiadamia że turecko-bulgarski układ został ostatecznie zawarty i podpisanym. Do 28 zajęte ~~zostaną~~ będą wytajnione ~~Bulgarom~~ Bulgarii ziemie oraz koleje żelazne. Wzmacnia to przekonanie że Bulgaria ~~stanowczo stanie po stronie środkowych mocarstw i Turcji~~ o czem nie wątpią w tutejszym ministerstwie spraw zagranicznych. Słuszne korzyści ~~osiągnięte~~ ...; ~~oraz~~ korzyści w pokonaniu ~~pokonaniem~~ Serbii w porozumieniu z nią które byłoby chwilowem=, środkowem mocarstwom. ~~Wrz zwycięstwo środkowych~~ W przymierzu ze środkowemi mocarstwami Bulgaria osiągnąć może, w razie zwycięstwa, hegemonii w Bałkanach, największe=niejszą także dla Austro-Węgier

859 ~~707~~ (II) 81

albowiem nie mają żadnej bułgarskiej irredenty i sąsiedzkie pożycie może być jaknajlepsze nawet często.–

Grecja zarządziła mobilizację wobec bułgarskiej i ogłasza przeciw Bułgarii; rząd głosi iż znaczona ceną zbrojnej neutralności. Tymczasem toczą się między Atenami i Zofią rokowania.–

Wojna dotknie się Bałkan porusza się stanowisko–

Mógłżeby przyjść do ogólnego czteroporozumienia.– Wszystko się zmienia w ciągu dziesięciu dni. Od Grey zapewnił Dziatw ... że jeśliby Bułgaria przystąpiła do zacnego czteroporozumienia ... Anglia w porozumieniu ze sprzymierzeńcami, po stronie swoich mocarstw, Turcji. Dałaby swoim przyjaciołom na Bałkanach wszelką w jej-mocy pomoc bez zastrzeżeń i ograniczenia. To samo powiedział w Komisji izby francuskiej przewodniczący gabinetu Viviani.

860 ~~709~~ 82

~~albowiem nie mają żadnej bałgarskiej świad...~~

Mówiłem z p. Ugronem który zawiadia polskiemi sprawami w ministerstwie spraw zagranicznych. Jest wielu Polakom jak zawsze, przychylnym i zna lepiej polskie stosunki niż inni tutaj i to z czasu kilkoletniego konsulatu w Warszawie.— O ile dawniej zjawił niecierpliwości co do ~~kombinacji~~ rozwiązania austryjacko-polskiego i przyłączenia Królestwa Polskiego o tyle teraz ma dobrą ~~[illegible] ma dobrą~~ nadzieję.— Mówił mi, że zezwolenia Niemiec jest ~~[illegible]~~ także zgoła stanowcze i wyraźne, iż gdyby miało zajść nie mogłaby Niemcom w polityce dać wiary.— Niemcy niechcą ~~przywłaszczyć~~ sobie Królestwa i myślą ~~[illegible]~~ o przyłączeniu Bałtyckich Prowincyi.— Ds. Rozprawa hr. J. Andrassy

861 ~~700~~ 83

stwarza podstawy postępowania. ~~Zaręczył mi~~ Była ~~ona~~ znaną ministerstwu spraw zagranicznych i po zastanowieniu, zezwolono na jej ogłoszenie. – Baron Burian jest zwolennikiem austryjacko-polskiego załatwienia wskazanego w owej rozprawie, ale jest jeszcze ostrożniejszym i nie chce przedwcześnie wysuwać się zbyt na przód. – Minister Ugron zaręczył mi że ~~że na Węgrzech~~ Węgry są najbardziej przychylnie dla polskiej sprawy usposobienie, że hr. Tisza nie jest przeciwny ~~przyłączeniu~~ przyłączeniu ~~Królestwa~~ Królestwa do Austryi; ale pod warunkiem, że nie wytworzy trializmu i nie naruszy dualizmu; nie chce żadnego dla Węgier przyrostu i tak należy tłomaczyć jego zeszłoroczną mowę w której oświadczył ~~że~~ był, że nabytków nie pragnie, co się odniosło do Węgier, nie do Austryi, której zostawia wolność postanowienia

~~XIV~~ 862 84

zawsze jednak ze zastrzeżeniem, iż nie zmienią dualizmu. Dlatego p. Ugron podziela moje zdanie iż należy ~~sta~~ przyszłe ukształtowanie wzorować na stosunku Kroacji do Węgier. – Dodał ~~–~~ ale o niem nie Węgry będą mogły wypowiedzieć ostatnie słowo ~~nie w stanie do wypowiedzenia~~ ~~głównie stawa, lecz~~ lecz łatwiejszy rząd, który ~~nie~~ zbyt przychylnie obchodzi ~~z~~ się z ~~...~~ austryjacko-polskiem z stanowiskiem, i stąd powstać mogą trudności ze strony gabinetu hr. Stürgkha, co przyznać ~~...~~ ~~–~~ ~~...~~, przypisać należy, co więcej, ~~u~~ krakowskim wpływom –

P. Ugron mniema że nadeszła chwila, aby Królestwo otrzymało

powzięte austryjackie uczucia, pragnienie połączenia się z monarchią —
z czego cieszy sobie ~~…~~ także bar. Burian —
Zapytałem w jaki sposób ma to uczynić, zwłaszcza we Warszawie
zajętej przez Niemcy i czyby niemieckie władze (chętnie to powitały i na to pozwoliły —
Odpowiedział, że nie byłoby to im obecnie na rękę, że też nie zachęca
do żadnych głośnych objawów i demonstracji, ale że należy
przygotowywać grunt i szerzyć oraz ustalać przychylne dla
Austrii usposobienie. ~~[illegible]~~
~~[illegible] we Warszawie [illegible] Gubernatorskiego, który~~
~~z [illegible] politycznym i [illegible]~~

~~712~~ 86~~4~~ 86

Zauważyłem że przecież nie zamierza się pytać Królestwa na mocy plebiscytu, że nie należy nikogo się pytać, lecz śmiało dokonać czynu, a że ~~potem~~ z nim najnienormalniejsze stosunki ułożą się pomyślnie, było umówiono władzy a na początku ~~[illegible]~~ zapewniono Ukrainie jak największy narodowy byt lecz nie zbyt wiele politycznych wolności czy dowolności. – Na to odpowiedział, że jednak Austrya zależy mu na ~~tem~~, aby przy zawarciu pokoju z mogła się odwołać na pragnienie ludności połączenia ~~się z~~ [illegible] z Austryą się Królestwa ~~[illegible]~~, że Rosja mogłaby zarzucić, że żąda ~~[illegible]~~ Królestwa które woli pozostać połączone z wszystkiem cesarstwem.

Obiecuje sobie dobrych skutków z pobytu we Warszawie hr. Gołuchowskiego, który z wybornym zmysłem politycznym i zdrowym sądem o potrzebach, obrócił drogę na Berlin i zamierzał rozmówić się z kanclerzem Bethmannem —

~~Jest drogą na Berlin i zamierzał rozmówić się z Kanclerzem~~
~~Bethmannem~~ S. Ugoru, potępia oddalenie się z Warszawy
~~B do~~ Wilkin~~...~~ wielkich panów ~~arystokratów~~, którzy schronili się w Kijowie
lub Petersburgu, podczas gdy powinni byli pozostać na miejscu —
Sprawiło to tutaj jaknajgorsze wrażenie. — Jakkolwiek który
~~pot~~ wyraził się o owem zamierzeniu, przez Komitet
Obywatelski Oświatowy, wprowadzenia do szkół języka
rosyjskiego i przypominał, strajk szkolny we Warszawie
który tak jaskrawo sprzecznym jest z owem nieprzezornym
wnioskiem ~~zdaniem~~. — Odpowiedziałem, że pomimo ogólne
potępienie zamiaru do oficjalnego wprowadzenia do

~~7/5~~ 867 89

szkół wszystkiego języka, które istotnie było niepojętym ~~o~~ obłędem, lecz zapewne przypisać go należy wytężonej narodowej demokracji. Protest zaś jest najlepszym dowodem usposobienia społeczeństwa.

P. Ugron mówił mi, że ~~nie może u~~ musi usunąć z ustawy N. N. Komitetu odnośnie utworzenia legionów i wcielenia ich do armii. Legiony są wytworne i ~~ich~~ on stara się usunąć ~~dowództwem~~ dość częste nieporozumienia między ~~niemi~~ niemi i głównem dowództwem, zapobiegać tarciom wywoływanym nie zawsze poprawnem postępowaniem niektórych dowódców legionów. Stanowczo odmawia N. N. Komitetowi innych żądań

~~7~~ ~~746~~ ~~868~~ 90

pieczy
~~pieczy i opieki~~ nad legionami i nie przyznają ~~one~~ im
ani prawa ani powołania do przedstawiania
i kierowania sprawy polskiej. — Założycieli
~~[illegible]~~, zapomnieliśmy, że jest to najzupełniej
mojem i Daniców od początku ~~tej~~ wojny. —

~~Jeżeli~~ ~~[illegible]~~ Powięzie ~~dane mogą [illegible] bezpośrednio; [illegible] by się ponaglić.~~
~~A wtedy [illegible] przedstawiała by się ponaglenie [illegible]~~
~~Do do ostatecznej [illegible] potrzeb przedwczesnych i [illegible]~~
~~ostatecznego [illegible] pierwszego ostatecznego i [illegible] wojny~~
~~Nie ma już jednej ani [illegible] wszystkiej~~
~~Kampanii ani europejskich [illegible]~~

Uznając zasługi N. N. Komitetu ~~potrzebne~~ w sprawie legionów i użyteczność ~~jego~~ nad nimi pieczy. Widzi zaś niewłaściwość i szkodliwość ~~z~~ ~~[illegible]~~ chęci przedstawiania i kierowania sprawą polską, i tem mniej usprawiedliwioną, iż N. N. Komitet może ~~tylko~~ przemawiać, tylko w imieniu połowy Galicji, i to nie całej połowy, gdyż i w tej spotyka się z poważnym oporem, nawet potępieniem.—

Powyższe dane ~~[illegible]~~ p. Ugrona, o całości, ~~głośnego~~ austryjacko—~~bezpodstawnego~~ ~~polskiego zadania~~ nie są ~~prawdopodobnie bezpodstawnemi~~ —polskiego zadania, nie są zapewne bezpodstawnemi. Rzecz ~~wtedy~~ przedstawiałaby się teoretycznie pomyślnie. Do urzeczywistnienia, potrzeba przedewszystkiem, ostatecznego zwycięstwa, końca wojny, traktatu pokoju—

Nie ma zaś jeszcze końca ani rosyjskiej, ani europejskiej wojny—

Cesarz zgodnie z tem co mi mówił p. Ugron wyraził się, wobec Arcybiskupa lwowskiego Bilczewskiego.– Arcybiskup po dłuższej rozmowie, zapytał – czy mógłby dowiedzieć się, jaki będzie los Królestwa Polskiego. Dodał że ośmiela się pytać nie z ciekawości, ale dla uspokojenia rodaków i podniesienia ducha.– Cesarz rzekł, iż przyłączenie całego Królestwa Polskiego do habsburgskiej monarchii jest postanowionem, ~~wprawdzie~~ jeszcze nie piśmiennie ~~ale~~ stwierdzonem, ale słownie zapewnionem, że był we Wiedniu kanclerz Bethmann i że rzecz owa z nim załatwioną została.– Cesarz przy końcu ~~rozmowy~~, po raz drugi ~~[illegible]~~ powtórzył –

„Przyłączenie Królestwa jest załatwione.–"

Znamiennem jest, w połączeniu z tem zapewnieniem, iż dzienniki przytoczyły, dotąd niezaprzeczoną rozmowę, niemieckiego podsekretarza stanu spraw zagranicznych Zimmermanna, zastępcy p. Jagowa, w ciągu której zaznaczył, że przyszłość Polski jest tak samo niepewną jak Belgii.– Stało się, że półurzędowy Fremdenblatt powtórzył ~~tą~~ rozmowę pod nagłówkiem: Przyszłość Belgii i Polski, z opuszczeniem jednak zdania o Polsce, co ~~[illegible]~~ nie lada wydatności, podać publicystycznem podkreśleniem.– Nie życzono też sobie zaznaczonej w Berlinie wątpliwości, podawać do publicznej wiadomości; cenzura wykreśliła ją a niezdarnie pozostawiono nagłówek.–

~~716~~ 871 93

Cesarz ~~zignując~~ przyjął Arcybiskupów Bilczewskiego i Teodorowicza stawy „Zachowanie się Katolickiego episkopatu w Galicji, podczas rosyjskiego najazdu, było nie poruszone".—
Polski episkopat Poznania, Królestwa Polskiego i Galicji wydał, w myśl Ojca Świętego Benedykta XV wspólny list do świata Katolickiego, z prośbą aby w dniu 21 listopada 1915, złączył się, w darach miłosierdzia i w gorącej modlitwie o Boże zmiłowanie dla nieszczęśliwego polskiego narodu.— Urzędowe doniesienia zawiadomiły: „Ale wojna toczy się jeszcze".—
„Że rosyjska ofensywa przełamała się tak na Wołyniu jak we wschodniej Galicji. Ciężkie i uporczywe były walki. Nieprzyjaciel wojska, toczą je dalej. Opuszczony był zdobyty Łuck, powtórnie

~~714~~ 872 94

zajęty go.- Tarnopol w wszystkich rękach i nic tam rozstrzygającego do dziś nie zaszło.

Francuzi i Anglicy rozpoczęli ogólną, gwałtowną ofensywę, z miejscowemi powodzeniami. W pierwszych dwóch dniach Niemcy ponieśli porażki:- ~~Przyznają że cofnęli się do drugiej obronnej linii i stracili w kilku miejscach, że stracili wiele wojennego materiału~~

Przyznają że w kilku miejscach opuścili pierwszą, obronną linię i cofnęli się do drugiej.- Sprzymierzeńcy wzięli do niewoli przeszło dwadzieścia tysięcy ludzi, zdobyli siedemdziesiąt dziewięć armat. Niemieckiego frontu nie przełamali i nieraz odparci zostali.- Dodają Francuskie i angielskie dzienniki głoszą dwa zwycięstwa, dodają że jest to tylko wstęp do dalszych walk, które istotnie postępujące-

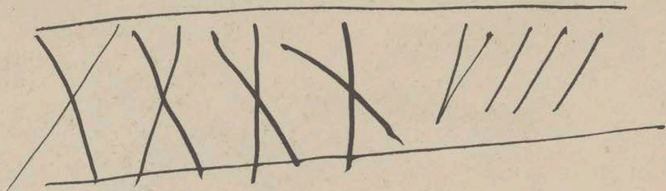
 873

95

~~Niemieccy, wschodni~~ Sprzymierzeńcy przyswoili sobie sposób zastosowany nad Dunajcem oraz pod Gorlicami i Tarnowem przez środkowe mocarstwa. – Potężnem ostrzeliwaniem z ~~dział~~ ciężkich dział rowów strzeleckich i nieprzyjacielskich stanowisk, przygotowują szturmy do których następnie przystępują. Niemiecki wschodni front ostabiony jest ubytkiem wojsk przerzuconych na wszystkie pole walki których prawdopodobnie część będzie musiała powrócić na francusko-belgijski. – Podobno serbska kampania ~~oprz~~ doznała opóźnienia dlatego, że przyszło wojskiem przeznaczonem dla niej wzmocnić armie walczące ~~na~~ Wołyniu i we wschodniej Galicji za wiele nieprzyjaciół. –

z "Pracownika"

96

874 - 885

9ª Października 1915

XXXXVIII

Rosyjskie ultimatum w Zofii —
Anglia i Francja przyłączają się do
niego — Zerwanie stosunków
dyplomatycznych — Angielskie i
francuskie wojsko wylądowało
w Salonice — Dwulicowość
Venizelosa. On ściągnął obce
wojsko — Wybór Konstanty przeciwny
jego polityce. Dymisja Venizelosa —
Gabinet Zaimisa —
Niemiecko-austryjacko-węgierskie armie
wkroczyły daleko do Serbii — Belgrad
zdobyty w krwawej walce —
Dowódcy: Mackensen, Gallwitz, Kövess —
Francusko-angielska ofensywa —
Trzecia wojenna pozycja monarchii —
Rozmowa z hr. Forgachem —

Hr Szeczen zastępuje chwilowo p. Ugrona. – Hr. Gołuchowski w Berlinie i Warszawie. Działalność i hr. Gołuchowski – Siedziba jenerał-gubernatorstwa przeniesiona z Kielc do Lublina – Zakaz niemieckich władz, politycznych zebrań w obszarze ~~królestwa przez~~ zajętym przez Niemcy – ~~[illegible]~~ Wilnie. – Odezwa Djeła [illegible]

Jan Paderewski

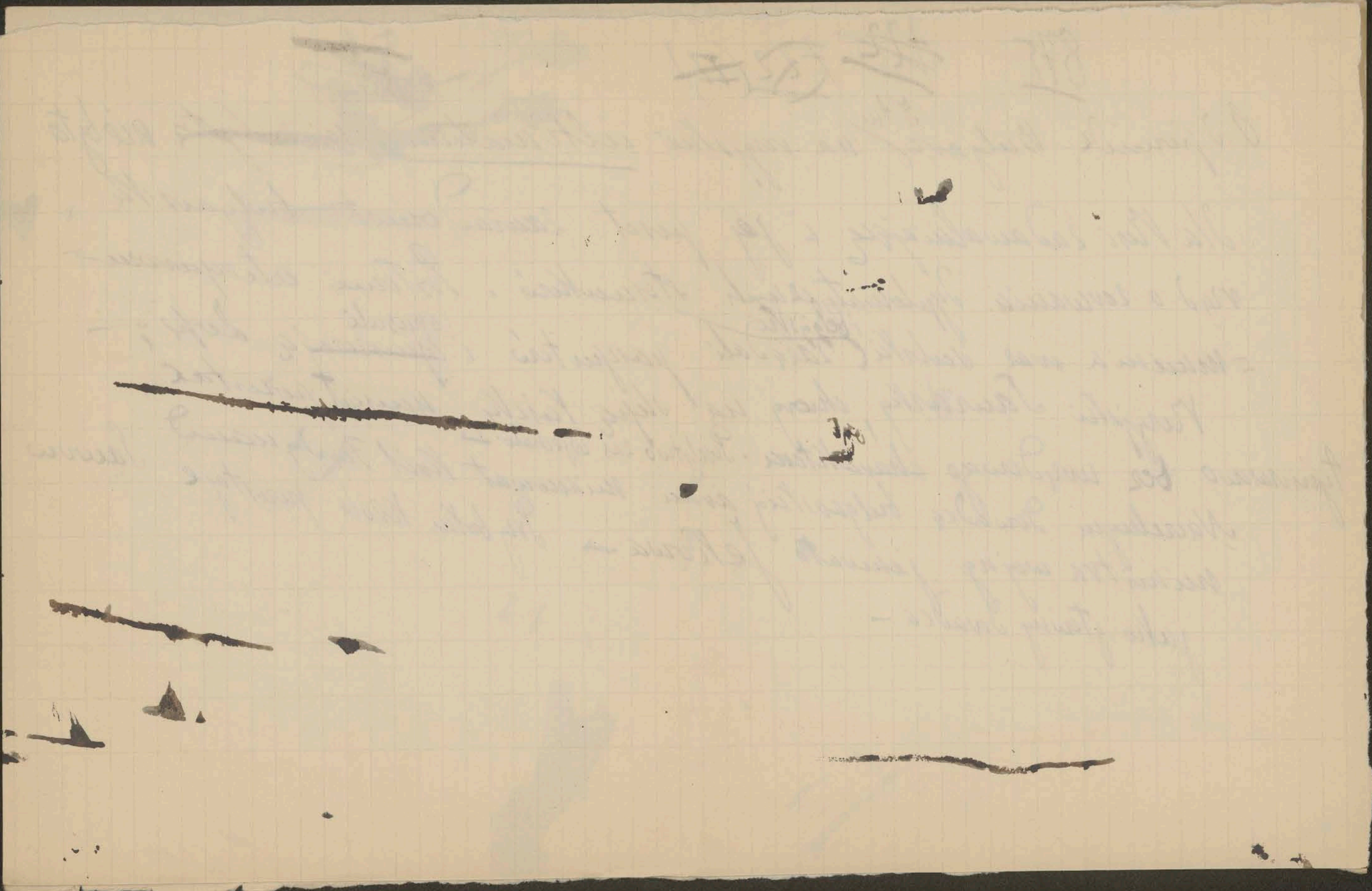
~~874~~ ~~721~~ ~~7..~~ ~~XXXXVIII~~ 98

Rosyjski poseł w Sofii otrzymał polecenie ~~bezzwłocznie~~ ~~przedstawić~~ wręczyć 4 p[aździernika]
października przewodniczącemu gabinetu Radosławowi notę, która wyłuszcza
powody, dla których, rosyjski rząd stawia następujące
ultimatum: rosyjski poseł otrzymał rozkaz opuszczenia
Bułgarii z całem poselstwem i konsulami, jeżeli bułgarski
rząd, w przeciągu 24 godzin, nie zerwie jawnie stosunków
z nieprzyjaciółmi słowiańskiej sprawy i Rosji i jeżeli
natychmiast nie oddali oficerów należących do ~~państw~~
armii państw prowadzących wojnę z czteroporozumieniem; —
Przedstawiciele Anglii, Francji przyłączyli się do ~~ultimatum~~ tego ultimatum; włoski poseł był pośrednikiem przy wręczeniu
~~Ultimatum rosyjskie~~ ~~4° października~~ ~~Przedstawiciele~~ Jednocześnie przedstawiciele czteroporozumienia w Sofii,
zawiadomili, bułgarski rząd iż zgodnie z oświadczeniem sir E. Greya
w izbie gmin, pospieszy ono z pomocą Serbii na wypadek gdyby
Bułgaria wystąpiła przeciw niej zbrojnie —

~~875~~ ~~772~~ ~~772~~ ~~(77)~~ 99 ~~5~~

Odpowiedź Bulgarji [5 ata] na rosyjskie ultimatum ~~[illegible]~~ niebyła dla Rosji zadawalniającą i jej poseł zawiadomił bulgarski rząd o zerwaniu dyplomatycznych stosunków. Posłowie czteroporozumienia oraz serbski i belgijski zażądali paszportów i opuścili ~~[illegible]~~ Sofję —

Rosyjski Sawiński chory na ślepą kiszkę musiał pozostać tymczasowo bez wyjazdu charakteru. Poselstwo zaś odjechało. Król ~~Ferd~~ Ferdynand mianował Sawowa Naczelnym dowódcą bulgarskiej armji. Przy boku Króla pozostaje ministra wojny jenerała Jekowa — jako główny dowódca —

~~723~~ 876 100

Minister prezydent Venizelos zaniósł we francuskiem i angielskiem poselstwach protest przeciw naruszeniu neutralności Grecji, którem byłoby wylądowanie na greckiem terytorium francuskich i angielskich wojsk. – Był to protest dla zachowania pozorów. – Pomimo takowego francuski krążownik Latouche Treville oraz angielskie torpedowce wylądowali w Salonice jenerała Hamiltona ze sztabem. oraz dwudziestu angielskich i francuskich oficerów oraz z pewną liczbą żołnierzy. – Liczne angielskie krążowniki przybyły do zatoki i rozpoczęto wylądowanie do pierwszych czterdziestu tysięcy wojska. – Ich liczba wzrośnie do 70,000 ludzi. – Wojska te wzięte zostały z półwyspu Gallipoli. – ~~z Dardaneli przybył także do Saloniki.~~ Angielski i francuski posłowie w Atenach oświadczyli Venizelosowi, że te wojska przybywają do Saloniki dla, w razie potrzeby, poparcia Grecji, obrony Kolei żelaznej oraz sprzymierzonej z Grecją Serbii, przeciw bulgarskiej zaczepce. –

~~724~~ 877

101

~~Dla zachowania pozorów~~ Venizelos odpowiedział, że Grecja jest i pozostaje neutralną co nie ~~pozwala~~ dopuszcza wylądowania wojsk wojujących mocarstw. – Nie zgodnie z ~~[illegible]~~ tem grecckie władze nie stawiły im oporu i życzliwie przyjęły Anglo-Francuzów. Niemiecki rząd zaniósł protest w Atenach przeciw dopuszczeniu wylądowania. W izbie Venizelos oświadczył, że Grecja dotrzyma ściśle traktatu ze Serbią, nawet gdyby przyszło jej stanąć przeciw Niemcom. Przyznał, iż zapytał Francji i Anglii czy mogą zastąpić przeciw Bułgarii sto pięćdziesiąt tysięcy ~~wojska~~ żołnierzy których Serbia, wedle traktatu, obowiązaną jest dostarczyć, a których obecnie nie może przeciw Bułgarii stawić. – Okazało się zatem że wywołali pośrednio zgodził się, na pomoc zachodnich mocarstw dla Serbii, tem samem, dał do zrozumienia że Grecja powinna stanąć po stronie ostatecznego porozumienia. W izbie otrzymał większość ostatecznego ~~zgodzić się~~ uznać jego polityki – głosów. – Król zawiadomił go, że nie może ~~[illegible]~~, jego polityki. Musiał Venizelos podać się do dymisji, po raz drugi ustąpić musiał, i nazwano go. Venizelos redimortuus. –

~~747.~~ 707 ~~707~~

~~Trzecia, austryjacka wojenna pożyczka rozpisana została~~

~~725~~ 878 102

~~Mocarstwa zachodnie wstrzymały wyglądowanie do ukończenia przesilenia~~

~~w Atenach.~~

Zaimis był ~~wielkorządca~~ naczelnym gubernatorem Kreta utworzył koalicyjny gabinet, z wyłączeniem Wenizelistów, ~~w którym~~ ~~pozycję byłego przezydenta gabinetu zasiada~~ zajmie objął tekę zagraniczną. W gabinecie zasiada pozycję do byłych przezydentów ministrów. Mocarstwa zachodnie wstrzymały były dalsze wyglądowanie, do ukończenia przesilenia w Atenach.

W tem 6. t.m. niemieckie i austro-węgierskie wojska przekroczyły w kilku miejscach Drinę, Sawę i Dunaj, odparły ~~Serbów~~ Serbów, rozpoczęta usadowiły się na ~~przeciwległych~~ przeciwległych serbskich brzegach tych rzek. Rozpoczęta się zapowiadana serbska kampania, co najściślejszy i najpomyślniej odbiła na całe bałkańskie przesilenie i wszystkie jego szczegóły. Ocucili Bułgarię, umocni ~~po~~ grecką politykę Króla Konstantego. Jest to jedno z największych, najznakomitszych przewidywań tej niesłychanej wojny. Urzeczone zostało

na wstępie powodzeniem, ~~sprzymierzone~~ Niemieckie i austryjacko-węgierskie
wojska zdobyły, 9go dziewiątego października Belgrad i ~~trzeba~~ zapewne ~~mieć nadzieję, że~~ tym
razem nie opuszczą go przed zakończeniem wojny.- Aby wykonać postawione
~~przed~~ w szóstym roku Serbii ultimatum, w nocie bar. Musulina
potrzebną była, w bieżącym, pomoc sprzymierzeńca.- ~~Hanowsz~~ Ją
nowo utworzona armia pod dowództwem jenerała-feldmarszałka
Mackensena oswobodziciela Galicji oraz druga ~~podczas gdy działająca~~ ~~tam~~ ~~jenerała piechoty~~
~~austryjacko-węgierska armia dowodzona jest przez~~ jenerała Gallwitza i podczas
~~oraz~~ ~~druga~~ ~~Kövessa.~~ ~~Druga niemiecka armia~~
gdy austryjacko-węgierską dowodzi jenerał piechoty Kövess.-

~~727~~ ~~880~~ 104

Francusko-angielska ofensywa miała miejscowe powodzenia, dotarła w wielu punktach do pierwszej linii niemieckiej i zajęła ją, posunęła się nawet do drugiej ale przy znacznych stratach nie przełamała nieprzyjacielskiego frontu. W Wenecji dotąd ~~nie była~~ Nie stało się. Dalsze próby trwają ~~mniej~~ gwałtowne a ~~...~~ mniej liczne; Rosyjskie na całej linii są odparte, bez znaczniejszych zdarzeń. Naczelnym wodzem wszystkiej armii, w objęcia dowództwa przez cara, ma być jenerał Ruskij. –

Rozpisane zostały trzecia austryjacka wojenna i trzecia węgierska wojenna pożyczki. –

~~728~~ 861 105

z ambasadorem, obecnie

Rozmawiałem z hr. Forgachem ~~ambasadorem i~~ naczelnikiem
politycznego oddziału w ministerstwie spraw zagranicznych.—
~~Ku prawdziwemu zadowoleniu~~ Przekonałem się, iż poczytuje,
za jedynie możliwe rozwiązanie ~~polskiej sprawy~~ aneksię
Królestwa Polskiego do Austryi. ~~Dowiedziałem, że, stanowczo~~
Wspomniałem iż w ministerstwie spraw zagranicznych podobno
życzonoby sobie austryackich objawów w Królestwie, że jednak
nie mniemam aby nadeszła już po temu chwila i że wobec
wojskowego zajęcia Warszawy przez Niemców, ~~nie~~ widzieć jakoby ~~że~~
to należało wywołać i przeprowadzić. Sądziłem ~~że~~ moje zdanie dodat-
byłoby to ~~już~~ teraz przedwczesnem i niepotrzebnem; zresztą— zatwierdziłem
wojna nie skończona. Najlepiej odpowiedziałem i zatwierdziłem wszystko ~~się~~
„Przytakuje, ~~Łatwo~~ ~~nie~~ nie pytając wiele a potem jak od początku było do
pomyślnej się utorgi!"— ~~Zatem~~ siła rzeczy narzuca rozwiązanie.—
przewidzenia— o ile wynik wojny je umożliwi.—

~~721~~ 882 106

Podczas dwutygodniowej nieobecności p. Ugrona objął polskie sprawy w ministerstwie spraw zagranicznych były ambasador w Paryżu hr Szécsen, ściśle złączony z hr. Gołuchowskim. — Do pomocy dodany mu hr Colloredo młodszy dyplomata, dobrze usposobiony dla austryjacko-polskiego rozwiązania. —

Hr. Gołuchowski widział się w Berlinie z kanclerzem Bethmannem i innemi politykami. Był następnie we Warszawie. Powrócił pełen nadziei ~~i siły~~. Mówił mi że stanowczo będzie tu przeprowadzał trializm, z czem nie całkiem się zgadzam, gdzie bowiem o ~~raz~~ rzecz, nie o nazwę, ta zaś drażni nowe Węgrów i mogą zgotować hr. Gołu=chowskiemu niepowodzenie, jak już raz ~~zgoł~~ spowodowali jego upadek. ~~Dziś hr Tisza~~ ~~Dziś [illegible]~~ ~~mimo~~ ~~patryjotyzmu jest on,~~ ~~stanowisko we Węgrzech~~ ~~wielkich zaletach i najlepszego gatunku politykiem~~ Do Austryi ~~[illegible]~~ ~~optymistą~~ — ~~Przyłączenie Królestwa Polskiego~~ ~~do~~ jako powołanie ~~[illegible]~~ ~~uznaje jej~~ ~~formy i nazwy~~ ~~i czyjkolwiek~~ ~~zmieniłby ten sam statut~~ co trializm ~~bez jego~~ ~~żądań~~ i ~~co swojej twarzy, pozostawić Polakom co do zjawienia~~ ~~w~~ ~~narodowe~~ ~~fantazje~~ ~~z czasem inną~~ ~~mogłyby dojść do~~

~~7286(4)~~ 8883 107

Hr Tiszy stanowisko we Węgrzech jest bardzo silne i stąd oraz z usług które oddał w zwalczeniu obstrukcji i anarchii w Sejmie, ~~Korona~~ ma poważanie Korony i ta liczyć się będzie z nim. Tu we Wiedniu nie ma nikogo w rządzie któryby potrafił stawić mu czoło a ministerium spraw zagranicznych jest we węgierskich, zatem hr. Tiszy rękach —

Przy wielu cennych zaletach i najlepszego gatunku polskim patryjotyzmie, hr. Gołuchowski jest, przez cały bieg obecnych wypadków, optymistą. Mniemam że nietyle z usposobienia jak raczej umyślnie. Optymizm bowiem może zgotować zawody ale pesymizm, z pewnością nie dopomoże do zwycięstwa i powodzenia

Jednak przyłączenie Królestwa Polskiego jako prowincji do Austryi miałoby ten sam skutek co trializm bez jego kształtu i naraz którym przeciwnem jest rządzące we Węgrzech stronnictwo. — Pozostało by wprawdzie zabezpieczenie stanowiska Niemców w Austryi, co dałoby się osiągnąć urządzeniem podobnem do ~~[illegible]~~ tego które tworzy Korona z Węgrami ~~gdyby trial~~ chociaż nie tem samem. Dla osiągnięcia głównego, wielkiego celu

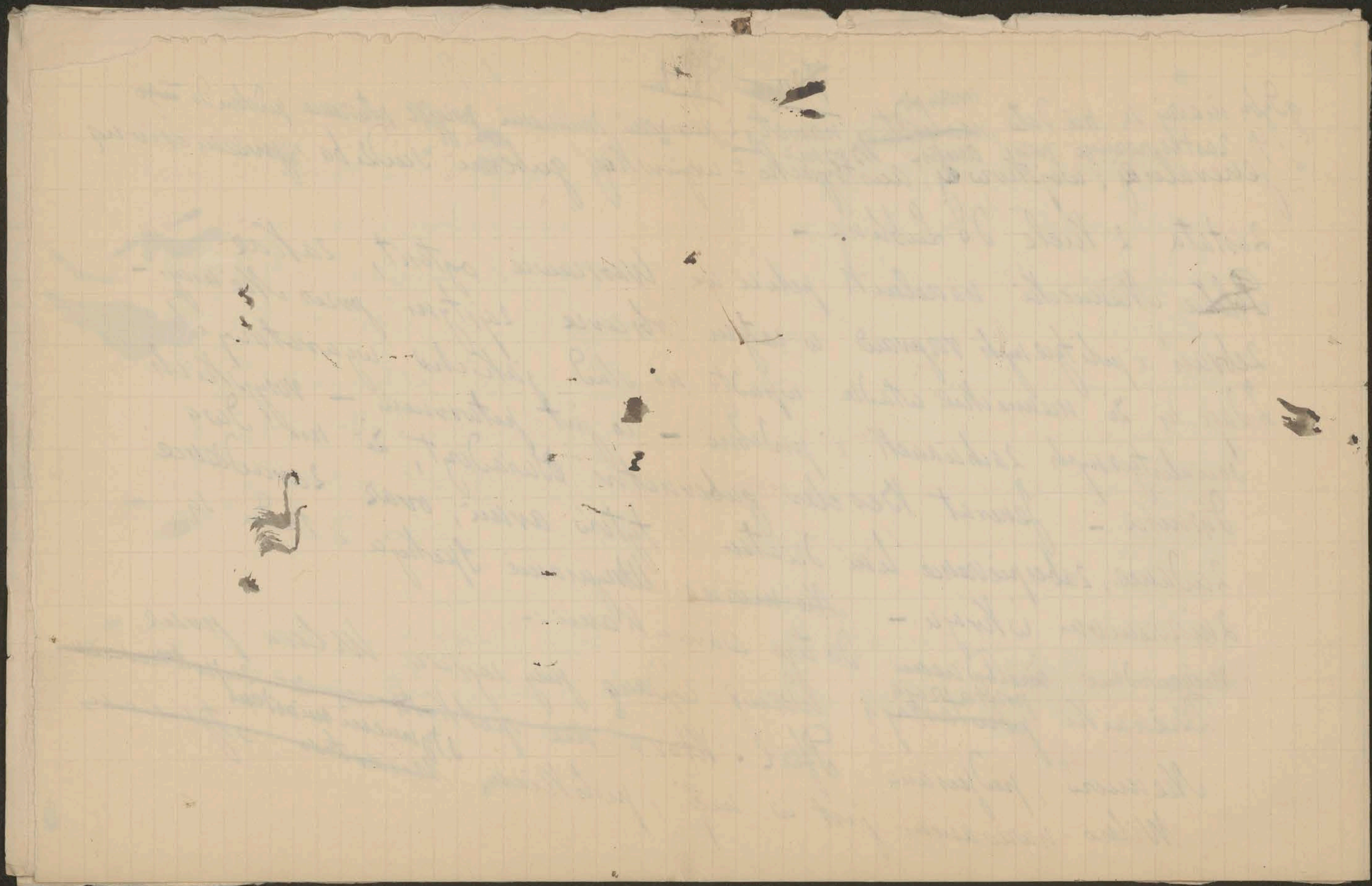
~~7??~~ 884 108

gdyby inaczej się nie dało, ~~musiałaby~~ mogłaby nawet z pewnemi zmianami przyjąć potworzenie podobne do ~~tego~~ zastosowanego przy aneksji Bośni

Jeneralnej: wojskowej: austryacko-węgierskiej gubernii siedziba, przeniesioną została z Kielc do Lublina.-

~~Nie~~ Niemiecki naczelnik policji we Warszawie ogłosił, zakaz Niemieckiej zebrań i politycznych rozpraw w całym obszarze zajętym przez Niemców. Zdaje się że niemieckie władze wpadły na ślad jakichś uzbrojonych wszystkich socjalistycznych zachcianek i podobno – co jest potwornem – wszystkich dzienników.- Jenerał Beseler gubernator oświadczył, że na dwa zadania, zabezpieczenie linii działań i tyłów armii, oraz zaradzenie zniszczeniom w kraju.- ~~Niemcom~~ Utrzymanie spokoju i ładu są niezawodnie niezbędnemi do tego warunkami.-

Dzienniki ~~podawają~~ przytaczają odezwę wydaną przy zajęciu Wilna przez ~~...~~ Niemców, podpisaną Pfeil. ~~która nie spotkała ...~~ Wilno nazwanem jest w niej, polskiem ~~miastem~~, słynnem miastem

i tradycją bogatem. „Wilno – mówi Worwa – było zawsze perłą prastarego Królestwa Polskiego. Królestwo to jest zaprzyjaźnione z niemieckim narodem. Niech Bóg błogosławi Polskę!" – Dowiadujemy się, że tę niezwykłą wersję niemieckie władze następnie usunęły. –

[illegible]

~~Naczelnym Dowódcą bułgarskiej armii, mianował Król Ferdynand na czas wojny, jenerała Żekowa~~

XXXXIX

110

886-909

GROSS
LINEN
NOTE PAPER
AND
ENVELOPES

PAPER OF HIGHEST
CLASS
ENVELOPES
NOT TRANSPARENT

16 Października 1915

111

XXXXIX

Rozmowa hr. Gołuchowskiego z Kanclerzem Bethmannem.- Hr. Gołuchowski we Warszawie. Powrotny pobyt hr. Gołuchowskiego w Berlinie i narada ze sekretarzem stanu Jagowem.- Przedkładam moje zapatrywania hr. Gołuchowskiemu Jego odpowiedź.- Odręczne pismo cesarza o wspólnym herbie Austrji i Węgier.- Posłuchanie hr. Gołuchowskiego u Cesarza.- ~~Posłana~~ Odezwa jenerał-gubernatora Dillera.- Cztery gubernie jego zarządu.- Serbska kampania.- Bułgaria wypowiedziała wojnę Serbii.- Bułgaria Pierwsze starcia.-

w przymierzu ze środkowemi mocarstwami i Turcją. – Manifest Króla Ferdynanda
Oświadczenie Zaimisa o neutralności Grecji. – Dymisja ministra Spraw
zagranicznych Delcassé. – Viviani objął jego tekę. Jego oświadczenie co do Serbji. – O powodach dymisji Delcassego. Sir Ed Grey o bałkańskich
Delcassé. – Walki na różnych wypadkach. – frontach. Niebezpieczeństwo grożące Lwowi, zażegnane. – Tarnopol pozostaje w rękach Rosjan. – Angielsko-francuska pożyczka w Ameryce. –

16 Października

Hr. Gołuchowski miał długą rozmowę z Kanclerzem Bethmannem w ciągu której Kanclerz pierwszy poruszył polską sprawę (już dlatego że wszystko jest ważne, lecz na razie najważniejszą) mówiąc, że (~~trzeba~~ należy) do niej przystąpić, że oczywiście trzeba będzie w niej ~~coś~~ począć (coś nowego stworzyć) i że nie ~~należy~~ można rozminąć żądania ku niezadowoleniu Polaków. – Hr. Gołuchowski dowodził, że ~~że~~ Polakom przedewszystkiem ~~[illegible]~~ zależy i musi na tem aby nie powrócili pod panowanie Rusi lecz na zawsze ~~[illegible]~~ oderwani zostali ~~[illegible]~~ w niej; następnie aby Królestwo Polskie nie było ~~zostało~~ podzielone ~~[illegible]~~ coby też nie było ~~[illegible]~~ korzystnem.

dla środkowych mocarstw. – Kanclerz odpowiedział, że Niemcy nie życzą sobie zgoła żadnego polskiego nabytku, mamy dość – i tak dosyć Polaków. – ~~Zaś przyłączenie do Austryi Królestwa Polskiego, jeśli zdogadzai byłoby, nie~~ Kanclerz nic nie ma przeciw przyłączeniu Królestwa Polskiego do habsburgskiej monarchii jeśli ~~[illegible]~~ dogadzać ~~byłoby~~ może, jednak bezwarunkowo musiałoby w ten sposób być ~~dokon~~ urządzonem aby zabezpieczyć austryackich Niemców przed wszelką majoryzacją a nawet zapewniło im niezaprzeczoną przewagę w Austryi; inaczej bowiem ich

~~888~~ ~~88~~ ~~734~~ 114

niezadowolenie i skargi – których i teraz ~~nie~~ brak – stały by się dla niemieckiego cesarstwa nie tylko kłopotem ale i trudnością. Kanclerz zatem wyklucza wcielenie <u>Królestwa Polskiego</u> z przedstawicielstwem w Radzie Państwa. – Zaznaczył że niepodobna na obliczyć nawet, w przybliżeniu ~~przypuszczalnie~~ końca wojny. – ~~Kanc~~ Pochwalił podróż hr. Gołuchowskiego do Warszawy i prosił, aby z powrotem odwiedził go, gdyż będą rzeczy do omówienia. –

Moje wrażenie jest, że Niemcy nie wykluczają przyłączenia <u>Królestwa Polskiego</u> do Austro-Węgier, ale że nie z

wiedzy dotąd jakie będą ostateczne rozwiązania i że słowa podsekretarza stanu Zimmermanna „Tak samo jak Belgii – przyszłość Polski jest niepewną" określają chwilową rzecz. – ~~Słowa Kunkera o stanowisku Niemiec w Austrii utwierdz z tej ... Gołuchowskiego w jego ... jego twierdzenie~~

Hr. Gołuchowski zetknął się w Warszawie, ze wszystkiemi warstwami [wiernym pomocnikiem mu był p. Tadeusz Smarzewski doskonały znawca stronnictw] i stronnictwami, odbył liczne ~~narady~~ poufne narady w ścisłych kołach. ~~ony~~ Uczestnicy ~~i on~~ [i on] zabierali głos i obszerne toczyły się rozprawy. –

Ich wynik streścił w końcowem przemówieniu Hr. Chełmicki którym je urządził i przeważnie brał udział. – Rzekł, że o rusofilizmie mowy być nie może; że podczas wojny i niemieckiej okupacji musi się zaniechać wszelkich objawów już ze względu na rodziny

~~miastach~~ 775 ~~900~~ 890 116

krewnych i majątku ~~polskiego~~ w rękach Rosji; że z wdzięcznością przyjmuje się pobyt kr. Gołuchowskiego i dzięki mu się za takowy składa; że prosi się go aby zapewnił Cesarza, iż skoro zajmie i przyłączy pod swe panowanie Królestwo Polskie, będzie miał w niem wiernych i lojalnych poddanych.

Było to doskonałe oświadczenie i nic innego życzyć sobie nie można było. Kr. Gołuchowski jest też niem najzupełniej zadowolony i pełen uznania dla ~~umysłu politycznego, wytrawnego sądu~~, roztropności i patryjotyzmu Warszawy i Królestwa Polskiego. ~~Zdaniem jego~~ Stanowisko takowe ~~że niezmiernie~~ wyższe nad ~~zaś~~ Galicji ~~owe~~ i tamtejszych ludzi ~~nad galicyjskiemi~~ wartości, nad galicyjskich ~~którzy~~ z ostatniego okresu, którzy okazują się, ~~że~~ jak mówi, nie dorośleni do wypadków i położenia, ~~niedojrzałemi~~ i zachciałemi. ~~Niestety~~ ~~[illegible]~~ Cios jest dla Polaków ~~lepszy szkoła~~ ostatecznie ~~[illegible]~~ niestety ~~że~~ wszelki ~~wiara godna uwagi~~, rusofilizm lepszy szkołą niż wolność. I jest teraz jedyne ~~już~~ obawę powrotu Rosjan.

Niemieckie władze z odznaczeniem przyjmowały hr. Gołuchowskiego.
Jenerał gubernator Beseler dał dla niego objad.
W powrocie nie zastał w Berlinie Kanclerza, udał się bowiem był do głównej, zachodniej kwatery. — W zastępstwie sekretarz stanu Jagow przyjął hr. Gołuchowskiego i omówili ~~[illegible]~~ położenie oraz przyszłość, w ten sam, mniej więcej sposób, w jaki toczyła się była rozmowa Kanclerza Bethmanna z hr. Gołuchowskim. P. Jagow położył nacisk na konieczność, aby połączenie Królestwa Polskiego z Austrią w niczem nie umłaszczyło ~~[illegible]~~ stanowiska w niej Niemców, że należy im zapewnić panowanie w Austryi, tak jak Węgrom na Węgrzech a Polakom w Polsce. —
Jest to. oczywiście dowód jak daleko zadanie jest trudnem. —
Hr. Gołuchowski obstaje z całą siłą za tryjalizmem a umocnionym

~~89~~ ~~102~~ ~~77~~ ~~78~~ 118

w tem zapewne został oświadczeniami Kanclerza i p. Jagowa co do stanowiska Niemców w Austryi. – Że zaś wiedział, iż ~~b~~ jestem pod tym względem innego zdania, zapewniłem go, że zasadniczo nic ~~nie mam~~ mieć nie mogę przeciw trializmowi, lecz z oportunistycznych powodów, albowiem obawiam się, oporu Węgrów i niechciałbym wywołać z niemi niebezpiecznego konfliktu, że mniemam, iż dla głównego celu, to jest dokonania przyłączenia, lepiej byłoby stawić rzecz jako aneksyi Królestwa do Austryi, niż jako odłączenia Galicyi od Austryi, co trącić może znowu utratą prowincyi, że nareszcie, może na początek właściwiej by było mniej niż zanadto dać Polakom do strawienia a z drugiej strony nie pozbawiać ich ~~ich~~ z ustarzcza Galicyi zasobów i pomocy wynikających ze ściślejszego połączenia z Austrią; że ~~trzeciż~~ siłą rzeczy

~~728(II)~~ ~~903~~ ~~823~~ 119

stan różniący się z Austryakiem nawzajem sam przez się; lecz że lepiej by było uniknąć zmiany. – Nie byłoby też w przyszłości korzystnem, gdyby nowy, polski twór stanął w przeciwieństwie do Węgier.. i obudził ich niechęć, podczas gdy wskazanym jest przyjazny ~~st~~ i sąsiedzki między dwoma narodami stosunek, ~~[illegible]~~ wobec przewagi germanizmu. Że wreszcie mniemam, iż przyłączenie Królestwa Polskiego, ~~nie powinno uszczuplić~~ ~~o~~ ~~[illegible]~~ winnoby być w ten sposób dokonanem, aby nie uszczupliło ani stanowiska Węgier w monarchii ~~dalszego~~ ani Niemców w Austryi, aby było zadatkiem dobrego pożycia.

~~Stan~~ ~~[illegible]~~

~~Lepiej by było [illegible]~~ ~~Dla~~ Zakończyłem, iż Hr Gołuchowski był ~~[illegible]~~ przezto lat dzielić ministrem, że lepiej niż ja zna monarchię i lepiej może niż ktokolwiek, że wyznaczony i powołany jest ~~do~~ i zapewne on jeden, do przeprowadzenia dzieła, które od początku jest naszem wspólnem życzeniem, że należy w ~~[illegible]~~ nim położyć zupełne zaufanie w niczem przeszkadzać, we wszystkiem dopomagać, że wytłumaczywszy mu przyczyny odmiennego, jedynego ~~[illegible]~~ co do trialismu, zdania, muszę je podporządkować pod jego przekonaniem ~~[illegible]~~ i życzyć tylko aby dopiął celu. Tem ~~[illegible]~~ uzasadnił swoje postanowienie.

Hr. Gołuchowski ~~w [illegible]~~

~~905~~ ~~766~~ 895 121

że wszelkie inne rozwiązanie niż ~~jak~~ trializm, wytworzyłoby niezmiernie
wielkie trudności i zamieszania ~~[illegible]~~ także, że natychmiast po wojnie
powstałyby one oraz spory, że nie może przykładać ręki, do
~~ich~~ obciążenia mienia monarchii; że ~~blisko~~ piętnaście milionów
Polaków połączonych z nią, narzuca w razie taki a nie inny
ustrój. – W ogóle przyznać trzeba – rzecz jest prawdą – Hr. Gołuchowski ~~ma i~~ żywi nadzieję że
w razie danym chce przełamać opór Węgrów a ~~nie trzeba~~ i opozycja,
zdoła przekonać hr. Tiszę. – Hr. Juliusz Andrassy zaś i opozycja
~~[illegible]~~ mniemają, że za ukształtowaniem, nadającym Polsce, będą
w połączeniu z monarchią państwowości. – Niemcy, którzy zapewni
najzupełniej – musi – ~~[illegible]~~ zadowoleni trializmem, którzy ~~[illegible]~~
ich panowanie w Austrji. – Hr. Gołuchowski posłuchanie
~~[illegible]~~ zakomunikował, że ma we środę 19

~~71~~ ~~906~~ 926 122

u cesarza, że na niem wszystko bez ogródek powie co
jest jego przekonaniem i stanowczo obstawać będzie
za tem, co mi przedłożył.—
Na drugi dzień tej rozmowy okazało się, odezwie pismo cesarza ~~który~~ oraz
ustanawiające nowy, wspólny herb Austrji i Węgier, i jest, w tej chwili
armii i marynarki; które to pismo spełnia dawne węgierskie ~~dążenia~~ i ustaleniem
sztandar z ustaszon ~~jest~~ najsilniejszem stwierdzeniem, uświęceniem i ustaleniem
dualizmu. Znikają nazwy Przedlitawii i Zalitawii; zastępuje
je Austrji i Węgier. — Jest to widocznem dziełem hr. Tiszy,
~~jest~~ zawiązaniem zdobytem, przed niego — i prawdopodobnie — w zabezpieczeniem niepodległości, personalnej unii.
przewidzenia możliwej polityki aneksji węgierskiego stanowiska
zawarcie sformatowaniem ~~Nie uchodzi to przeoczeniu~~ a
dziś przed trializmem ~~zawarcie~~ — Ufać jednak można
zamiaru hr. Gołuchowskiego. —

742 897 123

jego rozumowi który potrafiłby znaleźć zręcznie, przedewszystkiem brzytości

znowu siłę rzeczy, która sprowadzi, pod tą lub ową

formą, rozwiązanie jedynie zgodne z interesem habsburgskiej

monarchii i polskiego narodu, ostatecznie jedynie możliwe,

Zawsze otrzymamy na wypadek stanowczego zwycięstwa środkowych mocarstw.

Hr. Gołuchowski przedłożył cesarzowi Franciszkowi-Józefowi wynik pobytu

w Berlinie i Warszawie i przedstawił mu konieczność dla monarchii

przyłączenia Królestwa Polskiego oraz połączenia go z Galicją

Cesarz uważnie wysłuchał wykładu

Postuchanie to odbyło się na żądanie monarchy który pragnął usłyszeć sprawozdanie z pobytu hr. Gołuchowskiego w Berlinie i Warszawie. Cesarz uważał że zachowanie Austrjackie objawy w Królestwie Polskiem byłyby na razie niepotrzebnemi. Że zadowol... przyjął do wiadomości, zapoznienia przesytej lojalności. — W końcu odpowiedział

zmieniony przyjął do wiadomości, zapoznienia przesytej lojalności. Biliński. Niech odpowiednio

wykonie Proszę Cię, powtórz zaraz, to wszystko Bilińskiemu. postąpi".

~~743~~ ~~906~~ ~~773~~

898 Gubernator ćwierci gubernii Królestwa ~~po~~ Polskiego zajętych przez Austro-Węgry 124

~~Gubernator~~ jenerał Diller ~~w~~ wydał, do ludności

przy objęciu gubernatorstwa rozkaz, ~~w~~ rozumną

życzliwą i ciepłą wiarą ~~zapowiadającą~~ lepszą dla polskich Który [?] zapowiada

ziem, oswobodzonych z Rosjan, przyszłość, przy

wspólnej pracy austryjacko-węgierskich władz

i ludności –

Ze wszystkich austryjackich enuncjacji o polskich sprawach, podczas

wojny, ta odezwa jest najwłaściwsza i najlepiej ~~ułożona~~ ~~przy~~

pomyślana –

~~Ok~~ Austryjacko-węgierska okupacja i administracja obejmuje cztery

gubernie: Kielecką, Radomską, Piotrkowską, ~~Chełmską~~ Lubelską

z Chełmem –

~~900~~ ~~714~~ ~~899~~ 125

Zajęcie ogółu zwraca się przeważnie do serbskiej kampanii; tego niezwykłego przedsięwzięcia które obejmuje i rozstrzyga tyle krzyżujących się spraw zespolonych z niektórymi światowemi zadaniami. Po rozwinięciu 9go Października zdobycia Belgradu, sprzymierzeńcy wywalczyli otaczające go zgórza i wyparli z Semendrię. Następnie Niemieckie wojska zdobyły nich Serbów.— Umocnione Pożarewac.–

~~Na innych frontach wszędzie zdarzenia bez [illegible]~~
~~[illegible]~~
~~jednak znaczniejszego [illegible] Francusko-Angielskie [illegible]~~
~~wojsk [illegible]~~
~~[illegible] sił~~

~~744~~ 920 126

* Jest to miasto Vrbove w dyplomatycznym języku nazwano Pasarewitz i tam zawartym został w 1718 między z jednej strony Austrią oraz rzecząpospolitą wenecką, z drugiej Turcją traktat pokoju pasarewickiego. Mocą Vrbowego Austryja otrzymała niemal całą Serbię, północną Bosnię i Wołoszczyznę do Aluty. Vrbove to posiadłości utraciła drugim pokojem zawartym w Belgradzie w 1739. V

~~77~~ ~~910~~ 101 127

Nie przyszło do tego czekać na skutek ~~skutek~~ stanowczego i energicznego działania; rząd bułgarski ogłosił 14-go z. m., że odtąd Bulgarja znajduje się w stanie wojennym ze Serbią; walki na granicy rozpoczęły się już były 12, jak twierdzą w Sofji; ~~[illegible]~~ zaczepka, jak donoszą z Nisza, bułgarska, co, jak zwykle, wyjaśnio-nem i dowiedzionem nie będzie a jest bez znaczenia. Ważnem jest, że Bulgarja przystąpiła do walki przy boku środkowych mocarstw, że ich dyplomacja odniosła świetne zwycięstwo i zadała porażkę nieprzyjacielskiej; ~~że~~ ~~[illegible]~~ ~~wiele~~ ~~poczyna~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ Porażka przewaga i łowi[?] wrogów ~~[illegible]~~ po stronie czteroporozumienia, poczyna się wyrównywać: ~~[illegible]~~ na korzyść środkowych mocarstw, połączeniem z niemi Turcji i Bulgarji, neutralnością Grecji i Rumunji. —

Manifest Króla Ferdynanda wzywa bułgarski lud i armię do obrony ojczystej ziemi, znieważonej wiarołomnością, z ... wyzwolenia z jarzma serbskiego braci naszych ... „Zwalczymy Serbów jednocześnie z armiami środkowych mocarstw".

~~141~~ ~~912~~

128

Pierwsza armia bułgarska zdobyła na wstępie serbskie węgłowa między Belogradczik a Knjażewac. –

Zaimis stojąc w izbie oświadczenie, – zaznaczył, że w tej chwili potrzebne jest wręcz zawikłane. Na twarz ~~polityka~~ dla lepszego zabezpieczenia interesów. Przyjście Greci, zachował ona swoją neutralność. Przyszłe ~~zachowanie się~~ postępowanie zastrzega się do wypadków, [illegible] nad [illegible]

Których rozwój ~~z największą~~ uwagą śledzi z największą uwagą. – ~~[illegible] Zaimis [illegible]~~ że o współdziałanie Na żądanie Serbii ~~[illegible]~~ miał. Zaimis odpowiedzieć że nie zaszedł casus foederis. –

Ministerstwo spraw zewnętrznych

~~148~~ 903 129

Delcassé podał się do dymisji. Ustawa przyjęta została. Jest ona w związku z bałkańskiemi wypadkami.
Przez gabinetu Viviani objął zagraniczną tekę.
Wobec Viviani zaznaczył Komisyi pomocy dla Serbii oraz dezystwa w tej mierze porozumienia z Anglią i Rosją, nie wymienił Włoch — „Nie ~~zdało~~ zdawało się nam rzeczą możliwem dozwolić na zdawienie Serbii z przodu, ~~i dał do zrozumienia~~ Posyłamy do Salonik przekonawszy się, że przez to nie osłabiamy naszego frontu, na którym ~~…~~ rozgrywają się zapadną rozstrzygające. Doskonaniemi zostały wyjaśnienia iż Rosya
Dalej „... Viviani dał do zrozumienia i zażądał ~~…~~ zaufania pospieszyć z czynną pomocą Serbii w obecnych „tragicznych stosunkach". — Dyktaturze

nie wiadomo jaki jest powód demisi Delcassego. Wiviani

rekt w izbie iż listu z powtórnem żądaniem demisi Viktóry

od Delcassego otrzymał „nikt nie zmusi go wczytać" i

zapewnił, że różnic" między ministrem spraw zagranicznych

i kolegami nie było. — Tymczasem twierdzą, że Delcassé

przeciwnym był zgwałcenia neutralności Grecji i wylądowaniu

w Salonice. Z. z triumwiratu Viktóry, okoleniem Niemiec,

sprowadzał, obecną wojnę ~~[illegible]~~ -ka, z rządu, po zgonie

Edwarda VII, z widowni, drugi jego członek ~~z widowni~~ i pozostaje

na niej już tylko trzeci Izwolskij. — ~~Delcassego zastąpił był patry-~~

~~jotyczny Edm. [illegible]~~ ~~Sprawozdanie o bitwach tych wypadkach~~ ~~+ Zawiadomił~~

~~Sir Ed. Grey [illegible] w izbie gmin~~ ~~niew. skrom. [illegible] podnieś-~~ ~~na dachu~~, ~~obiecany~~ ~~[illegible]~~

~~w treści takie same jak Wiviani, ale nie [illegible] podniesione~~ ~~dla obrony Serbii zostać~~

~~współudział [illegible] w obronie Serbii wojsk wszystkich~~

905 ~~911~~ ~~748(III)~~ 131

Delcassego zamiar był patryjotyczny i politycznie uzasadniony..

Delcassé chciał powetowania klęski 1870-1871 oraz odzyskania straconych prowincyi, czego Francja zrzec się nie mogła, ~~[illegible]~~ pragnąc pozostać mocarstwem i zachować historyczne stanowisko

Celu dążąc próbował najpotężniejszą koalicję jaka powstać mogła, zatem najsilniejszym środkiem. Jeśli nie dopisze tu. albo z powodu błędów w ~~[illegible]~~, zastosowania

albo że cel już nie był ~~albo że cel nie był~~ do osiągnięcia.. ~~Francja [illegible]~~

~~po tej wojnie mało tylko [illegible] względnie pozycję może strat. Delcassé nie jest wcale [illegible] we wielkich tylko [illegible] wyższych [illegible] ale zakresu~~

~~ale pragnął wielkiej [illegible] Francji przewartować [illegible]~~

~~Francji zagrożona polityka Anglii [illegible] jak [illegible] Italie jak Włochami [illegible]~~

~~[illegible] bałkańskie w [illegible] dla obrony Serbii został obciążony [illegible] zawiadomił że wspótadził wszystkich wojsk~~

~~748 (…)~~ ~~906~~ 1 ~~905~~ 906 132

Francji zagraniczna polityka nie mogła być inną, jak odzyskania Alzacji i Lotaryngii.– Zresztą po tej wojnie względnie mała tylko pomieści może, w razie przegranej, terytorialne straty. Delcassé nie jest mężem stanu wielkiego kroju, brak mu ~~zdolności~~ tradycji i wyższych polotów, ~~ale przyznać jest~~ zamałym ~~do wielkich~~ ~~tego co~~ ~~dla Francji uzasadnionego, koniecznego zadośćuczynienia.–~~

~~Sir Ed Grey złożył w izbie gmin bałkańskie sprawozdanie, w treści takie jak Viviani, nieco skromniejsze. Zawiadomił, że wyprowadził wszystkich wojsk dla obrony Serbii, jest obiecany~~

jest za małym, do wielkich rzeczy. Pragnął wielkiej, bo koniecznego dla Francji zadośćuczynienia.–

Sir Ed Grey złożył w izbie gmin bałkańskie sprawozdanie, w treści takie jak Viviani, nieco skromniejsze. Zawiadomił, że wyprowadził wszystkich wojsk w obronie Serbii jest, obiecanym " słowo

~~742~~ 907

133

tylko będą rozporządzalne" co znaczy że ~~na~~ ~~[illegible]~~ na razie Rosja rozporządzalnych nie ma, dla ratowania Serbii i że nie jest w możności wykonania ultimatum postawionego w Sofii, jak Austro-Węgry nie zdołałyby wykonać ultimatum postawionego w Belgradzie. Sir Ed Grey usiłował obudzić obawy Grecji i Rumunii ~~[illegible]~~ przypuszczeniem, że środkowe mocarstwa pozyskały Bułgarię obietnicami kosztem tych dwóch państw. Temu natychmiast ze strony Austro-Węgier urzędownie zaprzeczono. Zakończył, „My wszyscy walczymy dla tego samego celu, na jakim kolwiek polu toczy się wojna, mianowicie o ~~[illegible]~~ prawo życia ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ wyzwolonego z ~~[illegible]~~ widma pruskiego militaryzmu, ~~[illegible]~~ który już za czasów pokoju był groźbą i uciskiem ~~a~~ ~~[illegible]~~ ludzkości." Obydwie a nie chce podczas wojny uszanować żadnych zasad ~~[illegible]~~ ludzkości ~~[illegible]~~ porozumienia przeróżnych ~~[illegible]~~ dyplomacji mowy nie pokryły

~~740~~ ~~750~~ ~~908~~ 134

~~Wydatnie~~ uwydatniły ~~świetne~~ prowadzenie dyplomacji środkowych mocarstw, poparte ich armiami.–

Na innych niż serbski frontach wszelkie usiłowania wojsk entente'owo=[illegible] odparte zostały, jednak bez znaczniejszego posunięcia się naprzód st. środkowych mocarstw.– Była krytyczna chwila we walkach między Tarnopolem i Lwowem, sprzymierzone wojska musiały się cofnąć w kierunku Lwowa, po czem jednak, za przybyciem posiłków, niebezpieczeństwo grożące Lwowu stolicy Galicji zażegnanem zostało ale zdobycie Tarnopola ~~nie~~ udaje się być bliskiem.– Podobno rozstrzygnięcie ~~Fran Francusko-angielska ofensywa, zadowolić się musiała. Nie jest pierwotnym, nie znacznym zyskiem i potrzebowała odetchnąć w Champagne: jednak zakończony i wciąż dzieje dalej [illegible] w Champagne~~ tam ~~[illegible]~~ i na Wołyniu odłożonem zostanie do wiosny. Rosjanie są silnie umocowani i obficie zaopatrzeni w japońską amunicję.–

Francusko-angielska ofensywa, zadowolić się musiała, pierwotnym, nie znacznym zyskiem; daje jeszcze znaki życia, wstrzymana w ~~Champagne~~ Szampanii.– Potrzebuje odetchnąć.–

~~Ofensywa w Champanii i załamanie~~

~~75~~ 909 135

Angielsko-francuska pożyczka pięciuset milionów dolarów w Ameryce przyszła do skutku i angielski parlament uchwalił ją —

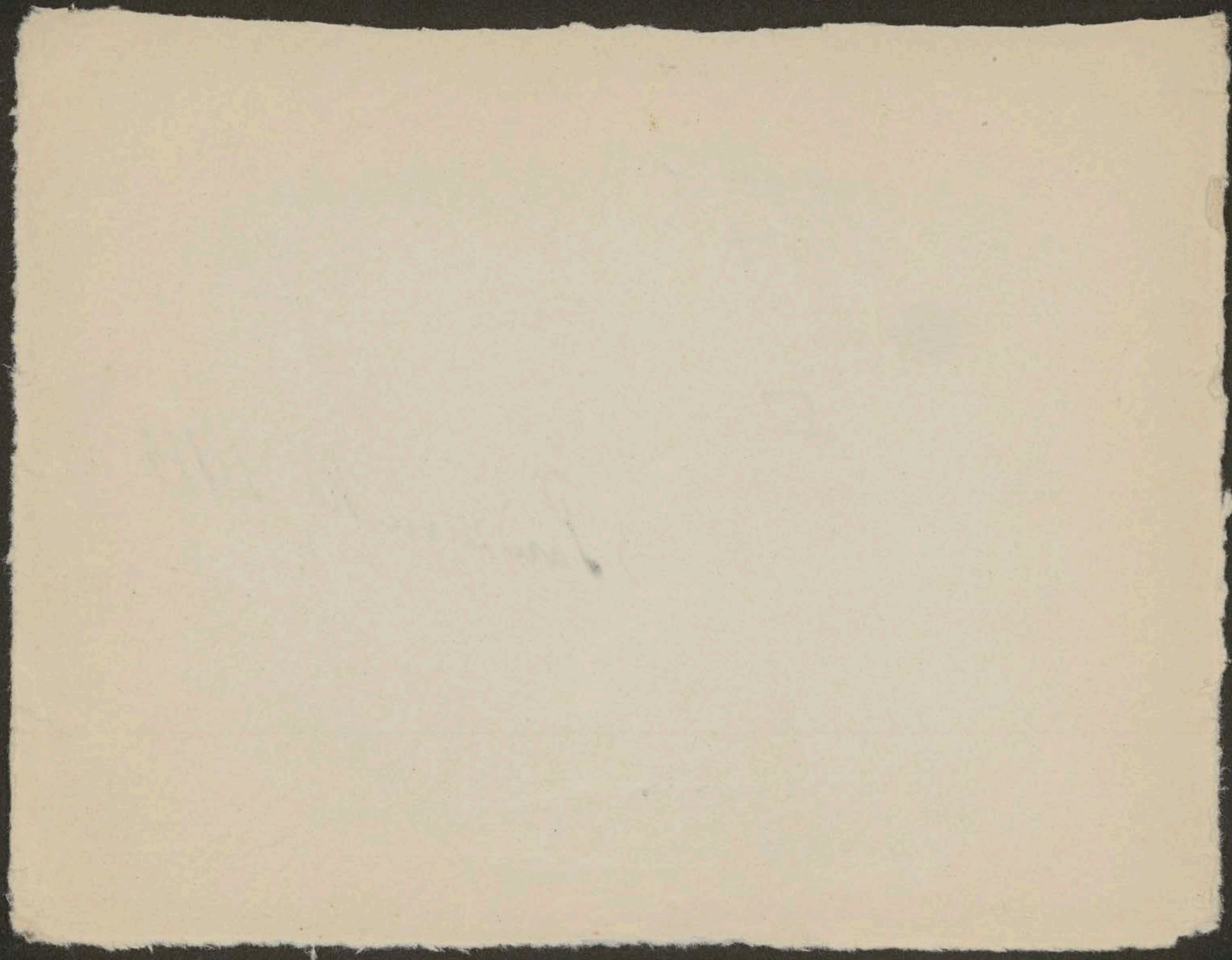
16ᵗᵉ Października

136

910-926.

23 Października 1915

137

4

~~Nowo~~ Mackensen naczelnym
wodzem w Serbii.– Powodzenia
Bułgarów.– Jenerał Sarrail
dowódcą w Salonice.– Jenerał
Kövess zdobywa Awalę.– Szabac.–
Okalanie serbskiej armii.– Serbia
i światowe zamknięcia.– Front
od Bagdadu do Ostendy.– Wyżywanie niem.–
Powodzenie dyplomacji i środkowych mocarstw.
[illegible]
Hr. Adam Tarnowski.– Polska i Bułgaria wobec
mocarstw.–
Dzieje Bułgarii.– środkowych
panslawizmu i środkowych
Rozmowa z pierwszym sekretarzem
rumuńskiego poselstwa Carpem.–
Zapowiedź mocarstw ~~porozumienia~~, pomocy
W Rosji – dla Serbii a ofensywa we Francji.– Trzecia
włoska ofensywa.– Niemiecki

Przerwa

front we Francji – Wielka
wielkich walk do wiosny – Ślub
wojna nie skończona. –
naczelnika głównego sztabu bar. Conrada –
Falkenhein i Conrad. – Z Berlina –
Wiedeń i aneksja Królestwa Polskiego. –
Cesarz Wilhelm i Anglia. –

23 Października

~~7 8~~ ~~9~~ ~~910~~

138

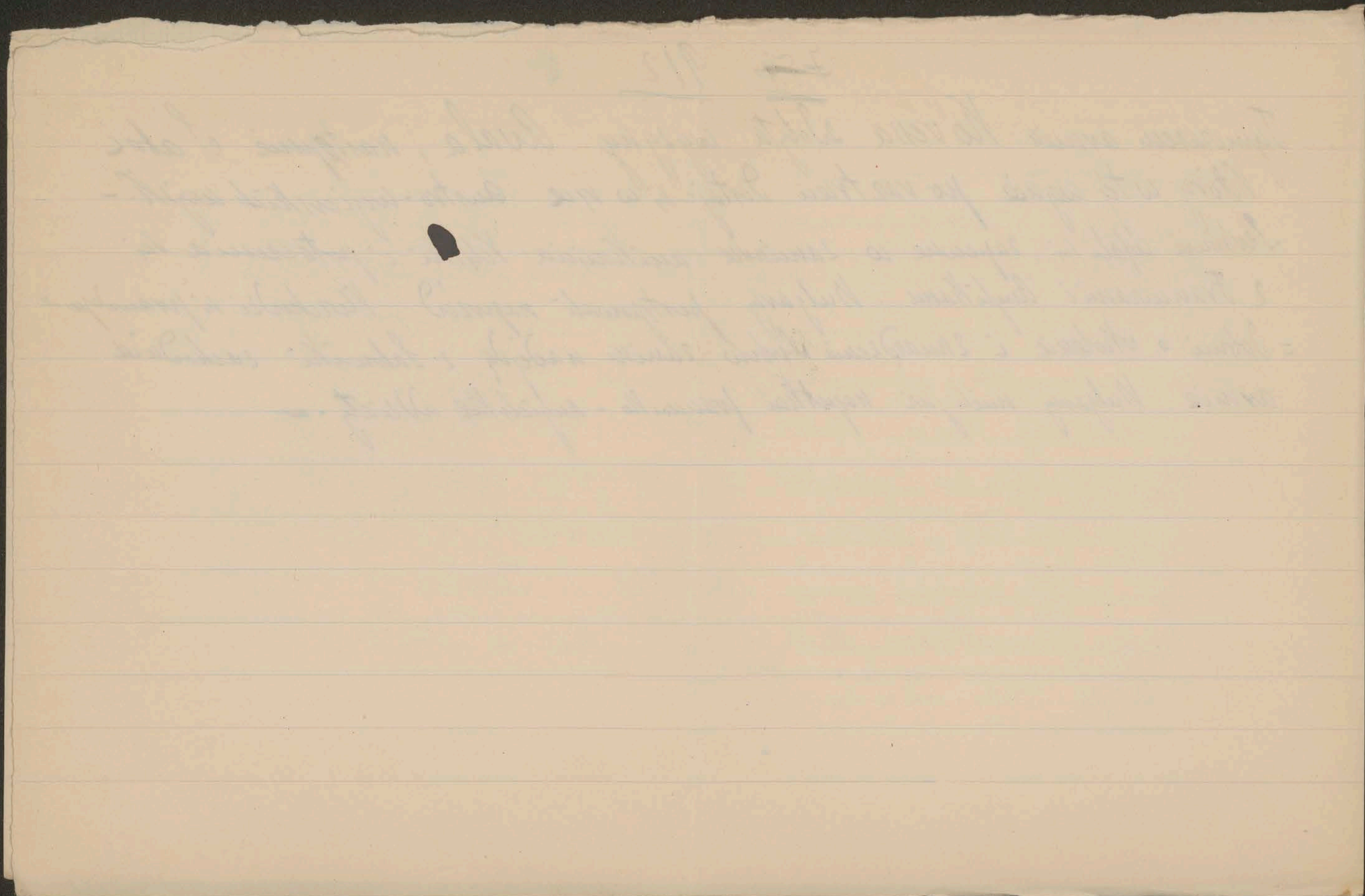
E

~~Nic znacznego na polach walki~~ – Sprzymierzeńcy postępowali dalej w Serbii
potykając się z nieprzyjacielem. Bułgarzy przekroczyli zwycięsko w
kilku miejscach granicę i zdobyli wschodnie forty Zajecaru
Naczelnym wodzem w Serbii ~~jest~~ został Mackensen, który niegdyś był od
walk nad Dunajcem w Galicji ~~i którego~~ tej armii, co z ~~następnie~~ Tewat Mackensen
wciąż zwycięsko, doszła do Pińska ~~a~~ ~~potem~~. Mackensen
objął kierownictwo serbskiej kampanii –
Niemiecka armia która je przeszła jest zapewne ta o
której kanclerz powiedział w parlamencie że po
zwycięstwach nad Rosją użyta być może gdzie ~~indziej~~ ~~[illegible] na razie rozgrywa dalej~~
~~Koniec zaś jak [illegible] [illegible] Serbii~~ –

753 911 139

Rosia zaś — jak rzekł Grey — nie ma, na razie, dla obrony Serbi odpowiedzialności armii i car ograniczyć się musiał do rzucenia klątwy na Bułgarję w manifeście do wszystkiego ludu — Prezes gabinetu Viviani który we francuskiej izbie deputowanych zamilczał, o wypadkach w tych razach, w senacie ich można się go spodziewać. W Salonice miało do 19-tym wylądować dwa trzydzieści tysięcy sprzymierzonych wojsk - Serbia miała żądać trzy kroć sto tysięcy. Jenerał Sarrail odwołany od armii we Francji, dowodzić ma francusko - angielską wyprawą w Bałka=nach - Przybył do Saloniki i naradzał się z oficerami serbskiego sztabu i serbskim ministrem komunikacji. Różnice w porozumieniu co do pomocy dla Serbi spowodować miały przybycie cesarza Mikołaja do Carskiego-Sioła, gdzie udzielił posłuchania francuskiemu ambasadorowi Paleolog i zaraz potem powrócił wraz z następcą tronu do głównej kwatery

Tymczasem armia Kövessa zdobyła wzgórza Avala, następnie Šabac
Uwagi w tej wojnie po raz trzeci dostaje się w ręce austro-węgierskich wojsk. –
Serbowie cofali się, zapewne w zamiarze uniknięcia klęski i połączenia się
z Francuzami i Anglikami. Bułgarzy postępowali naprzód. Wschodzi się prawdopo=
=dobnie o okolenie i zmiażdżenie Serbów zanim nadejdą z Saloniki zachodnie
armie. Bułgarzy mieli już napotkać francusko-angielskie oddziały. –

~~913~~ ~~755~~ ~~251~~ 141

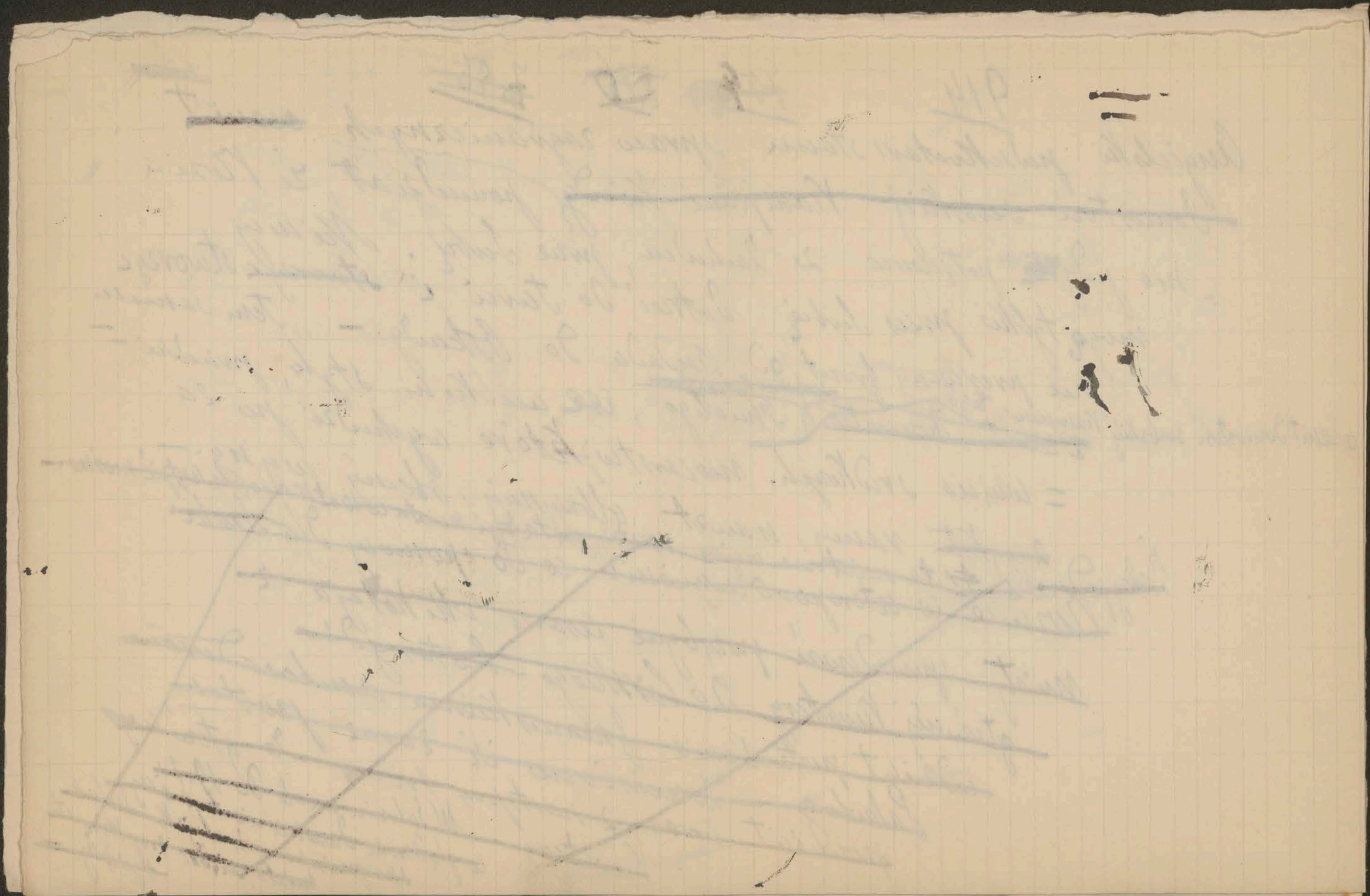
~~Usiłowania, Których w sobie departamentach [illegible] wszystkie działa Wład. [illegible] w Senacie [illegible] omówienia spodziewać~~

Nie idzie o Serbię, która przestaje poważnym szczegółem, ale o światowe zawikłania i zadania, które wyłoniły się z biegiem wypadków i które spowodowały obecną kampanię serbską, przeniesienie ~~chwilowe~~ do Bałkan chwilowego, gdzie ~~zadanie~~ działania dyplomatycznego i wojskowego. —

914 ~~756~~ ~~[illegible]~~ ~~796~~ 142 ~~[illegible]~~

Angielski podsekretarz stanu spraw zagranicznych ~~ocenił~~
~~Doniosłość serbskiej Kampanii [illegible]~~ powiedział, że Rosja
ma jedyne połączenie z Zachodem przez Serbię; Niemcy ~~[illegible]~~ stworzyć
mogą tylko przez Serbię dotrzeć do Turcji i
nie przerwany front od Bagdadu do Oskendy. — Tem samem
ocenił doniosłość serbskiej Kampanii, tego ~~Ocenił Doniosłość~~ ~~serbskiej Kampanii~~ śmiałego, we wielkim stylu, przedsię-
wzięcia środkowych mocarstw, które wywodzi po za
ramy, nawet olbrzymiej, obecnej wojny

~~i [illegible] ta światowa wojna [illegible] co do pomocy dla Serbii~~
~~Rosji w [illegible] Mikołaja~~
~~Nie był [illegible] swojego cesarza [illegible]~~
~~głównej Kwatery do [illegible] [illegible] ambasadorów~~
~~udział [illegible] francuskiego [illegible] do [illegible]~~
~~Paleolog [illegible] [illegible] W [illegible] do 1916~~
~~powiedział [illegible] z [illegible] [illegible]~~
~~Kwatery [illegible]~~

Do tego – jeśli powiedzie się – będzie miało ten praktyczny skutek, że podczas gdy powoli dostarczy Turcji amunicji, zaopatrzy środkowe mocarstwa, zwłaszcza Austro-Węgry w artykuły żywności, że Serbii, z obfitującej w nie Azji Mniejszej, słowem ze Wschodu; co pożądanem jest, albowiem Niemcy, co prawda, – jak twierdzą – zapewnione są do żniwa, ale tutaj, coraz większa drożyzna i spowodowany brak niektórych pierwszych potrzeb życia budzić mogą obawy.–

Ważne są niezawodnie powody serbskiej wyprawy, żeby jednak światowa wojna rozstrzygnięta być miała w Bałkanach, wątpić trzeba.–

~~VIII~~ 916 144

Obecny zwrot w Bałkanach jest następstwem bezprzewodnictwa bardzo dla Austro-Węgier pożądanej i korzystnej, drugiej, bałkańskiej wojny, której rozkład bałkański, wrogi jej związek, czem wzmocnionem nieco ~~został~~ zostało, dopuszczenie zmiany status quo na półwyspie i wyparcia z niego Turcji. — Kiedy ta druga bałkańska wojna wybuchła, uwinszowałem hr. Berchtoldowi powodzenia „i na później" — na co powiedział „chwilowego" odpowiedziałem „i na później" co ~~ist~~ poseł austryjacko-węgierski w ~~Sofii~~

Zdaje mi się że ~~miał~~ w owych wypadkach ~~jako~~ poseł austryjacko-węgierski w Zofii hr. Adam Tarnowski miał szczególny udział. —

Teraz pojednanie Bułgarii z Turcją, przez ustępstwa terytorialne drugiej, pozyskanie pierwszej dla środkowych mocarstw, przy neutralności Grecji i Rumunii, jest umiejętnem wyzyskaniem okoliczności, znacznem powodzeniem dyplomacji tych mocarstw, które zawadziło ~~o~~ odwiecznym niesprzyjaniem i początkowym brakom. Zmniejsza ~~się~~ ciężar — za wiele nieprzyjaciół. — Który zawsze zdążał do

Bułgaria przyjęta w końcu polityki Stambułowa.

do wyzwolenia jéj z pod rosyjskiéj opieki, bo widział że będzie uciskiem, i wydobycia z panrosyjskizmu zwanego panslawizmem, przez przyłączenie się do habsburgskiéj monarchii i Niemiec, co jedno zapewnić mogło niezależność Bułgarii.—

„Wyswobodzone narody nie są wdzięcznemi mają roszczenia" napisał Bismarck w Myślach i Wspomnieniach.— Druga bałkańska wojna przekonała Bułgarję że obecnie wybiła dla niej godzina – albo-albo; jeżeli nie chce poświęcić własnéj przyszłości na rzecz Serbii i téjże hegemonii na półwyspie. Ta druga wojna spotęgowała między niemi nienawiść, rzezie dokonały przewodzenia środkowych mocarstw. Warunkiem było ich wkroczenie do Serbii.— Należą

Bułgarzy pochodzeniem nie są Słowianami, stali się niemi historycznym rozwojem, i politycznym, do Wschodu jeografją i religją. Polacy są pochodzeniem Słowianami, historycznym i politycznym, do oraz ~~religijnym~~ i kulturalnym rozwojem nie są Słowianami; ten związek ich ze Zachodem, wykazuje którego należą jeografją i religją.

Z różnych zatem przyczyn Bułgarzy i Polacy dążą, w słowiańskim świecie, środkowym mocarstwom i na nich oprzeć się mogą przeciw ~~panrosyjskim~~ panrosyjskizmowi nazwanemu panslawizmem.—

~~918~~ ~~710~~ ~~737~~ ~~957~~ 146

Rozmawiałem z pierwszym sekretarzem rumuńskiego poselstwa Carpem. Jest on synem byłego przywódcy konserwatywnego stronnictwa które zawsze było zwolennikiem połączenia ze środkowemi mocarstwami. Wyraziłem nadzieję że Rumunia pozostanie przynajmniej neutralną do końca.

Zdawał się ją podzielać ale z pewnem zastrzeżeniem.– Oświadczył wyraźnie że zachowanie się jej zależnem jest wciąż od przebiegu wojny, że obawia się znaleźć w przymusowem położeniu, że na razie zwycięstwa środkowych mocarstw ustalają jej neutralność a także neutralność Grecji.– Zauważyłem że Rumunia pomimo zrozumiałych dla Francji sympatji, nie może sobie życzyć zwycięstwa Rosji, któreby okoliło by ją stowarzyszeniem i narzuciło jej "niezależność".– Dodałem że nie równie korzystniejszym dla niej nabytkiem byłaby Besarabia niż Siedmiogród. Na co odparł że Siedmiogród byłby tylko kłopotem i ciężarem Besarabia zaś pozwoliłaby rozszerzyć się na Morze Czarnem i nawet przyłączyć Odessę.– Ale zakończył: Węgry będą musieli pozyskać ustępstwa i Rumunów w Siedmiogrodzie. Na co odparłem że nawet ultra madziar Tisza skłonnym się do nich okazał.–

W Rosji wewnętrzne stosunki wciąż niejasne, zawikłane ale dotąd nie groźne ~~761 758~~

~~919~~ Ks. Szczerbatow ustąpił z ministerstwa spraw wewnętrznych 147

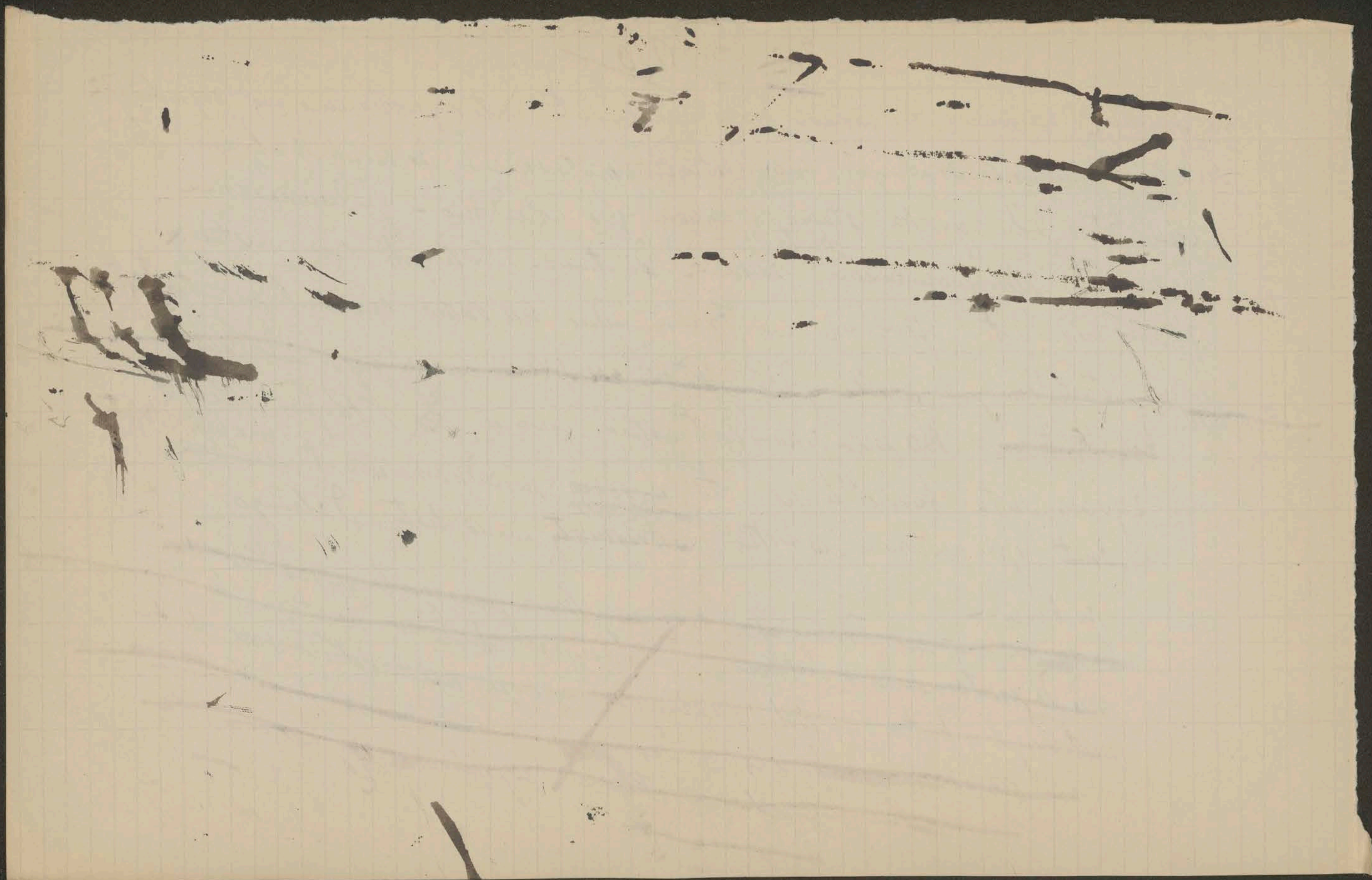
nastąpił po nim Chwostow, co poczytują za zmianę w reakcyjnym kierunku. – Duma jednak ma być wedle zapowiedzi przy jej odroczeniu, zwołaną w listopadzie. Wtedy dopiero może potrochę niejedno się wyjaśnić. W Moskwie zaprowadzony stan ~~wyjątkowy~~ oblężenia.

~~762~~ ~~920~~ 148

Zapowiedzią wyprawy na pomoc Serbii, próbowało ententowe porozumienie zapobiedz serbskiej kampanii środkowych mocarstw i przyłączeniu się do nich Bułgarii. To zawiodło. Jak groźba stanie się czynem nie wiadomo.-- Jednocześnie ~~próbowało~~ ententowe porozumienie chciało zachwiać działanie środkowych mocarstw, żywszą niż dotąd ofensywą, we Francji, gdzie na razie niemal ustała ~~była~~ ~~i gdzie na ... walki gdzie ... siłami ... ~~

~~21~~ rozpoczęli ~~bezskuteczne~~, na galicyjsko-wołyńskim froncie, na którym Rosja zgromadziła bardzo liczne siły ~~i gdzie~~ po odparciu ich nie bez strat, ~~nie bez~~ ~~strat~~ sprzymierzone wojska ~~nie bez strat~~ ~~...~~ zamierzały dalszego pochodu.--

~~Na ... front we Francji ... wojskowe ... austryjacko ... Patkowski Langer ... niemieckiej ... nie do przetrwania ... bitwy w Belgii, ... wojsko ... francuskie ... walki ... Francji ... wykluczone ... niemieckiego ... 2 ...~~

~~7/2(II)~~ 921 149

Na włoskiem polu walki, włosi wznowili silne uderzenia. Rozpoczęli 21. t.m., po przygotowaniu artylerią, głównie siłami, trzecią z rzędu ofensywę. Do wczoraj bezskuteczną, lecz zacięte i poważne zapasy trwały dalej i wcale rozstrzygniętemi nie były.–

Niemiecki front we Francji przystępuje berlińskie wojskowe uważają za nie do przełamania. Pułkownik Langer, dowódca austryjacko-węgierskich motorowych baterii w Belgji, następnie w Królestwie Polskiem, ~~twierdzi~~ ~~[illegible]~~ zaznacza wyższość niemieckiej piechoty nad francusko-angielską, twierdzi, że ~~[illegible]~~ ~~przełamanie~~ niemieckiego frontu we Francji ~~[illegible]~~ wydaje się być wykluczonem.

Jest mniemanie, że niebawem ustaną na wszystkich frontach wielkie działania do wiosny. Że znowu armie zakopią się.– Gdyby Niemcy, przed tem, zdobyli Rygę zatrzymaliby ~~przed na zimę~~ dalszy w Rosji pochód.– Tak mówią.– Jedno jest pewnem, że wielka wojna jeszcze nie rozstrzygnięta, pomimo powodzeń środkowych mocarstw i na razie korzystnego ich wojskowego położenia.

922

~~74~~ ~~79~~ 150

~~[illegible] na magazynie~~

~~sprawozdania dyplomatycznego w [illegible] było [illegible] porozdziano~~

~~przyjście i [illegible] rozpowszechnić o tem, że Anglia~~

~~[illegible] teraz wojny. Ja [illegible] — wielkie [illegible] do wiosny~~

~~Jest niewiadome że [illegible] zostaną~~ na wszystkich frontach ~~wielkie~~

~~Ja [illegible] całej [illegible]~~

Naczelnik głównego sztabu austryjacko-węgierskiej armii – bar. Conrad z Triestu, której

zaślubił panią Reiningschau z włoskiej rodziny z Gracu. – Ta pani

~~podczas gdy jej~~ mąż jest wielkim piwowarem w Gracu śmiesznością.

Związek zawarty między zgorszeniem a nie mogła nawet

jest matką sześciorga dzieci, rozwodu otrzymać wdowcem ojcem ślubu

nie próbowała. Baron Conrad jest poważnego wieku o kościelnym protestantyzm

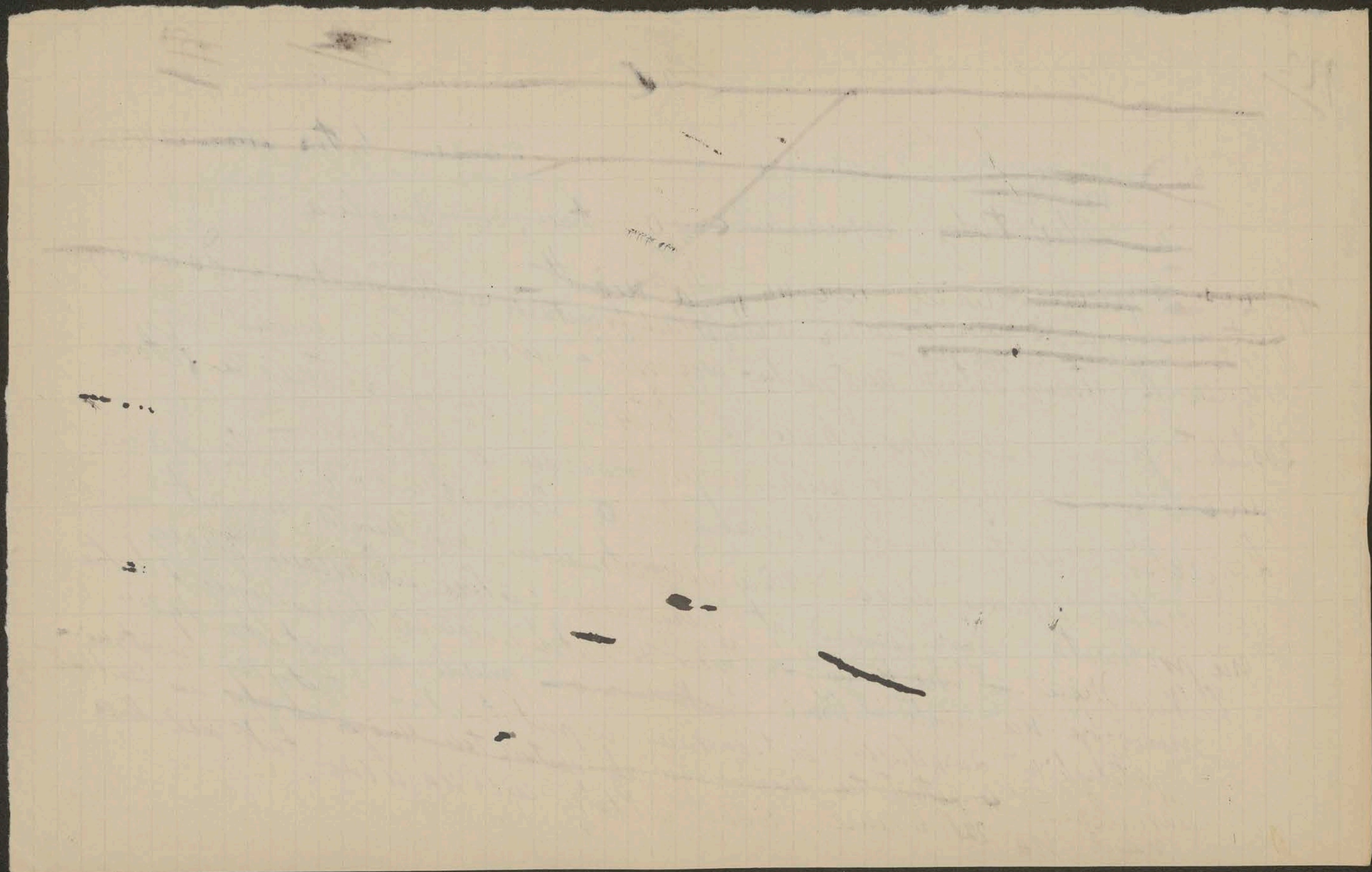
kilkorga dzieci. – ~~Nie mogło by~~ Obaje byli ~~są~~ katolikami; przeszli na ~~jest możliwe~~ świątyni

mowy być nie mogło. – Obaje ~~[illegible]~~ w protestanckiej tutejszej ~~nigdy ~~ nie czekał

i pobrali się zawarłszy małżeństwo ~~aby spełnił ten~~ tak wielka

Baron Conrad ~~i spełnił ten nigdy czyn~~ wojny w której czyni na nim

nawet na zakończenie

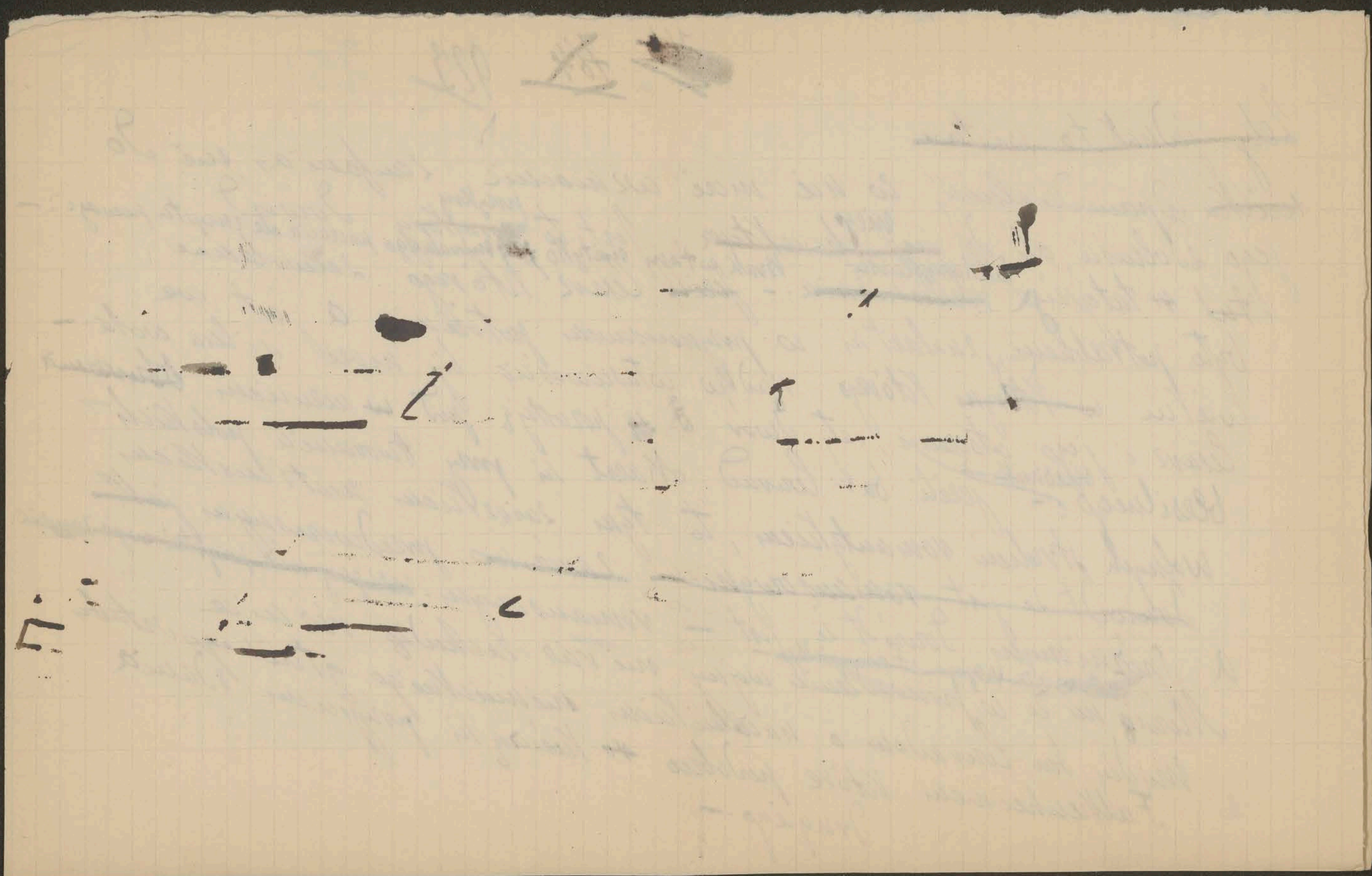

[redacted] ~~704~~ ~~923~~ 151

~~Żeby jednak ta świetna~~

~~Wielka~~ odpowiedzialność, co nie może wzmocnić zaufania, nie do jego zdolności, ale do ~~jego charakteru~~ niego. Jest to przykry ~~[illegible]~~ dowód [illegible] niewłaściwego poczucia ale zupełnego braku powagi: — ~~tut~~ ~~w~~ tutejszego lekkomyślności ~~[illegible]~~. — brak powagi wszystko ~~jeżeli~~ Cesarz którego zezwolenie było potrzebnem, znalazł się w przymusowem położeniu a jest we wzięciu ~~w którym~~ którego rzadko właściwością być może silna wola — Cesarz i jego otoczenie, cały dwór ~~a~~ ~~a~~ pozostają pod ~~w~~ wrażeniem ~~[illegible]~~ bezsilnego ośmieszania. — Jeżeli bar. Conrad okazał się przy tworzeniu polskich [illegible] wolnych strzelców romantykiem, to tym [illegible] przedwczesnym ~~jest~~ ~~Dowiódł że jest romansowym~~. — ~~zarazem~~ ~~więcej niż przytomnym zawsze~~ a spóźnionym. Dowiódł że ~~[illegible]~~ jest — romansowym. ~~więcej~~

Mówią mi że w prowadzeniu wojny nie raz zachodzą różnice między bar. Conradem a naczelnikiem niemieckiego głównego sztabu Falkenheimem, które podobno ~~w~~ kończą się przyjęciem zdania drugiego. —

924 ~~763~~ ~~765~~ 152

~~III~~ Z Berlina donoszą mi, że tam jak zawsze pewność ostatecznego zwycięstwa jest niezachwianą. W pewnych kołach przypuszczają że pokój zawartym zostanie około nowego roku a opierają się na nieco fantastycznej wyprawie niemieckiej armii, po zwycięstwie w Bałkanach, do Egiptu i opanowaniu Sueskiego Kanału, wreszcie na finansowych trudnościach Anglii i spadku [illegible] Consolów. – Są to [illegible] powiedzenia. –

W polskiej sprawie ~~najważniejsze~~ pomieszanie i różnice zdań, stąd zupełna niepewność. Kanclerz nosić się miał z myślą utworzenia z Królestwa Polskiego państwa pod wspólnym protektoratem

światłych mocarstw, lecz przypominano sobie wiadomieniem w ~~Danii~~ Holsztejnie — Schleswigu i porozumowali ~~...~~. Była mowa o zwróceniu Rosji Królestwa Polskiego, po namyśle zaniechano ~~tak~~ tego zamiaru. Pozostało oddanie Austro-Węgrom całego Królestwa, ~~przeciw~~ obawiają się jednak stowarzyszenia w ~~...~~ nich przewagi a ~~nie~~ zapominają czy nie rozumieją że Polacy są tak bardzo mało starannymi. Wreszcie względy nawdziwe i zbyt w Rosji nader ~~...~~ wygodnego, przemawiają przeciw rozgoryczeniu jej przez ~~...~~ austryjacko-polski twór. Ale nic przecież pozostaje on jeden na porządku dziennym. Ale nic ostatecznego i stanowczego nie powzięto dotąd w Berlinie i ~~...~~ powtórzyć należy że ~~co do Polski~~, ~~że~~ los Polski jest najzupełniej niepewny o ile od woli ludzkiej a nie ślepych rzeczy zależnym ~~...~~ jest. — W Berlinie wiedzą tę prawdę, że z góry żadnego polskiego przyrostu ~~...~~ niemieckiego a życzyć sobie poczynają przyłączenia Bałtyckich Prowincji

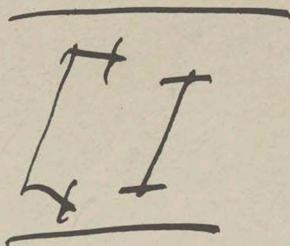
~~117~~ ~~226~~ 154

Tutaj doszli do przekonania że nie ma innego wyjścia jak przyłączenie Królestwa Polskiego do habsburgskiej monarchii. Przyjmują to rozwiązanie raczej z konieczności niż z chęci.– Domu [illegible] jego nie rozumieją.–

Na marginesie dyplomatycznego sprawozdania, w którem była mowa o tem, że przyjdzie zapomnieć, iż na Anglii spada wina wojny, cesarz Wilhelm napisał: Ja nie.–

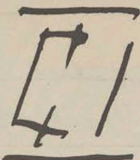
23 Pawłowiczka

155

927-936

30 Pazdziernika

Trzecia bitwa nad Isonzo –

Włosi zajęli Col di Lana –

Zatrzymanie francuskiej ofensywy.

Serbska kampania Ofiarowanie

Grecji Cypru –– Pomoc Serbii miesięczna ~~miesięczna~~.

Upadek gabinetu Vivianiego. –

Gabinet Brianda – Przyrzeczenie

Królestwa Polskiego. rozmowa z p. Plenerem

~~Postarania ks. Gutenkowskiego~~

~~Postarania w [illegible] i Warszawie~~

~~cesarza~~ po ~~pomocnie~~

Rozmowa ks. Gutenkowskiego z ks. Ti 629. –

Dzebmat. – Odpowiedź ks. Lubomirskiego

na zapytanie jenerał-gubernatora

Beselera –– Przemowa Beselera – Koło Polskiego

Parlamentarii ~~chorągiew~~ ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

Los Polski i trzy rozbiorowe mo-
-carstwa. — Potęga Prus ~~i przyszłość~~
~~Polski~~ i wojna w Polsce. —

Zo. Pardiewiczka

~~786~~ 927 157

[21]

Włosi ponowili 22ᵉᵍᵒ silną ofensywę czterema armiami, bezskutecznie.– Bitwa trwała do 26ᵉᵍᵒ w którym to dniu włoska ofensywa nieco zwolniała ale odnowiła się gwałtownie 28ᵉᵍᵒ. Włochów odparto. Podczas tej trzeciej bitwy nad Isonzo cesarz wydał do wojsk walczących we Włoszech rozkaz dzienny z gorącem uznaniem ich dzielnych, bohaterskich czynów.– Włosi 29ᵉᵍᵒ próbowali dalszych walk, które nie zmieniły położenia. Jednak na froncie Dolomitów Włosi przeważnemi siłami zajęli austryjacko-węgierskie stanowiska na Col di Lana.–

Francuskie usiłowania przełamania niemieckiego frontu, na razie zaniechanemi zostały.–

~~162~~ 928 158

Bulgarzy zdobyli 23 t.m. Ueskiüb. Następnie twierdzę Zajecar. Zetknęli się ze sprzymierzeńcami. Zdobyli 28 Pirot i połączyli się ze sprzymierzeńcami. Austryjacko-węgierska komisja wkroczyła do Valjewo pamiętnego z pierwszej serbskiej kampanii. Otwartą została droga Dunajem, co pozwoli zaopatrzyć środkowe mocarstwa mianowicie w zboże i żywność, a Turcję w amunicję. ~~Serbski generalissimus wojewoda Putnik miał ustąpić z dowództwa – jak mówią – z powodu spóźnionej i niedostatecznej pomocy ententy przeciwnej.~~ Serbskie wojska cofają się. Serbska kampania podobną jest dotąd nieco do niemieckiej w Królestwie Polskiem. Sprzymierzone armie zajmują serbskie terytorium i słabo bronione twierdze, po walkach z najczęściej tylnych, przednich straży, nie zadały Serbom stanowczego ciosu, nie zniweczyły głównych serbskich sił, które się cofają w porządku, poniosły znaczne straty, zostawiając ciężką artylerię, w nadziei pomocy zachodnich mocarstw, od której zależy ratunek.

929 159

Dotąd nieznaczne tylko francuskie oddziały się walczyły bez powodzenia z Bułgarami. — Okręty ententy przeważnie ostrzeliwały bułgarskie wybrzeża egejskiego morza oraz otwarte na niem miasta, mianowicie Dedeagatsch. Rosyjska eskadra ostrzeliwała Warnę i królewski zamek Euxinograd. Nadbrzeżne baterie odpowiedziały. Dwa rosyjskie statki zatopionemi zostały bułgarskiemi granatami i torpedami, poczem rosyjska eskadra cofnęła się ku Sebastopolowi, ścigana przez podmorskie łodzie. —

Sir Ed. Grey oświadczył w izbie gmin, że rząd uznał za potrzebne wszystkiego próbować, coby mogło Serbii przynieść jedynie rozporządzalną pomoc. Dla tego zawiadomił Grecję, że jeżeli natychmiast pospieszy z nią przeciw Bułgarii, W. Brytania gotowa oddać Cypr Grecji. Skoro ta uznała iż nie może tego uczynić, tem samem ofiarowanie Cypru straciło swoją moc. —

Anglia w nagłej potrzebie gotową była poświęcić ministerną zdobycz ~~(1864 r)~~
Beaconsfielda na berlińskim Kongresie. Odstąpiła ~~dawniej~~ w 1863 r. Grecji Korfu
z jońskiemi wyspami a Bismarck powiedział wtedy że skończoną jest
potęga państwa które oddaje.— Od owego jednak czasu potęga Anglii wzrosła
i prawdopodobnie wielkie odstąpienie Cypru nie zaznaczyłoby jej kresu.—
Było tylko dowodem chwilowych kłopotów i trudności, z myślą łatwego odwetu.—
~~A~~ Zażegnaniem mniejszem złem, gorszego.— Nie powiodło się, jak nie powiodły
się w tej wojnie inne próby terytorialnych ustępstw. Nie pozyskano niemi
ani Włoch, ani Bułgarii, ani Grecji. Brakło im rękojmi.—

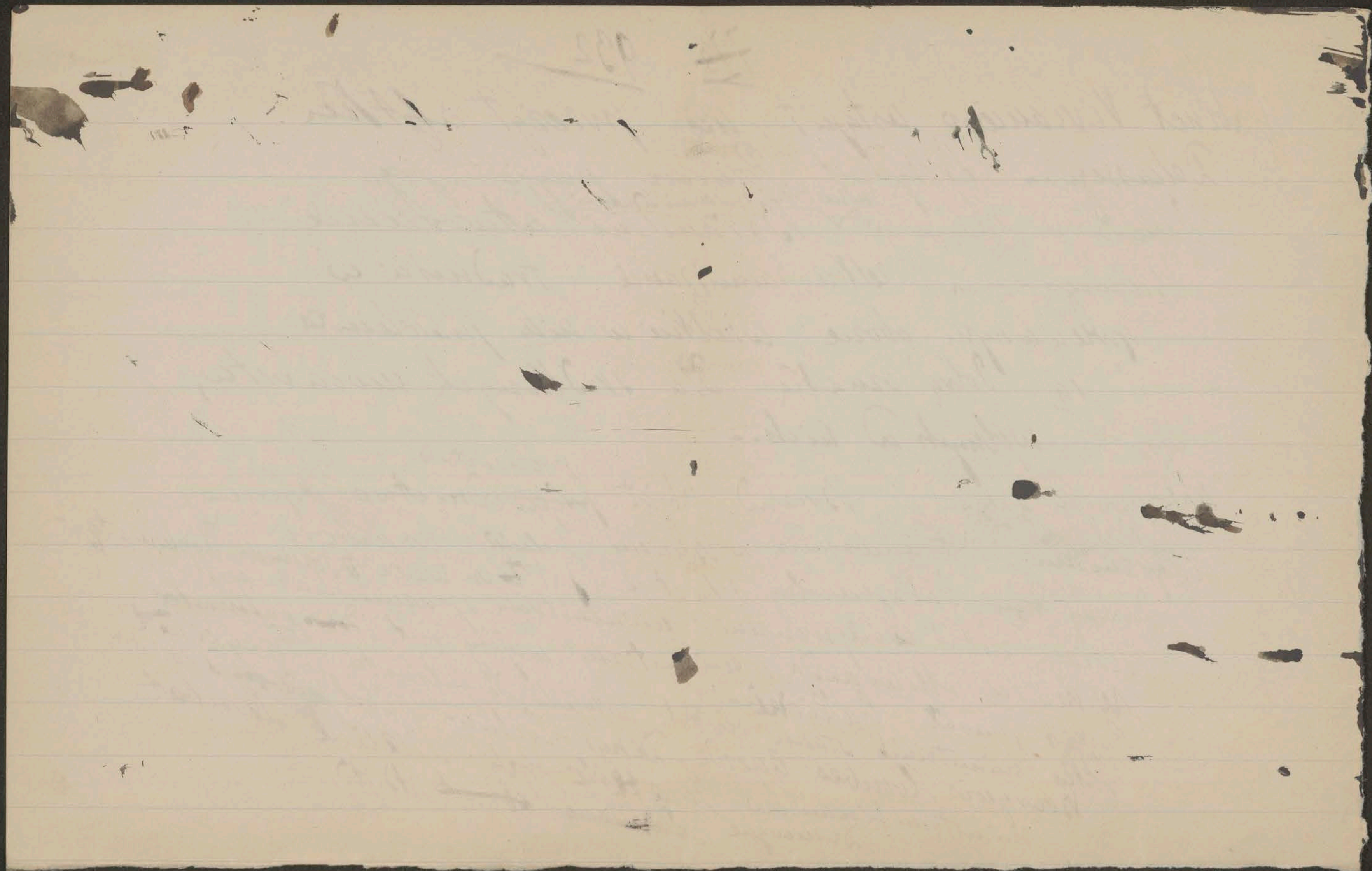
Sir Ed. Grey nazwał był, jedynie dla Serbii rozporządzalną, pomoc Grecji.—
Skoro ta zawiodła, minister lord Lansdown rzekł, w izbie wyższej, że chwilowo
posłano nieznaczne angielskie siły na wschodzie zgromadzone, ~~B~~ ~~które~~ które na razie
nie mogą być liczniejszemi powiększone, dla poparcia sprzymierzonej z Anglią Serbii.—

Spiesznie – dodat – przygotowuje się silniejsza wyprawa do południowo-wschodniej Europy, gdyż ona jedynie może przynieść Serbii odsiecz. Ale przebieg wojny w Serbii jest takim, iż prawdopodobnem wielce jest, że serbskie wojsko nie zdoła długo stawić oporu. Wtedy spróbujemy przeszkodzić środkowym mocarstwom przejść przez Bulgarię. –

Rozchodzić się zatem już nie będzie o Serbię ale o połączenie z Konstantynopolem i po połączeniu jej, przyszłoby środkowym mocarstwom, Bulgarii i Turcji zmierzyć się ze spiesznie wysłanemi siłami zachodnich mocarstw; czy jednak liczniejszemi i wyborowemi wątpliwem jest. – Lord Lansdowne przyznał ~~niemoc~~ ~~[illegible]~~ niemożność ratunku, na razie, Serbii: ~~Wyznał niemoc~~ Wyznał niemoc –

Gabinet Vivianiego ustąpił, nie przeżył ubytku Delcassego. — Prezydent Poincaré przyjął jego dymisję i powierzył ministrowi sprawiedliwości Briandowi utworzenie nowego. — Wszelkie zamieszanie i tradycje w przeciwnym obozie, wszelkie w nich przesilenia są dobrą oznaką dla środkowych mocarstw, wolnych od nich. —

W nowym gabinecie, Briand objął ~~przewodnictwo~~ prezesostwo i sprawy zagraniczne. Były ambasador w Berlinie Jules Cambon dodany mu jako jeneralny sekretarz. Jest on wielce zdolnym dyplomatą. Viviani został wiceprezesem i ministrem sprawiedliwości. W miejsce Milleranda, ministrem wojny jest gubernator Paryża jenerał Gallieni. — Jako ministrowie stanu bez tek wstąpili do gabinetu Freycinet, Bourgeois, Combes, Guesde, Denys-Cochin. — Ribot ~~jest~~ pozostał ministrem finansów. Inne teki objęli Méline, Sembat, Dumergue ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ itd. itd.

933 163

Tutaj godzą się ~~przekonania~~ naweszcie z tem ~~przekonaniu~~ że jednem rozwiązaniem w razie zwycięstwa będzie przyłączenie Królestwa Polskiego —

I. Plener były przywódca ~~liberalnej~~ niemieckiej wiernokonstytucyjnej opozycji w Radzie-Państwa, były minister finansów, wcześniej lewicy w izbie panów, mąż zaufany, powiedział ~~mi~~:

Iż ~~~~ choć nie chętnie, przecież widzi że nie ma innego wyjścia dla Austro-Węgier jak przyłączenie Królestwa Polskiego a zgodziliśmy się, ~~że~~ ~~w~~ ~~nie~~ ~~do~~ ~~monarchii~~ ~~ale~~ ~~do~~ ~~Austryi~~ że tak aby ~~nie~~ nie uszkodzić ani stanowiska Niemców w Austryi ani Węgrów w monarchii. —

Jest zdania ~~że~~ należałoby już teraz zająć się ~~sposobem~~ ~~przez~~ przyszłem ukształtowaniem struktury w następstwie przyłączenia, najważniejszego obecnie zadania, a to w ~~tej~~ Komisji złożonej z ~~Austryjaków~~ ~~w~~ ~~~~ ~~którejby~~ z Polaków i innych austryjackich polityków. — ~~Wśród~~ Niemałej wagi będą bowiem ~~do~~ ~~rozwiązania~~ szczegóły których rozwiązanie trzebaby wcześnie przygotować a nie naprędce

~~Ma się przygotowywać ustąpienie gabinetu hr. Stürgkha.~~ —

~~???~~ 934 164

~~Posłuchanie u cesarza hr. Gołuchowskiego odbyło się na żądanie monarchy który przyjął ustnie sprawozdanie z podróży w Berlinie i Warszawie. Cesarz uważał się wreszcie autentyczne objawy w Królestwie Polskiem były przedwczesnemi i nieopatrznemi. Ze zadowoleniem przyjął do wiadomości zapewnienia przyjętej bezwładności.~~ — Hr. Gołuchowski miał naraźnie rozmowę z hr. Tiszą. Jakiby to do przewidzenia natrafił, na nieprzezwyciężony opór co do trializmu i upór, na krótkowidzące i niezrozumiałe ~~[illegible]~~ zewnętrznej polityki monarchii. ~~Hr. Tisza przypuszczał [illegible] Rosji Królestwa Polskiego~~. Hr. Gołuchowski był zdumiony, zgorszony niemal uważał się beznadziejną ~~[illegible]~~. Wiem przeważony ~~poglądami~~ nareszcie uwarunkowany poglądami prezesa gabinetu węgierskiego. — ~~Podobno [illegible]~~ zrozumiałe też iż już z nim rozmowa bo porozumienie niemożliwe ~~że nie [illegible] przyłączenia do Austrji polskich ziem, ale nie dopuszcza~~ z tego że hr. Tisza przypuszczał ~~zwrot Rosji Królestwa Polskiego. ... Węgier w monarchji, pod żadnym warunkiem trializmu wzmocnienia~~ stanowiska Hr. Tisza nie dopuszcza wzmocnienia stanowiska Węgier w monarchji, co zaś się tyczy i dlatego pod żadnym warunkiem nie zgadzał się na trializm. — Co zaś się tyczy przyłączenia polskich ziem do Austrji. Jest zdania że wymagałoby to wszelkie prawno-państwowe tradycje ~~dlaczego forma jest wszystkiem~~

Nie mniejsze ~~forma~~ kontakt wtedy ~~[illegible]~~ panistwa- ~~jak też forma ich ostatecznego~~

~~polityka monarchii~~

935 ~~174~~ 165

Mało względy ważniejszemi są dla niego niż wielka

~~Gubernator Warszawy~~ jenerał Beseler ~~Rozwiązanie~~ głównie, jest tymczasem ~~[illegible]~~

~~Żądanie~~ ~~[illegible]~~ ~~po~~ zapowiedzeni; W razie ostatecznego zwycięstwa; albo

Niemcy przyznają i oddadzą habsburgskiej monarchii Warszawę

i zajętą przez ich wojska część Królestwa Polskiego, albo nie zgadzą się na

stratę, wtedy nikt nie zdoła, wbrew ich woli dokonać zjednoczenia

całego Królestwa z ~~naszą~~ tą ~~monarchią~~ Monarchią. — W pierwszym wypadku na

trzeba jeszcze, aby nie ~~[illegible]~~ wewnątrz monarchii opór przeciw przyłączeniu

Niemiecki jenerał-gubernator Beseler zapytał prezydenta Warszawy

Ks. Zdzisława Lubomirskiego: jakie byłoby ze strony ludności przyjęcie

cesarza Wilhelma. „Podług doktora" była zajęta a doskonała odpowiedź —

Deputacię przemysłowców z Ks. Lubomirskim na czele zapewnił jenerał-gu=

=bernator Beseler, iż dołoży wszelkich starań aby uruchomić

przemysł i podnieść dobrobyt nawiedzionego kraju. Dodał iż prosi

~~779~~ 936 166

stanowczo aby zaniechano wszelkich publicznych, politycznych rozpraw, z całą surowością musiałby przeciw nim wystąpić. — Zważywszy że trwa wojna, niepewność położenia i przyszłości, jest to rozumnem i uczciwem. — Wychodzi na to, co niraz ~~już~~ powiedziałem: milczenie jest złotem dzisiaj kiedy mowa nie jest nawet srebrem —

Odbyto się posiedzenie Koła Polskiego. Na wstępie prezes Biliński zaznaczył, że polityczna rozprawa nie jest na czasie, z czem Koło się zgodziło. ~~Milczenie jest złotem~~. Szkoda że poprzednio ~~Koło~~ tego nie zrozumiało. ~~Dziś~~ ~~skoro mowa nie jest nawet srebrem~~. — Mógłby ~~Zaiste~~ Los Polski być rozstrzygniętym ~~zostanie~~ między trzema rozhiwowowenii mocarstwami, tedy jak ~~gdy~~ na politycznej Komisji Koła Polskiego rzekł Dr. Gołuchowski, ~~tedy~~ Polaków ~~pytać nie będzie~~ nie pytano by. — Wojna nie toczy się o Polskę, lecz o potęgę Prus, o tyle tylko dotyczy Polski, że toczy się w Polsce. —

30 Październik

167

C 11

937-952

6. Listopada 1915

4 II

168

Sprzymierzeńcy zajęli Kragujewac.
Bułgarzy Nisz. — Na południu
odparli francusko-angielskie
wojsko. — Serbia zdobyta
serbska armia nie zniszczona —
Druga bałkańska wojna —
Upadek gabinetu Zaimisa —
Program Brianda. — Odpowiedź
Mowa Asquitha —
Carsona. — Włoska wojna. —
Podgoricą. — Trzy miliardy
trzeciej pożyczki i finanse. —
Proces Kramarza — W Czechach. —
Ukraińska
Hetmańszczyzna. —
Rada Narodowa —

6 Listopada

LII

~~Jenerał Stefanowicz dowodzi serbską armią~~. Austryjacko-węgierskie i niemieckie wojska zajęły 31. p.m. Kragujewac, gdzie jest wielki, serbski arsenał z którego pochodziły bomby sarajewskiej zbrodni.- Dywizja bułgarska, po trzechdniowej walce, wkroczyła 5. listopada, do Niszu, chwilowo drugiej stolicy Serbii; miejsce urodzin Konstantego Wielkiego.- Na południu od Strumicy, Bułgary odparli, przeważne, francusko-angielskie siły.- Armie sprzymierzonych mocarstw i Bułgarii, zajęły znaczną część kraju, niemal całą dawną Serbię, dwie stolice, faktycznie słabo bronione, nie zadały stanowczej klęski serbskiemu wojsku, które, acz ze stratami, cofa się w porządku i opiera się o armie zachodnich mocarstw. Przystąpiły wtedy do drugiej i dopiero rozstrzygającej kampanii między dwuprzymierzem, Bułgarią i względnie Turcją:

a serbską armią i armiami zachodnich mocarstw.. Tu stoją o siłę ~~i liczbę~~ francusko-angielskich wojsk oraz o chwilę w której w należytej liczbie staną by na bałkańskiem polu walki.— Wchodzi także w rachubę dalsze zachowanie się Rumunii, zwłaszcza Grecji wystawionej na pokusy i groźby.—

~~180~~ ~~939~~ 171

Po gwałtownej mowie Venizelosa, który ~~poświęcił się za~~ oświadczył się za wojną przeciw Bułgarii, dla obrony Serbii i za przyjęciem od Anglii Cypru, a zaprzeczył Królowi prawa, wbrew woli narodu stwierdzonej ~~przez~~ ostatniemi ~~wyborami~~ wyborami, obstawania ~~przy~~ przy swojem, za ~~Zaimisem~~ Zaimisem przeciwnem zdaniem; prezes gabinetu Zaimis postawił w izbie wniosek zaufania który odrzuciła większością 147 przeciw 114 głosów. Gabinet ustąpił. Zaimis podał się do dymisji. — Król wezwał zarazem aby Zaimis pozostał, lecz ten odmówił. —

Skład nowego, francuskiego gabinetu Briand odczytał, w izbie program. Treścią wojna aż do zwycięstwa, wyparcie z Francji nieprzyjaciela, odzyskanie Alzacji i Lotaryngii, wyzwolenie Belgii. Program zwycięstwa, zwyciężymy — kończy się słowy „Mamy wolę zwycięstwa".

Pogłoski o przesileniu w angielskim gabinecie, wystąpienie z niego Carsona znanego przywódcy Ulsteru, [illegible] choroba pierwszego ministra Asquitha jego oświadczenia zapowiedziane opóźnione w izbie, złożyły się na to, iż oczekiwano z największym zajęciem takowego oświadczenia i nadawano nie małe znaczenie —

Asquith przemówił, jak przystało naczelnikowi rządu
wielkiego ~~potęż~~ mocarstwa. – Wyliczył ~~[illegible]~~
co Anglia przedsięwzięła i uczyniła we wojnie ~~i jej~~
i tem dał obraz jej ~~potęgi~~ zasobów i potęgi; ~~Nie mógł~~
~~wspaniały~~ obraz wspaniały, który uwydatnił
doniosłe stanowisko W. Brytanii w świecie. –
Wstępowi ~~tem~~ nie odpowiedział dalszy ciąg
~~składu~~ ~~Poezji~~ mowy. – Jego majestat zaćmił
~~brak skutków~~ brak skutków. – Mowca nie mógł ich wykazać
~~ich~~, nie mógł stwierdzić porównaniem odpowiednich
wszechświatowym wysiłeniom i środkom.. I pozostało wrażenie

~~780~~ 942 174

Dotychczasowej niemocy angielskiej potęgi, bezskutecznejści bowiem pierwszeniu ~~...~~

~~...~~ zarobów W. Brytanii. – ~~Tak dalece~~ Przyszło wynik ~~...~~

ministrowi stwierdzić ~~negatywny~~ jedynie na francuskim froncie

iż od Kunia Państwa Niemcy nie zdobyli stopy ~~...~~ ziemi –

Nie mógł też wykazać innego skutku Dardanelskiej

wyprawy, jak ~~wciągnięcie~~ zmniejszenie negatywnego nieprzyjacielskich ~~...~~ ~~...~~

sił od innych zagrożonych punktów, mianowicie ~~...~~

Kaukazu i Egiptu. – O celu wyprawy ~~...~~ nawet –

i Konstantynopolu nie wspomniał. ~~...~~

o cesinach ~~...~~ zaznaczył że Anglia pozostała

pamięć mórz i że temu nie przeszkodziły

niemieckie podwodne łodzie, ale owszem, podczas gdy

zwiększyły niebezpieczeństwa przeciwników ~~...~~ przeciwstawiły się im

~~943/2~~ ~~734~~ 175

Angielskie -- Zapytać gdzie jest ta ~~wielka~~ wielka niemiecka flota o której tyle było mowy, i która tak kosztowną jest ~~wiele kosztowała~~ a uchodziła ~~a była porzucona i uchodziła~~ za ciągłą ~~w~~ dla Anglii groźbę. Zamknięta w Bałtyku, nie może ukazać się z gotą na żadnem morzu, bo ~~natychmiast~~ natychmiast zniszczoną by została. Ta jednak

Asquith powinął, że wielka angielska flota ~~skazaną [illegible]~~ także bezczynną pozostała, ~~z~~ zamknęła się w portach i nie próbowała żadnej Niemcom bezpośrednich ciosów. Chociaż Anglia pozostała panią mórz.-

~~785~~ 944 176

W ~~zamian jakichkolwiek~~ braku skutków i powodzeni Asquith
uciekł się do nadziei – wywarł ~~zaufanie~~,
do zwolności, wielkiego sprzymierzeńca Rosji, oparcia
ostatecznie i niezłomnego ~~uzyskania oparcia~~ od
najazdu i odwrócenia działania. —
Anglia — także Francja i Rosja — nie
mogą dopuścić aby Serbia padła ofiarą
okrutnych i bezwzględnych ~~kombinacji~~ kombinacji. — Nie powiedział jak

temu przeszkodzą. —

~~Obrachunkiem~~ z Obrachunku z Asquithem ~~dał czysty piętnastym~~
~~podjął się~~ podjął się Carson i ten ~~...~~
jest ~~jest~~ czystym. Brekt,, Znajdujemy się ~~...~~ ~~dziesiątym~~ dziesiątym ~~pięć~~ pięć
w piętnastym miesiącu wojny i wydajemy

~~9~~45 177

milionów funtów. Nasze straty w ludziach wynoszą
dotąd pół miliona. Pole walki rozszerza się i
~~zagrożone są~~ przeniosły ~~rozciągnęło~~ się na morze na ~~Wschodzie~~, Wschód,
tam gdzie są żywotne interesy brytańskiego
państwa. Najważniejszym jest to posiadania
Belgii, części Francji i Polski. ~~Niebawem~~
Grozi ~~się~~ zniszczeniem Serbii — Nasze dotkliwemi
wojska w Gallipoli zaszachowane; ~~dotkliwemi~~
są tam ~~straty~~ nasze straty —
Asquith który przyznał że ~~finansowe~~ położenie ~~a~~ czarny [?]
jest poważne a widnokręgi ~~[illegible]~~ do pewnego stopnia ~~[illegible]~~
~~nawet jest na postanowienie prowadzenia~~
wyraził przekonanie, że nawet więcej niż kiedykolwiek

na niezłomne postanowienie prowadzenia ~~[illegible]~~ 946 ~~[illegible]~~

dalej wojny, aż do skutecznego zakończenia ~~końca~~: ~~[illegible]~~

Rząd w jakimkolwiek bądź składzie użyje wszelkich

środków i wyczerpie wszystkie źródła ~~aby~~

aby celu dopiąć — ~~„Postanowiłem zwyciężyć w tej~~ Postano-

~~wojnie"~~ „Przed niczem się nie cofnę." —

— wtem zwyciężyć w tej wojnie." —

Program p. Briand i mowa p. Asquitha zapowiadają

wojnę aż do zwycięstwa, jak przystoi tym, którzy ją

prowadzą, dopóki ją prowadzą. — Od początku było też

to wspólnym hasłem obu obozów. —

Pp. Briand i Asquith ~~[illegible]~~ mogą przedstawić wojnę

aż do zwycięstwa lub aż do klęski którejś ~~[illegible]~~ zwycięstwo czyni niemożliwem.

czy wojny odpowiedzialni będą stronom, pokoje

się.

Pomimo braku skutków usiłowań Anglii jej zasoby i światowe stanowisko, pozostają głównemi czynnikami trwania wojny.
Która przed katastrofą jednej lub drugiej strony nie przestaje być zagadkową.—
Asquith rzekł, że potrzeba wytrwałości, cierpliwości, męstwa. W bałkańskiej kampanii potrzebnym by był także pośpiech.—

948

180

Włoska ofensywa 25 dywizji piechoty osłabła naraz, ale w ostatnich dniach października odnawiała się jeszcze. — Ustała następnie i na całej linii pod Gorycją i tu zespoliła się w gwałtownych wysiłkach dotarcia przeciw przyczółku gorzyckiego mostu. — Do 5. listopada bez skutku. Miała polityczny zamiar, usprawiedliwienia włoskiej bezczynności w Bałkanach. —

Subskrypcia

~~780~~ ~~770~~ 949

181

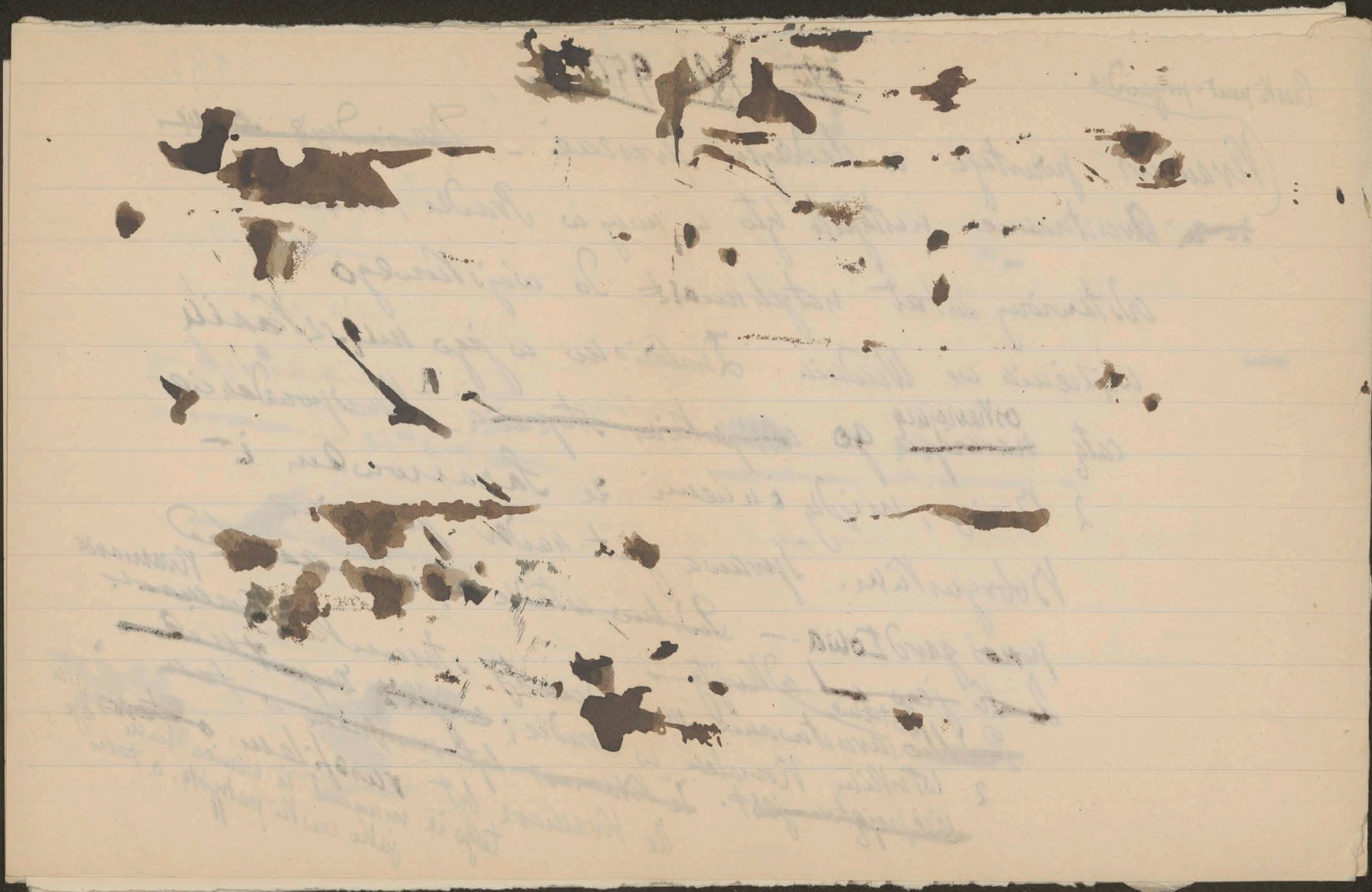
~~Subskrypcia~~ na trzecią wojenną austrjacką
pożyczkę zamkniętą dziś wynosi trzy miliardy
trzysta milionów.— Pomyślny wynik nie ~~[illegible]~~ dziwi
już, albowiem jest następstwem obrotu pieniężnego.
Wtórne uzyskane pożyczki ~~[illegible]~~ powracające ~~[illegible]~~ z wyjątkiem ~~[illegible]~~ stracony[ch] krajowych ~~[illegible]~~
~~w monarchii pamięci~~ do przedział biorące ~~[illegible]~~ pożyczki.—
zatem na tajemniczki i z nowu ~~[illegible]~~ obrócone są na ~~[illegible]~~ następną
Bank Austro-Węgierski udzielał ~~banknotami~~ pożyczki i tak
banknotami ~~po~~ zaliczek na ~~pożyczkowe~~ papiery, który uwidocznia wysoko
odzywa się mimo manipulacja, która zależy
cyfry pożyczek.— Główna rzecz, w której ile ~~[illegible]~~
może pozyskać ~~finansowe~~ przedtem ~~[illegible]~~
bank wydaje banknotów ~~bez~~ bez metalowego pokrycia.—

Czeski poseł i przywódca

~~XIII~~ ~~XXI~~ ~~954~~

182

Kramarz pozostaje w śledczym areszcie. – ~~Dowiaduję się~~ ~~że~~ Aresztowanie nastąpiło było w maju w Pradze, skąd odstawiony został natychmiast do wojskowego więzienia we Wiedniu. Znaleziono w jego mieszkaniu całą oskarżającą go ~~narażającą~~ ~~w wysokim stopniu~~ korespondencję z Rosją, między innemi ze Sasonowem i Bobrynskim. Sprawa jest nader poważna ~~upadły na kład~~ Kramarza pono gardłowa. – ~~Jedno wtedy~~ ~~Że go od odkryty~~ ~~Jedno~~ Istotnie aresztowanie spowodowały stosunki ~~Kramarza~~ z [illegible] wtorkim Komitetem w Pradze; [illegible] ~~Że Kramarz był rusofilem~~ Że Kramarz był rusofilem, tego i nie ukrywał, że winien sam jako czeski patryjota, o tem [illegible] być

951

183

świadczyło jego życie publiczne

Nie mogło być wątpliwości; ~~o tem~~ ~~świadczyło jego życie~~
ale ~~publiczne~~ żeby ~~aby~~ ~~w tej sytuacji~~ rozumny ~~ostatni~~ człowiek
mógł być ~~mógł być~~ ~~zaślepionym~~, niezrozumiałym ~~zależnym~~ ~~służyć~~ i do tego
~~stopni~~ ~~aby ofiarę~~ ~~powiedział~~ ~~swój~~ nawet ~~nawet~~ ~~nawet~~
~~na zawsze zdrady~~, to trudno ~~zrozumieć~~ zrozumieć. –
Osoby z okolic czeskich na Morawach i w Czechach mówią
mi, że niezsonsem jest tam przebywanie i z porwadze
niedojałnego, wprost wszechstronnego usposobienia ludności
Ma się wrażenie wrogiego otoczenia ~~— —~~ ~~i~~ ~~nawet~~ –
~~Tem~~ ~~gadający~~ ~~publicznie~~ ~~Tem~~

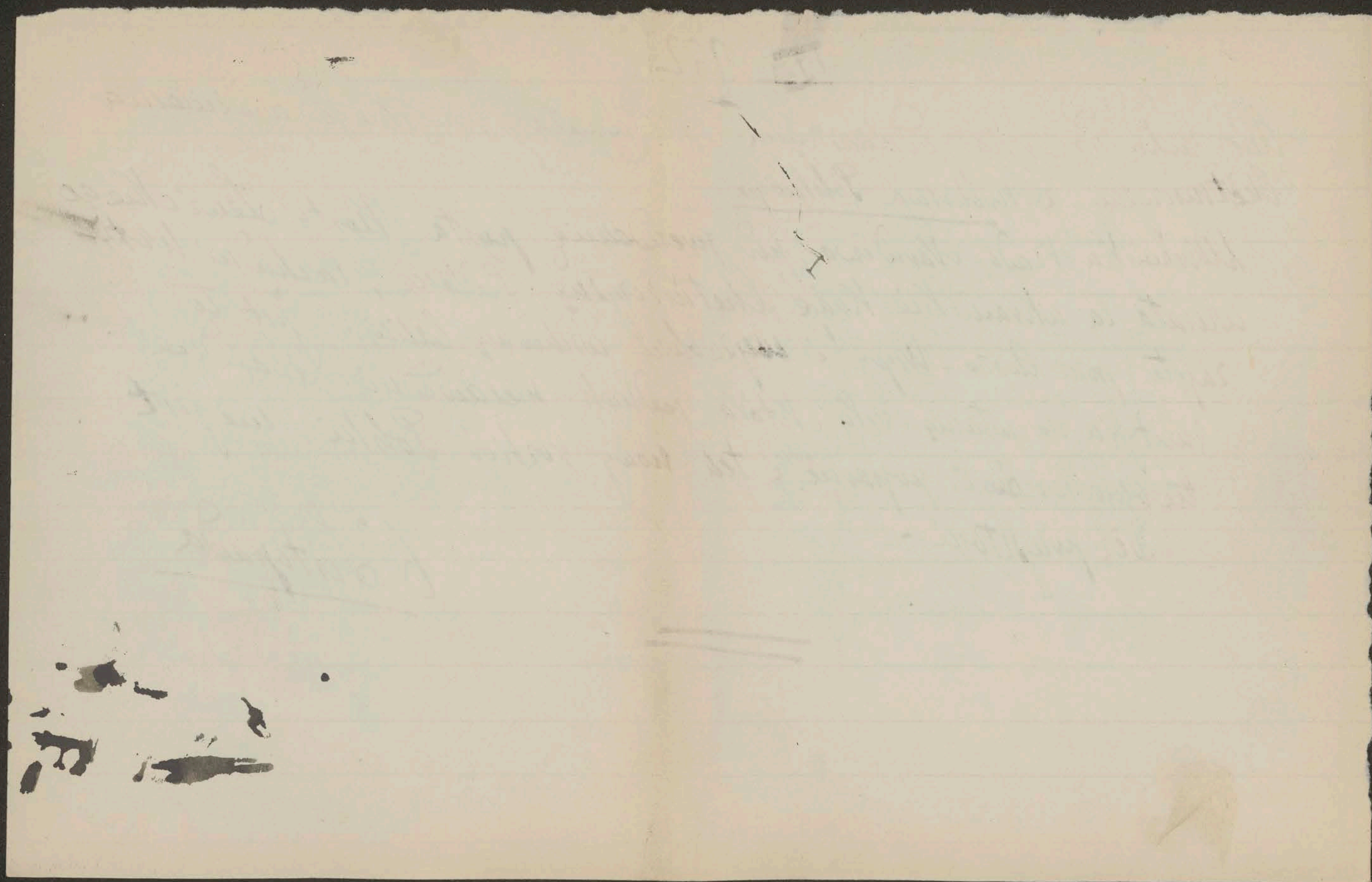
952

184

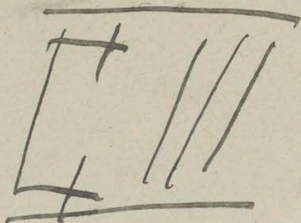
Austryjacko węgierska administracja nie uznała rosyjskiego wydzielenia Chełmszczyzny z Królestwa Polskiego.

Ukraińska Rada Narodowa, pod przewodnictwem posła Kosty Lewickiego uznała za ukraińskie kraje Chełmszczyznę, Podlasie, zachodni Wołyń zajęte przez Austro-Węgry i wyzwoloną wschodnią Galicję. Jest to polityka na własną rękę, która jednak niezawodnie znajdzie tu opiekunów i poparcie i ten nowy rozbiór Polski nie jest bez przyszłości.--

6 Listopada

185

953-962

13a Listopada 1915

186

XIII

~~Gedana podróżowa~~ Austryjacko-serbska armia i zaszłości
Kampania we Włoszech –
w Bałkanach. Przebieg obecnej
wojny. – Lord Loreburn
o następstwach wojny. –
Wyjazd z Londynu lorda
Kitchener zagadkowy. – Izba
Gabinet Skuludisa. – Nota
grecka rozesłana. – Nota do
gabinetu waszyngtońskiego
Anglii o blokadzie. – Warszawie –
Politechnika i Uniwersytet we

13 Listopada

Jeudi
IV Ma

C. III ~~791~~ ~~238~~ 953 187

~~Po przerwie we walkach, trzeciej bitwy nad Isonzo~~. Włosi
10-t-m uderzyli ponownie, licznemi siłami na cały front
Gorycji. Zostali odparci. – ~~Bardzo poważnie zapasy przerwane~~ Zapasy ustały
pod wieczór, przy gwałtownej burzy. – Nazajutrz Włosi ponowili
walki o ~~czoło~~ przyczółek mostu Gorycji. Także w Dolomitach uderzali
na austrjacko-węgierski front. – ~~Ale bezskutecznie~~ Włoska
ofensywa acz bezskuteczna nie zakończona. – Przedłuża się po
tak zwanej trzeciej bitwie nad Isonzo, która żadnych
Włochom nie przyniosła korzyści a naraziła na dotkliwe
straty. – Austrjacko-węgierska obrona w Tyrolu i nad
Isonzo jest godną podziwu. – Świadczy o doskonałem
umocnieniu granicy co jest zasługą zmarłego następcy
tronu ar. Franciszka – Ferdynanda i naczelnika
sztabu ba. Conrada v. Hötzendorf. którzy ubezpieczali
ją przed sprzymierzeńcem. –

~~795~~ W Kraljevo sprzymierzeni zdobyli 130 armat Creusot.
954 Bułgarzy w Niszu 300 dział. — Niemieckie wojska zajęły Krusevac. Sprzymierzeni szli naprzód
Armia serbska cofała się ~~tylko~~ ~~stopniowo~~ przy walkach przednich straży. — Bułgarzy walczyli z Francuzami i Anglikami bez znaczniejszych skutków.
Dotychczas we wojnach zwalczano najpierw armię nieprzyjaciela,
w następstwie zajmowano jego kraj, miasta, twierdze; ~~co~~ obecnie
zajmuje się kraj, miasta, twierdze nieprzyjaciela, ~~bez nie~~
~~zwalcza się armii nieprzyjaciela~~ zanim się zwalczyło jego
armię. — Jest to znamienne w ostatniej prowadzonej w Rosji i Serbii ~~dotychczasowej~~ [illegible] środkowych mocarstw, i dla tego, nie można przewidzieć końca
wojny. — Położenie jest w całej historii bezprzy=kładne. Wszystkie
W izbie wyższej lord Loreburn rzekł: „ że wojna nawzajem nie została, aby zacieśnić[?] straty i uszkodzonych
= kładne. Każdy, wielki nawet mniema, że tylko wytrwać musi, aby ~~[illegible]~~ i jeżeli wojna
ucierpi, że po cichu stworzą ~~[illegible]~~ prawo iże tylko milionowo ~~po~~ ległych całą cywilizację, ~~[illegible]~~ zniszczenie na końcu
w ludziach którzy już wynoszą pętnaście milionowo długów, przeistoczą całą cywilizację. — Wielkie dzieci
i miliony milionowo wojennych długów, przeistoczą [illegible] ~~i anarchia~~. — Wielkie ~~[illegible]~~ stanowią, kobietami, dotknięte
bez końca trwać będzie, nastąpią zewolenie i anarchia. — ~~Z~~ Ludności ~~[illegible]~~ staną się jakie ~~[illegible]~~
= nienie przemienią się w dzikie obszary ~~[illegible]~~. Będzie to największe nieszczęście morze ludzkości.” — ! !

~~776~~ 955

189

Nie mało sprawiło wrażenie że lord Kitchener wyjechał z Londynu i że w zastępstwie Asquith objął ministerium wojny. – W pierwszej chwili przypuszczano że wystąpił z gabinetu, co wywołało niepokój. Lord Kitchener tymczasem, po posłuchaniu u Króla, ~~[illegible]~~ 4.^tej^ we czwartek ~~[illegible]~~ opuścił Londyn aby spełnić żądane ~~[illegible]~~ nie dokładnie znane. Najprawdopodobniej zbada pola walk na ~~[illegible]~~ bliskim Wschodzie a może obejmie naczelne dowództwo nad armiami w Bałkanach, Gallipoli i Egipcie. – Z gabinetu nie wystąpił. – W Paryżu naradzał się z Briandem, Gallieni'm i Joffre'm. Następnie przybył do Brugelli. –

Na uczcie lorda majora w Guildhall na której ministrowie nic znaczącego nie powiedzieli a znowu wyrazili pewność zwycięstwa, Asquith zawiadomił, że „Kitchener chce z bliska i w ścisłem współpracownictwie z przedstawicielami W. Brytanii oraz sprzymierzeńców, zbadać cały stan rzeczy ~~w Bałkanach~~ na Wschodzie”. – Dodał, że we środę rząd otrzymał poważne ~~ważne~~ ~~zawiad~~ doniesienie, które spowodowało natychmiastowe wysłanie lorda Kitchenera na Wschód

W Atenach przesilenie skończyło się w ten sposób, że Król mianował prezesem gabinetu Skuludisa, który objął tekę spraw zagranicznych, podczas gdy inni członkowie ministerium Zaimisa pozostali na swoich stanowiskach. Skuludis jest mężem zaufania Króla, liczy lat siedemdziesiąt przeszło. — Był ministrem spraw zagranicznych w gabinecie Rhallysa, jest uczniem zmarłego niegdyś ministra Trikupisa. Izba rozwiązaną została. Wybory odbędą się 19 grudnia. —

Waszyngtoński gabinet wystosował do angielskiego rządu notę w której zaprzecza Anglii prawa ~~[illegible]~~ aresztu ~~[illegible]~~ towaru przeznaczonego dla neutralnych państw oraz ~~[illegible]~~ statków, ~~[illegible]~~ jedynie na podstawie podejrzenia, że przewożą zakazane ~~towary~~ przedmioty. Nota twierdzi ~~i że~~ iż angielska blokada nie jest rzeczywistą ~~i [illegible]~~ ~~że Stany-Zjednoczone podejmują zadanie obrony~~ ~~prawa neutralnych.~~ ~~i Stany-Zjednoczone~~ (i nie uznaje jej ~~za uprawnioną~~ uprawnioną. Wreszcie nota zastrzega się przeciw oznaczenia odszkodowań za straty amerykańskiego handlu przez angielskie, morskie sądy. Oświadcza że Stany-Zjednoczone podejmują obronę prawa neutralnych.- Nota pomimo tak stanowczej treści pozostanie prawdopodobnie platonicznem wystąpieniem.- ~~[illegible]~~ Jest ostrem potępieniem zachowania się Anglii, akademickiem.

Polski uniwersytet w Warszawie stworzony został usiłowaniami
Komitetu Obywatelskiego i społeczeństwa oraz za zezwoleniem
i przy pomocy niemieckiego rządu. Również Polska Politechnika ~~Ka-~~
Urzędowym i wykładowym jest polski język. Rektorem Uni-
=wersytetu został Dr medycyny Brudziński, Politechniki
profesor inżynierii Straszewicz. Otwarcie nastąpi 15 listo-
=pada.– Kuratorem obydwóch instytucji mianował niemiecki
rząd hr. Hutten Czapskiego, który będzie łącznikiem
pomiędzy urzędnikami i władzami niemieckiemi. Był on
jedynym z niewielu Polaków, którzy ~~utrzymu~~ zachowali
stosunki z berlińskim dworem, ~~mo~~ niemal ~~jedynym~~ Obecnie zażyłkowane
jedynym który otrzymał II suitę.–

96a ~~VIII~~ 192 194

Zostały ~~z przyjściem dla polskiego społeczeństwa~~, co jest dowodem że nie należało ich lekceważyć.-

Jest to wielkim zaszczytem i zasługą Warszawy, że nie troszcząc się o wielką politykę przystąpiła do narodowego czynu i stworzyła instytucje które są podwalinami ~~[illegible]~~ narodowego bytu i jednymi z głównych czynników jego rozwoju.-

Bez względu na przyszłą politykę niemieckiego rządu w sprawie polskiej, stworzenie za jego zezwoleniem i pod jego opieką przy jego pomocy polskiego, warszawskiego uniwersytetu ~~[illegible]~~ i politechniki wraz ze zakazem polityki ~~zakaz jest~~ jest roztropnem ~~jest roztropnem~~ i cennym dziełem i postępowaniem zaś rozumnem. – Nie z intencji do Polaków, ~~[illegible]~~ lecz z własnej. – ~~[illegible] pomimo że jej nie [illegible]~~

Jest to ~~drogim~~ taniem kosztem dobra polityka. ~~802~~ 961 ~~193~~ 195

~~Jest~~ Na wszelki wypadek jest to uznaniem praw polskiego języka i polskiej kultury. Jak wszystko co podczas wojny, tak i to zmienić się może po wojnie. –

W teraźniejszości jest to dowodem zdobyczy polskiego narodu, który przyjmuje doraźne wypadki wraz z dotkliwemi stratami. Jest to świetlna ~~świetlana~~ gwarancja ~~w~~ w ~~ciemnej~~ ciemnej jeszcze przyszłości.

Nosia dowiedziała się, że Niemcy założyły w Polce polski Uniwersytet ~~Uniwersytet~~, albowiem ~~albowiem~~ zaś

Pojawia się subtelne wzmocnienie za łatwiejszego ~~Pojawia się~~ ~~Uniwersytet~~ ~~wzmocnienie~~ ~~Jest zbyt subtelne~~ ~~zatem~~, ~~w tejże~~ założyć polski uniwersytet do ostatecznego wyrażenia ~~zaniechać~~ ~~uniwersytetu polskiego~~ ~~i~~ stworzony rzeczy, może byłaby go założyła, ~~ale~~ założyła. – Nie w razie zwolnienia Królestwa Polskiego więcej jak wytępiłem być musi, aby go założyła bez ~~~~ namiastki za niemieckiej okupacji z niesie. – należało zaś przez nieograniczony czas ~~od~~ przejściowy pozostawić młodzieży pozostawać polski. – ~~Ale~~ Wszystkie uniwersytet był wykluczony i niemieckie nie możliwy, i zarządzenia Gorowakyssina(?) została Nosia ~~w~~ manifeście w. ks. Mikołaja uznała autonomię polską, tem samem narodowe wychowanie. – Nie może za nie krzyczeć choć ~~~~ ciemności ~~~~ wychowała by.

794

III

~~802~~ 962 ~~194~~ 196

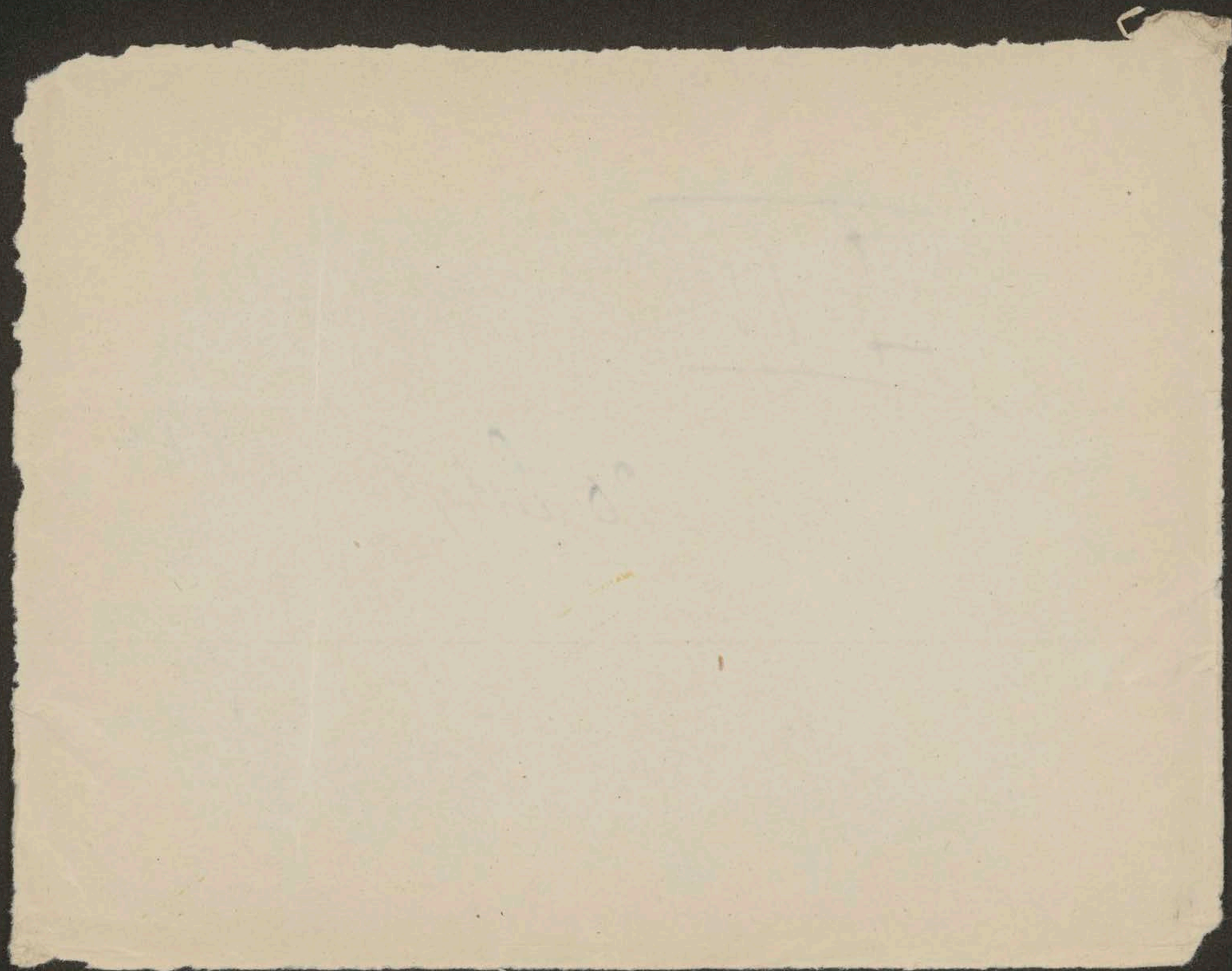
Niemcy wprawdzie mogły mieć zamiar rzucić, na wypadek oddania <u>Królestwa</u>, zarzewie nienawiści między polskiem społeczeństwem i Rosią.– Uczenie było złotem dla Polaków ~~które jednak nie było zachowane~~ ale nic nie mogło być lepiej przerwanem, jak polskim Uniwersytetem w Warszawie.–

13 Listopada

~~195~~ 197

L IV

963-978 20 Listopada 1915

~~196~~ 198

4 IV

Rzeź niewiarodni trzecią porażką mo-
=narchii.— Gorycia znacznie uszkodzona.—
Pod Czartoryskiem i Tarnopolem.—
Cesarz Mikołaj w Rzeczu i Ryżu.—
Hindenburg ogranicza się do defensywy.—
Serbska kampania pomysł cesarza
Wilhelma.— Otwarta droga do
Konstantynopola.— Odznaczenie
przez cesarza m. Adama Tarnowskiego.—
Pribicevic.— Neutralne pasmo
między Bulgaria a Grecią.— Neutralność
Greci.— Naciski w Atenach ostreporozumienia
Ambasador Tschirschky o neutralności
Rumunii.— Cesarz Wilhelm
i pierwszy ptak nowy chciałnieć.— Wrażenie
i Skoda.— Wystąpienie Churchilla
z gabinetu.— Bonar Law
o Belgii i Polsce.—

Wielka narada w Paryżu —
Niemiecki episkopat Iba polskiego
narodu — Polski Dzień 21 listopada —
Otwarcie polskiego Uniwersytetu we
Warszawie 15 listopada — Cesarz
Wilhelm w ~~Warszawie~~ Pólzna, w
gościnie u hrabstwa Łańcuckiego.
Naczelnik głównego sztabu
Falkenhein —

20 listopada

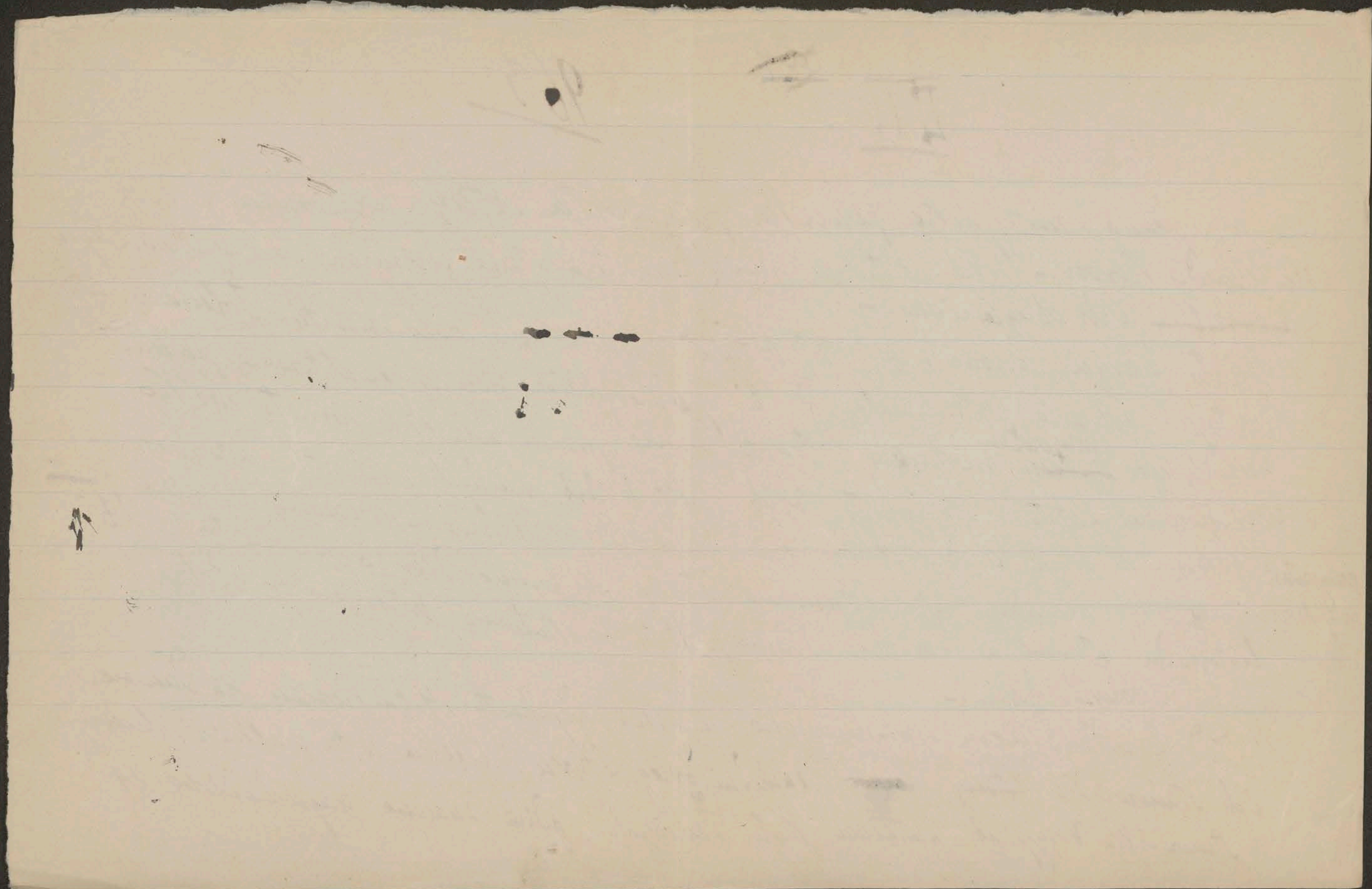
4 IV ~~864~~ ~~963~~ ~~197~~ 199

Trzecia wojenna, austryjacka pożyczka przyniosła cztery, węgierska dwa miliardy koron.– Nie jest to ukojeniem przykrego stanu finansów lecz niezawodnym ~~ciężarem~~ i ich obciążeniem.–

Około Gorycji odnowiła się 12ᵃ bitwa, również na ~~całe miasto~~ przyczółku mostowym Tolmeinu.–

Włoska artylerja ostrzeliwała od 18ᵉ października Gorycję gwałtownie ponad niezdobytym ~~miastem~~ przyczółkiem mostowym. Trzysta domów, prawie wszystkie kościoły ciężko uszkodzonemi zostały. Sto przeszło osób zabitych lub rannych. Klasztor Castagnavizza z grobami Burbonów oraz ostatniego, hr. Chambord, częściowo zniszczony. Walka o ~~miasto~~ przyczółek mostowy dalej prowadzoną była. Ofensywa włoska na froncie Isonzo odnowiła się 18ᵉ listopada głównie w goryckiej dzielnicy. Była bezskuteczną. Włosi nie przestali ostrze=liwać i burzyć Gorycji.–

Pod Czartoryskiem sprzymierzone wojska odepchnęły 14. tm Rosjan na dawne ich stanowiska ~~których~~ i zmusiły do opuszczenia ~~ich~~ ~~opuś~~ zachodniego brzegu Styru. Ciężkie są te walki i silnemi nagromadzone są stanowiska wszystkie zwłaszcza koło Tarnopola, gdzie znaczne

wszystkie wojska opatrzone w amunicję także japońskiego pochodzenia. Stąd obawy nawet o Lwów, dokąd dotąd nie przeniosło się jeszcze namiestnictwo, co poczytują za oznakę niepewności. – Mają jednak nadzieję sprzymierzeńcom w przyszłości. Wszystkimi dowódcami są tam ~~[illegible]~~ Iwanow i Keller. Północną armią dowodzi Ruzskij. Naczelnikiem głównego sztabu jest Alekseyew.

Cesarz Mikołaj wraz z następcą tronu przybył 10-t.u do Newla
Na zajutrz udał się do Rygi, gdzie powitał go głównodowodzący
tam Radko Dmitriejew. Następnie car zwiedził okolice
Dünaburga. Wszędzie odbył przeglądy wojsk a w Rydze
wręczył ~~oficerom~~ dowódcom angielskich pancerników takie krzyże
Św. Jerzego. Car zatem ukazał się na froncie przeciwległym
niemieckiej armii Hindenburga. ...

Dowiaduję się od niemieckich oficerów, że Rosjanie nagromadzili
tam tak liczne siły, że niemieckie dowództwo nie może przedsięwziąć
ofensywy, i zaniecha zdobycia Rygi i Dünaburga przed zimą
i ograniczy się podczas niej, do defensywy na zajmowanych
stanowiskach.

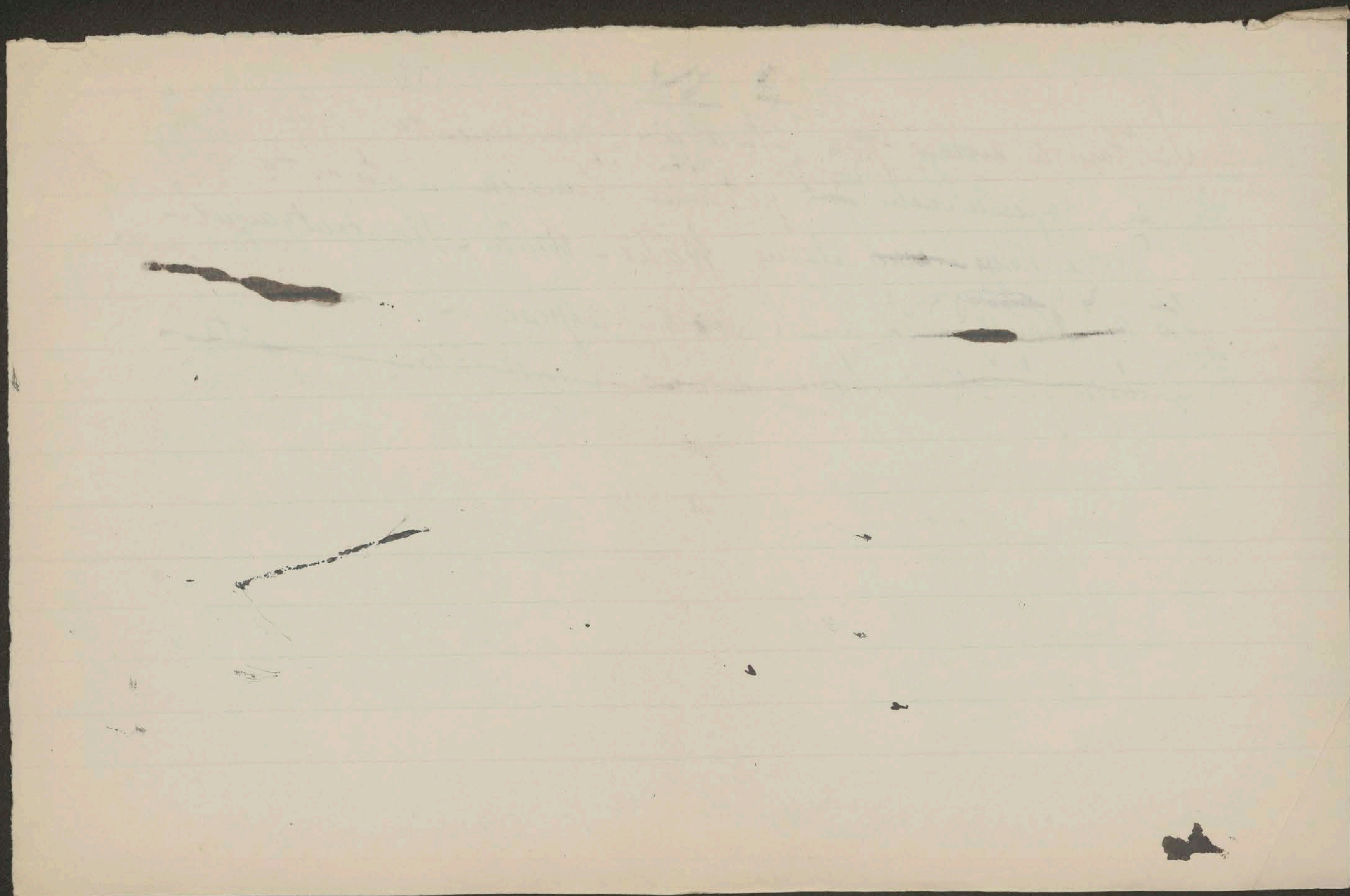
– W Serbii sprzymierzone armie ścigają nieprzyjaciela i całą starą Serbię części nowej zajęły. Bułgarzy ~~zajęli~~ zdobyli 16 t.m. Prilep. Niemcy 18 wzięli do niewoli 5000 Serbów. Nasze wojska wkroczyły do Sandżaku Nowobazarskiego, gdzie przed aneksją Bośni stały nasze załogi.–
Do walnej rozprawy nie przyszło, więc osłabiona serbska armia nie została zniweczoną. Pomoc francusko-angielska dotąd bezskuteczna.–
Serbska wyprawa jest pomysłem cesarza Wilhelma.–
Mówią mi że w głównych sztabach środkowych mocarstw przypuszczają że europejska wojna zakończy się może w maju roku przyszłego

~~8~~ ~~809~~ ~~967~~ ~~201~~ 203

Sułtan w mowie przy otwarciu parlamentu stwierdził że zapewnionem ~~jest~~ zostało połączenie Dunajem i otwarte droga kolejową ~~żelazną~~ żelazną Berlin – Wiedeń – Konstantynopol – ~~[illegible]~~

Oto ważny ~~najważniejszy dotąd~~ wynik serbskiej wyprawy – ~~Za[illegible]~~ ~~przyniosła –~~

~~Dunaju jednak znaczniejszy chwilowo Korzyść którą przyniosła~~

~~88~~ 968 ~~202~~ 204

Wiener Zeitung 279 ogłasza „J. c.-K. Apostolska Mość, najwyż=
=szem postanowieniem z 14" listopada, najłaskawiej raczyła
zezwolić, aby najdłuższego poseł i pełnomocnego ministra
przy królewskim, bułgarskim dworze, Dr. Ładysławowi Tarnowskiemu wyrazić
z Zarządowionym listem o szczególnem najwyższem uznaniu i wydatnej
jego doskonałej ~~znamienitej~~ oraz znamienitej
działalności. —"

Jest to zasłużone podziękowanie za pierwsze powodzenie austryjacko-
węgierskiej dyplomacji. —

Telegraficzna Agencja Bulgarska donosi, że serbski pierwszy pułk ~~nadwiślany~~ zbuntował się i ~~zabi~~ zamordował pułkownika Pribicevica założyciela Narodnej Odbrany, ~~intelektualnego~~ głównego wroga Bułgarii, spiskowca przeciw Austro-Węgrom. Który zachęcał ~~współdziałał~~ współwinnym do zamachów i intelektualnie ~~był~~ był, w swojowskim. –

Böses Werk muss untergehen, Rache folgt der Frevelthat

Ze strony serbskiej ~~zaprzeczają ale nie był stanowczo wyraźnie~~ wśród tym zaprzeczają ale bardzo nie wyraźnie. –

Między Grecją i Bułgarią zawarty ma zostać układ który ustanowić neutralne pasmo między armiami obydwóch państw — zachowa

Nowy gabinet Sakulisa oświadczył czteroporozumieniu że Grecja zachowa jak jest wyjątkowa wobec niego – życzliwą ~~neutralność~~. Greccy neutralność zgwałconą stała się = niem zachodnich wojsk w Salonice. – Neutralności czczem słowem i gestem nie do wszystkich –

~~970~~ ~~841~~ ~~204~~ 208

Czteroporozumienie nie zadawalnia się oświadczeniem Skuludisa i naciska na Grecję aby dokładniej określiła swoje wobec niego stanowisko. Wzrasta w Atenach silny nacisk. ~~Francuski minister Denys-Cochin przybył do Aten. Anglia wstrzymała dowóz węgla do Grecji~~

~~Wczoraj ambasador Tschirschky zaznaczył, że środkowe mocarstwa mają rękojmię że Rumunia conajmniej pozostanie neutralną i nie połączy się z czteroporozumieniem.~~

Francuski minister Denys-Cochin przybył do Aten. Żąda się od Grecji przyrzeczenia, że nie rozbroi wojsk serbskich jeśli te schronią się na jej terytorium. – Anglia wstrzymała dowóz węgla do Grecji. – Tutejszy niemiecki ambasador Tschirschky mówił wczoraj że środkowe mocarstwa mają rękojmię, iż Rumunia pozostanie neutralną i conajmniej nie połączy się z czteroporozumieniem.

Cesarz Wilhelm w ~~[illegible]~~ piśmie do spadkobierczyni Kruppa „nazwał go „Pierwszym płatnerzem Niemiec" Czem zaznaczył udział w ~~[illegible]~~ zwycięstwach ~~Dział~~ niemieckich dział. Ulane przez Kruppa i Skoda niezawodnie dają środkowym mocarstwom wyższość w tej wojnie..

972 ~~869~~ ~~2~~06 208

Churchill wystąpił z gabinetu dla tego że nie zaliczył go Asquith do ~~ścisłego~~ członków ~~ścisłego~~ małego ~~Komitetu~~ rady wojennej ustanowionej po zjeździe Kitchenera. – Churchill w liście do pierwszego ministra pisze, że w tych czasach nie może przyjąć na siebie aby pozostać [illegible] dobrze płatnej bezczynności. ~~i sprawiedliwa [illegible] do [illegible]~~ ~~[illegible]~~ też brać ~~[illegible] we francuskim froncie~~. Nie może odpowiedzialności za wojenną politykę rządu bez udziału w niej. Zamierza udać się do swojego pułku na francuskim froncie. – Niepowodzenia za Główną przyczyną jego ustąpienia. Niepowodzenia w Dardanelach jego zarządu marynarką, w Antwerpii i w Dardanelach a to w znacznej mierze spowodowały działa Kruppa i Skody! –

~~[illegible] wielka rada angielskich ministrów z francuskimi i generał Joffre~~

~~814~~
973

Churchill ~~ten~~ wyraził przekonanie że przy dłuższem trwaniu wojny Niemcy prędzej wyczerpią się niż Anglia — Na tem opiera pewność zwycięstwa

209 ~~207~~

Podczas rozprawy w izbie gmin, po mowach Churchilla i Trevelyana, minister Bonar Law rzekł między innemi

„Mówca poprzedni domagał się by Niemcy opróżniły ~~[illegible]~~ Belgię i Francję, ~~Węgli~~ odstąpiły Alzację i Lotaryngię i zgodziły się by świat ~~był~~ był urządzony według zasady narodowości. Czyż mówcy tego że Niemcy, nie pomieściły ~~Wielkie~~ oddadzą Alzację i Lotaryngię i przywrócą Polsce jej prawa narodowe i że Wielka. Niemiec

Więc Bonar Law zdaje się przypuszczać że przywrócona by Polsce jej prawa narodowe!

Na wszelki wypadek w zamiarze przygotowania tej Wielkiej odbyła się w Paryżu wielka rada przybyłych tam angielskich ministrów z francuskimi i głównodowodzącym jenerałem Joffre —

Stosownie do wezwania polskiego episkopatu, niemiecki wydał pismo nader dla polskiego narodu przyjazne, odezwę zalecającą w niedzielę 21 listopada modlitwy i składki na rzecz zamęczonego wojną polskiego narodu.
Jest to objaw i dowód katolickiej solidarności na które Polska zasłużyła sobie wiernością i stąd do Kościoła i przywiązaniem jej we wszech czasach sprzymierzeńca —
Jutro odbędą się także we wszystkich wiedeńskich kościołach modły i składki dla nawiedzonego wojną polskiego narodu"

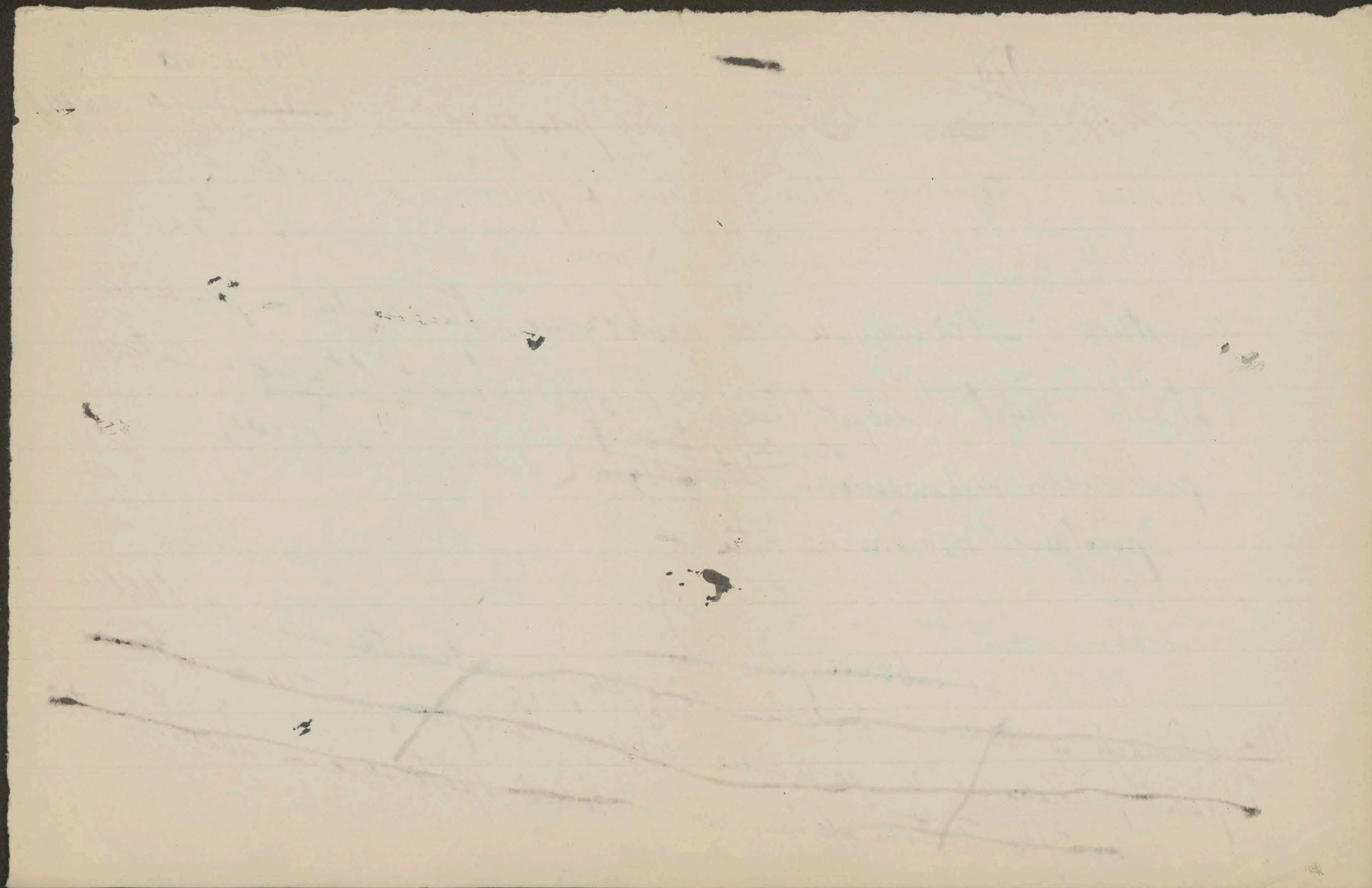
~~814~~ ~~975~~ ~~209~~ 211

Jak było zapowiedziane, ~~d~~ 15-go odbyło się uroczyste otwarcie w Warszawie Polskiego Uniwersytetu i Polskiej ~~Polit~~ Politechniki w obecności jenerała-gubernatora Beselera. – ~~d~~ Rektorowie: Brudziński i Straszewicz oraz jenerał-gubernator wygłosili ~~[illegible]~~ właściwe, zwinnowane ~~[illegible]~~ mowy. – Jenerał-gubernator zaznaczył, daleko sięgający, wzniosły pogląd cesarza Wilhelma, który zezwolił na pozywanie w naszej ojczyźnie naukowych zakładów. – ~~Uroczystości przystojnie odbyte~~. O języku polskim który jest urzędowym i wykładowym w Uniwersytecie i Politechnice nie wspomniał. Rektor Brudziński silnie ~~przystojnie~~ go zaznaczył. ~~Uroczystość była bardzo przystojna~~ Nordd. Allg. Zeit. w opisie otwarcia Uniwersytetu stwierdza ~~zaznacza~~ iż ma wykładowy

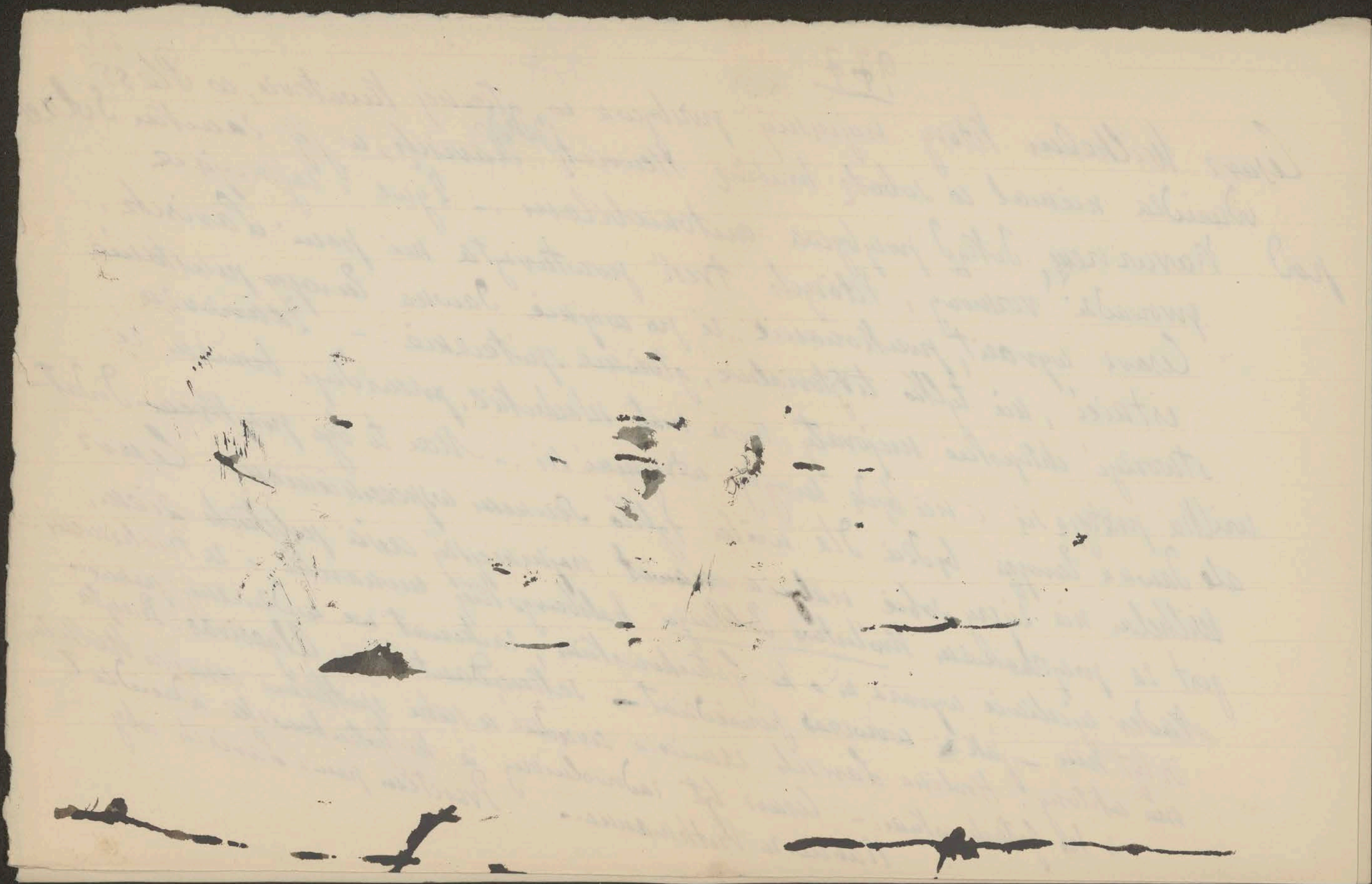
~~976~~ ~~217~~ ~~210~~ 212

polski język. Uwarunkowania były nader przystępne – ~~Bizantyjska~~ Rozsporyna chwaleb=
=nie wyzwolenie z trującego bizantynizmu i powrót nie tylko do
narodowej ale także zachodniej, ojczystej kultury. – I tu
uwydatnia się – bez względu na polityczne warunki – poważna
i głęboka myśl Wielopolskiego, która Szkołą Główną i całem
publicznem wychowaniem stwarzała ~~stworzyła~~ siłę, zdrową
podstawę narodowego bytu. –

Cesarz Wilhelm ma przybyć do Wiednia z oznakiem
26. t. m. ~~zabawić parę dni~~ ~~postanowiła cesarz Wilhelm i~~
~~W tych dniach co ... z osobą która na ... pewien ...~~
~~wygrał, przekonanie że po wojnie dawne ... zarówno ...~~
~~nie tylko terytorialnie ale głównie społecznie. – Zaniechała ...~~

Cesarz Wilhelm który najczęściej przebywa w głównej kwaterze, w Pless odwiedza niemal co sobotę hrabinę ~~Henriettę~~ Ottę[?] Larisch, w jej zamku Solza pod Karwinem, dokąd przybywa automobilem. – Żywe i zajmujące prowadzi rozmowy, których treść powtórzyła mi pani Larisch. Cesarz wyraził przekonanie, że po wojnie dawna Europa przestanie istnieć, nie tylko terytorialnie, głównie społecznie. – Zamierza stworzyć chłopskie majoraty, może małe szlacheckie, przewiduje bowiem że wielkie przeżyją się i nie będą mogły utrzymać się. – Może to być przykrem – dodał – ale dawna Europa będzie dla wielu tylko sennem wspomnieniem. Cesarz Wilhelm nie życzy sobie nabycia nawet najmniejszej części polskich ziemi, jest za przyłączeniem Królestwa Polskiego habsburgskiej monarchii i za trializmem. – Nader życzliwie wyraża się o hr. Gołuchowskim, zachował we wdzięcznej pamięci iż był mu – jak mi wówczas powiedział – sekundantem w Algesiras. Przesyła mu ukłony! Hrabina Larisch zamierza urządzić u siebie spotkanie cesarza Wilhelma z hr. Gołuchowskim. – Cesarz był zadowolniony że hr. Gołuchowski odwiedzi Kanclerza Bethmanna. – Prosiłem panią Larisch aby

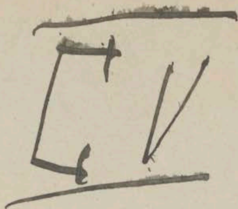
powiedziała cesarzowi, że Polacy, że szczerem uznaniem powitali wskrzeszenie polskiego Uniwersytetu we Warszawie. Odrzekła „Będzie mi to przyjemnem.” –

Naczelnik głównego sztabu jenerał Falkenhein, obecnie ulubieniec cesarza Wilhelma, nie chce aby pospieszono się z przyznaniem habsburgskiej monarchii Królestwa Polskiego, dlatego, że dopiero uzyskiwszy wojny uzyskać, jakie mogą być nabytki Niemiec a że z wojny nie mogą wyjść z gołemi rękami. –

Przeważa się jednak zdaje w Berlinie austryjacko-polska kombinacja i oddanie Austro-Węgrom zajętej przez Niemców części Królestwa Polskiego

Nie dość aby Niemcy ją oddały, trzeba jeszcze aby Austro-Węgry ją wzięły

20° Listopada

~~213~~ 215

27 Listopadu 1915

974-993

[+ V]

2/114 216

Pół roku wschodniej wojny — Włochy przystąpiły do londyńskiego protokołu — Cesarz Mikołaj ~~pod~~ w okolicy Tarno=pola i w Besarabii — Nagromadzenie tam wszystkich wojsk — Zwycięski pochód w Serbii — Kosowo pole — Nasze wojska wkroczyły ~~[illegible]~~ do Czarnogóry — Mocarstw zachodnich postępowanie wobec Grecji — Lord Kitchener w Atenach — Zamiana not — Druga bałkańska wojna — Hr. Herbert Herberstein jenerałem adjutantem ~~g[illegible]~~ naczelnego wodza Arc. Fryderyka — Nie szczędził pochwał polskim legionom — Jego ocenienie

wojskowych zdolności brygadiera
Piłsudskiego — uznanie legionów
przez niemieckie dowództwo. —

27 Listopada

979 ~~2~~ 217

~~215~~ 217

Upłynęło 23. listopada pięć roku od rozpoczęcia włoskiej wojny. –
Bez powodzenia Włosi odnawiali do dnia tego walki oraz
niszczeni Gorycji. – ~~Z strony~~ Sprawozdawcy środkowych mocarstw
oceniają ich straty na pięć miliona ludzi, o naszych
nie mówią. – ~~Żył~~ ~~W Wojnie~~ We Włoszech nie liczono
się widocznie z tak poważnem oporem; ale i w monarchii
liczne były obawy aby nowa wojna nie przechyliła szali
na korzyść ~~od~~ ~~[illegible]~~ Porozumienia. – Zdaje się – że coraz
~~był jednak do~~ żywił jednak dobrą nadzieję. Jakie kolwiek
wypadki wojenne wezmą obrót, obrona nad Isonzo i w Tyrolu
pozostanie chwalebnym, znamienitym czynem Austro-Węgier
~~Vitezy~~ ~~podziw ale i~~ ~~[illegible]~~ godnym podziwu i zdumienia.
Obronę tę jak już nadmieniłem ~~[illegible] to został stanowczo~~ zawdzięczali nie tylko Arc
dzielności wojsk ale także przezorności nastęrpowcy tronu Arc
Franciszka-Ferdynanda i naczelnika głównego sztabu Konrada

~~221~~ ~~180~~ ~~216~~ 218

180

które umocnili i zabezpieczyli granicę, ~~na~~ przeciw sprzymierzeńcowi.

Walka i niszczenie Gorycji trwały ~~25 t m~~ do dzisiaj bez zmiany położenia. Gorycję Włosi burzą systematycznie i szkody co budynkach obliczają już ~~teraz~~ na 25 milionów koron.

Trudy [i znoje] włoskiej kampanii ~~zwają~~ mają być większe [i krwawsze] ~~niż ich~~ nawet niż karpackiej i ~~budzą podz~~ czyny austro-węgierskiej armii coraz większy budzą ~~podziw~~ zachwyt.

~~217~~ 219

30 listopada 1915 ~~822~~ ~~987~~ protokołu ~~Konferencji~~ ~~z 28 grudnia 1914~~

Włochy przystąpiły do londyńskiej Koalicji ~~traktatu z marca~~

~~7 ... 1914~~ ~~którego wykluczony jest osobny pokój~~ na początku wojny

~~s którego ... Serbia Belgia Rosja ...~~

którym Francja, Anglia, Rosja, Serbia, ~~Belgia~~

w 1914 r. podpisały ~~zawarły~~, do której się później Japonia przyłączyła;

a mocą którego te państwa zobowiązały się nie zawierać

osobnego pokoju ani ~~osobnego~~ odrębnego rozejmu. —

Włochy przy tem wprowadziły do umowy zastrzeżenie, iż pod

żadnym warunkiem nie dopuszczą przy międzynarodowych,

pokojowych układach, rokowań nad włoską ustawą

gwarancyjną „Stolicy Świętej" lub jakichkolwiek w niej zmian na

korzyść papiestwa. Mocarstwa nie przypuszczą papieskiego

pełnomocnika do pokojowych rokowań. Można stąd wnosić

jakie [illegible] następstwa miałoby dla Kościoła zagajenie

ostrego porozumienia. —

Pokazuje się że Rosianie ~~nadawali~~ wielkie strategiczne znaczenie nadawali listopadowym walkom nad Strypą i Styrem ~~Niemowice~~ o ~~Siemikowce~~ Siemikowce skupili do nich stawanie przygotowania. Car z następcą tronu przybył na front 11 armii, w odwiedzin Tarnopola, zamieszkał we dworze Płotycza i zagrzewając wielkoksiążę przemawiał do żołnierzy. Jak wiadomo wszystkie zamiary spotkały na niczem, pod Siemikowcami, a ~~około Czartorijska~~ nad Strypą ~~nawet~~ spędzonej ~~woli~~ wojska w końcu odniosły porażenia.- Urzędownie zaprzeczają aby Rosianie odzyskali Czartoryjsk który spalony został przez Niemców.-
W przeszłym tygodniu car Mikołaj odwiedził Besarabię oraz wielki obóz w Reni.- Jenerał Russki jest głównym dowódcą cara i rzeczywistym przez to naczelnym wodzem.- W Besarabii Rosja gromadzi wojska ~~do przeprawy~~ ze zamiarem groźby przeciw Bulgarii; dowódcą ~~jest~~ ma być Kuropatkin.- ~~Chwilowo za~~ Nie małem jest dla niej upokorzeniem iż nie mogła pospieszyć z ratunkiem dla Serbii.-

~~834~~ 983 ~~219~~ 221

~~Niemieckie~~ Wojska armii jenerała Kövessa zajęły 20 listopada Nowybazar. – Wzrastający wojenny tego łup składa się z broni, ~~zdobytych przez~~ sprzymierzeńców oraz liczba wziętych do niewoli Serbów, wskazywały by że serbska armia, acz nie zniszczona, we wielkiej bitwie, topnieje. – Donoszą o wzięciu do niewoli przez Niemców 1500, przez Bulgarów 8000 Serbów. oraz 50 armat. – Ogół wziętych do niewoli Serbów wynosić ma 91,000 czyli trzecią część armii – Mitrowicę zdobyły austryjacko-węgierskie wojska a Prisztinę ~~Prisztinę~~ niemieckie 23-go t-m. – Serbów wyparto za Sitnicę. – Sprzymierzone wojska tym sposobem wkroczyły na Kosowe pole na którem Serbowie w 1389, we walce z sułtanem Muradem, stanowczą ponieśli klęskę. –

Na południowym ~~wsch~~ wschodzie Sienicy austryacko-węgierskie wojska wyparły Czarnogórców i przekroczyły czarnogórską granicę. W Mitrowicy wzięto do niewoli dziesięć tysięcy Serbów, zdobyto sześć Mörserów i dwanaście armat i pod Prisztiną i nad Sitnicą dostało się w ich ręce 7400 Serbów i sześć dział —

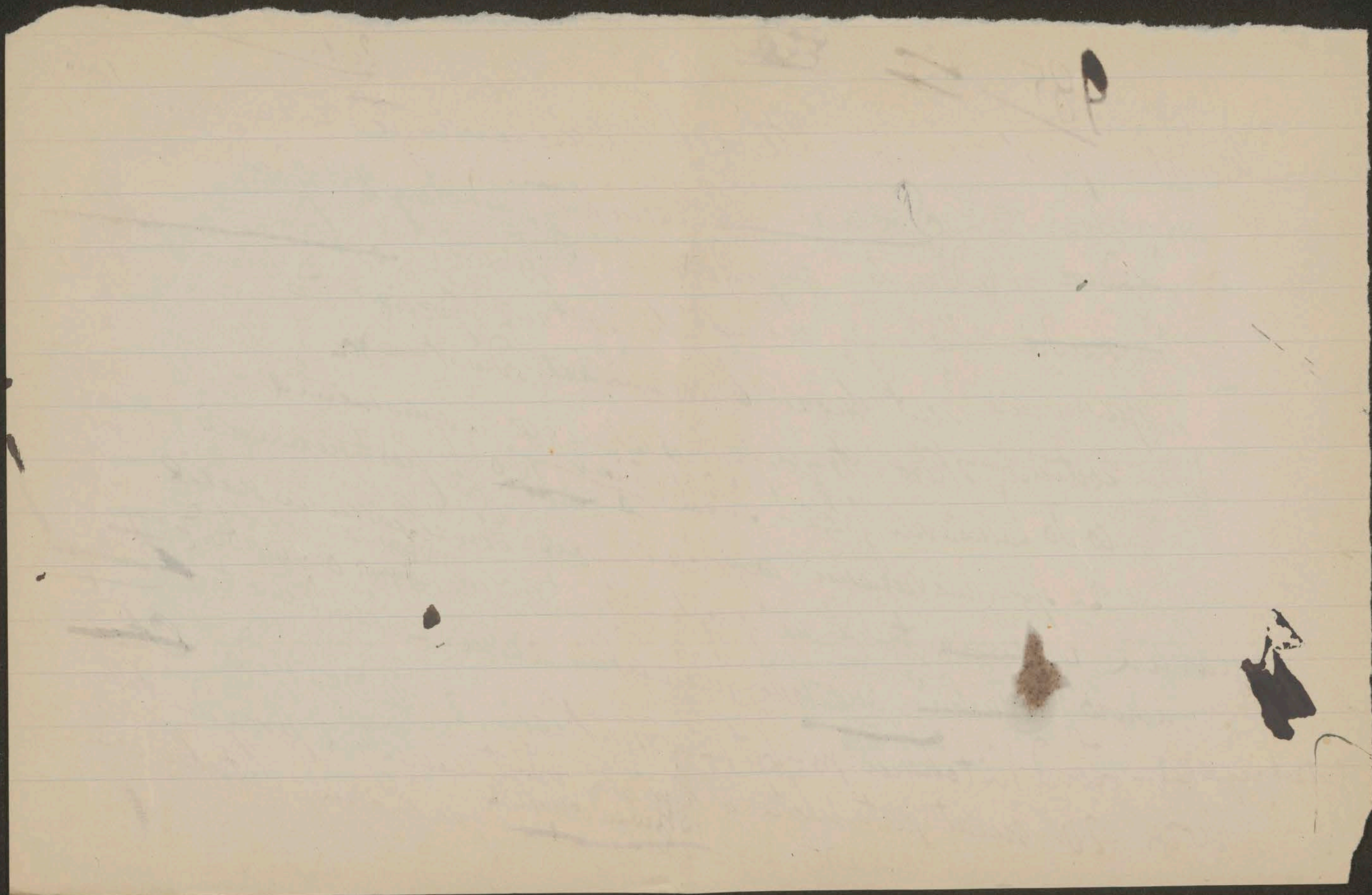
~~Kosowe pole dostało się~~ [już] ~~całe w posiadanie sprzymierzeńców —~~

I tak Austro-Węgry posunęły się ~~au~~ według słów Andrassego — au-delà de Mitrovica —

Kosowe pole jest już całe w posiadaniu sprzymierzeńców

~~485~~ ~~426~~ ~~[illegible]~~ ~~324~~ 20.ta 223

Angielskie poselstwo w Atenach zawiadomiło dzienniki,
że mocarstwa Porozumienia zaniechały, udzielanych Grecji
~~Dogodności~~ handlowych i gospodarczych dogodności, ~~o trwaniu i pokojowej~~
~~blokadzie~~. Nie mają one na celu skłonić Grecji do
opuszczenia neutralności i zarządzenie odwołane ~~[illegible]~~
zostanie, skoro otrzymają uspokajające zapewnienia
co do zamiarów Grecji. Idzie głównie ~~o [illegible]~~ o jej postępowanie
ze sprzymierzonemi wojskami oraz względnie, w razie
wyparcia ~~wycofania~~ tychże na greckie terytorium. ~~oraz~~ wreszcie o swobodę ~~[illegible]~~
ruchów ~~[illegible]~~ angielsko-francuskiej armii. — Zarządzenie to ~~jest pokojową~~ ~~blokadą~~
jest pokojową blokadą. — Lord Kitchener przybył z okrętem z Mudros do ~~Aten~~
Aten 20go, miał posłuchanie u Króla, odbył narady z prezydentem
ministrów ~~[illegible]~~ Skuludisem i z greckiemi sztabowcami

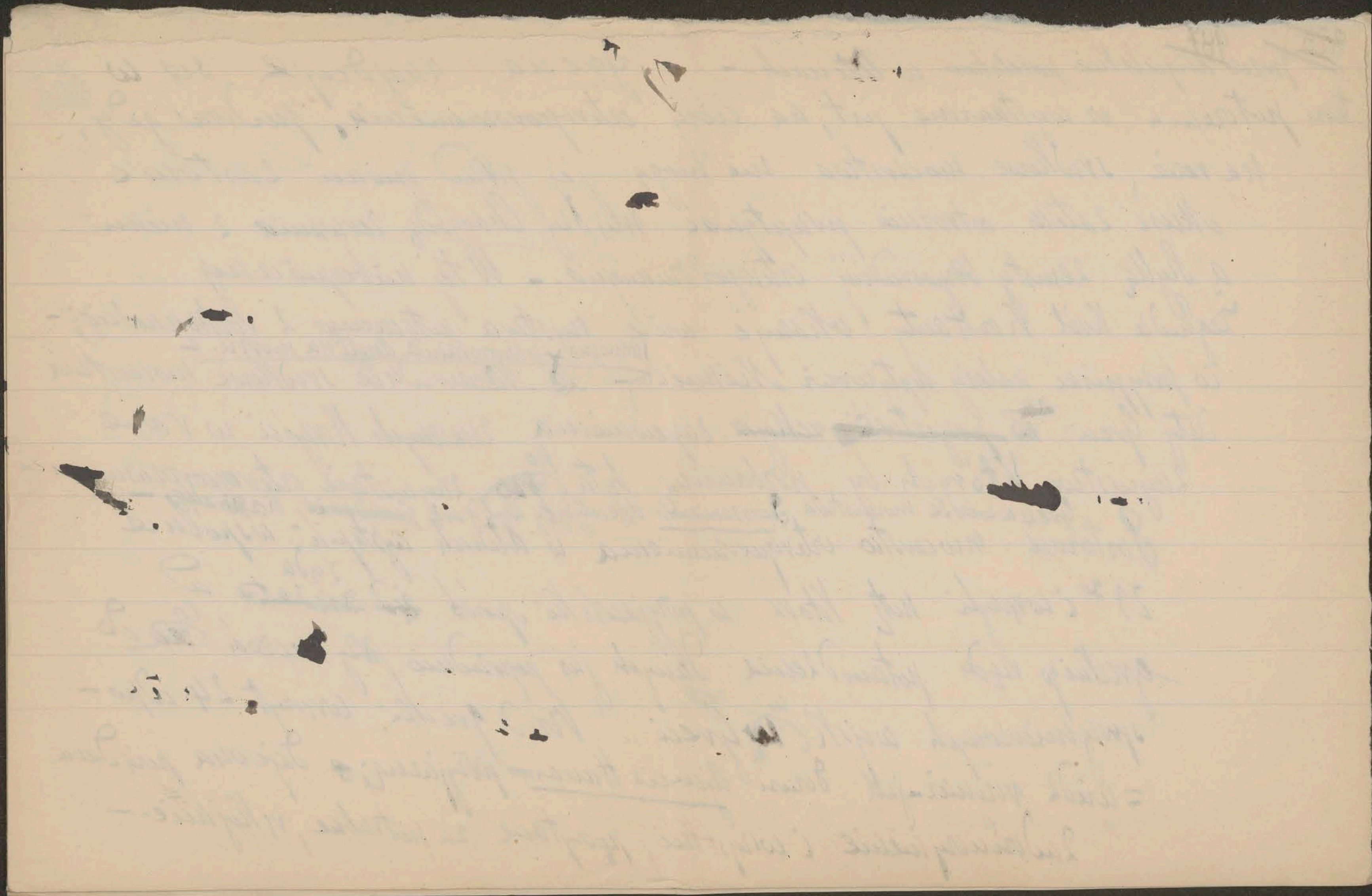
986 227 224

potem odjechał, w niewiadomym kierunku. Przypuszczają iż poparł żądania ostrzeżenia. — ~~Odpowiedź autentyczna greckiego rządu nie została jeszcze 23.7.~~

Angielskie i francuskie okręty ukazały się przy greckich portach. — Przeszukują greckie parowce. —

Żądania ostrzeżenia podane przez Stampa mają być następujące: Demobilizacja greckiej armii. Oddalenie jej od granicy. Zupełna swoboda ruchów armii ostrzeżenia. Zapewnienie nie rozbrajania sił wojsk porozumienia. — Zapewnienie iż w żadnym razie nie zaczepi się wojsk. Według tego dziennika rząd grecki przyjął te warunki, z wyjątkiem demobilizacji. Na tym punkcie ma ~~się przyjąć~~ stanąć umowa. Stąd zapewne angielskie ministerium spraw zagranicznych wydało 23.7. komunikat, iż greckie okręty nie zostaną ~~skonfiskowane~~ zasekwestrowane albo w portach angielskich zatrzymane, żadna blokada zapowiedzianą nie jest ani zapowiedzianą będzie. Tym samym zatem zarządzenie zapowiedziane

~~878~~ 987 przez angielskie poselstwo w Atenach.– Grecja znajduje się w 225 ~~223~~
tem położeniu iż wystawiona jest na ciosy czwórporozumienia, podczas gdy,
na razie, środkowe mocarstwa nie mogą jej przed niemi zasłonić.–
Musi zatem ostrożnie przepływać między Charybdą zerwania z niemi
a Scyllą zemsty bezpośredniej czwórporozumienia.– W tej niebezpiecznej
żegludze Król Konstanty okazuje wiele męstwa połączonego z roztropnością –
co przypisać należy optymizmowi Niemiec, pomimo panowania anglii na morzu. Niezawodnie środkowe mocarstwa
dały Grecji ~~[illegible]~~ zapewnienia znacznych korzyści w razie
zwycięstwa, których by pozbawioną była po zwycięstwie czwórporozumienia.–
Grecja wie że mocarstwa porozumienia obiecały były Bułgarii ~~[illegible]~~ Kawalę.
Posłowie mocarstw czwórporozumienia w Atenach wystąpili wspólnie
23-go i wręczyli notę która w przyjacielski sposób żąda ~~[illegible]~~ od
greckiego rządu potwierdzenia danych już poprzednio przyrzeczeń co do
sprzymierzonych wojsk w Grecji. Rząd grecki wręczył 24 odpo-
wiedź również – jak donosi Agencja Havas – przyjazną; daje ona pożądane
zadośćuczynienie i wszystkie, poczytane za potrzebne, rękojmie.–

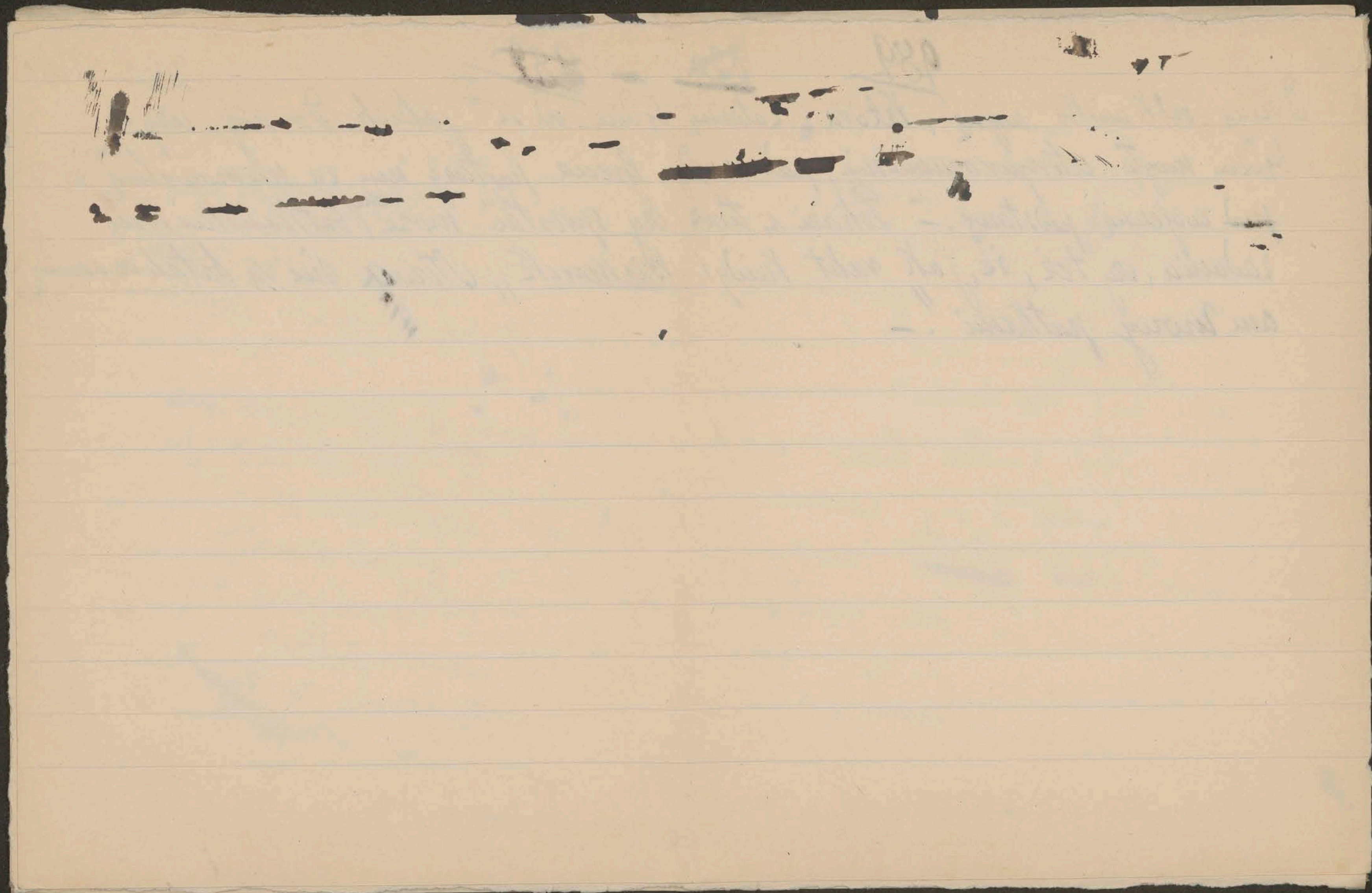
~~227~~ 988 6 ~~224~~ 226

Biuro Reutera zapisuje, że grecki rząd zobowiązał się, nie rozbrajając sprzymierzonych wojsk i pozostawić im, na greckiem terytorium, wolność ~~działania~~ ruchów. — Co do ich bezpieczeństwa oraz ułatwień kolejowych i telegraficznych, zastrzegł sobie ~~[illegible]~~ kierownicze rozważanie.—

Czteroporozumienie zaś przyrzekło zwrócenie zajętych chwilowo terytoriów po wojnie, oraz odszkodowanie za wyrządzone szkody!—

Tym sposobem Grecja uwalnia się od udziału we wojnie ~~ale~~ ~~z nią~~ za cenę neutralności przychylnej dla Czteroporozumienia, raczej przymusowej, stronniczej ~~[illegible]~~ i która ~~[illegible]~~ przestaje być ~~jakąś~~ neutralnością, skoro wojska stron wojujących usadawiają się na greckiej ziemi, przechodzą przez Grecję, zaś wyparte do niej nie mają być rozbrajane.— Ale daje to środkowym mocarstwom i Bułgarji prawo i możność ścigania nieprzyjaciela na greckiem terytorium i nie podobna przypuścić, aby ~~[illegible]~~ do nowych pozwoliły mu przygotować się ~~do nowych walk~~ na ziemi, do nowych walk.— Zapowiada to ostatecznie

Druga bałkańska wojna, łatwa, zależną będzie od sił jakich do niej użyć będzie mogło czteroporozumienie, podczas gdy Grecja postawi mu za niemowolną ~~pod~~ wojenną podstawę. – Pokaże się teraz czy sprostać może ono bałkańskiemu zadaniu, czy też, że, jak rzekł kiedyś Bismarck „Słowa nie są batalionami ani mowy pułkami!" –

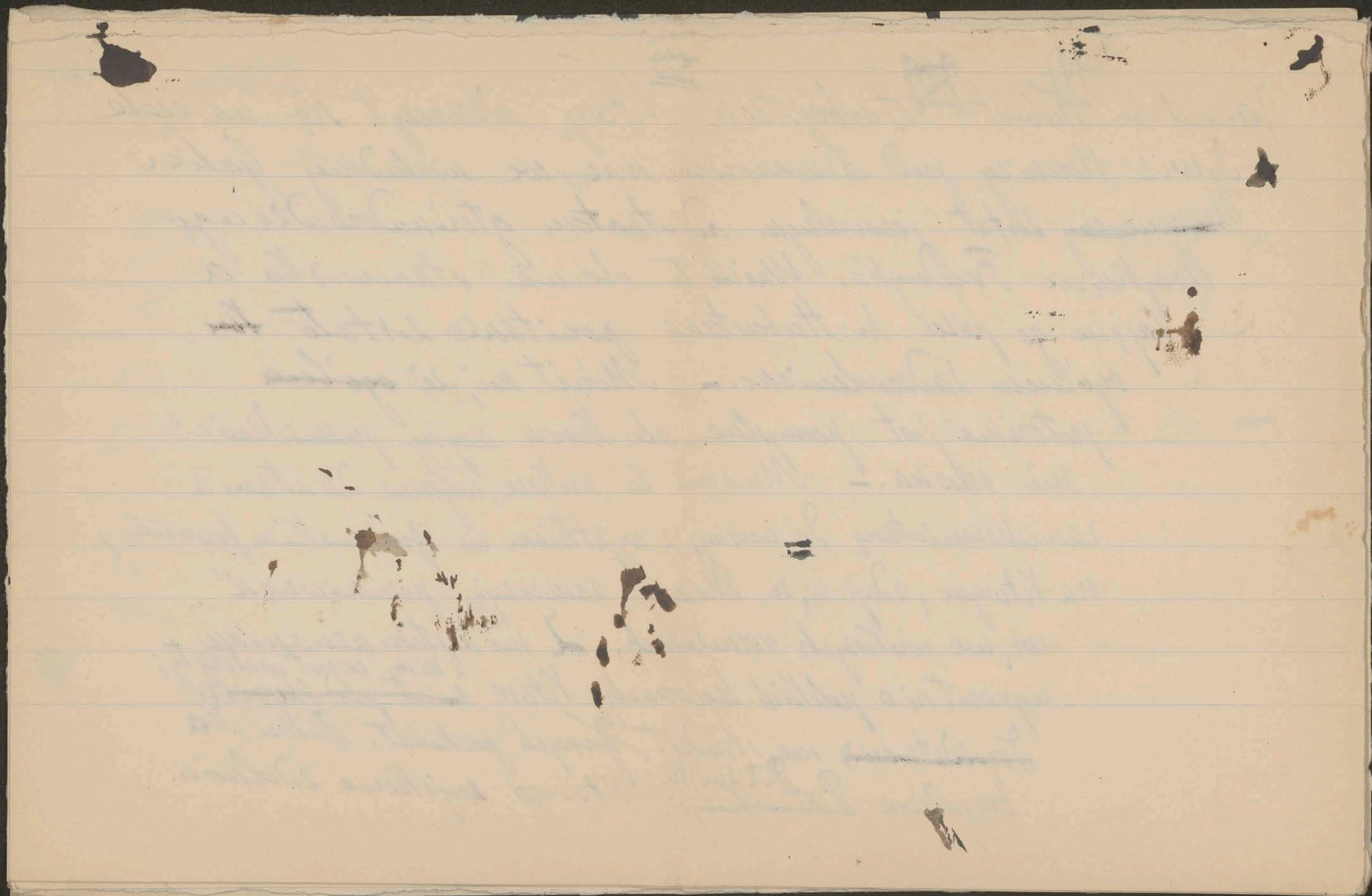

~~drugą bałkańską wojną, zależną od sił których użyje będą do niej mogły~~
~~ostrzeż porozumienia, podczas gdy Grecja użyje ~~się~~ będzie na podstawie niemożliwej~~
~~podstawy~~. – Prezes gabinetu Skuludis określił, w następujący sposób zachowanie się Grecji. Grecja jest neutralną i pozostanie neutralną wbrew uroczystemu naciskowi, skądkolwiek wywieranym by był. – Neutralności pozostanie ~~wobec~~ względem ~~wobec~~ zobowiązanym sprzymierzeńcom, zwłaszcza ~~wobec~~ względem Francji, przychylną. – Jakkolwiek ~~wymienionym~~ jestem zauważyć, że dozwolenie wylądowania ich wojsk w Salonice i przemarszu przez nasze terytorium jest zboczeniem, ze ścisłych zasad neutralności oraz stwierdzić, iż ~~mogło~~ ~~zastosow~~ gdyby mogło zastosowanie haskiej Konwencji, która porywa neutralnych przez rozbrojenie armii prowadzących wojnę ~~która~~, zapobiec aby ~~ich~~ ~~neutralny~~ Kraj neutralny ~~stał~~ stał się polem wojny, to jednak, nigdy Grecja nie podniesie palca ~~przeciw~~ na ~~sprzymierzonym wojskom~~ sprzymierzone wojska. –

Grecja zatem nie ~~nie~~ wypowiada wojny środkowym mocarstwom, Bułgarii i Turcji ale nie przeszkadza prowadzeniu jej przeciw nim przez Ententę porozumienia; ~~bo nie~~ ~~się~~ na greckim terytorium – bo nie może. – Trzeba też przypomnieć, że Venizelos zachęcił był zachodnie mocarstwa do wysłania wojsk do Saloniki, ~~ale zaraz~~ po czem dopiero ~~zaraz~~ upadł.

991 ~~922~~ 822 ~~227~~ 229

Jenerał hr. Herbert Herberstein który odznaczył się na czele dywizji konnicy pod Limanową oraz we wschodniej Galicji ~~mianowany~~ został jeneralnym adjutantem głównodowodzącego Arcyksięcia Fryderyka. Ważne to obecnie stanowisko a zajęcie go przez hr. Herbersteina powitanem zostało ~~...~~ ogólnem zadowoleniem. – Mówił mi, że ~~ogólne~~ położenie jest pomyślne, ale końca wojny przewidzieć nie można. – Mniema że większe, wojenne działania zaniechanemi zostaną do wiosny, z wyjątkiem na francuskim froncie, na którym, zdaje się, że Niemcy, zamierzają przedsięwziąć coś, we większych rozmiarach. Z wielkiem uznaniem wyraził się o polskich legionach, które z nim wspólnie walczyły i ~~miał pod swoim dowództwem~~ nie szczędził im gorących pochwał. Także dla brygadiera Piłsudskiego, którego wojskowe zdolności

992 228 230

wysoko ocenia. Mówił iż dowiedział się od niego, że przed tem nie służył we wojsku, a zatem wrodzony ma wojskowy zmysł. ~~Został Jom... jenerałem zanim był żołnierzem.~~ O jego zapatrywania polityczne — dbał — nie troszczę się. obchodzą mnie tylko jego wojskowe właściwości a te są znamienite. Można by tu powiedzieć, z Guichardinim „Został zaakonnitym dowódcą zanim był żołnierzem." ~~... ... i przygotowań na ... to ... cesarz Wilhelm ... ani ... ani dziejaj. Ma pozycja ... pojutrze~~

Komendant niemieckiej armii wydał 3 i 10 listopada rozkazy dzienne pełne uznania dla „młodych legionów polskich" oraz dla ich artylerii. Wreszcie przysłał 11 go. następujący telegram „W imieniu J. Cz. Mości cesarza Niemiec nadaję marszałkowi polnemu porucznikowi Dankl... ... jako naczelnym dowódcy Legionów żelazny krzyż I klasy."

Legiony nie ~~potrzebne ale chwalebne~~ konieczne ale dzielne —

~~913~~ 993 ~~424~~ ~~229~~ 231

~~Z Piotrkowa donoszą że niemieckie władze zaaresztowały~~

~~Dawny Centralny Komitet Obywatelski w Warszawie —~~

Polacy (z otoczenia legionu) są jakoby w łaskach u niemieckich władz — na razie —

Powinno uprzedzić i przygotować na dworcu w Penzing cesarz Wilhelm nie przybył wczoraj ani dzisiaj — Ma pojutrze przyjechać

27go Listopada

~~230~~ 232

CVI

994–1009

4 Grudnia 1915

LVI

~~Cesarz Wilhelm we Wiedniu~~.—
Cesarz Wilhelm w Schönbrunn.—
Zamknięcie serbskiej kampanii.—
Mackensen zdobywca— Belgia
i Serbia.— ~~Ostatnie sceny dramatu~~— Nowe
Końcowe sceny tragedii.
Żądania Porozumienia w Atenach.—
Odpowiedź.— Powrót lorda Kitchenera.
Porażka Anglików pod Ktesiphonem.
Nad Isonzo.— Mowa barona
Sonnino. Zapowiedź Galliéniego.—
~~Japonia i jej pozycja~~— Joffre
naczelnym wodzem wszystkich francuskich
armii. Japonia i europejska wojna.—
Mowa prezydenta Kaempfa przy
otwarciu niemieckiego parlamentu

Mowa hr. Tiszy o herbach i emblematach, znakienie i aneksiach. — Postachanie hr. Zd=
=istawa Tarnowskiego u cesarza. —
Rządy namiestnika Colarda. —
Uznanie przez cesarza ustąp hr. Adama Tarnowskiego. — Zmiany w gabinecie hr. Stürgkha. —
Biurokratyczno-parlamentarne rządy 1914. — Rocznice. — Nowe wydanie ~~dzi~~ kaset Mierosławskiego. —

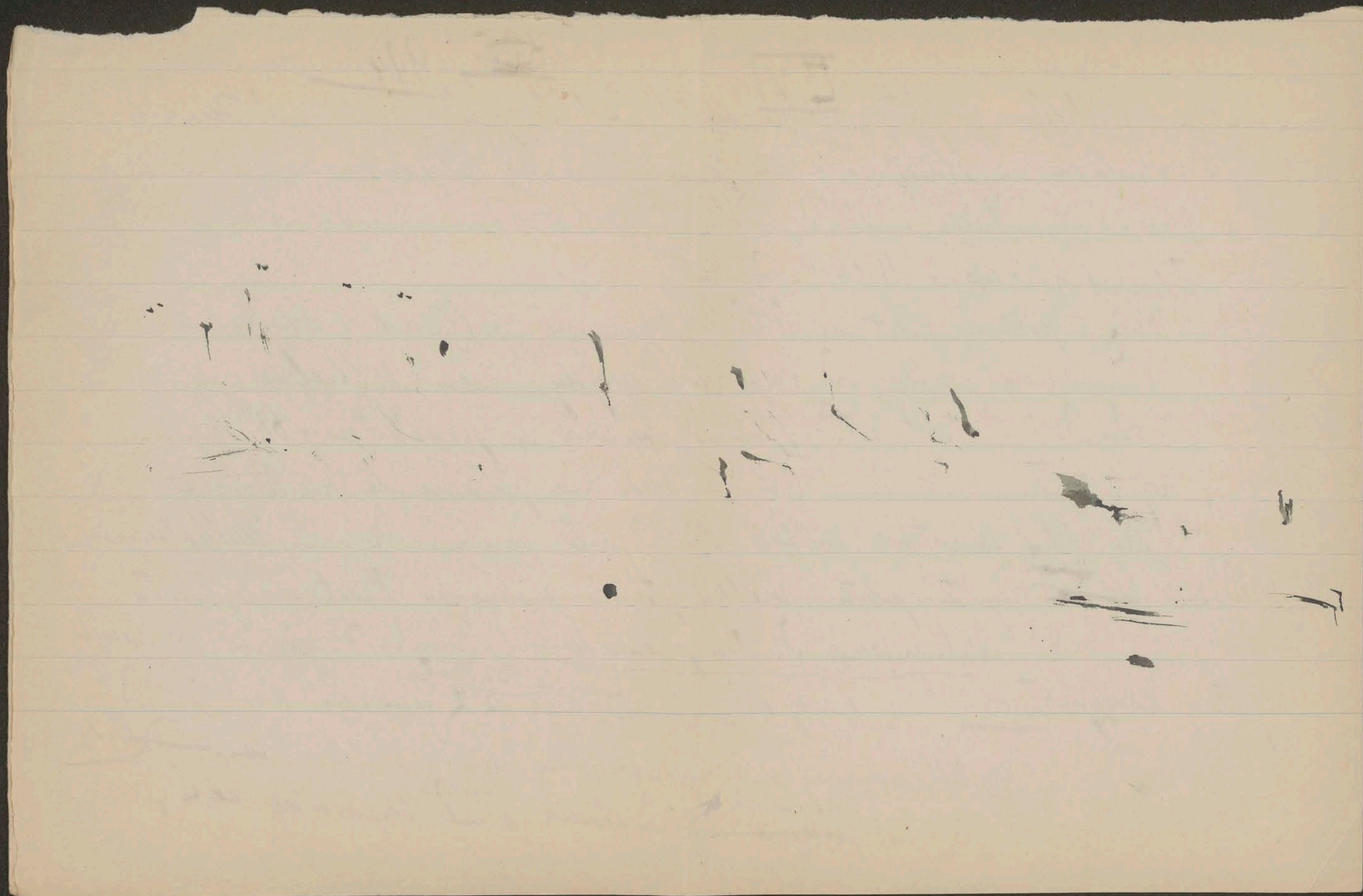
4go Grudnia

XVI 885 994 232 234

Cesarz Wilhelm przybył w ~~poniedziałek~~ 29 listopada przed południem z orszakiem na stacji Penzing i udał się do Schönbrunn, gdzie przepędził dzień i skąd odwiedził we Wiedniu ambasadora Tschirschkyego. – Wieczór odjechał.

Był to pierwszy pobyt we Wiedniu i pierwsze spotkanie z cesarzem Franciszkiem-Józefem od rozpoczęcia wojny. Cesarz Wilhelm odwiedził i złożył hołd sprzymierzeńcowi w przededniu 67ej rocznicy jego wstąpienia na tron. – Oczywiście omówiono położenie ale nie zdaje się aby jakieś szczególne zadanie spowodowało przybycie cesarza Wilhelma. –

W przeddzień ~~w dzień~~ poniedziałek jego tu pobytu wielka główna niemiecka kwatera ogłosiła zakończenie działań przeciw Serbii. Stwierdziła wzięcie do niewoli połowy serbskich sił bo przeszło sto tysięcy Serbów, zdobycie 502 dział, oraz że z ~~niewoli~~ niewielka resztek ~~resztki~~ zakończonemi ~~były~~ się serbskiej armii w albańskie góry ~~wielkie~~ przeciwnicy ~~potężnej~~ niej działania a tychże cel bezpośredni cel,

otwarcie wolnego połączenia z Bulgarią i Turcią osiągniętym zostało. Następuje sprawozdanie z całej kampanii ~~w~~: Dalszy pościg przedsięwzięty.–

Cesarz Franciszek-Józef odręcznem pismem podziękował feldmarszałkowi Mackensen za zwycięską serbską kampanię.–

Serbia zajęta przez sprzymierzeńców, jak zajętą została przez Niemców Belgia. Serbskie wojsko pobite i rozgromione jak belgijskie. Serbska armia jak belgijska nie okolona i nie zupełnie zniweczona, uchodzi się jak belgijska, w liczbie około osiemdziesięciu tysięcy z bardzo zmniejszonym wojennym materiałem, po walecznej obronie przeciw tłumom nieprzyjaciół i mogłaby się połączyć jak belgijska, ze zachodnimi sprzymierzeńcami. Serbska dynastia i rząd znajdują się, jak belgijska dynastia i rząd na obczyźnie. Na razie Serbia jak Belgia nie istnieje.–

W dalszym ciągu Bułgarzy Prizrend z dobyli, zajęli po walce 2 grudnia Monastir ostatnie większe miasto Serbii. Opuścił je pułkownik Vasić. Na Kosowem polu i pod Prizrend Serbowie ponieśli ciężkie straty i poczęli ~~w ufaj~~ uciekać do Albanii i Czarnogóry. Austro-Węgierskie wojska pobity Czarnogórców i wkroczyły 2 grudnia do Plewlje.– Agencja Havas donosiła że Pasić wraz z gabinetem przybył do Skutari, gdzie będzie siedziba serbskiego rządu, jak belgijskiego w Hawrze.–

996 ~~237~~ ~~234~~ 236

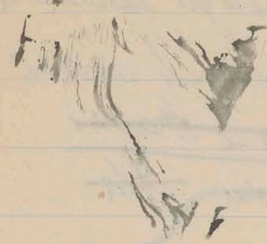
Czteroporozumienie przedstawiło nowy krok w Atenach i wręczyło notę dotyczącą szczegółowo i zawiłej. ~~układu~~ w ramach zawartego układu.—

Odnosząc się ~~potrzeba~~ do ~~nie~~ wolności ruchów i bezpieczeństwa sprzymierzonych armii użytkowania kolei, portów, telegrafów.— ~~Podług agencji Havas~~ ~~trudności~~ ~~odpowiedź obstaje za neutralnością bez~~ ~~niespodziewanego~~ ~~dla~~ ~~czteroporozumienia~~ sprzymierzeńców

Żądania mają być ~~bardzo~~ daleko idące. Wycofanie ~~Cofnięcie~~ greckich wojsk ze Saloniki ~~Kawalli~~ i okolicy. Prawo rozporządzania kolejami i drogami na wschód od Saloniki ~~od Kawalli~~ do Monastiru. Prawo ufortyfikowania ~~obsadzenia~~ Saloniki i półwyspu Chalcydyckiego. Oddanie morskiej policji na wodach greckich i także w Pireusie ~~czteroporozumieniu~~ sprzymierzeńcom. Wykonanie a nie obietnica tych żądań.—

Agencja Havas donosi że odpowiedź Grecji obstaje za neutralnością i przyrzeka nie czynić trudności sprzymierzeńcom.—

Biuro Reutera utrzymuje, że odpowiedź zawiera neutralność przychylną dla czteroporozumienia dopókąd zwierzchnictwo

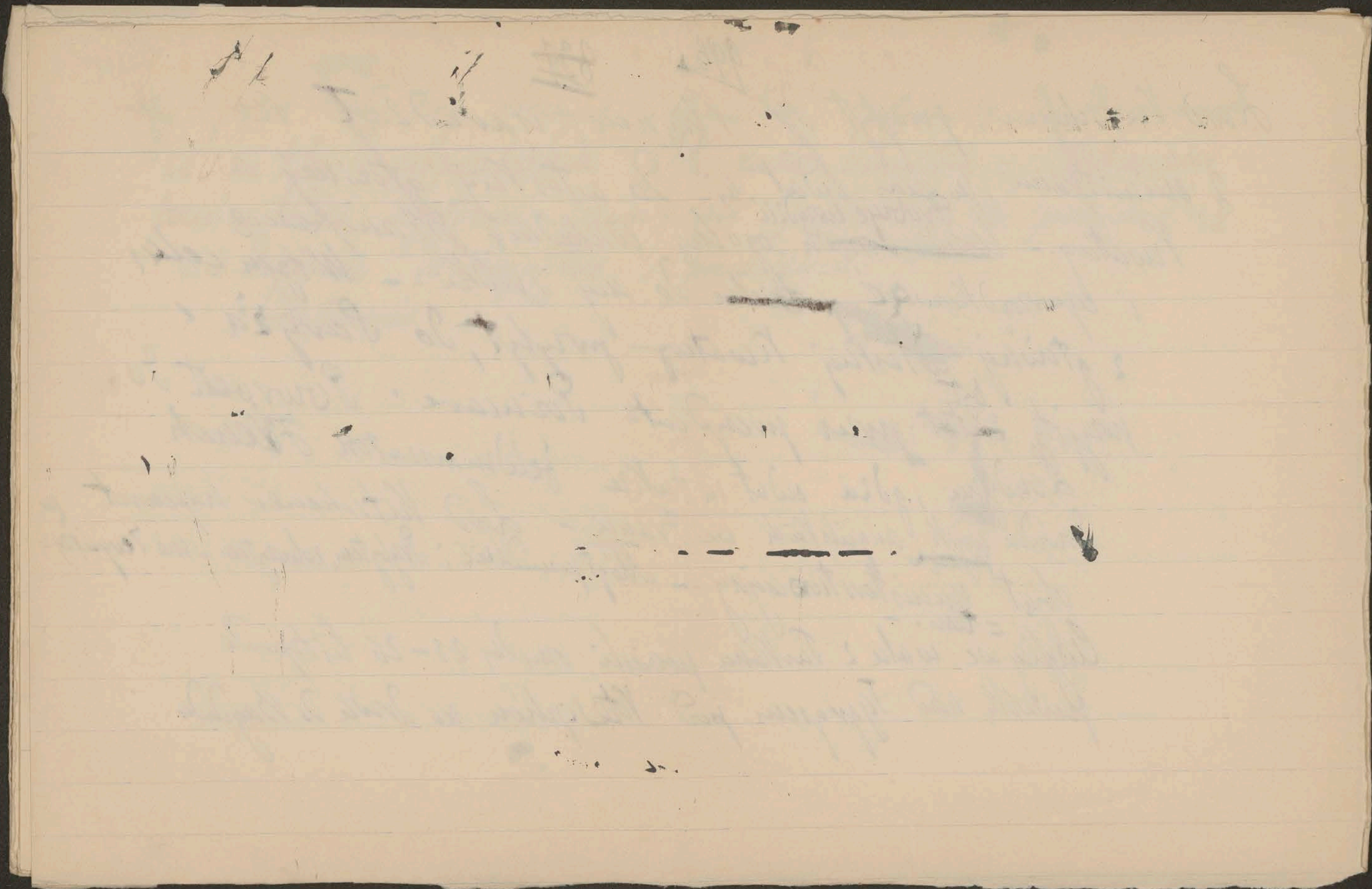
prawa Grecji nie będą uszczuplone i nie zajdzie żadne ograniczenie
wojskowe – Wycofanie wojsk greckich ze Salonik poczytuje rząd za niewykonalne –
Zwierzchnicze prawa Grecji już są uszczuplone pobytem ~~wojsk~~
sprzymierzonych wojsk w Salonice pomimo protestu –
Odpowiedź nie zgadza się na oddanie morskiej policji
oraz ~~kolei~~ do wszystkich sprzymierzeńców kolei, gdyż
tych Grecja potrzebuje ~~[illegible]~~ do mobilizacji –
~~Pomimo Anglicy mieli już rozpocząć ufortyfikowanie Saloniki~~
Odpowiedź Grecji nie zadowalnia czteroporozumienia i
Anglia oraz z Francją mają zamiar chwycić ~~[illegible]~~ się
gospodarczych, przymusowych środków –
Anglicy mieli już rozpocząć ufortyfikowanie Saloniki

~~Byłem~~ przez cały bieg obecnych wypadków optymistą. Mniemam że nie tyle z usposobienia jak raczej umyślnie. – Optymizm bowiem może zgotować zawody ale pessymizm z pewnością nie dopomoże do zwycięstwa i powodzenia. –

~~Wytrzymanie~~

Lord Kitchener przybył do Rzymu, naradzał się z ministrami, potem udał się do własnej głównej kwatery. – ~~[illegible]~~ Zbobyje urządził ogólny wskutek kampanię i uporządkowanie ~~[illegible]~~ do niej środki. – W tym celu z głównej ~~własnej~~ kwatery przybył do Paryża i przyjęty był ~~został~~ przez prezydenta Poincaré. Powrócił do Londynu, gdzie udał się także feldmarszałek French dowódca wojsk angielskich we Francji. – Lord Kitchener naprawił objął ~~[illegible]~~ ministerstwo wojny. – Mógł powiedzieć: Przybyłem, zobaczyłem – nie zwyciężyłem. –

Anglicy we walce z Turkami ponieśli między 23–26 listopada porażkę nad Tygrysem pod Ktesiphon na drodze do Bagdadu

~~Do Noworo listopada~~ Włosi 9~~11~~ ~~240~~ ~~237~~ 239 prowadzili więcej zawzięte i ~~[illegible]~~ bezskuteczne walki nad Isonzo i ~~zwłaszcza~~ o Gorycę. Jest to czwarta Isonzo bitwa. — Za wszelką cenę chcieli zdobyć powodzenie przed otwarciem parlamentu. — Ten zebrał się 1 grudnia niedoczekawszy się takowego. — Minister spraw zagranicznych Sonnino złożył oświadczenie o przebiegu wypadków, bez znaczenia. — Między innemi powiedział, że przywrócenie pełnej ~~niezawisłości~~ niepodległości Serbii jest bezwarunkowym celem wojennym czteroporozumienia. Dla osiągnięcia go p. Sonnino obiecuje pomoc Włoch ~~do~~ ~~przez~~ w zapewnieniu zaopatrzenia i uzbrojenia Serbskich żołnierzy ~~wojsk~~. Nic więcej, co z pewnością jest niedostatecznem. O ~~wojennych~~ włoskich walkach zaledwie wspomniał. — Ogólnie oświadczył, że trwać będą aż do urzeczywistnienia wszystkich włoskich pragnień.

!

~~1000~~ ~~841~~ ~~238~~ 240

Francuski minister wojny Gallieni uzasadniał powołanie rekruta 1917 i zawezwał ~~ich~~ aby mu go dostarczyła natychmiast a to aby na wiosnę 1916 r był gotowym, wtedy, kiedy w porozumieniu ze sprzymierzeńcami, wzmocnienie i odwojenie Francji pozwoli im przedsięwziąć rozstrzygające wysilenie. ~~Prezydent Poincaré~~

~~Naczelnikiem głównego sztabu jest Grzybowski angielskiego Murray~~

~~mianował Joffra naczelnym wodzem francuskich armii; zatem i wschodniej~~
~~Z wydawnictw japońskiej strony oświadczają że Japonia nie może~~
~~wysłać swoich wojsk do Europy. W mowie tronowej~~
~~cesarz zapewnił, że przymierze z Anglią i porozumienie~~
~~z Francją i Rosją jeszcze wzmocnił~~

Prezydent Poincaré mianował Joffra naczelnym wodzem francuskich armii, zatem i wschodniej. Naczelnikiem głównego sztabu jest Graziani, ~~zatem i wschodniej~~ angielskiego Murray. Z wydawnictw japońskiej strony oświadczają, że Japonia nie może wysłać wojsk do Europy. W mowie tronowej Mikado ~~zapewnił~~ zapewnił, że przymierze z Anglią i porozumienie z Francją i Rosją jeszcze się wzmocniły.

Niemiecki parlament otwarty został 30 mową prezydenta Kaempfa w której przedstawił, zarysy przebieg europejskiej wojny i obecne położenie pomyślne, środkowych mocarstw oraz ich sprzymierzeńców na wszystkich polach walki, przy czem dodał „Dumna Anglia drży w niepokoju o klucz swej światowej potęgi" Nieprzyjaciele-[illegible]- przekonali się że jesteśmy na polach bitew niezwyciężonemi. Gospodarczo i finansowo ~~[illegible]~~ jesteśmy ~~zupełnie~~ zabezpieczeni.

~~1802~~ ~~243~~ ~~240~~ 242

Trzecia ~~po~~ wojenne posiedzenie węgierskiego sejmu otwartem
zostało 30 listopada. Nazajutrz hr. Tisza w odpowiedzi na
interpelacię o herbach i emblematach niedawno ustanowionych
rzekł: „Największą do tego przywiązałem wagę, aby nic ~~się~~ nie pozostało ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ w herbach coby ~~[illegible]~~ ~~pozostawić mogło~~ ~~przypuszczenie~~

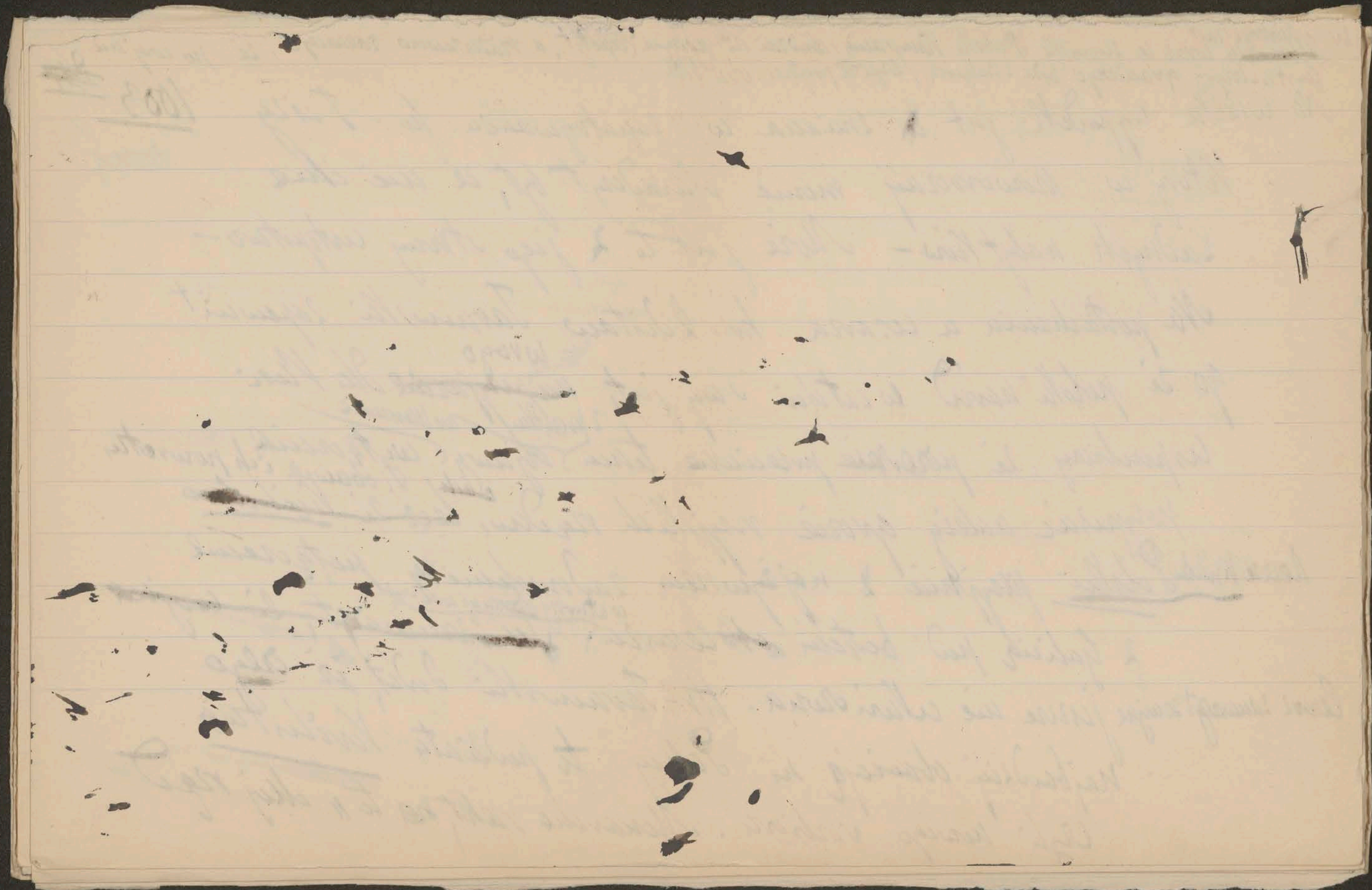
Dozwoliło przypuszczać ~~zał~~ wyłomu w dualistycznym ustroju monarchii, zatem
na wypadek ~~z~~ zajścia jakiejkolwiek kombinacji”
przyjęhat, że herbami i emblematami
Przez co hr. Tisza zastrzegł utrzymanie dualizmu ~~wobec~~ przy
polskiej aneksji. – Dalej mówił, że na wypadek
zdobycia jakiejkolwiek prowincji, w tej lub innej
wojnie, ~~[illegible] tej prowincji~~ los jej rozstrzygnięty by był ~~[illegible]~~
tylko za zezwoleniem Węgier i odnośnie ~~[illegible]~~
Austryi. Stąd wnosić można, iż hr. Tisza
przypuszcza przyłączenie Królestwa Polskiego pod warunkiem
zezwolenia Węgier ~~zezwolenia~~ na sposób przyłączenia: ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
~~na [illegible] – [illegible] lub jej części~~

W Austryi zaś wraz ze zwycięską Serbską kampanią, obudził się potężny żywy apetyt, a wydostawano zaznaczyć, że po wojnie Austro-Węgry graniczyć będą z Bułgaryą, czyli że przyłączą całą Serbię.

Na wielki wypadek jest zmiana w zapatrywaniu hr. Tiszy, który w niedawnej mowie oświadczył był, iż nie chce żadnych nabytków. Może jest to z jego strony ustępstwo.

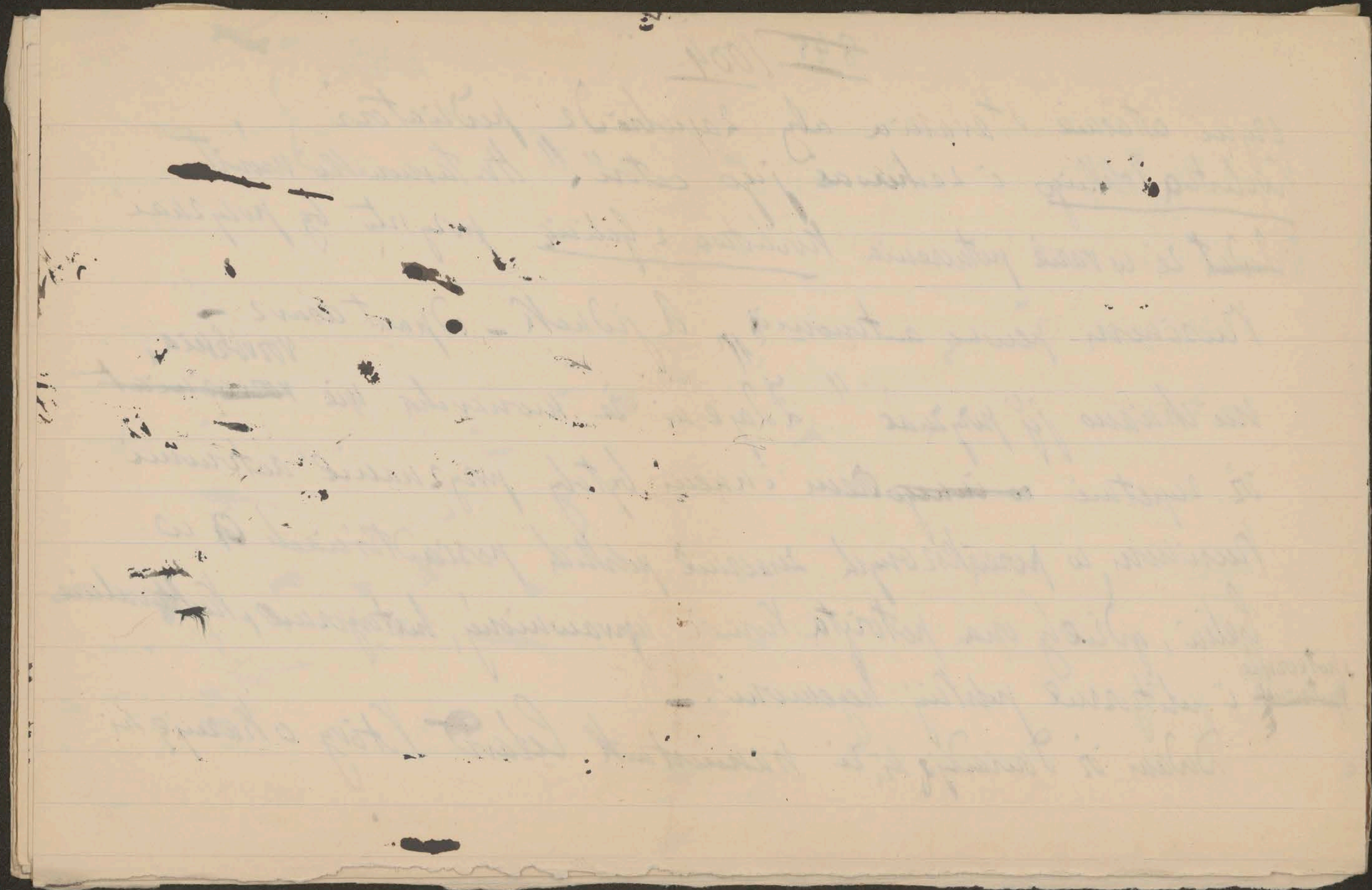
Na posłuchaniu u cesarza hr. Zdzisław Tarnowski zapewnił go, że polski naród w całości swej jest wrogo dla Rosyi usposobiony, że pomimo przeciwko temu z powodu objawy we Warszawie wyrażania i obawę ich powrotu, przypisać należy grozie rosyjskich rządów, lecz że Królestwo Polskie przyjmie z najżywszem zadowoleniem połączenie z Galicyą pod berłem cesarza, co utworzy obronny wał. Cesarz zauważył, że wojna jeszcze nie ukończona. Hr. Tarnowski dodał, iż czego najbardziej obawiają się Polacy to podziału Królestwa czyli nowego rozbioru. Monarcha rzekł, że to mój rząd

1003 244 243

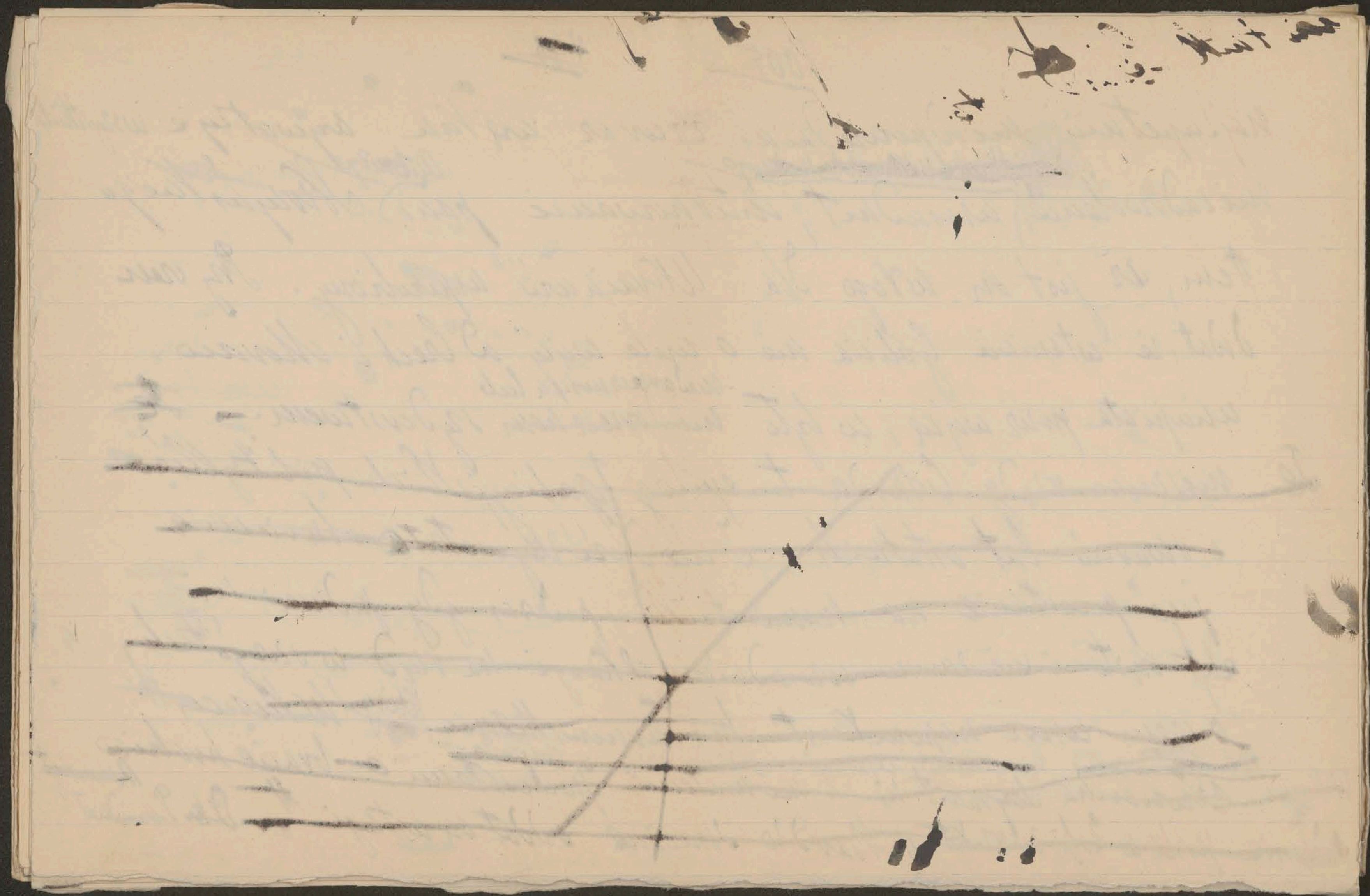
~~845~~ 1004 ~~242~~ 241

czyni usilne starania aby zapobiedz podziałowi Królestwa Polskiego i zachować jego całość." Hr. Tarnowski mówi, ~~Żadał~~ że w razie połaczenia Królestwa z Galicją przyszło by przyznać Rusinom pewną autonomię. A jednak – odpowiadam – nie chciano jej przyznać." Zdaje mi się że monarcha nie ~~rozwinięt~~ rozróżnia, iż zupełnie ~~co innego~~ czem innem byłoby przyznanie autonomii Rusinom w powiększonych znacznie polskich posiadłościach a w Galicji, gdzieby ona potoczyła [illegible] upragnionej, historycznie, kulturalnie ~~społecznie~~ społecznie i politycznie polskiej hegemonii. –
Dodam iż dowiedziałem się, że namiestnik Cesarz który o karierę mi

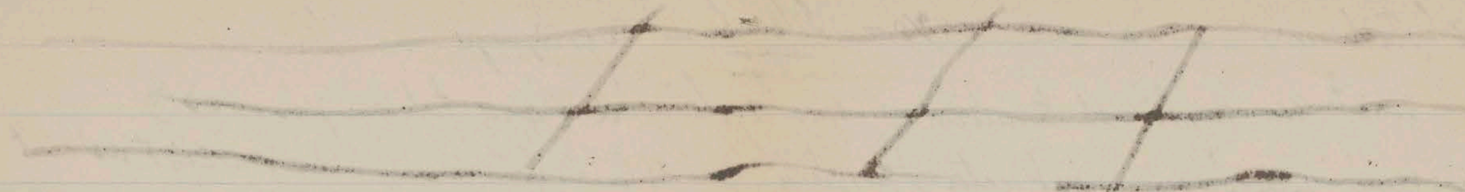
najzupełniej niedopowiedzianą i owa[r] wszystko wzywa wszystkich ~~wszystkich [illegible]~~ niezadowolonych, uzasadnił, internowanie pana Skrzyńskiego tem, że jest on wrogo dla Ukraińców usposobiony. Przy czem dodał, że ostatnio Galicya nie o wiele więcej od Czech i Morawy uciśniona przez wojnę, co było niedorzecznością lub szaleństwem. — ~~Iż~~

~~Iż niezmierne rządy Cesarza to epilog galicyjskich polityków i dawno lat ostatnich. I nie dość wynurzeń o powrocie jego powołanie do namiestnika, podczas gdy podział [illegible] był ostatnio i nie zawsze wyrządził krzywdy na rząd w szczególności. Przy czem zawsze wspomniał [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] o braniu [illegible] w Wiedniu [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Wiedniu podczas [illegible] i [illegible] Bardzo smutne [illegible] w sztuki [illegible]~~

~~Zaznaczył że Gołuchowski nieco za ostro – Scharf – występuje. Domyślam się że chodziło tu o jego wystąpienia w trialiźmie i sporze z Tiszą może także próby [illegible] wywołania gabinetu Stürgkha w którym hr Gołuchowski żywy wziął udział~~

Te nieszczęsne rządy Colarda, to epilog galicyjskiej polityki, galicyjskich swarów, stronniczych walk i przedwczesnej demokratyzacji lat ostatnich. I nie dość wywołało oburzenia jego powołanie na namiestnika, podczas gdy zbyt często ~~i nie~~ ~~zawsze~~ podnosi się nie zawsze uzasadnione skargi, na rządy w mniej ważnych szczegółach, o których cesarz napomknął hr. Tarnowskiemu, ~~który~~ który nie ukrył niezadowolenia z postępowania Colarda. – W końcu ~~monarcha~~ wyraził się, z wielkiemi pochwałami o bracie hrabiego, Adamie, pośle w Zofii i rzekł „Bardzo znaczne oddał on usługi!” – Cesarz, nadmienił, że Gołuchowski, którego zalicza do ~~[illegible]~~ przyjaciół, nieco za ostro – *scharf* występuje. Odnosić się to mogło do trializmu i sporu z Tiszą, może także do próby [illegible] izby panów, wywołania gabinetu hr Stürgkha, w którym hr. Gołuchowski żywy wziął udział – zaszły w nim zmiany; [illegible] sprawy wewnętrzne

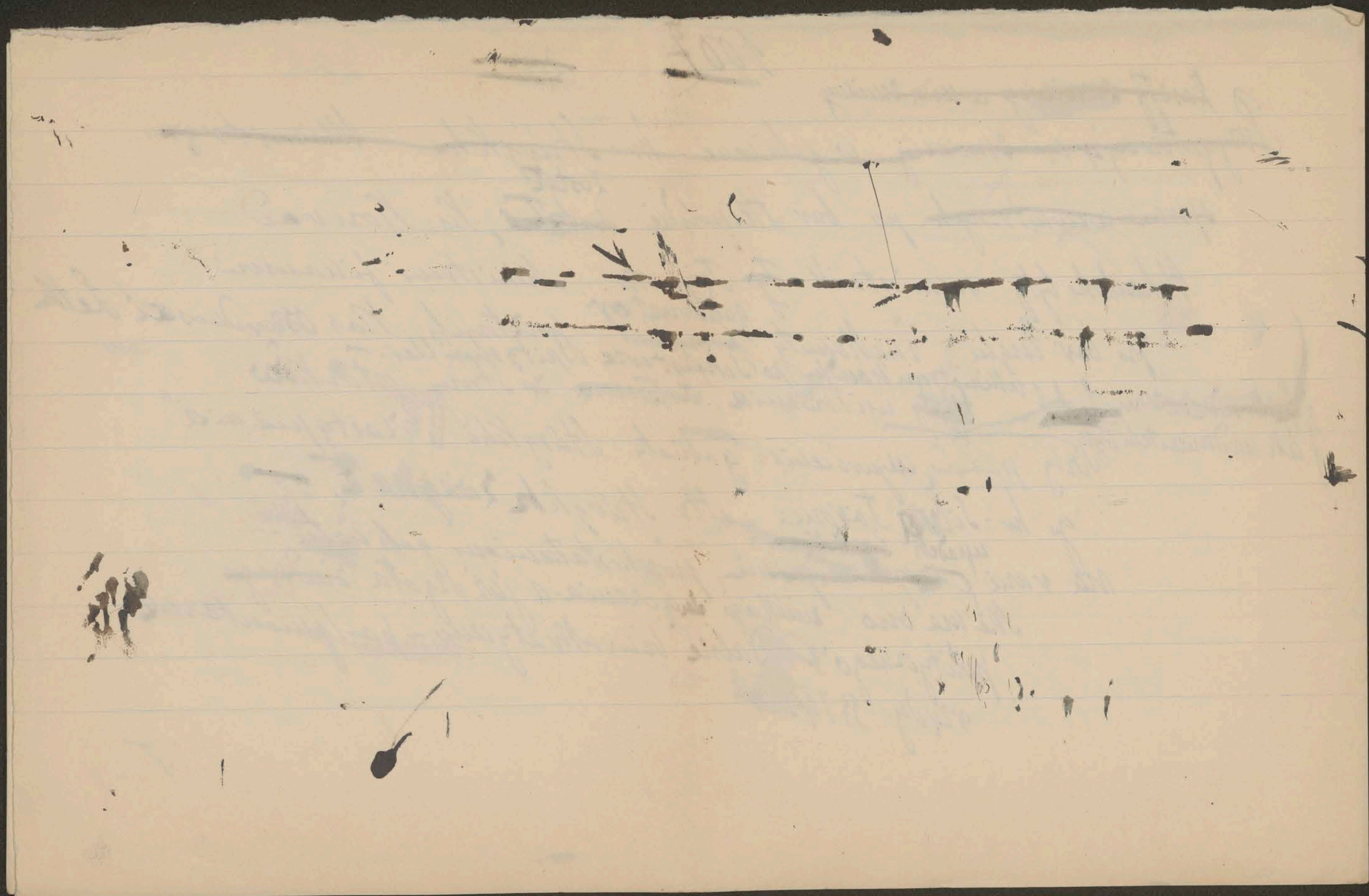

1007 ~~246~~ ~~245~~ 247

~~Rozpoczęły się zmiany w gabinecie hr. Stürgkha. Ministrem spraw wewnętrznych~~

po bar. Heinoldzie został, ks. Konrad Hohenlohe były namiestnik Tryjestu. Ministrem finansów po bar. Englu znakomity gubernator pocztowej Vas Oszczędności Leth. Ministrem handlu po Schusterze Spitzmüller.

Jak nadmieniłem były usiłowania, ze strony ostatków [illegible] panów, utworzenia gabinetu Stürgkha i ~~zastąpienia~~ go hr. Silvą Tarouccą. Hr. Stürgkh zwyciężył, na razie upadek, przekształceniem gabinetu. Nie ma ono wielkiego znaczenia a już zgoła politycznego. Dalsze biurokratyczno-parlamentarne rządy 55 14.

Władze austryjacko-węgierskie w Krakowie zezwoliły
pomimo zachęty do obchodów w rocznicach ~~[illegible]~~
listopadowej, styczniowej 1863r i 3 Maja rocznic –
~~Na [illegible] wypadek rozstrzelania [illegible] wypadkach~~
~~[illegible]~~ –

obchodzono
W Krakowie ~~[illegible]~~ z wielkim szumem rocznicę
listopadową, przemilczając rocznicę styczniowej.
Rozgrzeszenia ~~Rehabilitacja~~ dot. polskich błędów i pomyłek
~~[illegible]~~ Zużytkowanie najniedorzeczniejszych dotego wypadków obecny.m,
aby znowu obałamucić biedny naród. –
Damy i córy Stanisław Smolka, mówił w Krakowie, w teatrze co rocznicę listopadową odczyt ~~[illegible]~~ którego treścią 1830 [illegible]
że wszelkie szkody i straty spowodowane rewolucją i emigracji i emigrującym
wynagrodzone zostały powstaniem paryskiej emigracji i narwatego
literatury. Czas przedłożył ten odczyt i nazwał go znakomitym ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible]

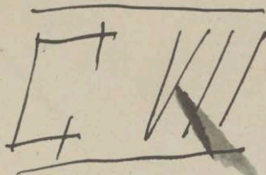
~~850~~ 1009 ~~247~~ 249

P. L. W. Jaworski zapowiedział we Lwowie że jako prezes N. N. Komitetu przystępuje do organizacji narodu !! Nowe wydanie nauk Mierosławskiego.

Jakżeż ~~[illegible]~~ słusznie pisze do mnie Stanisław Tarnowski „Jedno co widzę to że ~~[illegible]~~ szkodzić sobie zawsze możemy a pomagać sobie nie możemy"

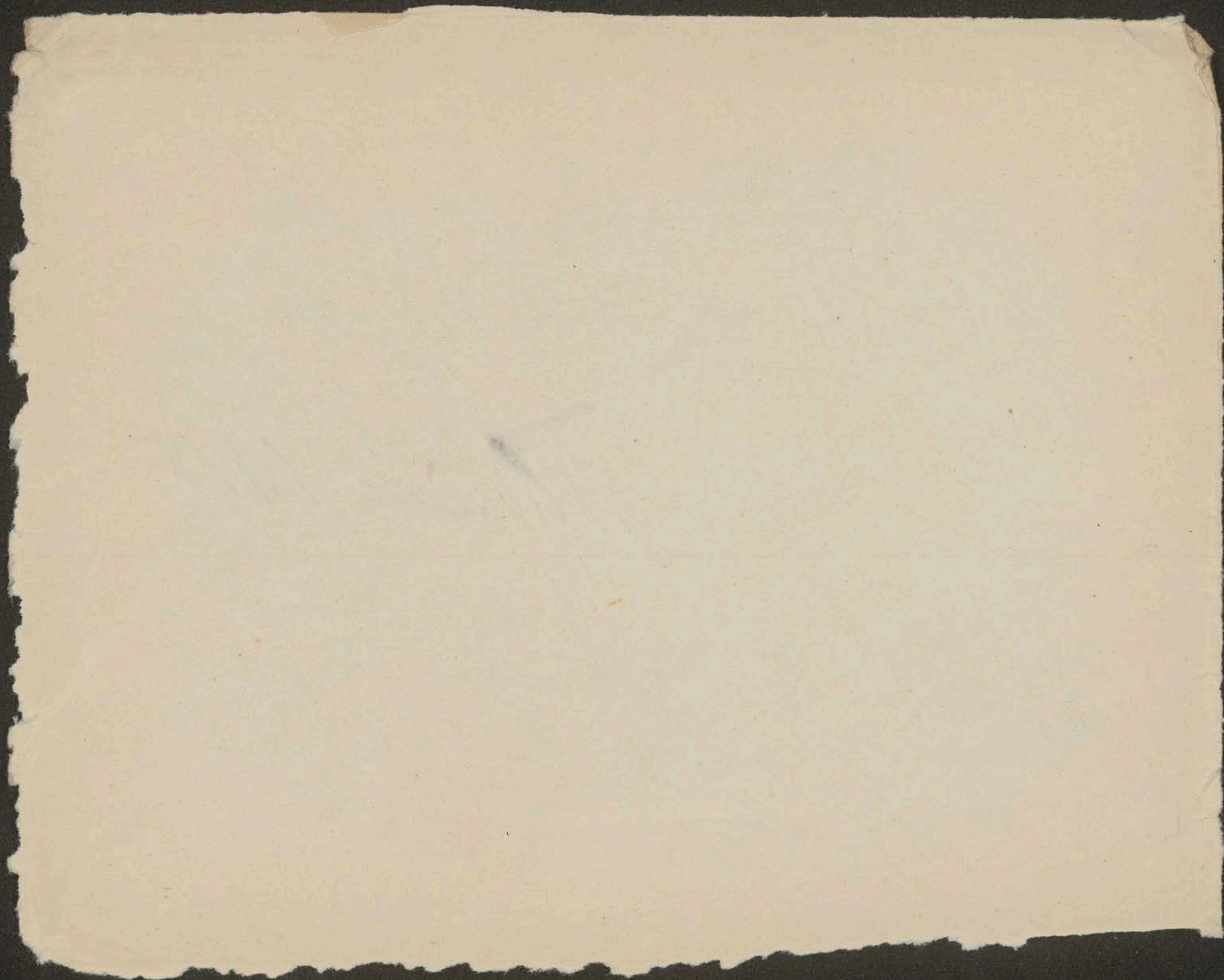
4 Grudnia

~~248~~ 250

11 Grudnia 1919

1011 - 1032

~~249~~ 251

CVII

Cesarz Wilhelm odwiedził ~~ma~~ Lwów. - W
Serbii i Czarnogórze i na albańskiem
wybrzeżu. - Nad Wardarem -
Jenerał Sarrail naczelnym
dowódcą w Salonice. - Czwarta
bitwa nad Isonzo - Nad Tygrysem. -
Wojenna rada porozumienia w Paryżu. -
Miliarder Ford - Bryan - i
pokojowe próby. - Tajny konsystorz
papieski 6 t. m. - Przemówienie
Ojca Świętego. O pokoju w węgierskim
sejmie! Hr. Andrassy przeciw Rosji -
zwolennik Królestwa polskiego
Hr. Apponyi przeciw status quo ante. -
Interes środkowych mocarstw i polskie
~~wystąpi~~ przedwczesne głosy. - Hr. Tisza
o administracji w zajętych krajach

O pokoju w niemieckim parlamencie. –
Mowa kanclerza. – Mowa
socjalistycznego posła Scheidemanna. –
Ruina Europy, zbogacenie się Ameryki. –
Socjaliści zbyt słabi aby przeszkodzić
wojnie. – Odpowiedź kanclerza. –
Przypuszczalne jego warunki pokoju. –
Okno które jest bramą. – Zastawy. –
Chęć pokoju i niemożność zawarcia go. –
~~pokoju~~ Niesprawdzone pogłoski. – Hr. Tisza
o entenckiej próbie pokoju. –
Marghiloman wobec Rumunii. –
o Besarabii i przymierzu. Ze środkowemi
mocarstwami. – Poseł w Zofii hr
Adam Tarnowski we Wiedniu. Jego
z Danii o wojennem położeniu w
Bałkanach. – Mackensen w
Schönbrunn. – Kanclerz Bethmann
o Venizelosie i greckiej neutralności. –
Odroczenie zebrania Dumy i ministra Chwostowa
wrażenia z pobytu w Rosji. – Orędzie prezydenta
Wilsona. Niemieccy attachés wojskowi w
Waszyngtonie. – Sekwestr majątku
Kwalmaria. – Radca dworu
Kosner przydzielony do
dyplomatycznej agencji
w Warszawie
K. Grudnia

~~857~~ ~~[illegible]~~ ~~1010~~ ~~257~~ 252

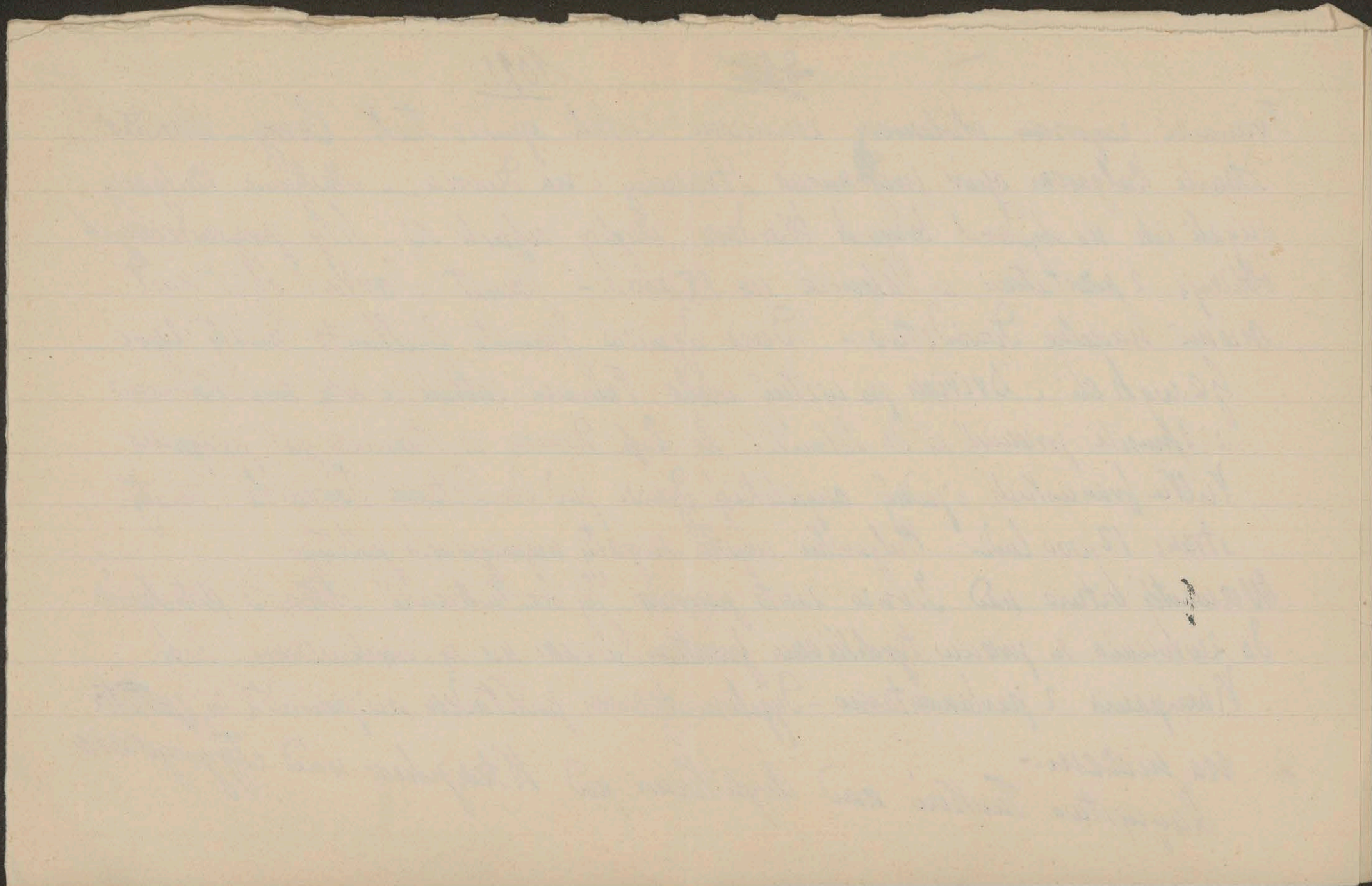
4 VII

Cesarz Wilhelm po krótkim we Lwowie pobycie odwiedził niemieckie wojsko nad Stryppą.– We Lwowie zwiedził katedrę, oprowadzony przez kanonika Henryka Badeniego – Bułgarzy zajęli Djakowę; ich wojska oraz austrjacko-węgierskie wkroczyły do Czarnogóry; te drugie zajęły 7.t.m. Ipek. Serbskie wojsko ma liczyć jeszcze sto tysięcy. Przypuszczają że zdąża do Adriatyku i że część jego wzięta na angielskie okręty przewieziona zostanie do Saloniki. Serbowie dotrą do morza nie jak ~~tak długo~~ pragnęli jako zwycięzcy lecz zwyciężeni.– Austrjacko-węgierska flota zniszczyła przewozowe statki Vitòve z Brindisi do Durazzo zdążające z prowiantem i amunicją dla Serbów; zatopiła francuską podwodną łódź Fresnel a w San Giovanni di Medua włoską przewozową flotyllę, przy czem czynnym był jej krążownik Novara. Odpowiedź na Sonnina zapowiedź wspierania Serbów żywnością i bronią.–

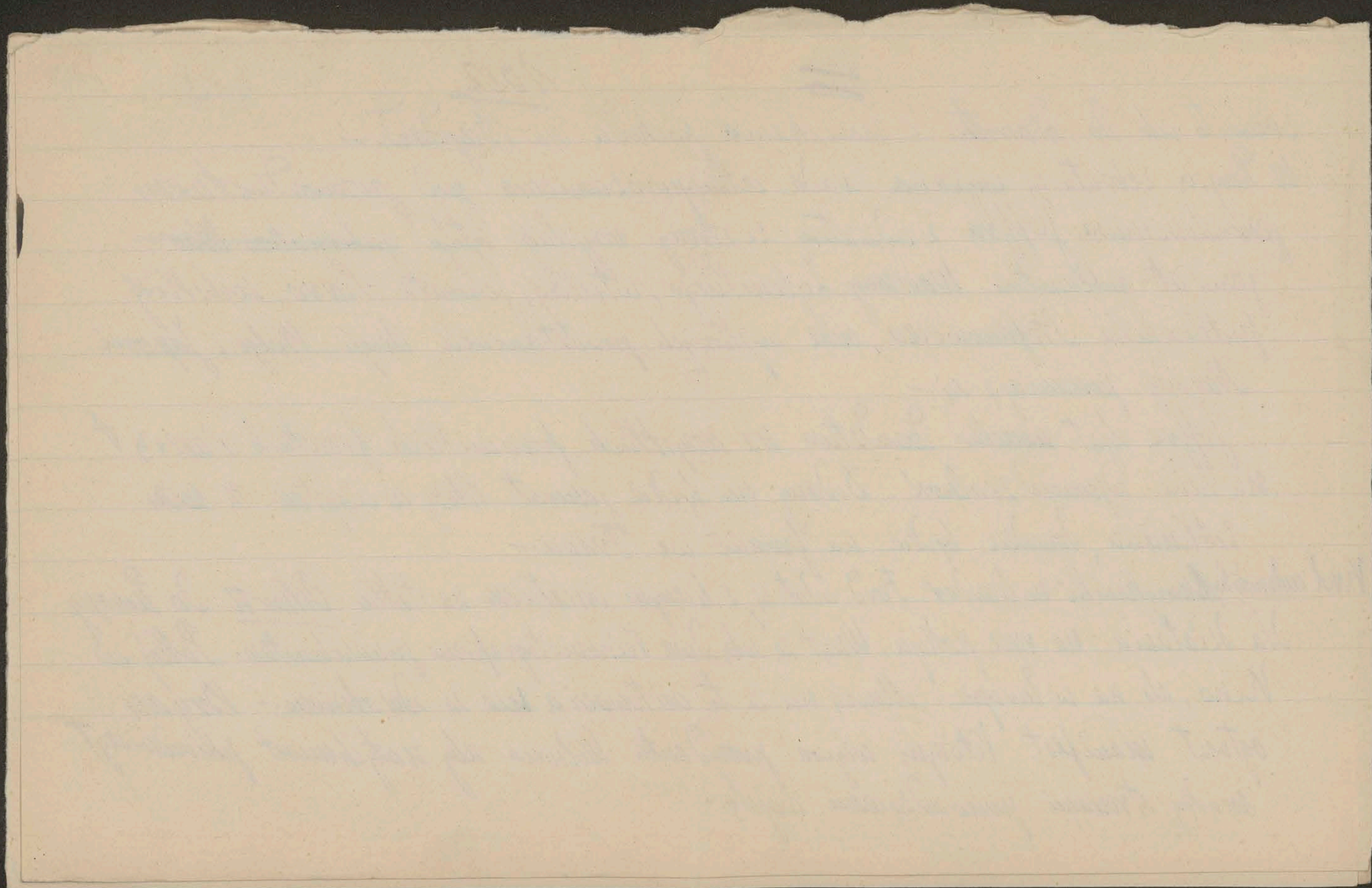
Francuzi zagrożeni otoczeniem zmuszeni zostali opuścić linię Czerny–Wardar. Stawili Bułgarom opór przy moście Strumicy i na dworcu.– Następnie Bułgarzy ścigali ich na obydwóch brzegach Wardaru. Anglicy cofnęli się. Siły sprzymierzonych obliczają z pozostałemi w Salonice na 15,0000.– Jenerał Sarrail objął nad niemi naczelne dowództwo.– Dwie dywizje jenerała Gallwitz miały zająć Gewgheli i Dojran po cięzkiej walce. Francuzi zabrali ze sobą wszystkie armaty i zmusili przenieść się do Saloniki. Ze Zofii donoszą iż stanowczą jest przegrana trzech francuskich i jednej angielskiej dywizji pod dowództwem Sarraila; miały stracić 12,000 ludzi. Bułgarskie wojska ścigały nieprzyjaciela pobitego

W czwartej bitwie nad Isonzo zaszła przerwa. Jej bezskuteczność skłoniła Włochów do zwrócenia się przeciw tyrolskiemu frontowi, w czem nie są szczęśliwszemi. Ich kampania z parlamentarno-dyplomatycznem podkładem nie powiodła się, spełzła na niczem.–

Zwycięstwo Turków nad Anglikami pod Ktezyphon nad Tygrysem

zmusiło ich do odwrotu i zaniechania pochodu na Bagdad.-
W Paryżu zebrała się wojenna rada czteroporozumienia pod przewodnictwem jeneralissimusa Joffra z udziałem ze strony rosyjskiej byłego ~~gubernatora War~~ jenerał-gubernatora Warszawy Żylinskiego, włoskiej, jenerała Porro, serbskiej pułkownika Stefanowicza, oraz wojskowych przedstawicieli Anglii, Belgii i Japonii
Narady pomawiają się.-
Joffre objął naczelne dowództwo na wszystkich francuskich frontach i wziął na siebie odpowiedzialność. Dodany mu będzie jenerał który w ciągłem z nim zetknięciu, dowodzić będzie na froncie we Francji.-
Wpływ automobilów. Amerykański miliarder Ford udał się z licznym orszakiem na statku Oskar II do Europy dla działania na rzecz pokoju. Wziął ze sobą dwa kinomatograficzne przedsiębiorstwa. Pokój co kino, ale nie w Europie: Mówią nu że te usiłowania rzecz są odosobnione.- Bryan ogłosił manifest którym wzywa prezydenta Wilsona aby natychmiast pośredniczył między stronami prowadzącemi wojnę.-

~~Amerykański milioner Ford w licznem towarzystwie udał się do Europy na statku Oskar II w celu zjednania się na rzecz pokoju. — Mówią mi że te usiłowania nie są odosobnione. — Forda wyprawę znaczenie iż wziął ze sobą kinematograficzne przedsiębiorstwa. — Pokój to dla kino ale nie w Europie. — Który ogłosił manifest do Któryś między stronami prowadzącemi wojnę wezwał prezydenta Wilsona aby natychmiast przystąpił~~

Tajny Konsystorz papieski odbył się 6. t.m. W obszernej przemowie do Kardynałów których było 22ch, między niemi jeden niemiecki arcybiskup Koloński Hartmann a żaden austryjacko-węgierski, Ojciec Święty przedstawił, położenie świata stworzone wojną i potrzebę uczestnicy Które podjąć, na rzecz pokoju. Wyraził, gorące życzenie aby przyczynionym zostać i wskazał do niego drogę przez wzajemne ustępstwa „Jak przy wszelkich ludzkich sprawach. Które

winny być przez spierających się samych załatwione, jest oczywiście bezwarunkowo koniecznem, aby jedna i druga strona prowadzące wojnę, w pewnych punktach ustąpiły i ~~ob~~ pewnych oczekiwanych korzyści zrzekły się!!! Tu możnaby zauważyć, że na zasadzie uti possidetis tylko środkowym mocarstwom z ich przyzwoleniem przyszłoby czynić ustępstwa. Ojciec Święty miał jednak na myśli także oczekiwane ~~z oczekiwanych~~ korzyści ~~...~~ przed rozpoczęciem wojny a z tych przyszłoby się ostatecznie po porozumieniu zrzec. — Benedykt XV zauważył, niemożliwe stosunki ~~których~~ Kościoła i Stolicy Świętej ~~które~~ powstały z europejskiego konfliktu i jak bardzo ~~...~~ szkodzą godności Najwyższego Kapłana. Już dawniej mowa uskarżał się, że położenie Głowy Katolickiego Kościoła nie daje ~~...~~ jej pełnej swobody, niezbędnej do jego rządów ~~Kościoła~~. W obecnych wypadkach stało się to każdemu zupełnie widocznem. Nierozważnie nie brak rządzącym Włochami dobrego zamiaru, zapobieżenia ~~...~~ owym ~~...~~ niemożliwym stosunkom ~~...~~ lecz już sam zamiar świadczy jasno, że położenie ~~głowy~~ najwyższej Głowy Kościoła zależnem jest od państwowych władz i przy zmianie ludzi owych z okoliczności takie zmienić się i jeszcze pogorszyć się może. — Tak niepewne i samowoli podległe położenie, nie odpowiada przynależnemu Stolicy Świętej. — Papież

przytoczył odjazd ambasadorowi i postawił przy nim uwierzytelniowych, trudności w znoszeniu się z katolickim światem. Stanidzł pogorszenie warunków bytu Apostolskiej Stolicy. Wnosić by stąd należało że jej sprawą objąć by powinien przyszły pokój; acz kolwiek Ojciec Święty o tem nie mówił. —

~~[illegible] między innemi, że wyjazd ambasadorów i posłów przy [illegible] nieprzyjacielskich, [illegible] w [illegible] ze Stolicą Katolicką. Kardynał [illegible] warunki [illegible] [illegible] [illegible] w [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] katolickie [illegible]~~

We węgierskim sejmie podczas rozpraw nad prowizorium budżetowem ~~wypowiedzeniem~~ [illegible] mowy wszystkich opozycyjnych stronnictw od hr. Karolego do Rakowszkyego wyrazili życzenie pokoju z dodatkiem iż jeżeli przyjść do niego nie można teraz, należy prowadzić do ostatecznej walki. Hr Andrassy rzekł, iż nie może być różnicy zdań ~~[illegible]~~ co chwili w której ukaże się możliwem zawarcie pokoju, wszystko ~~[illegible]~~ uczynionem być musi, aby istotnie zawrzeć takowy ~~pokój~~. — Rakowszky powiedział, że dość już polało się krwi i należy starać się, aby błogosławieństwa pokoju, o ile można, najrychlej przysporzone zostały narodom. Na to hr. Tisza odpowiedział, „Kiedy stanie pokój zależy to wyłącznie od naszych nieprzyjaciół" Przytem wyznał, że środkowe mocarstwa dopięły wszystko czego potrzebowały aby zawrzeć pokój, ale że także nie od nich zawisł, albowiem ~~[illegible]~~ pobity ale nie zniszczony już nieprzyjaciół i pokoju im narzucić jeszcze nie mogą. — Zdaniem hr. Tiszy im później dojdą do przekonania że bezcelową jest dalsza wojna, tem cięższemi będą dla nich warunki pokoju. — Nie ma zaś nikogo we węgierskim narodzie, ~~[illegible]~~ ktoby

żywot sobie zawrzeć pokój, dopóki nie stworzymy warunków należnego, który zapewni nam bezpieczeństwo i przyszłość naszą. – Opozycja głosowała przeciw prowizorium. –

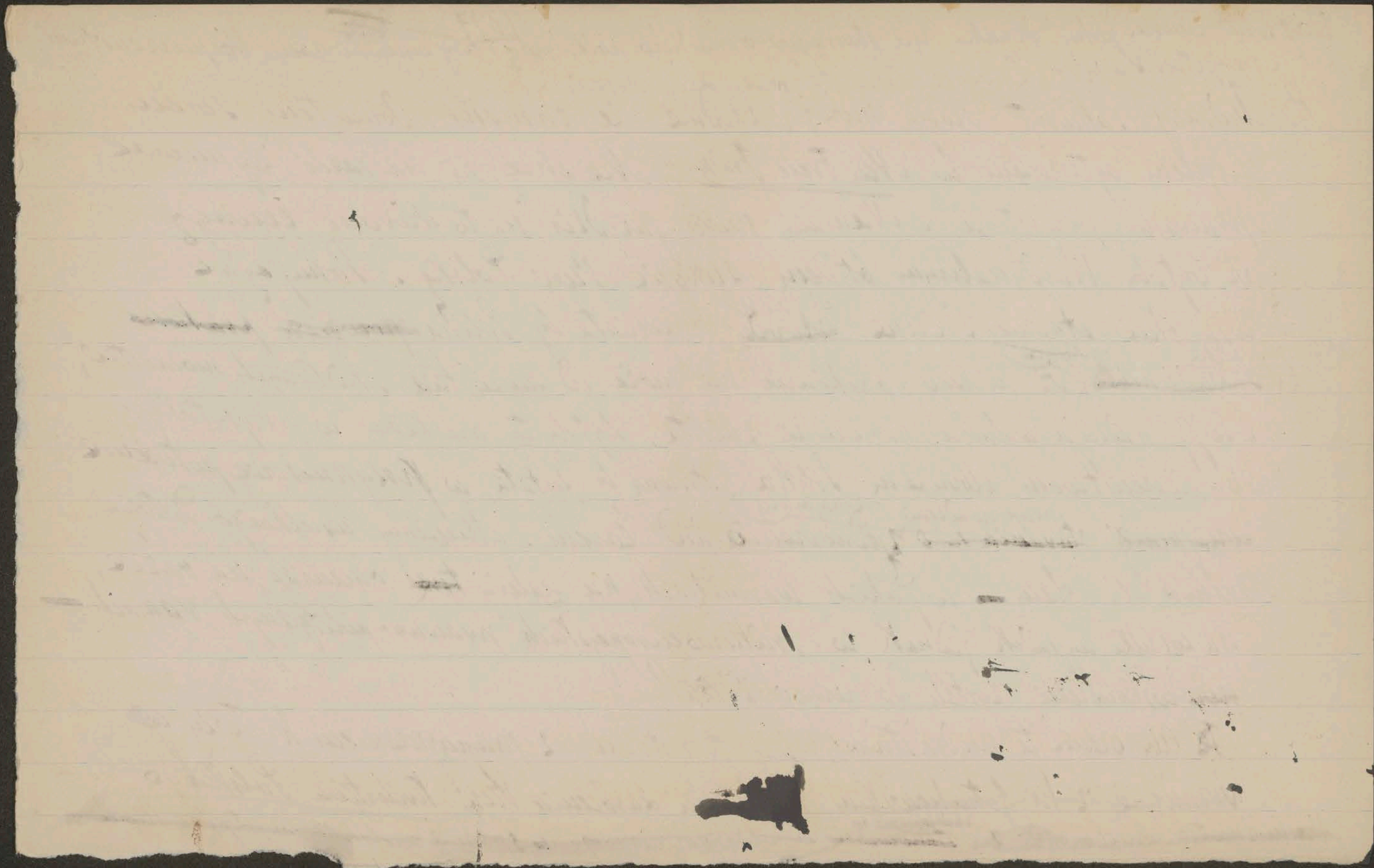
1027 ~~838~~

259 ~~257~~

Hr. Andrassy zakończył swoją mowę, zgodnie ze zdaniem, domniętem swem pisanem ogłoszonem w Neue Freie Presse „Nie chcę się na razie zajmować sprawami przyszłości. Niemniej muszę już dziś na to zwrócić uwagę, iż byłoby kardynalnym błędem zwrócić rzecz Polską. Pomijając wszystkie etyczne i inne ~~pobudy~~ względy, musiałaby Polska ~~przyjąć punkt~~ uświadomić sobie ~~że świadomość~~ ~~że~~ iż niczego oczekiwać nie może od zwycięstwa środkowych mocarstw, i że jej nadzieja wolności na zawsze znikła. Byłoby to wielkiem w przyszłości niebezpieczeństwem, albowiem Polska wtrąconą by została w przymusowe położenie ~~wszystkiej~~ ~~stawania~~ przeprowadzenia przynajmniej zjednoczenia pod carem. Musiemy wszelkiego dołożyć starania aby Polacy — w jakich warunkach, nie należy ~~tu~~ omawiać, na razie, na wszelki wypadek jednak w środkowoeuropejskich prawno-politycznych ramach — ~~pro~~ wskrzeszeni zostali do nowego życia"

~~A~~ Aby ocenić te mądre słowa, należy je zestawić z przypuszczeniem hr. Tiszy ~~o~~ ~~rozmowie z hr. Goluchowskim~~, możliwości zwrócenia rzeczy Królestwa Polskiego –

~~Niemniej też ... ...~~

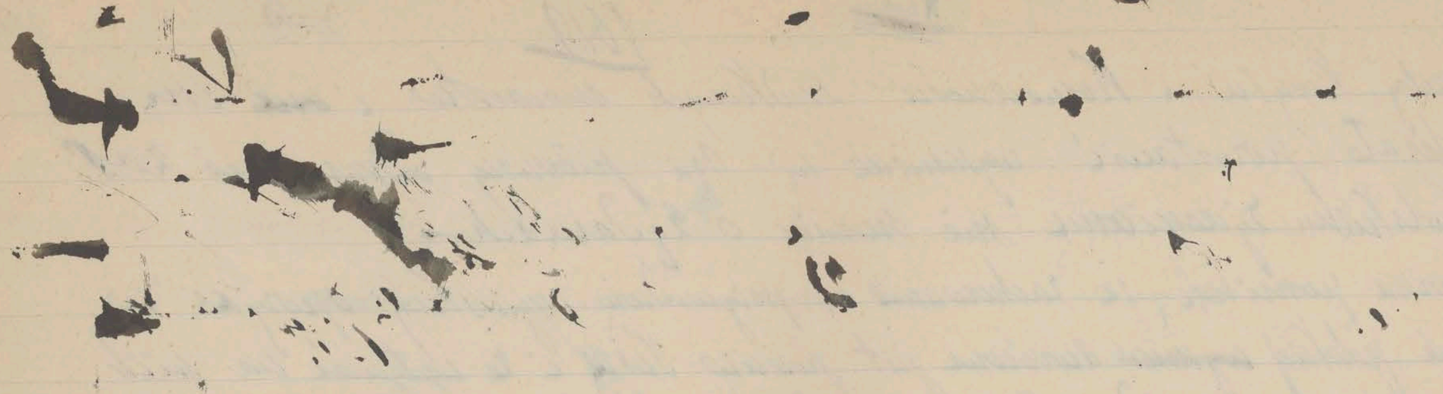
Hr. Albert Apponyi mówił, w tym samym duchu „Właściwie wojna wykazała niedostatki status quo przed wojną, ná szkodę naszéj ~~od~~ defensywnéj polityki. Chociaż nie żywiliśmy ~~[illegible]~~ zaborczych zamiarów to przecież musiełiśmy ~~dla naszego, przyszłego bezpieczeństwa~~ troszczyć się o nasze przyszłe bezpieczeństwo i nie powinniśmy zezwolić, aby sympatyzujące z nami narody zapierzone zostały w dawne jarzmo." Zdaniem mówcy, powrót do dawnego stanu rzeczy w Bałkanach jest dla Węgier niemożliwym.

„Również – ciągnął dalej – wykluczonem jest, aby nawet swojemi własnościami intelektualnemi i moralnemi należący do najlepszych, polski naród, pozostał, ~~poddanym, istotą~~ nadal poddanym, istotą obcą, wschodniemu i napastniczemu narodowi. Jednym z warunków naszego bezpieczeństwa jest, aby ten anachronizm usuniętym został, aby ~~[illegible]~~ co nie naturalne wzniesionem na wschodniego ducha odpartem zostało."

Takie rozumowania obydwu mają znaczenie i polityczną wartość, nie zaś polskie żądania sprawiedliwości. Od początku ~~[illegible]~~ Polacy liczyć mogli na

potrzeby, Korony i Konieczności środkowych mocarstw i ~~one~~ im należało pozostawić wyjaśnienie ich na pierwszy odgłos nie zaś uprzedzać je polskiemi żądaniami nie mówiąc o żądaniach.

Nie można pominąć, że zachowanie się przywódców węgierskiej opozycji w sprawie polskiej ~~wymierzone~~ dowodzone jest przeciw Tiszy i że wytykać na nich mogą stronnicze względy. Trzeba by też wiedzieć, co hr. Tisza rozumie przez warunki polityki, które zapewnić bezpieczeństwo i przyszłość. Mówiąc o administracji w zajętych krajach oświadczył on węgierski rząd stał na stanowisku, że już ze względu na sprawę językową, ~~niewinnie~~ ~~człowiekiem by było~~ ~~potrzebnem~~ najwłaściwszym by było, aby rosyjsko-polskie ziemie, w pierwszym rzędzie, przez austryjackich urzędników administrowane były. ~~Tak samo~~ Z drugiej strony wystąpiłem z żądaniem ~~i tych~~ że także, stanowczo odpowiadać będzie, jeżeli w ~~serbskich~~ serbskich ziemiach, w pierwszym rzędzie, użyje się ~~war~~ węgierskich urzędników, stosownie do stanu rzeczy bowiem serbskie ziemie, w pierwszym rzędzie, należą do sfery interesów węgierskiego narodu." Z tego nic wnosić nie można pewnego ~~[illegible]~~ ~~przyjazne~~

~~hatery~~ Hr Tisza nadmienił ~~Z~~ ~~że hr. Tisza myśli o dorzeczniej[?] ...~~ ~~Nadmienił~~ wreszcie, że ~~się~~ [illegible] są to

tokiem rokowania z Niemcami, które przekształcą dotychczasowy

układ obydwóch głównych dowództw co do polityki wojskowej,

w układ obydwóch rządów. – Odnosi się to widocznie do przyszłego

okresu ~~Na tem toczą się~~ nad którym radzą w Cieszynie w głównej kwaterze.

~~Do~~ Chełmska gubernia wyłączoną jest ze zarządu jenerał-gubernatora Dillera, podlega bezpośrednio pod naczelną komendę. Jest to znowu niedwuznaczne ustępstwo dla tutejszych ukraińskich posłów, którzy aneksyi Chełmszczyzny chociaż nie wymogli, o ukrainie z niej słyszeć nie chcą.

Z kolei przyszło zajmować się pokojem najważniejszym dzisiaj Komi[?]:

niemieckiemu parlamentowi i niemieckiemu rządowi. – Wprowadził

wczoraj ~~już wprawdzie~~ na porządek dzienny parlamentu poseł socjalistyczny

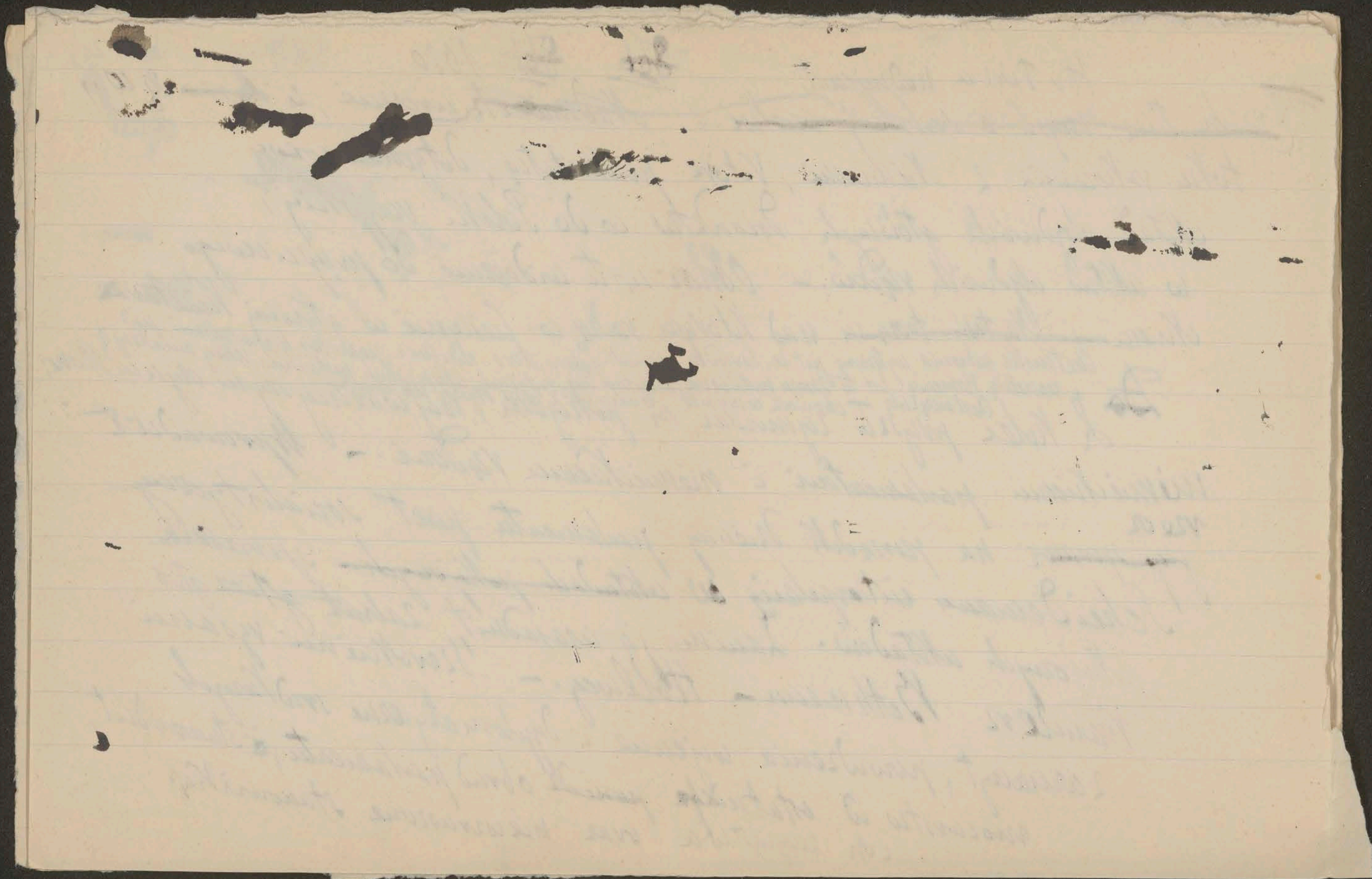
Scheidemann interpelację w ~~układach pokojowych~~ sprawie

pokojowych układów. Zanim ją uzasadnił, zabrał ~~głos~~ głos

kanclerz Bethmann-Hollweg. – Szerokiemi rysami

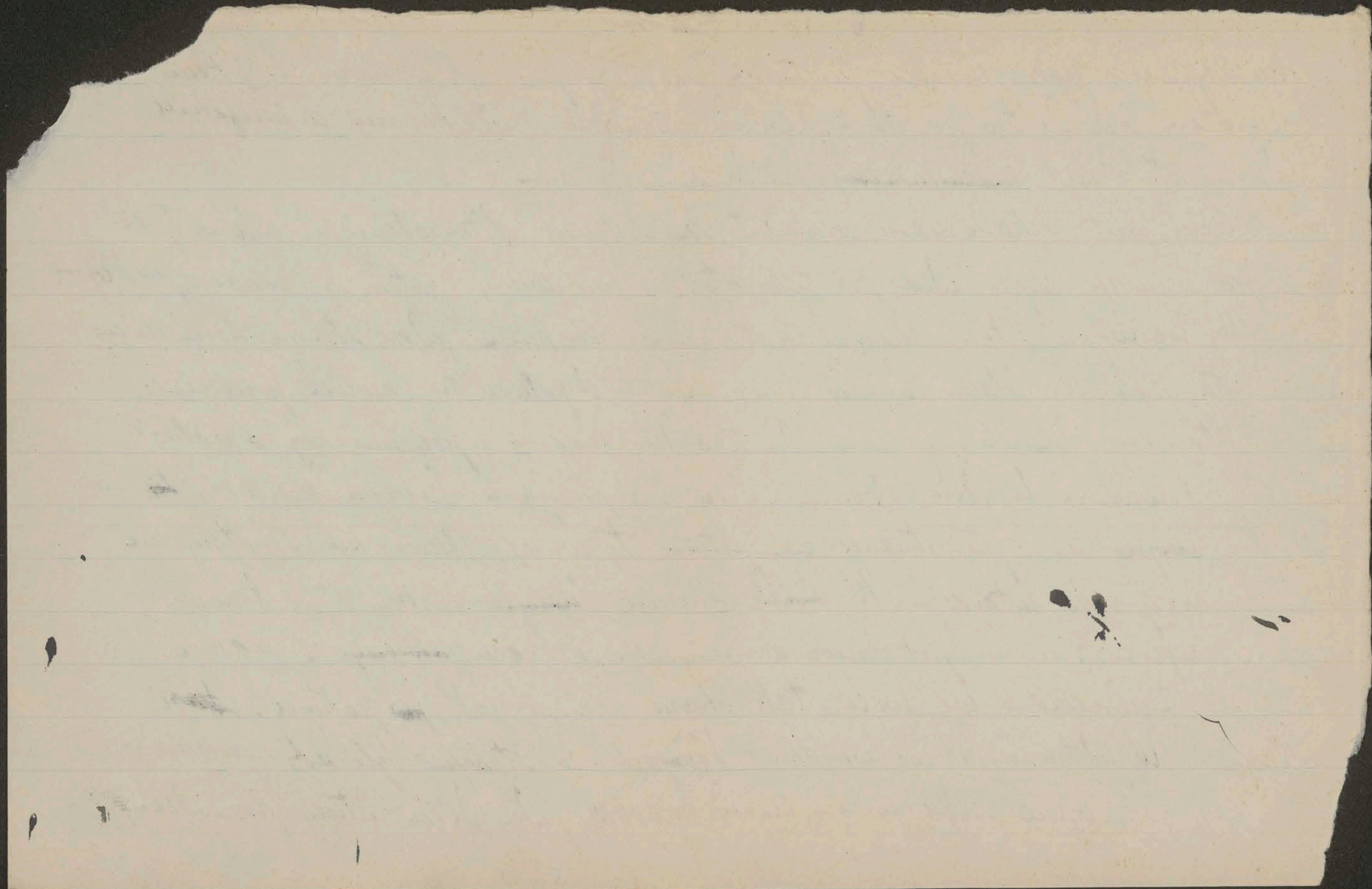
zaznaczył, powodzenia wojenne i dyplomatyczne sprzymierzonych stwierdził,

mocarstw od ostatnich ~~posiedzeń~~ obrad parlamentu, ich zwycięstwa oraz niewzruszone stanowiska.

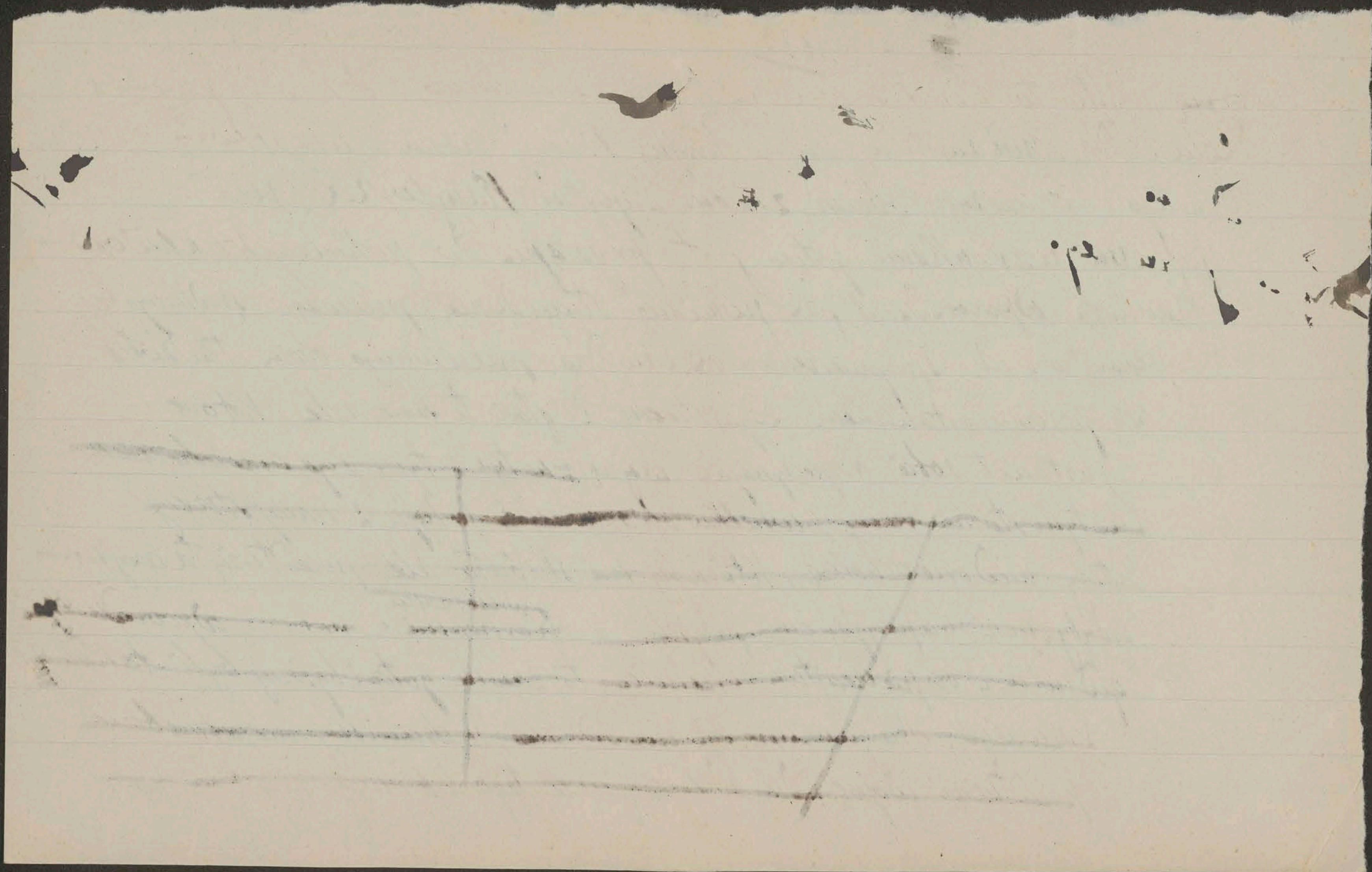
zwrócił się niemal wyłącznie przeciw Anglii, zrzucił na nią odpowiedzialność za wojnę i silnie potępił. – Podniósł ekonomiczną, komunikacyjną i kulturalną działalność Niemców w zajętych na zachodzie i wschodzie dzielnicach przy czem przeciwstawił ją z wyrobieniem, ~~zaniedbanej~~, ~~barbar~~ dzikiej piętnastowiekowej gospodarce Rosji w polskich krajach; zaprowadzenie na miejsce rosyjskiego, polskiego języka w szkołach i utworzenie w Warszawie polskiego Uniwersytetu i Szkoły Politechnicznej, czem chciał zapewne zaznaczyć różnicę między rosyjskiem a niemieckiem panowaniem – przynajmniej na teraz. – „Mamy – rzekł – dostatecznie środków wyżywienia, byśmy je należycie rozdzielali". – Nieprzyjaciele jednak twierdzą, że Niemcy są wyczerpani – ciągnął – skończone, że błagają o pokój. – Są to kłamstwa i potwarze. – W naszym rachunku niema ciemnego punktu, niepewnego czynnika, który zachwiać by mógł naszą niewzruszoną ufność". Jeżeli

Nieprzyjaciele nasi nie chcą już teraz ugiąć się pod dokonanemi faktami 264
zmuszeni będą do tego później. – „Naród niemiecki niezachwiany w zaufaniu
do swej siły jest ~~nieruszony~~ nie do zwyciężenia. –"
Potem poseł Scheidemann uzasadnił socjalistyczną interpelację. – Mówił, iż
po wyniku wojny idzie już tylko o to, czy przeciwnicy gotowi są zawrzeć pokój. –
Aby we wojnie, która niemal całą Europę obejmuje, jedna strona zmuszoną
była paść na kolana, wykluczonem jest. – O pokoju ten mówić powinien
któremu dozwala jego siła, dlatego my możemy i powinniśmy o pokoju
mówić. – Wszędzie objawia się życzenie pokoju. – Europa niszczy się ~~ta~~ do
szczętu, ~~wojną~~ ~~i~~ systematycznie ~~najzupełniej~~ tą wojną. Ameryka świetny na
niej robi interes. – W ~~moich~~ imieniu ~~naszych~~ austryjackich towarzyszy
upoważniony jest mówca oświadczyć, iż oni ~~jak my~~ z nami
zgadzamy się, we woli tak obrony ojczyzny jak ~~po~~ pokoju. ~~[illegible]~~ i
Wszystkie towarzysze we wszystkich krajach, za stałemi byli aby przeszkodzić
wojnie. Niemiecki naród nie chce, jeden dzień dłużej prowadzić jej

~~814~~ ~~1023~~ ~~263~~ 265

~~wojnę~~, jak to Niemcom jest bezwarunkowo dla osiągnięcia celu! Dla niezawisłości naszego kraju zawód posunie wszystko. — Dlatego jest naszym obowiązkiem zapytać Kandovza, pod jakiemi warunkami gotów jest przystąpić do pokojowych układów — Kandevz odpowiedział, że pomimo stuwiekowej przewagi swadkowych mocarstw i ich sprzymierzeńców oraz zawodów przeciwnego obozu, trzyma się on jeszcze ostatecznem zwycięstwem i głosi te same cele które postawił sobie rozpoczynając wojnę. ~~z tego z tym jego [illegible] i w tym [illegible] wszelkie oferowanie pokoju z naszej strony byłoby niedorzecznością, które by tak stwierdzić ale przedłużyła wojnę. Gdyby nasi nieprzyjaciele przyszli z [illegible] pokoju odpowiedzialni i bezpieczeństwa Niemiec, to zawsze gotowi byśmy byli takowe rozważyć. Nie powinno być przedłużane, i [illegible] przedłużać wojnę. Dla Uolgaia jeszcze tego lub owego zastawu~~

„Angielski minister Kolonii chce aby w przeprowadzeniu zasady narodowości, Alzacja Francji a Polska tej narodowości zwrócona została, do której należy. Pan minister z pewnością wie, iż w krajach cesarstwa o których mówił z okrągło 19,0000 mieszkańców 87 procent używa niemieckiego języka ojczystego a zaledwie 11 procent francuskiego. Czy zaś, wedle jego zapatrywania, Polska, narodowości swojej należy do Rosji, nie całkiem jest jasnem!" — Z tem duchowem usposobieniem — ciągnął Kanclerz — naszych nieprzyjaciół i w tym stanie rzeczy, wszelkie opierowanie pokojem, z naszej strony, byłoby niedorzecznością; nie skróciłoby przedłużyłoby wojnę. Gdyby nasi przeciwnicy przyszli z pokojowemi wnioskami, odpowiedniemi godności i bezpieczeństwa Niemiec, zawsze gotowibyśmy takowe rozważyć. Nie powinno być powiedzianem, że niepotrzebnie chcielibyśmy przedłużać wojnę, dla zdobycia jeszcze, tego lub owego — Zastanowi-

Kandera więc zanim mógłby mówić o własnych pokojowych wa=
=runkach, musiałby usłyszeć pokojowe warunki nieprzyjaciela.—
Zakończył ~~ze~~ słowy „Tak na Wschodzie jak na Zachodzie nie mogą
odtąd nasi nieprzyjaciele rozporządzać bramami najazdu, któremi jutro
~~[illegible]~~ ponownie i silniej zagrażali by nam. Wiadomem jest, że
Francja użyczała Rosji ~~pożyczek~~ ~~pożyczek~~ pożyczek pod warunkiem, że wybuduje przeciwko
nam polskie twierdze i koleje. Również wiadomem jest, że Anglia
i Francja, pozyskują Belgię za teren napadu na nas. Przeciw temu
musimy politycznie i wojskowo zabezpieczyć się" To główna treść
nie określonych bliżej pokojowych warunków Kandery. Stąd wnosić
by należało, że ~~Niem~~ nie myśli oddać przynajmniej całej Belgii
ani też Królestwa Polskiego, które ___ nazwano okupem

1026 ~~266~~ 268

Rosia na Europę jest główną bramą najeźdźców na Prusy i Austro-Węgry. – Jednak mówca socjalistów Landsberg zaznaczył „Wandervögel Wilhelmowskie nazwał zajęte kraje – zastawami a zastawy oddaje się." – Mówca zaś centrum Spahn żądał przy zawarciu pokoju wszelkich dla Niemiec rękojmi „łącznie z potrzebnemi do tego terytorialnemi zdobyczami"

Z różnych stron (i w różnych kształtach objawiła się (prócz czteroporozumienia) pod koniec roku, chęć – żeby nie powiedzieć potrzeba pokoju, zarazem niemoc zakończenia wojny. – Więcej jak zazwyczaj, rozchodzi się o to: Kto ma zrobić początek? Trudność w tem, że środkowe mocarstwa pobiły czteroporozumienie lecz nie pokonały go. a że ono pobite, "poniżonem nie zostało. ~~Żadna strona żaden obóz~~ Nie padło na kolana

Nikt nie jest panem położenia, ani żadne mocarstwo, ani żaden naród. – Stąd pozostają zagadką warunki pokoju i zagadką jest pokój. A Komitet ~~Nobla~~ Nobla postanowił, ~~nie~~ jak w zeszłym tak i w

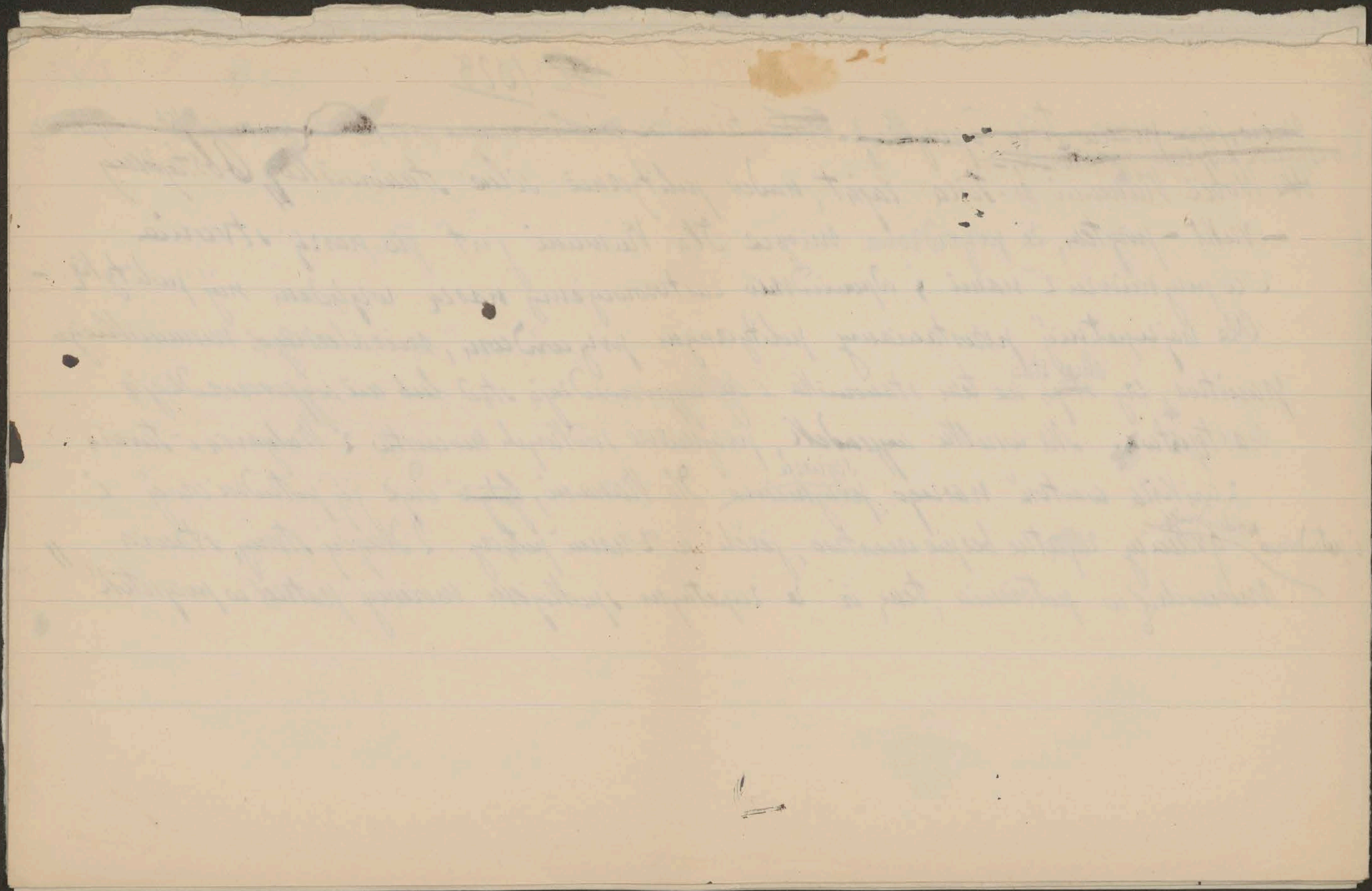
~~~~ 1027 ~~267~~ 269

biorącym ~~~~ nie przyznać ~~~~ pokojowej nagrody. —

~~~~ Objęcia Pojawiła się nieusprawiedliwiona wieść, że Włochy, via Berlin badały czyby nie dał się zawrzeć między ~~~~ i Austro-Węgrami pokój na podstawie obecnego, wojennego uti possidetis, zatem z wielce [illegible] nabytkiem i że Wiedeń odrzucił à limine ten wniosek. — Nie zdaje się to ~~~~ być oczywiste, już dla tego, że ówczesne mocarstwa nie wypuściły Włoch z którego porozumienia i że te własnie twar [illegible] [illegible] [illegible] o nie zawierania osobnego pokoju. Chiba że ją pod[illegible], dlatego, iż dowiedziały się, że nie mogą takiego otrzymać. —

~~[illegible]~~
~~[illegible]~~

~~[illegible]~~ Wobec Rumunii hr. Tisza zajął nader polityczne silne stanowisko. „Obstajemy — rzekł — przytem, że przyrodzone miejsce dla Rumunii jest po naszej stronie i w przymierzu z nami i odpowiednio zastosowujemy naszą względem niej politykę. — Ale najzupełniej pozostawiamy politycznym przywódcom niezależnego rumuńskiego państwa, czy chcą stać ~~[illegible]~~ na tem stanowisku i czy wyprowadzają stąd lub nie wyprowadzają następstw. Na wszelki wypadek, przymierze środkowych mocarstw z Bułgarią i Turcją zwiększa wartość naszego sojuszu ~~[illegible]~~ dla Rumunii, ~~[illegible]~~ daje jej południowej i wschodniej ~~i południowo~~ granicy zupełne bezpieczeństwo, jeżeli się z nami połączy. Z drugiej strony, stawia monarchię w położeniu, tem iż ze zupełnym spokojem możemy patrzeć w przyszłość"

~~874~~ 1029 ~~269~~ 271

Steagul konserwatywny dziennik Marghilomana ogłasza, iż zabranie przez Rosji Besarabii ~~było~~ w 1878 r. było powodem zbliżenia się Rumunii do dawnego potrójnego przymierza i sojuszu z Niem-. Rumunia nie uznała owego zaboru

Czy ten sojusz obowiązuje dziś jeszcze Rumunii, nie wiedzieć. – Znamiennem ~~jest że~~ jest że ~~wojna~~ zachodnie mocarstwa nie porozumią się na takową. – Ma on zwarty być odpowiedni a wojna środkowych mocarstw uchodzi za zaczepną, jak to między innemi Włochy twierdzą.

Przybył tu poseł w Zofii dr Ludwik Jaworski. – Rozpoczyna serbską kampanię za żakieciową nie zdaje się przywiązywać ważności do wojny w Bałkanach ze zachodniemi mocarstwami. Mniema że jeśli armia austryjacko-niemiecka ~~środkowych mocarstw~~, ~~walczące~~ która walczy z resztkami serbskich i czarnogórskich wojsk, zwróci się – jak ma być zamierzonem – przeciwko Rosjanom w Besarabii, Rumunia przyłączy się do środkowych mocarstw.

W Zofii przeważa zdanie że ~~Rumunia~~ Rosja znacznie wojskowo jest osłabiona – ~~zostało~~ ~~cofnięcie~~ ~~...~~ ~~...~~ ~~...~~ ~~pogotowia~~ ~~Obawiano się~~ ~~brzmienia~~ ~~posiadania~~ ~~z powodu~~ ~~...~~ okoliczności ~~do~~ ...

~~871~~ 1080 ~~270~~ 272

~~Jednak~~ Mackensen który tu bawił w poniedziałek 6 t. m. dla złożenia podziękowania Cesarzowi za ~~najnowsze~~ nowe odznaczenie mówi, że ~~to~~ ze- wraca na Bałkany aby rozprawić się z Francuzami i Anglikami.

~~Cesarskim ukazem zebranie Dumy naznaczone na 9 grudnia odroczone zostało „z powodu nadzwyczajnych okoliczności". Za uchwalenie przyjęte= =nie wszystkiego przez jej Komisji. Obrzucano się bardzo ostrymi powiedzeniami. Jest to odroczenie jest dziełem vrałki i ministra spraw wewnętrznych Chwostowa.~~

Kanclerz Bethmann oświadczył w swej ostatniej ~~mowie~~ ostatniej mowie iż ~~Venizelos~~ Venizelos zapewniał, w obec aby wylądowanie wojsk ~~fr.~~ sprzymierzonych, przeciw któremu protestował, miało ~~coś~~ związek z poprzednim jego zapytaniem, czy sprzymierzeńcy gotowi by były stawić 150,000 żołnierzy przeciw Bułgarii i dodał „Grecki rząd powinien twardego położenia w jakiem się znajduje, postanowił dalej zachować neutralność". Ale rzecz nie jest jeszcze zakończona.

Cesarskim ukazem zebranie Dumy naznaczone na 9 grudnia odroczonem zostało nieograniczenie „z powodu nadzwyczajnych okoliczności" obrzucano się bardzo ostrymi obelgami. Jest to dziełem vrałki i nowo mianowanego jednocześnie ministrem spraw wewnętrznych Chwostowa. Osoba przyjęta

z Rosji, odniosła wrażenie braku tam patryjotyzmu, tak jak podczas japońskiej wojny. ~~272~~ 1031 ~~274~~ 273

Orędzie prezydenta Wilsona do Kongresu nader ostro występuje przeciw działaniom, ~~spiskom~~ i zamachom amerykańskich Niemców, na korzyść walczących mocarstw ~~~~ w Stanach-Zjednoczonych ~~~~ przedsiębranych w ~~~~ każdy sposób. Oskarżenie pośrednio wymierzonem jest przeciw niemieckiemu mocarstwu i Austro-Węgrom.

Prezydent następnie przedstawił politykę neutralności Stanów Zjednoczonych i oświadczył, że musza dzielić handlową niezależność, również ~~cała~~ jak cała Ameryka.

Rząd Stanów-Zjednoczonych wyraził niemieckiemu życzenie, aby odwołał wojskowego i ~~~~ marynarki ~~~~ attachés ~~przy~~ przydzielonych do jego ambasady. Prawdopodobnie posądza się ich o udział w owych działaniach przeciw ~~~~ porozumieniu, ~~~~ przez wysadzanie lub palenie fabryk amunicji.

Rząd niemiecki uczynił zadość życzenia waszyngtońskiego ~~rządu~~ gabinetu.

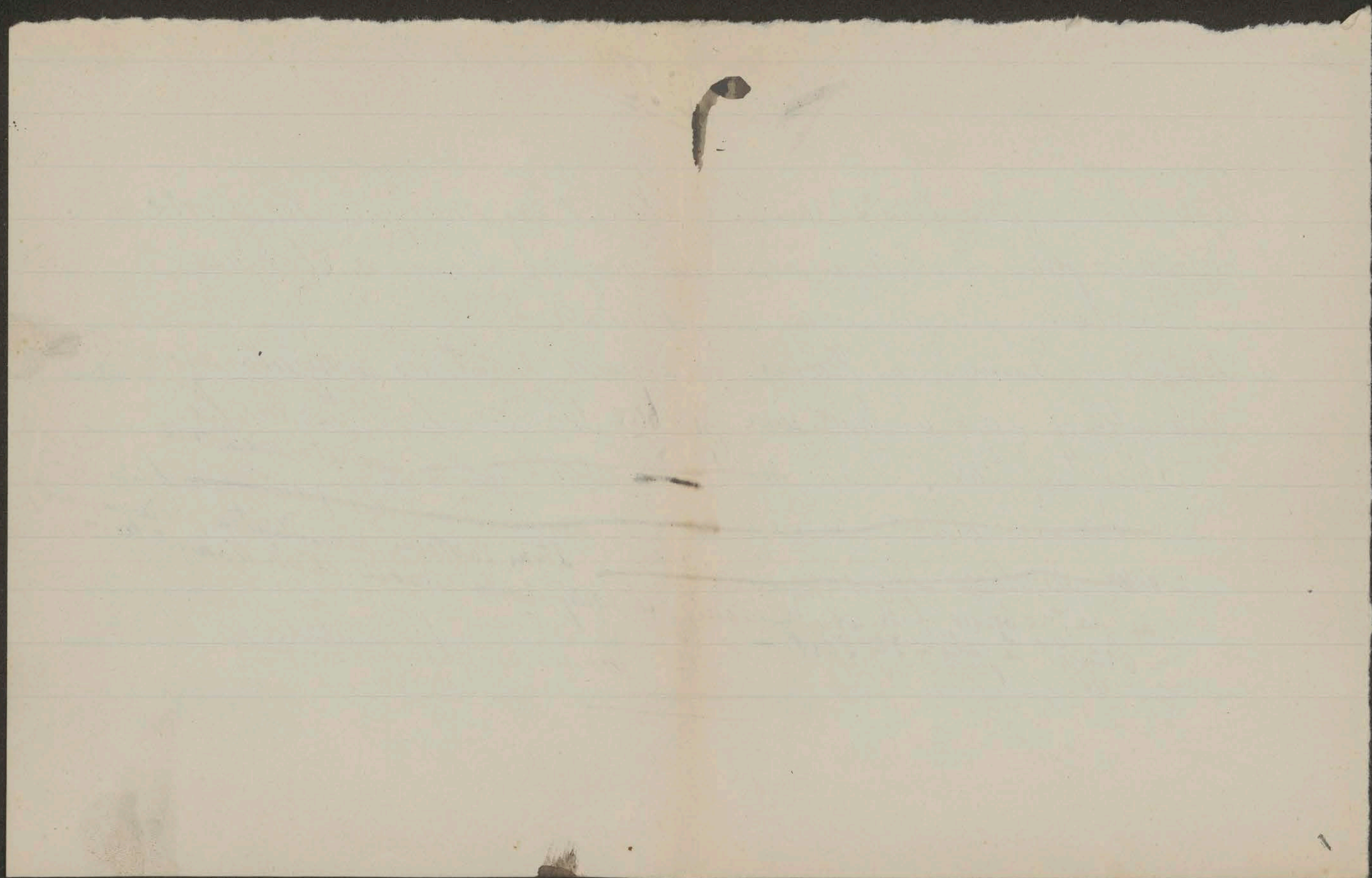
~~873~~ 1032 ~~272~~ 271

Krajowy Karny sąd w Pradze zarządził sekwestr majątku posła Kramarza oskarżonego przed dywizyjnym sądem landwery we Wiedniu o zbrodnię zdrady stanu i przeciw zbrojnej sile państwa.–

Poseł i radca dworu Ignacy Rosner przydzielony został do austryjacko-węgierskiej dyplomatycznej agencji we Warszawie przy ~~bar.~~ Andrian: Urząd niemiecki oponował się temu, w końcu ~~miał się niechętnie zgodzić~~. Zgodził się niechętnie ~~Radca dworu Rosner nie tyle będzie C.K urzędnikiem jak raczej ambasado=~~ ~~=rem Naczelnego Narodowego Komitetu.~~ Z tym żartem, powiedziałem p. Rosnerowi, że nie tyle będzie C.K urzędnikiem, jak raczej ambasadorem. N.N. Komitetu.–

Przyjął to jako – zły żart.–

11. Grudnia

~~273~~ 275

VIII

1033-1044

18 Grudnia 1915

LVIII

Wojska francuskie-angielskie cofnęły się do Saloniki.— Bułgarska armia zajęła Macedonię. Austryjacko-węgierska pobita Czarnogórskie wojska i wyparta je.— Na innych frontach zima.— Jenerał Castelnau szefem sztabu Joffra.— Jenerał Pau w Petersburgu.— Cztery miliony angielskiej armii.— French odwołany z Francji, mianowany dowódcą wszystkich w. brytańskich armii. Następca jego we Francji Sir Duglas Haig.— Wyżywianie.— Ubiorem rozwodnego Berlinie. Dziesięciomiliardowy kredyt.— Nota Stanów Zjednoczonych przeciw zatopieniu Ancony przez austryjacko-węgierską łódź podwodną.— Odpowiedź barona Buriana.— Akt oskarżenia Kirchmana i jego obrona.—

Duma zwołana na 28° stycznia.—

Rozmowa z ~~Ks. P~~ Księciem Pless.—

Yuanschikkai i chiński tron.—

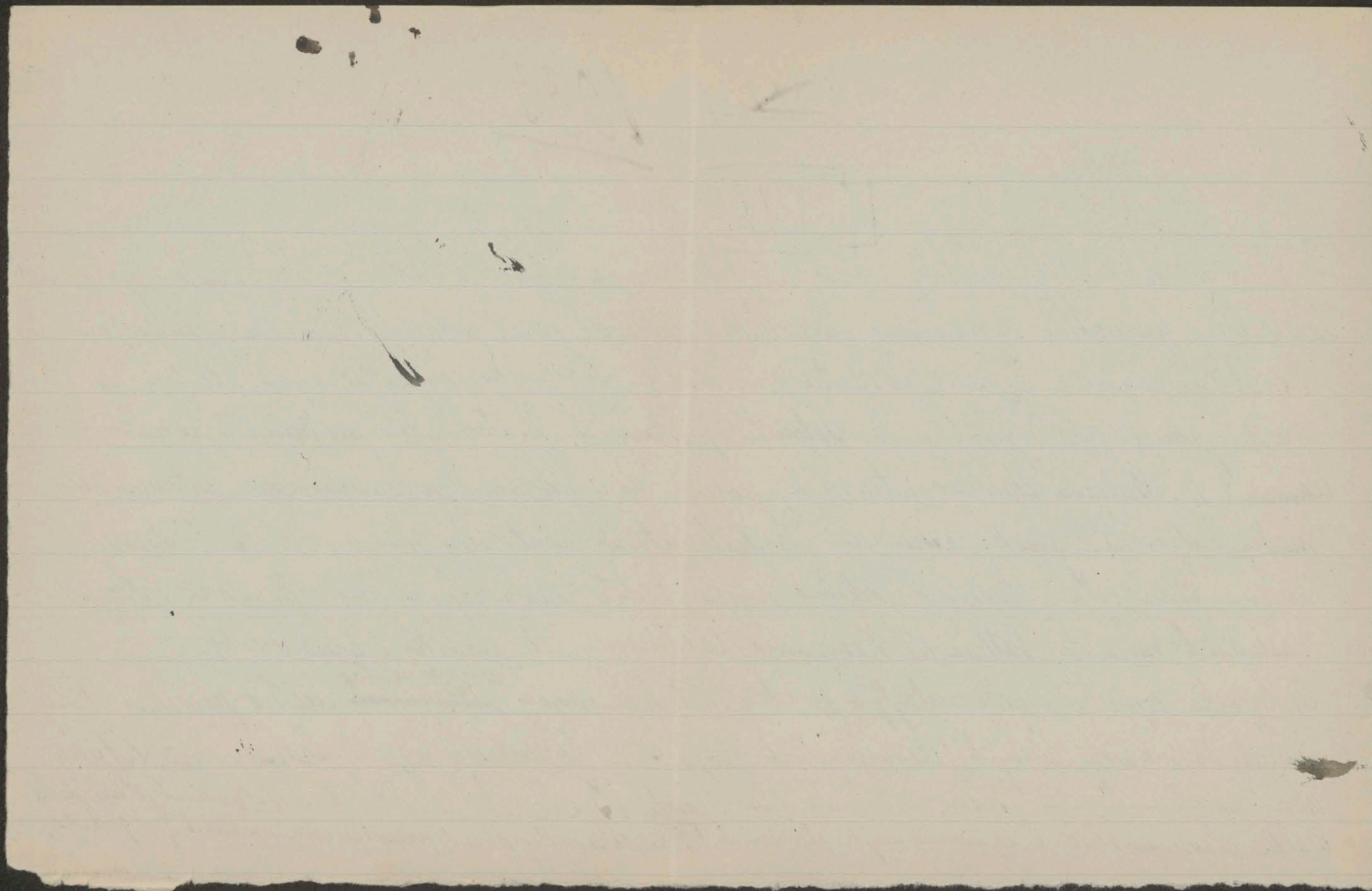
18 Grudnia

~~274~~ ~~1033~~ ~~275~~ 277

C VIII.

Z głównej, niemieckiej Kwatery doniesiono 13.7.ш że bulgarska armia Todorowa zajęła Dojran i Gewgeli. Macedonia oswobodzona całkiem przez pobitych Francuzów i Anglików. Niemal dwie angielskie dywizje doszczętu zniweczone. Francusko-angielskie wojska cofnęły się za grecką granicę, prawdopodobnie do Saloniki, podstawy ich działań, gdzie postanowiły pozostać i umocnić się. Bulgarzy chwilowo zatrzymali pościg. Za wzajemnem porozumieniem ustanowiono między bulgarską i grecką armiami dwukilometrowy neutralny pas.- Mała bulgarska armia zwyciężyła stuletnie zachodnie wojska; zdobyła dawno upragnioną Macedonię. Pierwsza zachodnich mocarstw bałkańska kampania zakończona ich porażką i cofnięciem się.

Austryjacko-węgierskie wojska walczyły w górach i skałach Czarnogóry, przezwyciężały ~~[illegible]~~ ciężkie przeszkody okolicy i wzięły do niewoli, licznych, czarnogórskich jeńców.- Jednocześnie wyparty Czarnogórców, którzy jeszcze znajdowali się w Bośni i 16go odzyskali i zajęli Bjelopolje.- Powstały w Bałkanach dwa pola walki; czarnogórskie i zachodnich wojsk złączonych z resztą serbskiej armii, przerzuconych na razie za grecką

granicę. Na innych frontach wszędzie z utratami – jak było do przewidzenia [...] nic znacznego. Zima.–

1034 275

Jenerał Joffre mianował naczelnikiem głównego sztabu jenerała Castelnau.–

276 278

Jenerał Pau udał się ponownie do Petersburga, po czem przybył z powrotem do Stokolmu.–

Angielski rząd wniósł do parlamentu dodatkowy kredyt dla liczyłaby [...] cztery miliona żołnierzy, przez co armia miliony wojska

Feldmarszałek French, na własne żądanie, odwołany z dowództwa we Francji, mianowanym został na jego miejsce z Joffrem, feldmarszałkiem głównodowodzącym wojsk połączonych królestw W. Brytanii i Flandrii. Król nadał mu tytuł wicehrabiego. Dowódcą we Francji mianowany Sir Douglas Haig.– Był adjutantem Frencha we wojnie z Burami. [...] Starzył w Kanale Korsiny.— Ma nader krótki wzrok.–

W Klubie stronnictwa pracy hr. Tisza zapewnił, że
rząd zapobieży aby nie zaszedł głód i że okaże ~~się~~ się
w gospodarczej dziedzinie w drugim roku wojny, iż ~~tam~~ tam
walka nieprzyjaciół tak samo bezskuteczną ~~będzie~~
będzie, jak na polu bitew. –
Dowiadują się jednak że tutaj powstaje troska o wyżywienie i obliczają
iż w dostatecznej mierze zabezpieczonem jest tylko do kwietnia. –
Prawdopodobnie między kwietniem a majem przedsięwzięte zostaną
stanowcze, wielkie wojenne działania, które mogłyby sprawę
rozstrzygnąć, tem samem załatwić sprawę wyżywienia. –
W Berlinie były wielkie rozruchy za pokojem, ~~i~~ dają się bez wielkiego
znaczenia, uważone przez zwolenników Liebknechta. W niemieckim
parlamencie, rząd wniósł nowy dziesięcio miliardowy kredyt. Sekretarz stanu Helfferich
uzasadnił go koniecznością dalszej wojny. Zaznaczył że do marca nie ma potrzeby
nowej pożyczki. –

~~277~~ 1036

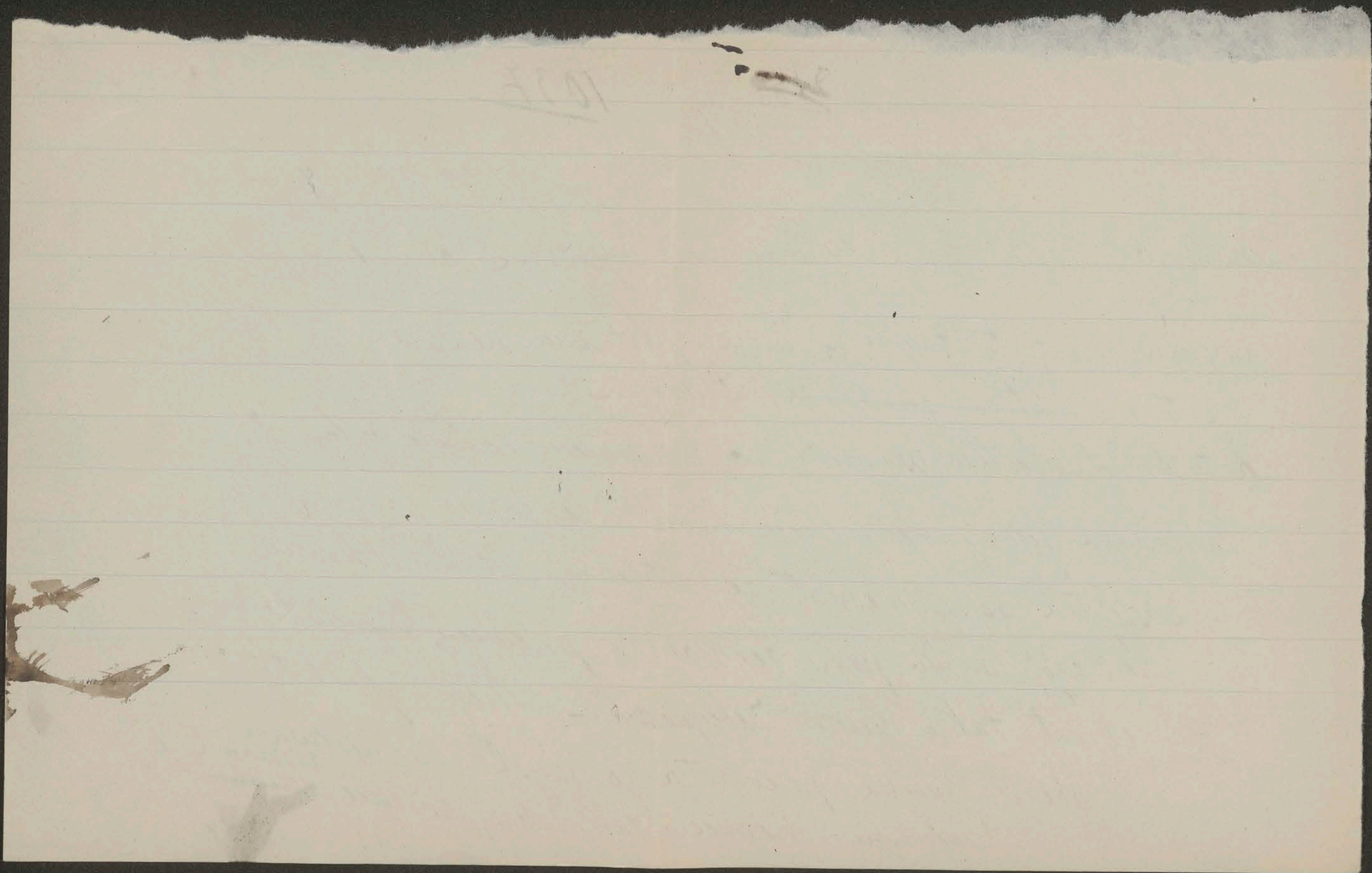
Amerykański ambasador we Wiedniu Penfield stosownie do polecenia waszyngtońskiego rządu, wręczył tutejszemu ministerstwu spraw zagranicznych, ostrą i przykrą notę, z powodu zatopienia przez austryjacko-węgierską podwodną łódź 7go listopada, włoskiego parowca Ancona na wybrzeżu Sardynii; przy czem poddani Stanów Zjednoczonych utracili życie, inni ranieni zostali. — Rząd Stanów Zjednoczonych żąda aby Austro-Węgry ~~uznały~~ napiętnowały barbarzyński sposób zatopienia Ancony, jako nieprawny i nie dający się usprawiedliwić, aby oficera, który go dokonał ukarano zostali a poddani Stanów Zjednoczonych otrzymali wynagrodzenie i oczekuje iż c.k. rząd spiesznie uczyni zadość tym żądaniom. —

Minister spraw zagranicznych Burian wręczył ambasadorowi amerykańskiemu nie zbyt wyraźną, mało sztywną odpowiedź, w której żąda dokładniejszego zbadania zdarzenia, dotychczasowe bowiem amerykańskie, poczytuje za niedostateczne i [illegible], oznajmia gotowość co do odszkodowania amerykańskich poddanych. —

Uderzono mi akta oskarżenia Kramarza i jego obronę. –

Dowodów zdrady stanu trudno się dopatrzeć ani karygodnych czynów. Jest to także zdanie politycznego przeciwnika Kramarza i to nie ~~małego znaczenia~~ podrzędnego, Plenera. –

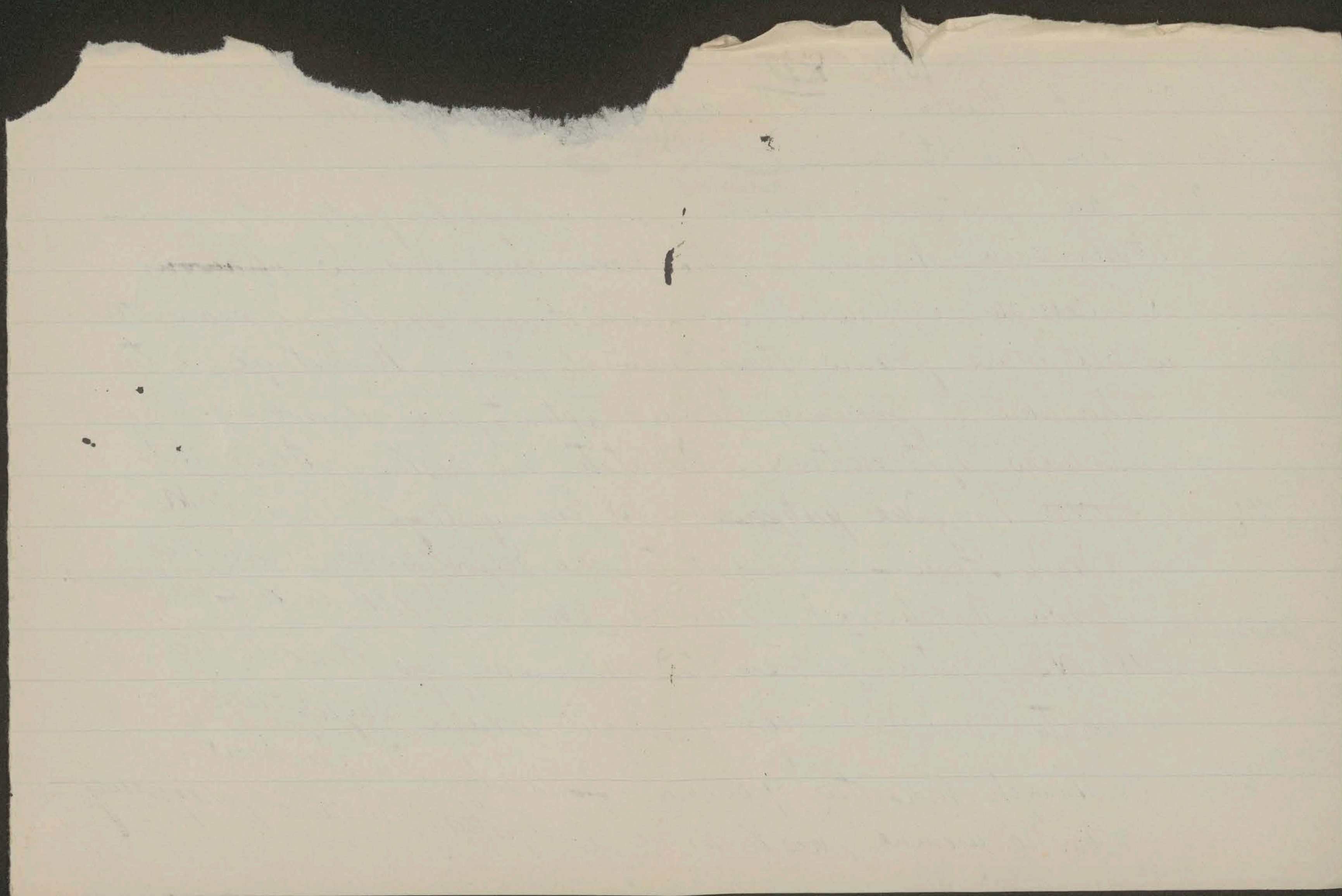
Z tych dokumentów wynika, co wiadomem zawsze było, że Kramarz jest zwolennikiem Rosi i że wiara w nią zaślepiła go. Mniemał że potrzebną jest dla ochrony czeskiego narodu przed germańską przewagą i przed takową chciał także Austryi zabezpieczyć! – Kiedy wybuchła obecna wojna porwała go myśl zwycięstwa i ~~zrozumiał~~ zrozumiał + hegemonii Niemiec; tak dalece, że nie

7038 8/79

że odtąd byt Austro-Węgier zależny [jest] od wygranej środkowych mocarstw.— Stąd ~~błędne, pozaterazdni~~ ~~jego~~ stanowisko Czechów [wzasadniczo] nie było ani politycznie ~~...~~ [uzasadnione], ani austryjacko patryjotyczne.— Akt oskarżenia określa je jako bierny opór przeciw ~~objawom~~ dążeniom i objawom za zwycięstwem środkowych mocarstw, w następstwie przeciw stwierdzaniu lojalności. Wnioskuje, że to zachowanie się przywódzy Czechów wpłynęło, na usposobienie czeskiego społeczeństwa i oddziałało na czeskie pułki i ich wojskowe ~~...~~ karygodne postępowanie; w tem upatruje znamiona zdrady stanu.— Nie jest to może bezpodstawnem, ale nie dostarcza dostatecznych dowodów zbrodni Kramarza. [I jest prawnie nieuzasadnionem] Kramarz popełnił polityczny błąd, albowiem jego stanowisko musiało zaszkodzić jego narodowi, w razie zwycięstwa środkowych mocarstw, pociągnąć ~~dla~~ za sobą dla Czechów bardzo ujemne, niekorzystne następstwa; w razie przegranej

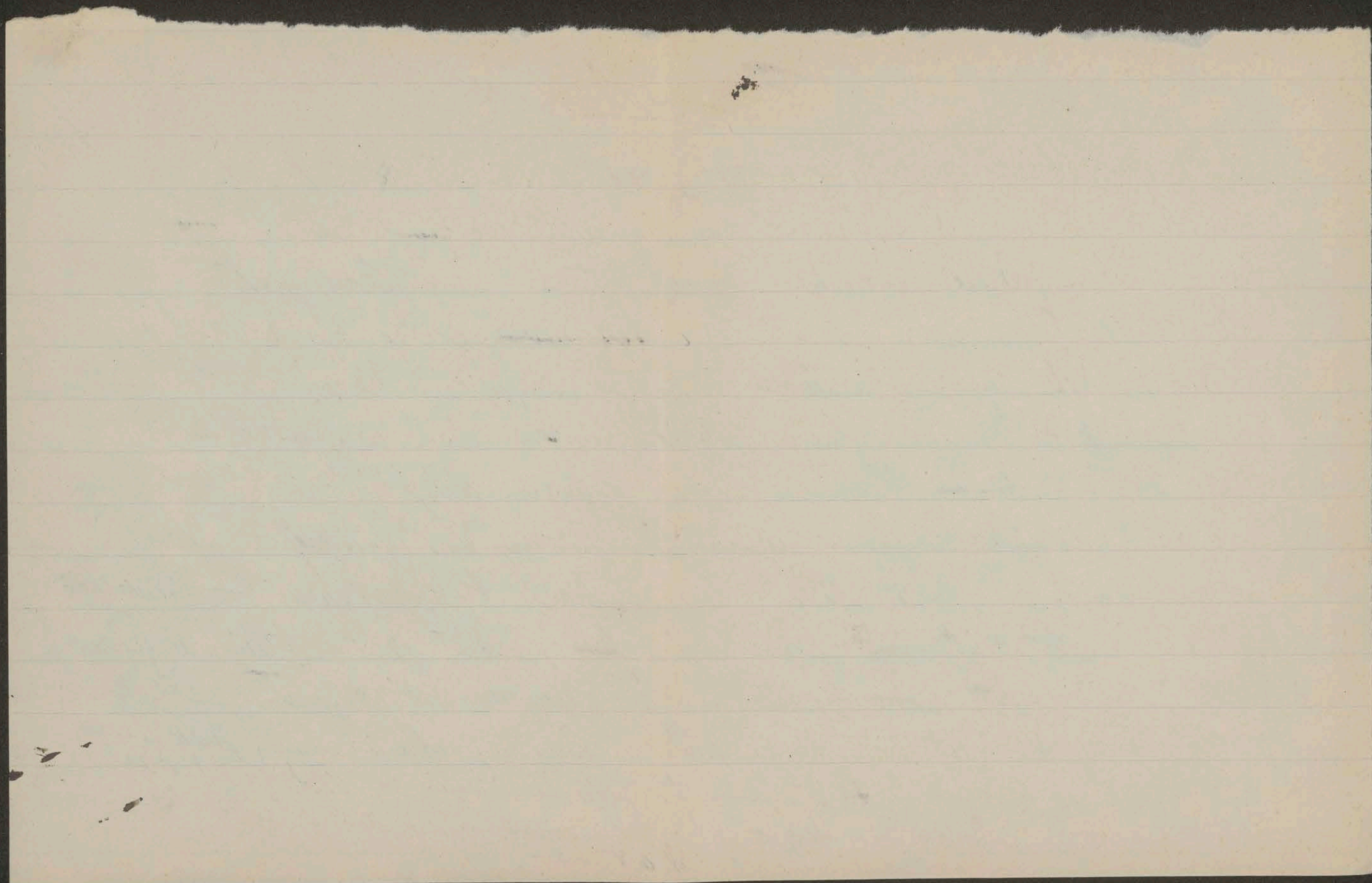
200
282

~~281~~ 283

<u>1039</u> D. 1 2.

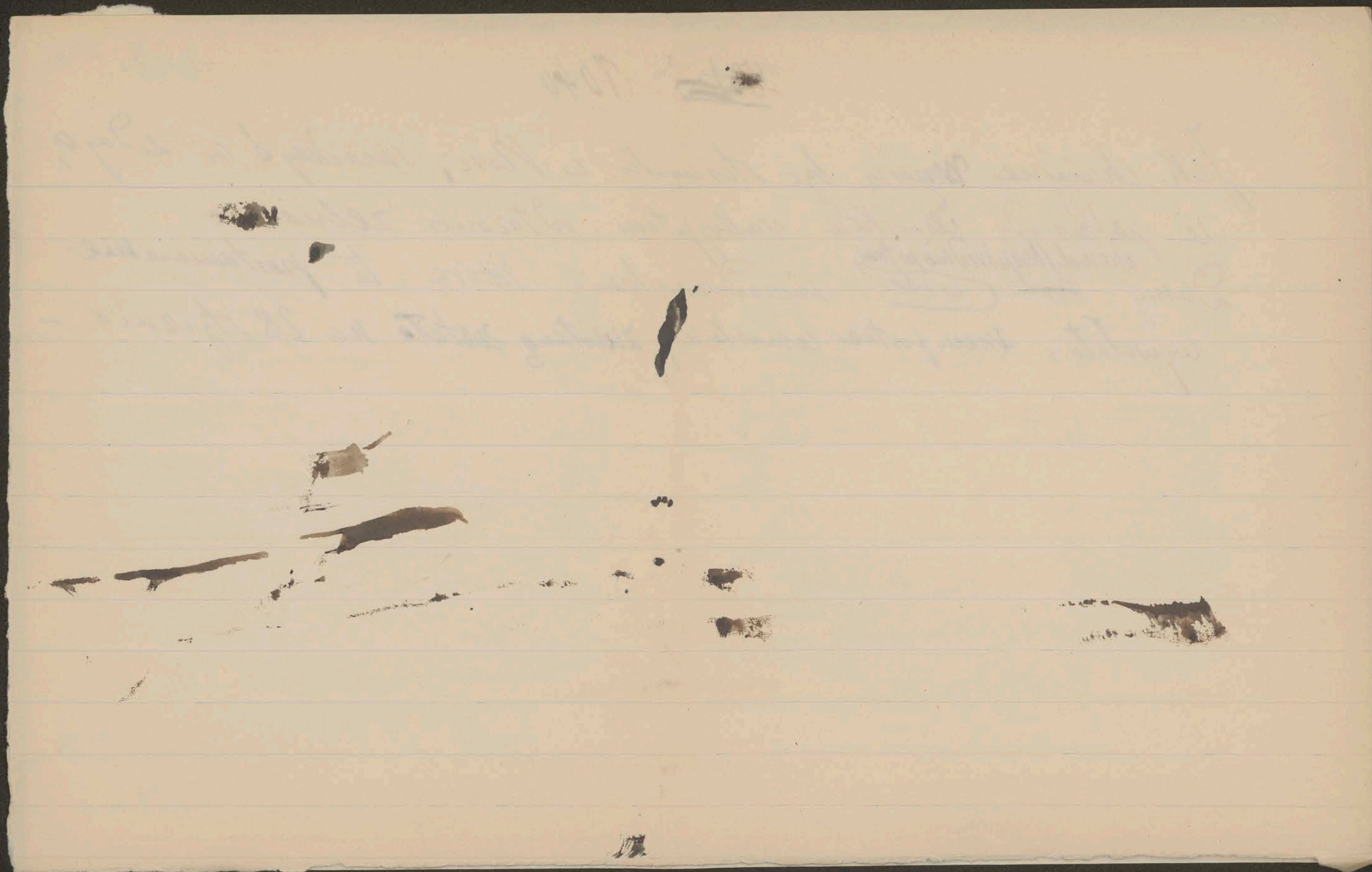
było to najpotrzebniej, bezużytecznem. Nie zrozumiał, i tak jak
niektórzy Polacy, iż wpłynąć na te wypadki nie ~~mógł~~ dało się, ~~ale~~
a zawsze sobie jedynie wypadki można było. – Inni Czesi, jak
burmistrz Pragi Groš odczuli to i ~~nie mogą~~ odpowiednio postąpili,
nie szczędzili wyrazów lojalności i życzeń zwycięstwa, czem zasłonili
Czechów naród przed ogólnem jego posądzeniem, za które w znacznej części
Czesi zasłużyli, ~~[illegible]~~ biernem, niekiedy czynnem antypaństwowem
zachowaniem się, w chwili dla Austrji rozstrzygającej. – Proces
Kramarza już tem nie zapobieże tylko ujawni. – Kramarz
nie wytworzył sam ~~tego~~ to usposobienie ~~[illegible]~~ podzielał je i zbyt wyraźnie
zaznaczył. ~~[illegible]~~ Upadku Austrji zapewne nie pragnął, ale
nie życzył sobie jej zwycięstwa w sojuszu z Niemcami, przeciw
Rosji. – O ~~[illegible]~~ stosunku jego ze Sazonowem, Bobryńskim i ros.
ostatnim Konsulem – jak opowiadano – nie ma śladu w
akcie oskarżenia. –

~~282~~ 284

~~...~~ 1040

Jak chwiejne ~~musza~~ były stosunki w Rosji, świadczy to, iż zdaje się, że podczas gdy cesarskim ukazem otworzono zebranie Dumy, ~~tow~~ niemal bezpośrednio potem, wobec niezadowolenia które to postanowienie wywołało, manifestem cesarskim, zwołany został na 28 stycznia.–

~~882~~ 1041 ~~283~~ 285

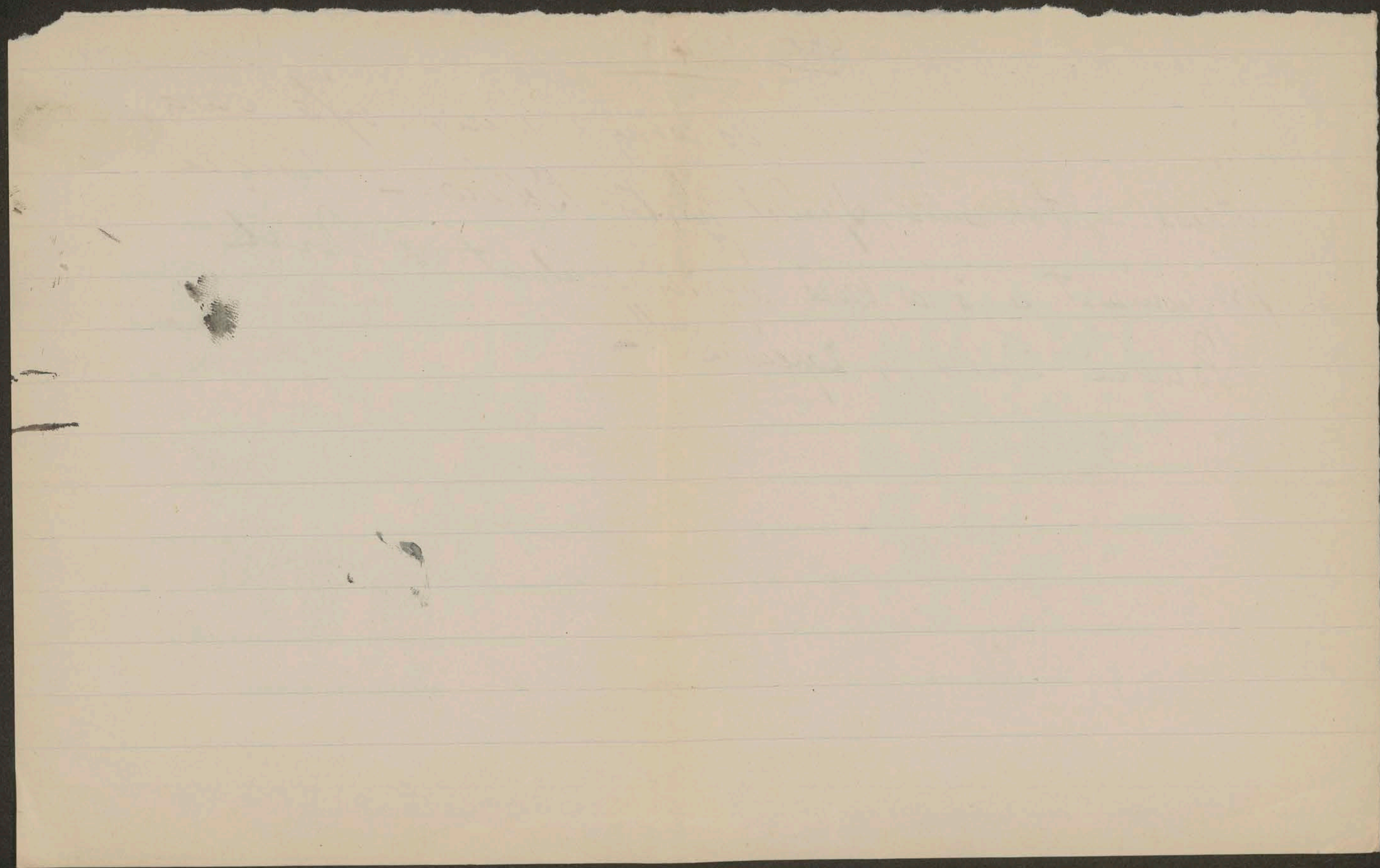
Ks. Pless w którego rezydencji znajduje się główna, niemiecka Kwatera i który od początku wojny ~~znajduje~~ jest przy cesarzu ~~przy boku cesarza~~ w głównym sztabie, na zapytanie, czy nie słyszał, co zamierzają począć z polskimi ziemiami, odpowiedział mi „~~że~~ Nikt (~~tego~~ nie wie co się z niemi stanie" słyszałem ~~od~~ ciągnąłem „że nie chcecie ich nabyć." „Nie chcemy, nie chcemy" – mówił – może byśmy radzi coś zachować, ze względów strategicznych „Sprostowanie granicy – ~~dodał~~ zauważyłem – jeśliśmy zyskamy, ~~[illegible]~~ ~~przyjdzie wam prawo [illegible] rozporządzania resztą i sprostowania granicy nikt nie mógłby wam nie przyznać~~. Ale mniemam że

~~Z~~ ~~[illegible] [illegible] politycznych~~ względem politycznym nie odpowiadałoby przytaczanie do Pras znacznego polskiego obszaru, zostawienia Warszawy " Nieznacz-
=nie – dodał Książe – i o tem nie może być mowy. Nie ~~mógłby~~ możnaby przecież prowadzić ~~w~~ we wszystkim Poznańskiem innej a w Królestwie Polskiem innej polityki a ujednostajnić by się nie dały " Książe ~~Z~~ nie przypuszcza aby Królestwo Polskie zawiódł Rosji. " Zatem – wolałem – ~~[illegible]~~ przyznając takowe Austro-Węgrom, co wszystko " pogodzi, wszystkich zadowolni i jedynie utworzy wał obronny przeciw Rosji!
Książe podzielał to zdanie. – Że zaś był przeciwny ustawie o wywłaszczeniu i wtedy okazał, Polakom życzliwość, a ~~tak~~ zrozumienie wspólności ~~te~~ wtem ~~polskiej~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ podstępnej ~~politykę~~ i większej własności sprawy, nadmienił tem, że

~~18..~~ 1843 ~~285~~ 287

Nader niezręcznym wstępem do wojny z Rusią, była owa ustawa wytańcowania, spadek po Ks. Bielowo.— Książe przypomniał że ją w trybie ugody zwalczał i dodał

„Po wojnie zniosą ją zapewne!—

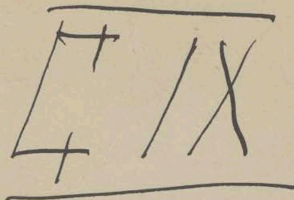

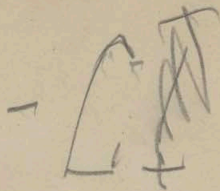
~~881~~ 1044 ~~286~~ 288

Rada stanu zażądała aby Yuanschikkai wstąpił na chiński tron. Na co zgodził się pod warunkiem, że do wojny obecna forma rządu pozostanie nie zmienioną. Zaręczył córkę z prawnym i ostatnim dziedzicem tronu.--

18 Grudnia

~~287~~ 289

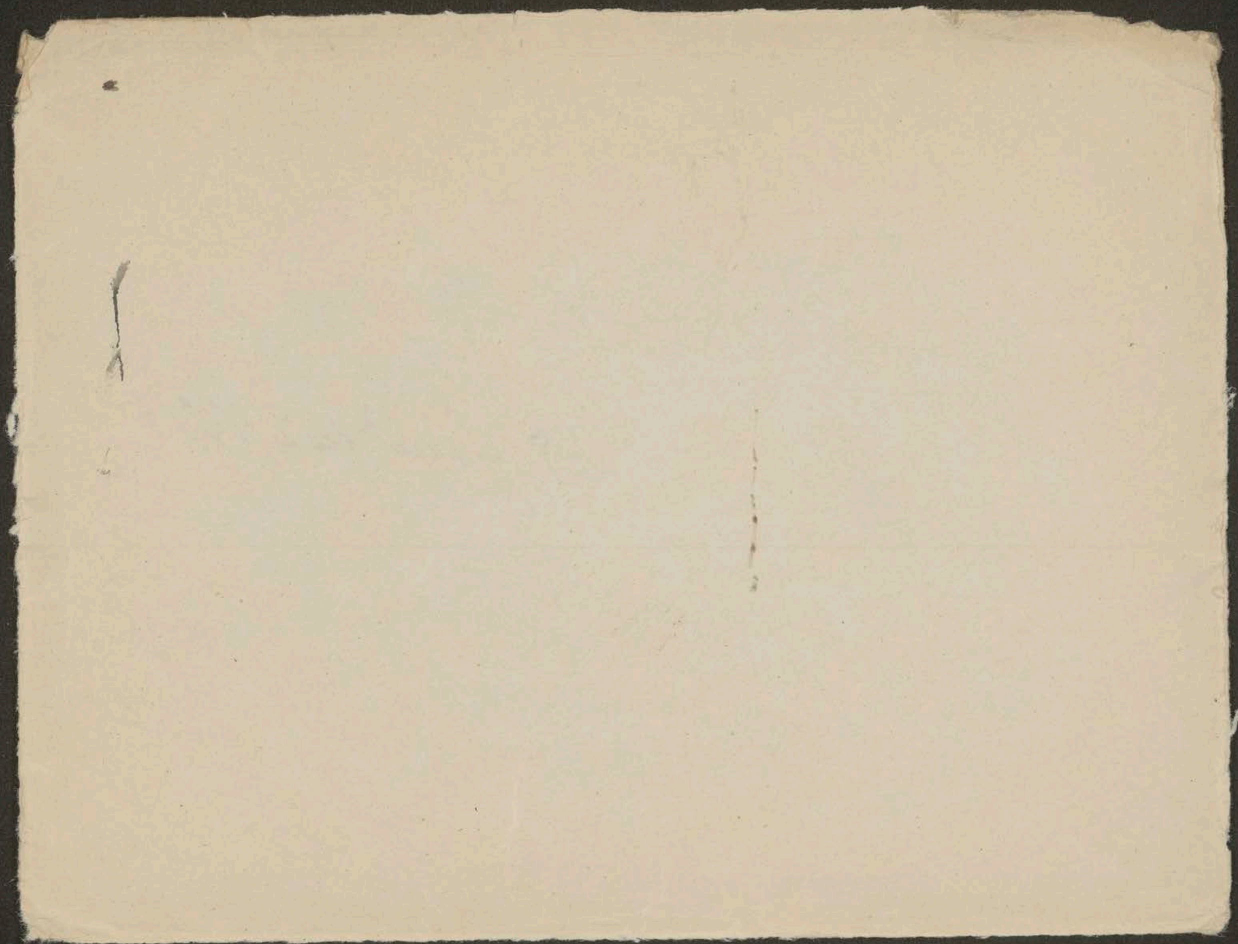

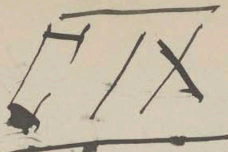

25 Grudnia. 1915

1045-1055

Artois -1733

~~288~~ 290

Zaczyna włoska kampania. Wspólny
minister wojny Krobatin. –
Wycofanie wojsk zachodnich mocarstw
z półwyspu Gallipoli. – Odstępują
od zdobycia Dardanelli. Flota
Niemiecki
rosyjska przed Warna. – Jenerał
zwolniony z dowództwa. Szef sztabie.
Pan stał przy wojskim sztabie.
Baron Barian o wschodniej Galicii –
O węgierskich Rusinach. –
Hr Tisza i hr. Adam Tarnowski. –
Bar Barian o sprawie polskiej. –
Układ między ambasadorem ks. Hohenlohe
a sekretarzem stanu Jagowem o wprowa-
-dzenia wojennych administracji w
Królestwie Polskiem. – Druga nota

Stanów - Zjednoczonych o zatopieniu

Ancony. - Powrót Forda do

Ameryki. - Sasonow i komisja

Dumy za dalszą wojną. Pod jej

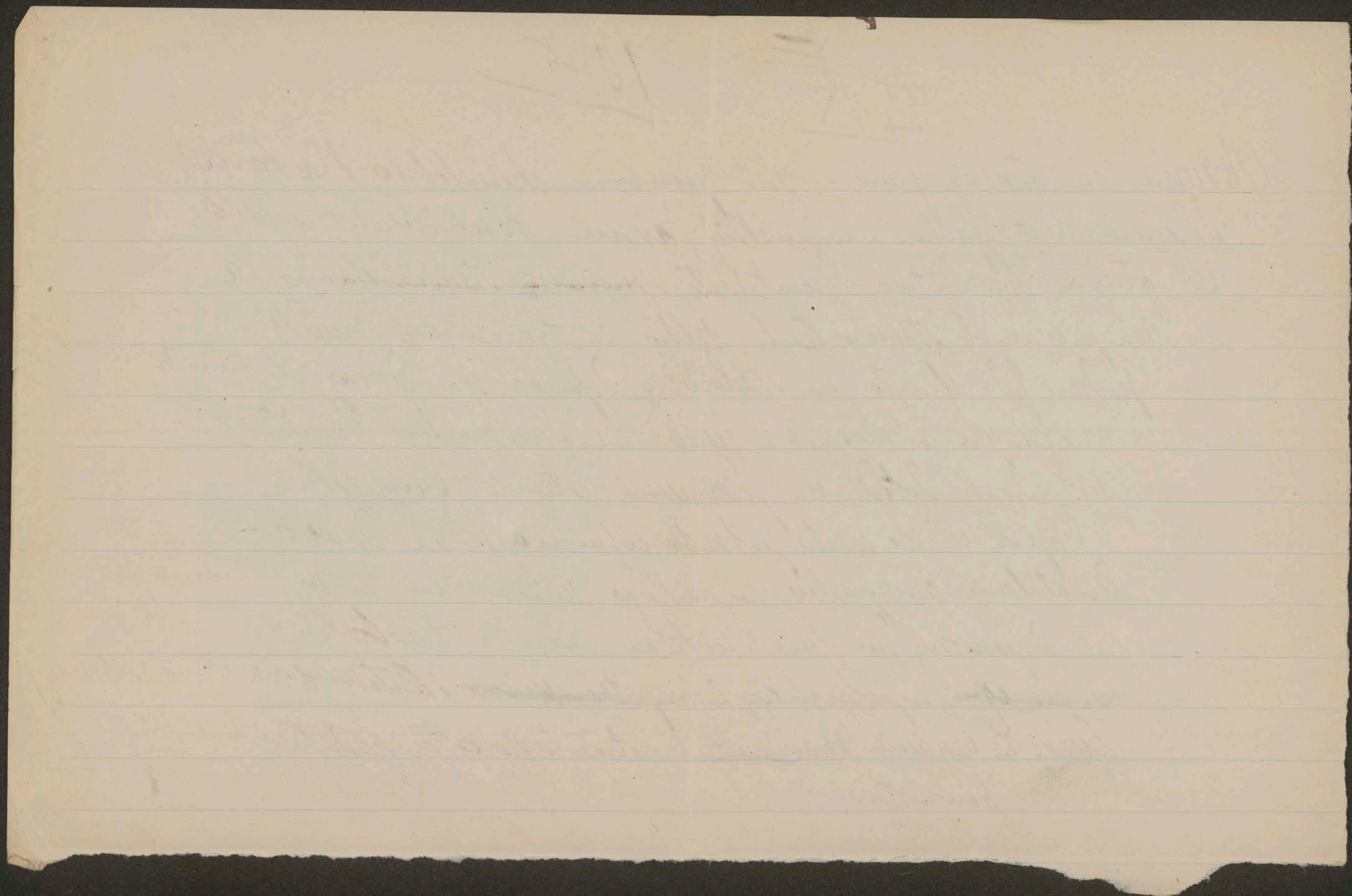
znakiem koniec roku. -

25 Grudnia

~~876~~ ~~1045~~ 291

4/IX

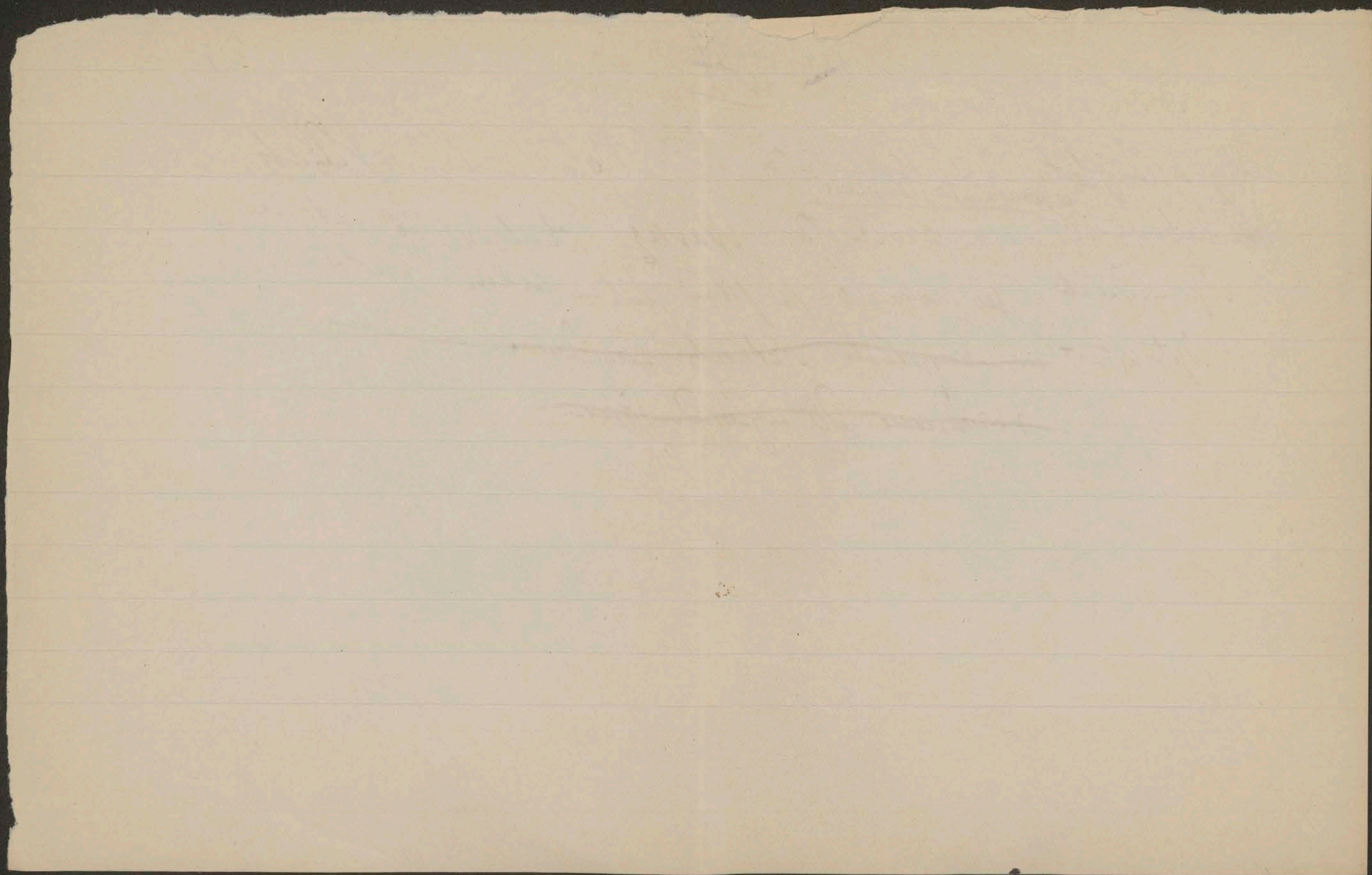
Obrona na włoskiej granicy jest ~~pewną~~, chwalebną kartą w dziejach austryjacko-węgierskiej armii, tem zaszczytniejszą iż główne dowództwo przeznaczało ~~pierwszą stanowiska~~ za ją na pierwszych stanowiskach tylko za tymczasową pozycję, podczas gdy liczyło na stanowczą, dopiero na drugich, tylnych niewątpliwie silniejszych i lepiej umocnionych. Powiodło się jednak dotąd na pierwszych stanowiskach wytrzymać opór i nie zaszła potrzeba cofnięcia się na drugie. — Działalność austryjacko-węgierskiego ministerium wojny jest w porządku pod kierownictwem jenerała Krobatina, ~~[illegible]~~, zapobiegliwego i ~~w pełnej mierze~~ skutecznego, aż wreszcie Monarcha — Cesarz w uznaniu ~~znamienitych~~ usług jenerała nadał mu baronostwo —

Sprzymierzone wojska poczęły w. 18–20 grudnia wycofywać się – [illegible] z półwyspu Gallipoli aby wsiadłszy na okręty przepłynąć do Saloniki. Turcy spostrzegli że spóźnili się aby na nie uderzyć i wywołać między niemi zamęt; przy czem dzielili powodzenie i klęskę [illegible]. W Konstantynopolu obchodzono zwycięstwo, w Londynie Asquith twierdził, że zamierzone przeniesienie wojsk powiodło się zupełnie przy nieznacznych stratach. Część półwyspu zatem jest opróżniona przez sprzymierzonych, Turcy jak w Azji, zamierzają działać na nim, [illegible] pozostali ~~jeszcze~~ na jego cyplu i zapowiadają że go nie myślą opuszczać. [illegible] cieśnin –

Pokazało się prawdziwe że, jak twierdził ~~[illegible]~~ Moltke Dardanele należycie bronione nie mogą być zdobyte – Asquith oświadczył w sejmie że wycofanie ~~[illegible] flota~~ na które rząd z ciężkiem sercem się zgodził, zalecone zostało przez wojskowe powagi i Kitchenera, po zbadaniu na miejscu położenia.–

Rosyjska flota 20 ukazała się blisko bułgarskich ~~bu~~ wybrzeży i (w pościgu za torpedowcem) bombardowała Warnę, bułgarskie baterie odpowiedziały, po czem o 10 przed południem flota odpłynęła; ~~na rosyjskich statkach znajdować się ma wojsko przeznaczone do wylądowania~~

Cesarskim ukazem jenerał Russki zwolnionym został
z dowództwa naczelnego północnej armii. Odwrócone pismo cesarza
stanowiło zaś wysłania jenerała w obronie stolicy Kraju, podkopały
jego zdrowie; cesarz składa mu za nie dzięki i wyraża
nadzieję, że niezadługo będzie mógł znowu stanąć na
czele wojska. –
Ciągłe zmiany dowódców świadczą o zamięszaniu i nieładzie
o jego dotychczasowych powodzeniach. –
Jenerał Plewe ma stale pozostać przy głównym rosyjskim
sztabie. –

~~890~~ ~~1041~~ 2~~93~~ 295

Tutaj wciąż nic pewnego co do przyszłości. – Niejasne pomysły dotyczące wschodniej Galicji. – Baron Burian nie taił, że zamyśla z niej zrobić, w przyszłości, wał obronny monarchii i że doświadczenie wojny nauczyło, iż dotychczasowy tam porządek rzeczy nie jest ku temu sposobny. – Zatem jakieś chorobliwe majaczenie o odłączeniu wschodniej Galicji od zachodniej, na ukrainizacji, ale z wojskowo-niemiecką administracją, albowiem polska okazała się niedostateczną, a owa zamierzona ~~przy tem~~ jak sądził bar. Burian lepiej zadowoli Rusinów; przyczem jednak ~~się~~ widzi gdzie pociągnąć granicę między zachodnią a wschodnią Galicją ~~granicę przyczem~~ i wciąż ją zmieniają; ~~przyczem~~ przyznają, że Lwów jest polskiem miastem. ~~[illegible]~~ –
Są to opłakane dla polskiego narodu i monarchii pomysły, ale niedojrzałe przeciw zdrowej niebezpieczne

~~511~~ 1050 ~~294~~ 296

Cenię ~~ten więc~~ wciąż wpływy hr. Tiszy a zauważyłem, że w sejmie węgierskim minister rolnictwa niezmiernie podniósł zachowanie się węgierskich Rusinów podczas rosyjskiego najazdu, chwalił ich patryjotyzm, wierność dla Węgier i monarchy, i dodał, że to cenny naród, który należy szanować i liczyć na niego.--

Zaw.

Hr. Tisza nigdy nie szukał zbliżenia się do posła w Sofii hr. Adama Tarnowskiego.-- Kiedy Bułgaria przystąpiła do środkowych mocarstw, ~~przesł~~ przesłał mu nadzwyczaj ciepły list, w którym mówił, że dwóch ludzi oddało monarchii istotne usługi, on i hr. Tarnowski, ale ~~hr. Tarnowskiemu~~ dodał hr. Tarnowskiemu przypada teraz lwia część. Na tem dotąd zakończyły się wzajemne stosunki.--

Baron Burian nie przechodzi jednak do porządku dziennego nad sprawą polską. Temu dni kilka trafnie mówił, „Nikt nie podjął wojny dla polskiej sprawy, ale za szczęście poczytać mogą Polacy, że elementarne siły wojny wyrzuciły ją z głębi na powierzchnię". Tak, były fale które ją wyrzuciły nie pochłonęły jej —

~~223~~ 1052 ~~296~~ 298

Na mocy porozumienia między austrjacko-węgierskim ambasadorem ks. Hohenlohe i niemieckim sekretarzem stanu Jagowem z 14 grudnia 1915 stanął układ co do przedstawicielstwa interesów austrjacko-węgierskiej monarchji we Warszawie oraz rozgraniczenia wzajemnych administracji na prawym brzegu Wisły, w ośmiu artykułach ~~[illegible]~~ – ~~między stronami~~ C.K. główne dowództwo wysyła do Warszawy, do sztabu niemieckiego jenerała-gubernatora ~~niemieckiego~~ jako swojego przedstawiciela sztabowego pułkownika Paića; niemiecki zaś przedstawiciel znajdować się będzie przy C.K. jenerał-gubernatorstwie ~~zajętych krajów~~ zajętych dzielnic w Lublinie.– Delegat C.K. ministerstwa spraw zagranicznych powierzone ma sobie interesy monarchji ze siedzibą we Warszawie. Jest ~~nim~~ b. we Warszawie konsul baron Andrian.– Artykuł VII ustanawia udział profesorów z Galicji i zajętych dzielnic Królestwa w Uniwersytecie i Politechnice warszawskiej z polskim językiem wykładowym. Inne artykuły dotyczą obiegu pieniędzy, ~~[illegible]~~ komunikacji i – Układ nie stwarza prejudykatu ~~zajętego~~ administracyjnego i geograficznego rozgraniczenia.–

~~874~~ 1053 ~~297~~ 299

~~Dla~~ ~~nastałkowania~~ Dla przyjętego ~~nastałkowania~~ porozumienia, na podstawie pokojowego traktatu.–

Baronowi Andrian przydzielony jest, radca dworu i poseł do Rady-Państwa Ignacy Rosner, który po świętach udaje się na do Warszawy.–

Istotnie układ ten nie przesądza przyszłości.– Jest pewien zamiar w urzędowem tego stwierdzeniu.–

Devoir

1) des, dès, des, des, des, des, 2) que, que, que, que, que, que,
3) avez, avez, avez, avez, avez, avez, 4) à, à, à, à, à, à
5) Attends, Attends, Attends, Attends, Attends, Attends,
6) vont, vont, vont, vont, vont, vont, 7) Présent

Rząd Stanów Zjednoczonych przesłał w odpowiedzi na austryjacko-węgierską notę w sprawie zatopienia Ancony drugą notę w której mówi ~~[illegible]~~, że wina ~~[illegible]~~ dowódcy marynarki Austro-Węgier jest dostatecznie udowodniona ~~stwierdzona~~ tak że w dalsze badania nie czuje się obowiązanym wdawać i obstaje przy żądaniach naprawy i wynagrodzeń zawartych w pierwszej nocie.

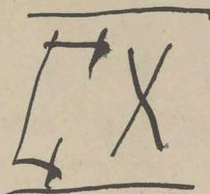
Amerykański apostoł pokoju miliarder - automobilista Ford, nie spełniwszy swojego posłannictwa odpłynął z Bergen do Ameryki.-

Petersburska Agencja Telegraficzna donosi, że w budżetowej Komisji Dumy Sazonow zaprzeczył, stanowczo pogłoskom o pokojowych rokowaniach - Rząd życzy sobie prowadzić wojnę aż do dobrego zakończenia Komisja uchwaliła rezolucję: iż Rosja nie chce pokoju dopóki potęga Niemiec nie będzie przełamaną.-

Pod tym samym znakiem co w zeszłym roku, przyszło obchodzić w Kraju naszym i biednym ~~[illegible]~~ wielkie Święto chrześcijaństwa.-

25. Grudnia

~~300~~ 302

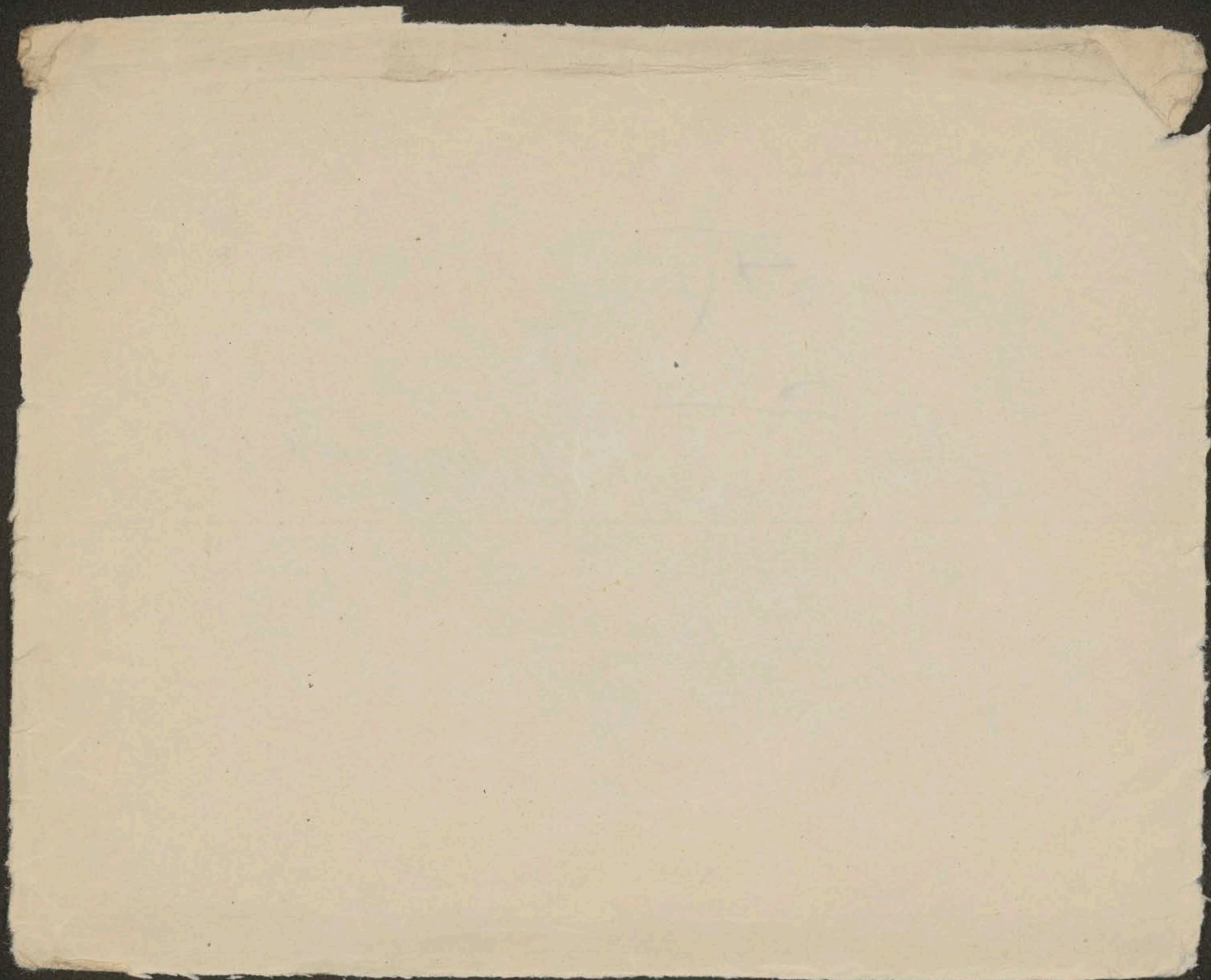

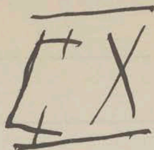
1916

1 Stycznia 1916.

1056 - 1066

1916 cały

Obrona Kramarza — Odpowiedź oskarżyciela — Flamandzki Uniwersytet w Gandawie — Kanał sueski — Obowiązkowa służba wojskowa w Anglii — Odpowiedź bar. Buriana na ostatnią notę Stanów-Zjednoczonych — Nad Dniestrem, Strypą, na besarabskim froncie — Nad grecką granicą — Trzecia kampania bałkańska — Bilans środkowych mocarstw i Polska — Koniec roku i niewiadoma — Wyborni statyści i drugorzędni aktorzy —

1 Stycznia 1916 r.

~~IX~~ 4 ~~877~~ 1056 ~~302~~ 304

Dostałem dalszą obronę Kramarza i odpowiedź na nią oskarżyciela – przed wojennym sądem. Obrona bardzo szczegółowa zbija zarzuty faktyczne; oskarżenie opiera się głównie na intelektualnej winie, względnie przestępstwie. Stąd pierwsza ~~jedna~~ nie pokrywa drugiego. – Intelektualna wina jest niezaprzeczona, widoczna, ale czy może być prawnie uznana za przestępstwo, to pytanie. – Kramarz nie tylko nie życzył sobie zwycięstwa środkowych mocarstw, ale oczekiwał dla czeskiego narodu korzyści, bodaj czy nie zbawienia, od zwycięstwa Rosji. Do tego chercher la femme i nie można rozróżnić czy zaślubił Rosjankę z miłości do Rosji, czy też przez miłość matrionki pokochał Rosję.

Odpowiedź oskarżyciela streszcza się w zdaniu że zachowanie się Kramarza wpłynęło na czeski naród ~~w po~~ szkodliwie nawet niebezpiecznie. Czyn jego dla monarchii podczas wojny i stąd jest karygodnem.–

odpowiedzialnym za Neoslawizm. Który poczytuje za wymierzony przeciw monarchii i jej całości zarzuca zamiar pogodzenia Polaków z Rosją, ~~stosunki~~ znoszenie się z wszechpolakami, zwłaszcza Dmowskim. Występują też w odpowiedzi oskarżyciela stosunki Kramarza z panslawistami rosyjskimi z Bobrzyńskim ale nie gubernatorem Galicji tylko jego bratem, z rosyjskim Konsulem i wszelkimi wrogami Austro-Węgier.

Na żądanie Kramarza wezwani zostali jako świadkowie liczni, austryjaccy ministrowie i byli ~~[illegible]~~ ministrowie, między innymi p. Dawid Abrahamowicz, ~~Proces ma się~~ Namiestnicy ~~zakończy się w lutym~~ i dygnitarze. Proces ma się zakończyć w lutym.

Władze niemieckie ~~zaprowadzają w~~ zamieniają francuski Uniwersytet w Gandawie na flamandzki. ~~Widocz~~ Chcą ostatki w Belgii francuskiej hegemonii

~~250~~ 1059 ~~305~~ 307

Jest środkowych mocarstw zamiarem wciąż budzić Anglii obawę o Kanał Sueski i Egipt.– ~~Zamiarem~~ Do wykonania czynione są przygotowania i gromadzone wszelkie możliwe czynniki. Do nich zaliczyć przykładowo zasoby szczep Senussów, którzy wystąpili od zachodu przeciw Anglikom w Egipcie i wyparli ich z oazy Siwa ~~o które~~ ~~do~~ gdzie znajdowała się świątynia Jowisza Ammona, słynna w starożytności, upamiętniona ~~upamiętniona wiz~~ ~~odwiedzinami~~, ~~z wizyt~~ odwiedzinami Aleksandra Wielkiego.–

Czy wyprawa suesko-egipska ~~już~~ pozostanie groźbą, czy też stanie się rzeczywistością, czy tworem wyobraźni, czy wojskowem dziełem trudno już Końcem roku powiedzieć.

~~XVI~~ ~~1060~~ ~~306~~ 308

Asquith pod naciskiem Lloyd George'a ~~i~~
i zapowiedzią wystąpienia z gabinetu oświadczył,
na radzie gabinetowej, że obowiązkowa służba wojskowa
jest potrzebna. Odnośna ustawa ~~nie~~ niebawem
wniesiona będzie do parlamentu. — Świadczy to że
ochotnicza służba zawiodła, że Anglicy nie ~~stali~~ poczuwali się
do obowiązku wszyscy nie poczytywali za patriotyczny ~~wstępować~~, wstępować
podczas tej wojny do szeregów. Obowiązkowa służba wojskowa
będzie w Anglii sprzeczna z tradycją, ~~zwyczajem~~, obyczajem, z osobistą
wolnością, tak drogą Anglikom i stworzy w Europie nowe militarne
państwo, podczas wojny, wy[illegible] przeciw prusactwu

~~912~~ 1061

~~307~~ 309

Zdaje mi się że obowiązkowa służba wojskowa będzie ograniczoną i
mianowicie, z początku, obejmie tylko bezżennych – Ale i tak
będzie to za wiele dla Anglików i niepożądanem następstwem
obecnej wojny, i jest to przymus który wywarła –

Baron Burian w odpowiedzi na drugą, naglącą notę Stanów-Zjedno=
=czonych, w sprawie Ancony, po akademickiej ~~krótkiej~~, dla honoru domu, polemice, zgodził się na żądania waszingtońskiego gabinetu, ukarania kapitana podwodnej łodzi i odszkodowania amerykańskich obywateli. Do konfliktu nawet dyplomatycznego dopuścić nie chciał; zwłaszcza ~~wi~~ zawikłać w takowy Niemcy.-

Nad Dniestrem na północny wschód od Zaleszczyk, na besarabskim froncie nad Strypą Rosjanie począwszy od 27 grudnia ponawiają gwałtowną ofensywę, artylerią, następnie szesnastu szeregami, którą wojska niemieckie i austro-węgierskie odpierają, przyczem ich działa zadają nieprzyjacielowi ciężkie straty. Na przyczółku Burkanowa Rosjanie odnieśli z początku nieznaczne korzyści.–

Na innych polach walki jakby przerwanie zapasów.–

Niemieckie, austrjacko-węgierskie, bułgarskie armie, po ~~zg~~ zwycięstwach nad Serbami i wyparciu francusko-angielskich wojsk z Macedonii zatrzymały się na greckiej granicy. Za powód dano polityczne względy. Lecz do nich dodać należy potrzebę odpoczęcia, zreorganizowania się i zaopatrzenia.– Uszanowanie greckiej granicy jest zręcznym pozorem. Prawdopodobnie chwilowym, albowiem trudno przypuścić aby nie przyszło do rozprawy z Francuzami i Anglikami ~~na~~ w obwarowanej twierdzy Salonice i aby ich tam

w spokoju pozostawiono i dozwolono użyć siły, ~~tak~~ bardzo gdzieindziej potrzebne. – Trzecia kampania bałkańska i bałkański dramat nie mogą pozostać bez rozstrzygnięcia. – Nad jego rozwiązaniem naradzał się w Sofji feldmarszałek Mackensen i tam zapadły postanowienia. –

Półurzędowy Fremdenblatt ~~przy~~ końcu wyliczaniu korzyści ubiegłego roku, środkowych mocarstw, ~~w następujący sposób~~ „W Europie zespolony naród będzie wyzwolony; Polska oswobodzona jest z jarzma rosyjskiego. Nie jest to tylko pierwszorzędnem zdarzeniem dla polskiego narodu, ale także w europejskich dziejach najdonioślejszym ważnym faktem. Znamiennem jest, że zwrot w losach

~~XII~~ ~~1064~~ 1065 ~~311~~ 313

Polski zbiegł się ze świetną Kampanią Bulgarii przeciw Serbii i z jej odwróceniem: i z jej ~~...~~ się w Rosji Która w najlepszym razie używać wedle ~~upodobania~~ słowiańskie narody za narzędzia ~~których~~ ~~wedle upodobania~~ a tanie je ~~używać~~ ~~a które~~ ~~tanie~~ a tanie je nigdy uległe nie chcą — W ostatnich latach ~~Neoslawizm~~ ~~Jak~~ uznali Polskę jako pojęcie, możliwość bytu za zgodzenie się, na to, aby stali się jednem z takich narzędzi; ~~T~~ uznali mylnie; albowiem polski naród był nawet w najpodlejszym Wszystkie, niezgodnym jest z wtaszczywaniem Rosji. — Teraz Polacy i Rosjanie się ostatecznie ~~raz~~ między sobą rozerwali. — Co jednak z Polakami się stanie, powiedzieć nie umie, ~~niezrozumiany jest~~ dzy nie może półżywy organ. —

Rok skończył się z jak potężny ~~wzg~~ niezrozumiany. ~~I~~ ~~Koniec~~ jak ~~Przesilenie polityczne~~ ~~Niezrozumiana po Rumunii~~ ~~wojny, pokoju, europejskiej Kartę~~.

Niewiadomy jest koniec wojny, niewiadomy pokój, ~~[illegible]~~ niewiadomy, jak ukształtuje się Europy karta. Przesilenie pociąga, jak zbyt długie przedstawienie, ~~zaczyna~~ wcześniej już nudzić nie zajmować. Dlatego także, że ~~prz~~ jeżeli statyści wyzwoleni ~~stracają~~ są na scenie, to ~~pr~~ główne role ~~grają drugorzędne~~ są w rękach drugorzędnych aktorów

1 Stycznia 1916

